Muhammed ibni Ahmed
EL-KURTUBI

TEZKIRA II

podsjetnik na
STANJA UMRLIH
i ahiretska dešavanja



Libris

TEZKIRA II

Muhammed ibni Ahmed el-Kurtubi

Tezkira II

Podsjetnik na stanja umrlih i ahiretska dešavanja

biblioteka RUH

Autor: Muhammed ibni Ahmed el-Kurtubi
Naslov originala: **Et-tezkire fi ahvali'l-mevta ve umuri'l-ahireh**
Prijevod naslova: PODSJETNIK NA STANJA UMRLIH I AHIRETSKA DEŠAVANJA

Recenzent prijevoda:
Zuhdija HASANOVIĆ

Urednik:
Izedin ŠIKALO

Muhammed ibni Ahmed el-Kurtubi

TEZKIRA II

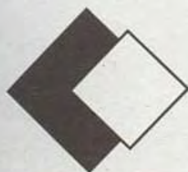
podsjetnik na stanja umrlih i ahiretska dešavanja

KNJIGA DRUGA

S arapskog na bosanski preveo
Sabahudin SKEJIĆ



Sarajevo, 2005./1426.H.



KNJIGA DRUGA

prvi dio

POGLAVLJA O MIZANU (VAGI, TEZULJI)
O MIZANU I O TOME DA JE ON ISTINA

Uzvišeni Allah kaže: ***"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti.***[1] ***Onaj u koga njegova dobra djela budu teška - u ugodnu životu će živjeti, a onaj u koga njegova dobra djela budu lahka - boravište će mu bezdan biti."***[2]

Učenjaci kažu: "Kada se završi polaganje računa, pristupit će se vaganju djela, jer je neophodno da vaganje bude nakon svođenja računa. Polaganje računa je kako bi se vrijednovala djela, a vaganje kako bi se vidjela njihova težina i kako bi se nagradilo ili kaznilo shodno njima." Uzvišeni Allah kaže: ***"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti. Onaj u koga njegova dobra djela budu teška - ugodnim životom će živjeti, a onaj u koga njegova dobra djela budu lahka - boravište će mu bezdan biti..."***, pa do kraja sure. ***"A oni čija dobra djela budu lahka, oni će, zato što dokaze Naše nisu priznavali, stradati."***[3] Ovo su dva ajeta sure E'raf i sure Mu'minun.

Svi ovi ajeti govore o vaganju djela nevjernika, jer većina ajeta koji kazuju o lahkoći na vagi podrazumijeva nevjernike. U suri Mu'minun kaže: ***"A vi ste ih poricali"***[4], *a u E'raf kaže:* ***"...zato što dokaze Naše nisu priznavali"***. I kaže: ***"Boravište će mu bezdan biti"***, a sve su ove prijetnje upućene nevjernicima.

---

[1] Sura Enbija, 47.
[2] Sura Kari'a, 6-9.
[3] Sura E'raf, 9.
[4] Sura Mu'minun, 105.

Ako objedinimo ove ajete i ajet u kojem se kaže: ***"Ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati"***[5], uočit ćemo da će i nevjernici biti pitani za svoja loša djela, negiranje istine, svejedno da li se radilo o osnovama vjere ili o njenim popratnim dijelovima. Ako nisu bili pitani za njihovo izbjegavanje materijalnih obaveza koje im nalaže njihova vjera i ako nisu polagali račun za to, neće im to biti ni vagano, a ako će im se vagati, to ukazuje i da će biti ispitivani i polagati račun za to.

U Kur'anu imamo ajete koji ukazuju na to da će im se obraćati zbog toga i da će biti pitani za izbjegavanje davanja te materijalne obaveze, i da će, shodno svom davanju ili izbjegavanju, biti nagrađeni ili kažnjeni. Allah o tome kaže: ***"A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju."***[6]

Ovo im je prijetnja za njihovo izbjegavanje zekata. Govori da će se mnogobošcima reći: ***"Šta vas je u Sekar dovelo?"***[7]

Iz svega ovoga vidi se da se mnogobošcima spočitava za njihovo nevjerovanje, da će biti pitani za vjerovanje u proživljenje, njihovo obavljanje namaza, njihovo davanje zekata, i da će im se dati adekvatna isplata (nagrada ili kazna) za propuste.

Kod Buharija zabilježen je hadis koji prenosi h. Ebu Hurejre od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Bit će doveden velik i debeo čovjek na Kijametski dan, ali kod Allaha neće težiti ni koliko je krilo komarca. Učite, ako hoćete: ***'I na Sudnjem danu im nikakva značaja nećemo dati.'***"[8] [9]

Učenjaci kažu: "Značenje ovoga hadisa jeste to da oni nemaju nikakve nagrade i da su njihova djela za kazniti. Oni nemaju dobrih djela koja bi se vagala i koja bi imala svoju težinu na Kijametskom danu. Onaj koji nema dobrih djela taj je u Džehennemu."

---

[5] Sura Enbija, 47.

[6] Sura Fussilet, 6, 7.

[7] Sura Muddessir, 42.

[8] Sura Kehf, 105.

[9] Vjerodostojan, Buhari, 4729.

Ebu Seid Hudri kaže: "Bit će doveden čovjek koji će imati djela kao što je brdo Tihame, ali koja neće težiti nimalo."

Kažu da se može misliti da je ovo rečeno u prenesenom značenju, pa kao da je rečeno: "Oni tog Dana neće imati nikakvog ugleda kod Allaha." Allah najbolje zna.

Što se tiče vjerskih propisa, u riječima Ebu Seida možemo vidjeti pokuđenost debljine, jer debljina čovjeka tjera na traženje hrane, i time ga odvraća od stijecanja pozitivnih osobina. Štaviše, ukazuje na zabranjenost uzimanja hrane više nego što je to potrebno ako se time čovjek želi istaći i udebljati. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Allahu najmrži čovjek jeste debeo učenjak."[10]

[10] Slab, Taberi, 7/388.

IZGLED MIZANA, NAČIN VAGANJA I O ONOME KOJI PODMIRI SVOM BRATU NEKU POTREBU

Tirmizi bilježi od h. Abdullaha b. Amra b. Asa predaju u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Allah će, na Kijametskom danu, iz mog ummeta, izdvojiti jednog čovjeka, pred svim ljudima, i otvorit će mu se njegova djela, devedeset i devet sidžilla, a svaki je sidžill toliki koliko pogled dopire, a zatim će mu se reći: 'Poričeš li od ovoga išta? Jesu li ti Moji Pisari nanijeli nepravdu?'*

Čovjek će odgovoriti: 'Nisu, Gospodaru.'

'A imaš li kakav izgovor?', upitat će Allah.

'Nemam, Gospodaru.'

'Ti kod Nas imaš jedno dobro djelo, a danas ti neće biti nepravda nanesena.'

Bit će mu donesena bitaka (kartica) na kojoj će biti napisano: 'Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i poslanik.'

'Prisustvuj vaganju tvojih djela.', reći će Allah.

'Gospodaru, šta može ova kartica u odnosu na tolike sidžille?', upitat će čovjek.

'Tebi se neće nanijeti nepravda.' Tada će se staviti njegova kartica na jedan tas, a na drugi će biti stavljeni sidžilli, pa će sidžilli biti lakši od kartice. Allahovo ime ne može ništa pretegnuti."[11] Tirmizi kaže da je hadis hasenun - garib. Ibn Madže ga bilježi u svom *Sunenu*, samo što kod njega stoji: "Bit će prozvan, iz mog ummeta, čovjek, pred svim ostalim stvorenjima."

---

[11] Vjerodostojan, Tirmizi, 2639., Ibn Madže, 4300.

U jednoj predaji se kazuje: "Kada budu lakša dobra djela vjernika, od njegovih loših djela, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzet će jednu karticu koja će biti onolika kolika je jagodica na prstu, pa će je baciti na desni tas vage, na kojoj su dobra djela, i pretegnut će dobra djela tog vjernika. Taj će se čovjek obratiti Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: 'Žrtvovao bih za tebe i oca i majku, kako ti je samo lijepo lice i kako si samo lijepog ponašanja, ko si?'

'Tvoj poslanik Muhammed, a ovo su tvoji salavati na mene koje si učio. Odužujem ti se za njih kada ti je najpreče.'" Ovu predaju navodi Kušejri u svome Tefsiru.

Ebu Nuajm, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Malika b. Enesa, od Omera, on od Nafia, a on od h. Ibn Omera da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: *'Ko podmiri neku potrebu svome bratu (muslimanu), ja ću mu stajati uz vagu, kada mu se budu vagala njegova djela, pa ako pretegnu dobra djela, dobro i jeste, a ako ne budu teža dobra djela, onda ću zagovarati za njega.'"*[12]

Pitanje: "Pisac kaže: 'Mizan je istina, ali neće biti za sve, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Pa će se reći: - Muhammede, iz tvog ummeta uvedi u Džennet sve one koji nemaju hisaba (polaganja računa)...'[13], a i Uzvišeni kaže: ***'A grešnici će se po biljezima svojim poznati...'***[14] Mizan je samo za one koji imaju i dobrih i hrđavih djela, a vjernici su. Moguće da bude i za nevjernike, shodno onome što smo već navodili.

Ebu Hamid (Gazali) kaže: 'Sedamdeset hiljada ljudi iz Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta ući će u Džennet bez polaganja računa, bez vaganja djela i bez davanja knjige, oni će imati svjedočanstvo (potvrdu) na kojoj će biti napisano: *'Nema boga osim Allaha, Muhammed je Allahov Poslanik. Ovo je*

[12] Apokrifan, Ebu Nuajm, 6/353. Pogledaj *Es-Silsiletudda'ife*, 751.

[13] Vjerodostojan, muttefekun alejhi, Buhari, 2340, 4712. , Muslim, 994.

[14] Sura Rahman, 41.

potvrda toga i toga, njemu su oprošteni grijesi i on će uživati sreću poslije koje nikada nesreće neće doživjeti.' On neće imati nijednu etapu sretniju od ove."

Kažem: Prenosi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Vage će biti postavljene, na Kijametskom danu, i dovest će se oni koji su namaz klanjali, i njihov će se namaz vagati na vagama, i za to će biti nagrađeni; zatim će se dovesti oni koji su postili i nakon što bude odvagan njihov post, bit će nagrađeni, zatim će se dovesti oni koji su davali zekat i sadaku, i nakon vaganja će biti nagrađeni, zatim će biti dovedeni oni koji su hadž obavili, i nakon što se izvagaju njihova djela, bit će nagrađeni. Poslije ovih, bit će dovedeni oni koji su imali raznovrsna iskušenja i nevolje, i njima se neće vagati njihova djela, niti će se otvarati njihove knjige, nego će se na njih nagrada izliti, bez polaganja računa."[15] Ovu predaju spominje Kadi Munzir b. Seid Belluti.

Slično ovome bilježi i Ebu Nuajm, od h. Ibn Abbasa, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bit će doveden šehid, na Kijametskom danu, i njemu će biti postavljena vaga, pa će biti doveden i onaj koji je davao sadaku, i njemu će se vagati djela. Potom će se dovesti oni koji su imali nevolje i iskušenja, ali im se neće vagati njihova djela niti otvarati njihove knjige, nego će samo obilno biti nagrađeni. Bit će nagrađeni u tolikoj mjeri da će oni koji su bili zdravi i pošteđeni iskušenja poželjeti da su im, na dunjaluku, kidali meso užarenim kliještima, samo da dobiju takvu nagradu."[16] Ovaj je hadis garib, a prenosi se od Džabira Džufija i Katade. Ovu predaju prenosi Katade od Džabira, a on od h. Ibn Abbasa, a on od Medžata b. Zubejra, i po tome je jedinstven.

---

[15] Vrlo slab, navodi ga Sujuti u *Durr-l-mensur, 5/323.* i pripisuje ga Ibn Merdevejhu. U lancu prenosilaca nalazi se Darar b. Amr, a on je odbačen.

[16] Slab, Taberani u *Kebiru*, 12829. Ebu Nu'ajm, 3/91. U lancu prenosilaca je Medža'ah, a njega Darekutni ocjenjuje kao slabog. Pogledaj *Mizan*, 3/437.

Prenosi se od h. Hasana b. Alije da je rekao: "Pričao mi je moj djed, sallallahu alejhi ve sellem: 'Sinko, budi zadovoljan onim što imaš (*kanaa*), i bit ćeš najbogatiji čovjek, sprovodi farzove, ono što ti je propisano, bit ćeš najpobožniji čovjek. Sinko, u Džennetu ima drvo koje se zove Drvo nesreće (kušnje i nevolje) i ono će biti dato onima koji su imali nevolje na dunjaluku. Ko ga dobije, njemu neće biti vagana njegova djela niti otvarana njegova knjiga, nego će biti obilno nagrađeni. "Zatim je proučio: ***'Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.'"*** [17] [18]

Pitanje: "A ako neko kaže: 'Što se tiče vaganja djela vjernika, to je jasno jer se vagaju dobra i loša djela, i tu imamo pravo vaganje, ali nevjernik nema dobrih djela, pa šta će stajati nasuprot njegovog nevjerstva i grijeha? Kako je moguće da se tu nešto odvaga?'"

Odgovor: Na to se pitanje može odgovoriti na dva načina.

Jedan od njih jeste to da će nevjernik biti postavljen pred mizan i njemu će se njegovo nevjerstvo i grijesi staviti na jedan tas vage, i bit će upitan da li ima ikakvo dobro djelo koje bi se moglo staviti na drugi tas. Pošto ga neće imati, njegov tas, na kojem su grijesi, spustiti će se, a onaj na kojem bi trebalo da budu dobra djela podići će se, i to je značenje lahkoće vage koja je spomenuta u Kur'anu, jer Allah i ne govori da će nešto biti vagano, nego da će im djela biti lahka, a kada je tas vage prazan, onda je i lahak.

Drugi je da postoji mogućnost da je nevjernik imao rodbinske veze, pažnju prema ljudima, oslobađao robove i činio slične stvari koje bi se muslimanu pisale kao dobra djela. Sva ovakva djela bit će sabrana i stavljena na vagu gdje trebaju da budu dobra djela, ali je nevjerstvo, koje je na drugom tasu, teže od svih tih

[17] Sura Zumer, 10.

[18] Vrlo slab, Taberani u *Kebiru*, 2760. a u lancu prenosilaca je Sa'd b. Tarif, a on je odbačen. Pogledaj: *Mizan*, 2/123. i *Takrib*, 41/22. Pogledaj i *Mevduat* Ibn Dževzija, 3/202.

njegovih dobrih djela. Nije isključeno da ona strana na kojoj će biti njegova dobra djela bude lahka. Kada bi nevjernik imao samo jedno dobro djelo, i ono bi bilo uključeno i stavljeno na onu stranu gdje se vagaju dobra djela, i bilo bi izvagano, kao što smo govorili o tome.

Ako se kaže: "Ako bi se obračunala njegova djela i bila vagana, onda bi trebao i nagradu imati spram tih svojih dobrih djela, ali nije tako jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao, kada je bio upitan o Abdullahu b. Džed 'anu, i kada mu je bilo rečeno: 'On je pazio gosta, čuvao rodbinu i veze i pomagao je drugima u nevolji, da li će mu to koristiti?' - 'Ne, jer nikada nije rekao: - Gospodaru, oprosti mi moje greške na Dan polaganja računa.'[19] Adijj b. Hatem pitao ga je nešto slično za svoga oca, pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Tvoj je otac dobio ono što je tražio.'[20] Misli se na spomen u narodu. Ovi hadisi ukazuju na to da dobra djela nevjernika nisu željena dobra djela, i njihovo postojanje ili nepostojanje jednaki su."

Odgovor: Uzvišeni Allah kaže: "Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti." Ovdje se ne pravi razlika između nekoga i nekoga drugog. Dobra djela nevjernika će bit će vagana, i za to će imati naknadu, samo što mu je Allah zabranio ulazak u Džennet. Njegova nagrada za dobro koje je činio bit će da će mu se olakšati džehennemske muke, shodno hadisu o Ebu Talibu. "Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bilo je rečeno: "Ebu Talib te štitio i pomagao, pa da li će imati koristi od toga?" ***"Da, vidio sam ga u džehennemskim mukama, pa sam ga izvukao na površinu (plićak) Džehennema, a da mene nije***

[19] Vjerodostojan, Ahmed, 6/93,120. Hakim, 2/405. i kaže da je vjerodostojan, a s njim se slaže i Zehebi.

[20] Dobar, Ahmed, 4/258. Ibn Hibban, 333. Bejheki u *Kubra*, 7/279. u lancu prenosilaca je Merijj b. Katrijj, i on je prihvatljiv. Potpora ovom hadisu je u Taberanijevom *Kebiru*, 95987.

[20] Vjerodostojan, Muslim, 209. Ahmed, 1/206. Buhari, 6208. sličan ovome.

bilo, bio bi u najvećim dubinama Džehennema."[21] Ono što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao za Ibn Džedana i Ebu Adijja jeste u smislu da oni neće ući u Džennet niti će okusiti bilo šta od njegovih blagodati, a Allah najbolje zna.

Pitanje: "Ibn Furek kaže da mu 'tezile negiraju mizan. Oni to argumentuju time što kažu da nešto što je neopipljivo ne može se vagati, jer ne opstoji samo po sebi. Ima i mutekellima koji zauzimaju isti stav. H. Ibn Abbas kaže da će se djela, na Kijametskom danu, pretvoriti u tijela i onda će biti izvagana.

Već je bilo riječi o ovome.

Ispravno je reći da će se na vagi vagati knjige u kojima su zapisana djela i da će one imati težinu. Na to ukazuje vjerodostojan hadis i plemenita Knjiga. Uzvišeni Allah kaže: 'A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari.'[22] Ovako je u Kur'anu. H. Ibn Omer kaže: 'Vagat će se listovi na kojima su zapisana djela.'

Ako je ovo ovako, listovi su materijalni i Allah će učiniti da pretegne jedan tas nad drugim, shodno mnoštvu djela na jednim listovima u odnosu na druge, i uvest će čovjeka u Džennet ili Džehennem.

Prenosi se od Mudžahida, Dahhaka i E'meša da su rekli da je mizan u značenju pravde i presude. Pojam vaganja i vage (vezn, mizan) jeste u prenesenom značenju, kao kada kažemo: 'Ove su riječi na takvoj i takvoj vagi.' *Na vagi*, tj. jednake su tome i tome, makar ne bilo ništa za vagati.

Kažem: Ovo je tumačenje ništavno, makar bilo rašireno, obzirom na hadis u kojem se spominje stvarna vaga i stvarno vaganje djela, i gdje se opisuje ta vaga, tj. da ima dva tasa i da ima jezičak,

[21] Sura Infitar, 10-11.

[22] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 1357. Hakim, 4/586. i kaže da je hadis vjerodostojan, a to potvrđuje i Zehebi.

a da svaki tas može vagati nebesa i Zemlju. Neke predaje govore da je tas dobrih djela od nura (svjetlosti), a da je tas hrđavih djela od pomrčine (zalam). U jednoj predaji stoji da je Džennet s desne strane Arša, a da je Džehennem s lijeve, pa će se donijeti mizan i staviti pred Allaha, tako da tas na kojem će se vagati dobra djela bude naspram Dženneta, s desne strane Arša, a tas hrđavih djela, (grijeha) naspram Džehennema, s lijeve strane Arša. Ovu predaju spominju Tirmizi i Hakim u djelu *Nevadirul-usul.*

Od h. Selmana Farisija prenosi se da je rekao: "Vaga će se postaviti na Kijametskom danu i bit će tolika da kada bi se na tas vage stavili i nebesa i Zemlja, on bi bio veći, pa će meleki kazati: 'Gospodaru naš, šta je ovo?!'

Uzvišeni će Gospodar odgovoriti: 'Njome ću vagati kome hoću od Svojih stvorenja.'

'Gospodaru naš, nismo Ti robovali onako kako si dostojan da Ti se robuje', reći će tada meleki."

H. Ibn Abbas kaže: "Dobra i loša djela će se vagat će se na vagi koja ima dva tasa i jezičak.

Naši učenjaci kažu: "Kada bi se moglo za mizan reći ono što govore, onda bi i Sirat - ćupriju mogli tumačiti ispravnom vjerom, a Džennet i Džehennem reći da je to obitavalište duša i da tu nema mjesta tijelima, te da tu nema tuge i radosti. Šejtane i džine ćemo, u tom slučaju, prozvati pokuđenim moralnim osobinama, a meleke pohvalnim." Sve je ovo ništavno i pogrešno. Na to sve možemo odgovoriti onim s čime je došao Iskreni, sallallahu alejhi ve sellem, U dva *Sahiha* stoji: "Pa će mu biti dana lista njegovih dobrih djela", ili slijedeće: "Pa će mu se donijeti kartica." Sve ovo ukazuje na stvarnu vagu, tj. da će se vagati listovi na kojima su zapisana djela, kao što smo objasnili. Uz Allaha nam je podrška.

Zaista je lijepo rekao pjesnik:

Prisjeti se dana kad ćeš Allahu doći usamljen,

A pravedni kantar bit će postavljen.
Zastori grijeha bit će pocijepani,
I svi grijesi tada otkriveni.

Pitanje: "Naši učenjaci kažu da će biti tri skupine ljudi na Kijametskom danu: bogobojazni, i oni nemaju velikih grijeha pri sebi; oni koji su imali i malih i velikih grijeha i nevjernici.

Bogobojazni (muttekun), njihova će se dobra djela staviti na svijetlu stranu (tas) vage, a njihovi mali grijesi na tamni tas.

Allah neće dozvoliti da mali grijesi imaju ikakvu težinu, pa će svijetli dio vage pretegnuti, a tamni će se dio podići u visinu kao da u njemu i nema ništa.

Oni koji su imali i velikih i malih grijeha, njihova će se djela vagati, pa će grijesi imati svoju težinu, ali ako njihova dobra djela budu teža od hrđavih, makar koliko je teška gnjida, ući će u Džennet. A ako njegova hrđava djela budu teža od njegovih dobrih djela makar koliko je teška gnjida, ući će u Džehennem, osim ako im Allah oprosti. Ako bude jednako i dobrih i loših djela, onda će oni biti od onih koji će biti na bedemima (e'raf), o čemu će biti riječi. Ovo, ako se radi o velikim grijesima koje je rob počinio prema Allahu, ali ako su ti grijesi vezani za druge ljude, pa imadne mnogo dobrih djela, od njih će mu se oduzimati i podmirivati njegove nepravde prema ljudima, ili će mu se tovariti grijesi onih koje je oštetio, a onda će biti kažnjen za sve ukupno. Ovako je u predajama koje su spomenute ili će se spomenuti.

Ahmed b. Harb kaže: 'Ljudi će biti proživljeni, na Kijametskom danu, u tri skupine : skupinu bogatih dobrim djelima, skupinu siromašnih, i skupinu bogatih koji će osiromašiti, bankrotirati zbog prava drugih.'

Sufjan Sevri kaže: 'Da se sretneš s Allahom i nosiš sedamdeset grijeha koji su između tebe i Njega, lakše ti je nego da Ga sretneš s jednim grijehom koji imaš prema nekom od Njegovih robova.'"

Pisac kaže: "Ovo je ispravno. Allah je neovisan i plemenit, a čovjek je siromašan i nevoljnik. Njemu je potrebno svako dobro djelo kojim bi mogao otkloniti neki od svojih grijeha, te se time oteža vaga na kojoj su njegova dobra djela."

Što se tiče nevjernika, njegovo nevjerstvo bit će stavljeno na tamnu stranu vage i neće biti nijednog dobrog djela koje će biti postavljeno kao protuteža, pa će taj tas ostati prazan jer neće biti dobra u njemu. Allah će narediti da budu odvedeni u Džehennem i svaki od njih će biti kažnjen shodno njegovim grijesima i prijestupima.

Bogobojaznima će njihovi mali grijesi biti poništeni njihovim izbjegavanjem velikih grijeha. Bit će naređeno, i oni će biti odvedeni u Džennet i bit će nagrađeni shodno svojim dobrim djelima. Ove dvije skupine spomenute su u Kur'anu, u onim ajetima koji govore o vaganju dobrih djela. Allah je spomenuo samo one koji će imati tešku vagu i one čija će vaga biti lahka. Garantuje onima čija je vaga teška Džennet i vječno uživanje i zadovoljstvo blagodatima, a onima kod kojih vaga bude lahka garantuje vječni Džehennem, prethodno ih opisujući kao nevjernike. Treća skupina, koja ima i dobrih i hrđavih djela, jesu oni koje je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, opisao onako kako smo naveli.

Djela vjernika bit će vagana kako bi se ukazalo na njihovu odličnost, a djela nevjernika kako bi se ukazalo na njihovu ništavnost i poniženost. Njegova se djela vagaju mada nema nikakvog dobra, a to kao ukor za prazninu tasa na kojem se vagaju dobra djela. Tako je i s djelima vjernika, i to im je kao odavanje priznanja i nagrađivanje zbog praznine onog tasa na kojem se vagaju grijesi, a da bi se time pohvalili pred ostalim ljudima. Što se tiče onoga koji ima i dobrih i hrđavih djela, taj će biti odveden u Džehennem i iz njega će izaći šefaatom Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a o tome će biti riječi.

Pitanje: "Ako se kaže: 'Uzvišeni Allah kaže da će ljudi biti pitani za svoja djela i da će shodno njima biti nagrađeni ili kažnjeni ; kazuje da će Džehennem biti ispunjeni ljudima i džinima, a ne govori ništa o nagrađivanju džina, niti njihovom polaganju računa. Šta vi o tome kažete i hoće li njihova djela biti vagana?'"

Odgovor : Uzvišeni Allah kaže: ***"A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili – oni će stanovnici Dženneta biti i u njemu će vječno boraviti."***[23] Ovim su obuhvaćeni i džini i ljudi.

Općenitošću ajeta, džinima je potvrđeno ono što i ljudima. Uzvišeni kaže: ***"Na takvima treba da se ispuni Riječ rečena o narodima: džinovima i ljudima koji su prije njih bili i nestali, jer oni su, zaista, nastradali"***[24], a zatim kaže: **"Za sve će biti posebni stepeni."**[25] Pod pojmom *za sve* podrazumijevaju se i džini i ljudi. Oni se podrazumijevaju i kada se govori o obećanju, ali i o prijetnji. Allah govori i o tome da će džini biti pitani, pa kaže: ***"'O skupe džinski i ljudski, zar vam iz redova vas samih poslanici nisu dolazili koji su vam ajete Moje kazivali i upozoravali vas da ćete ovaj vaš dan dočekati? Oni će reći: 'Mi to priznajemo na svoju štetu.'"***[26] Ovo je pitanje, a ako se postavi samo jedno, to podrazumijeva da će biti kompletno ispitivanje. O ovome je bilo riječi. Uzvišeni kaže: ***"Kada ti poslasmo nekoliko džinova da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: 'Pst!' A kada se završi, vratiše se narodu svome da opominju. 'O narode naš', govorili su, 'mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje, koja potvrđuje da su istinite i one prije nje, i koja ka Istini i na Pravi put upućuje. O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijehe vaše oprostiti i vas od patnje neizdržljive zaštititi!' A***

---

[23] Sura Bekare, 82.
[24] Sura Ahkaf, 18.
[25] Sura Ahkaf, 19.
[26] Sura En'am, 130.

oni koji se ne odazovu Allahovu glasniku, takvi Mu na zemlji neće umaći, i mimo Njega neće zaštitnika naći. Oni su u velikoj zabludi."[27] Ovi ajeti jasno ukazuju da džine, na ahiretu, čeka isto što i vjernike. Uzvišeni, kada govori o njima, kaže: ***"I ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate pravi Put su izabrali, a nevjernici će u Džehennemu gorivo biti."***[28]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spominje da je hrana džina svaka kost, a da je hrana njihovih životinja balega domaćih životinja, pa kaže: "I nemojte se time čistiti poslije obavljene nužde jer je to hrana vašoj braći džinima."[29] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spominje ih kao našu braću. Ako je tako, onda njih, na ahiretu, čeka ono što i nas, a Allah najbolje zna. O ovome je bilo nekih naznaka u poglavlju u kojem se spominje da će Allah govoriti sa Svojim robom bez posrednika i tumača. (Vidi knjigu: "Tezkira I - Podsjetnik na stanja umrlih i ahiretska dešavanja")

Pitanje: "Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: 'Bit će mu donesena *bitaka* (kartica) na kojoj će biti napisano: - Svjedočim da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Poslanik.'[30] Ovo nije šehadet kojim se izražava Allahova jednost, jer je mizan takav da se na jedan tas stavi nešto, a na drugi da se stavi protuteža. Tako će se dobra djela staviti na jedan tas vage, a na drugi će se staviti grijesi. Ovo nije nemoguće, jer će čovjek doći i s dobrim i s hrđavim djelima, ali je nemoguće da nevjerstvo i iman budu zajedno s jednim čovjekom kako bi se stavilo nevjerstvo na jedan tas vage, a vjera na drugi. Tako je nemoguće da se svjedočanstvo Allahove jednosti stavi na mizan. Nakon čovjekove vjere, njegovo izgovaranje riječi *la ilahe illellah* računati će se dobrim djelom, koje će se vagati s ostalim dobrim djelima na mizanu. Ovako kažu Tirmizi Hakim."

---

[27] Sura Ahkaf, 29-32.

[28] Sura Džinn, 14,15.

[29] Vjerodostojan. Muslim, 450. Tirmizi, 18. Ahmed, 1/436.

[30] Vjerodostojan, Tirmizi, 2639. Ibn Madže, 4300.

Drugi kažu: "Izgovor šehadeta jeste dodatak i povećanje zikra, s lijepom namjerom. Tako će to biti dobro djelo koje se prima i koje je izrečeno daleko od ljudi. Dobra će djela biti njegov zalog kod Allaha koji će On čovjeku vratiti tog Dana u tolikoj mjeri. Ona će biti teža od svih njegovih grijeha, a Allahova je blagodat neizmjerna i On njome obasipa koga hoće i koliko hoće.

Kažem: Na ovo ukazuje ono što se spominje u hadisu: "Svakako, ti kod nas imaš dobro djelo." A nije rečeno: " Ti kod Nas imaš vjerovanje."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je upitan o tome da li su riječi: *La ilahe illellah* dobro djelo?, pa je odgovorio: "To je jedno od najvećih dobrih djela."[31]

Moguće je da se misli da mu ovaj govor bude zadnje što će reći na dunjaluku, kao što stoji u hadisu h. Muaza b. Džebela: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Kome zadnje riječi, na dunjaluku, budu *la ilahe illellah* njemu je zagarantovan Džennet.'"[32] Ovaj hadis prenosi Salih b. Ebu Garib, od Kesira b. Murre, a on od Muaza. Već je spomenut u prvom dijelu knjige.

Kaže se da se ovaj šehadet može tumačiti i kao šehadet koji znači iman, a to je kod svakog vjernika, i taj će šehadet dati težinu njegovim dobrim djelima. Njegov će se iman vagati kao i ostala njegova dobra djela i bit će teži od svih njegovih grijeha, kao što stoji i u ovome hadisu. Poslije vaganja ući će u Džehennem i bit će očišćen od grijeha, a nakon toga bit će uveden u Džennet. Ovako smatraju oni koji kažu da će svaki vjernik dobiti knjigu svojih djela u desnu ruku, i da će svakom vjerniku biti teža dobra djela od hrđavih. Oni Allahove riječi: ***"Oni čija dobra djela budu teška oni će želje svoje ostvariti"***[33] tumače riječima da će zadobiti vječnost koja je spomenuta u riječima: ***"U ugodnu***

[31] Vjerodostojan, Bejheki u *El-esmau vessifatu*, str. 107. Ahmed, 5/169.

[32] Hadis i njegova ocjena spomenuto u prvom dijelu

[33] Sura Mu'minun, 102.

životu će živjeti."[34] Jednog će dana ući i osjetiti ove blagodati. O tome govore i Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "Kome zadnje riječi, na dunjaluku, budu *la ilahe illellah* njemu je zagarantovan Džennet." Tako će vjernik ući u Džennet, to je zasigurno, bez obzira na ono što je prije toga proživio.

Kažem: Ovo se tumačenje treba razmotriti dokazom koji nije Kur'anski ni hadiski. Ajeti i hadisi ukazuju na to da će onaj ko bude imao teži tas dobrih djela od hrđavih uspjeti i zadobiti Džennet i da nikad poslije toga neće ući u Džehennem, a Allah najbolje zna.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Nema ništa teže što će se vagati na mizanu od lijepog ahlaka (moralnog ponašanja)."[35] Ovaj hadis bilježi Tirmizi od h. Ebu Derdaa i kaže da je hadis hasenun - sahih. Već je spominjan hadis h. Semure b. Džunduba u kojem se kaže: "I vidio sam čovjeka iz moga ummeta čija je vaga dobrih djela bila lakša od hrđavih, pa su došla njegova malodobna pomrla djeca, i pretegnula su njegova dobra djela." Tako isto je i sa salavatom na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koji spada u dobra djela.

Kušejri u *Tahbiru* kaže: "Prenosi se da je neko rekao: 'Vidio sam jednog učenjaka u snu, pa sam ga upitao: - Šta ti je Alah uradio?

'Vagala su mi se moja djela i bilo je više hrđavih nego dobrih, pa je neka kesa spala s neba na stranu dobrih djela i ona su pretegnula. Otvorio sam kesu i vidio u njoj šaku zemlje koju sam bacio na mezar muslimana.'"

Ebu Omer, u knjizi *Džamiu bejanil-ilmi*, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Hammada b. Zejda, a on od Ebu Hanife, a ovaj od Hammada b. Ibrahima da je rekao o Allahovim riječima: "Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti : "Nekom će čovjeku biti vagana

[34] Sura Kari'a, 7.

[35] Vjerodostojan, Tirmizi, 2003. Ibn Hibban, 5664. Bejheki u djelu *Kubra*, 10/173.

njegova djela, pa će dobra djela biti lakša od hrđavih, a onda će se donijeti nešto, nalik oblaku, i staviti na stranu dobrih djela i ona će pretegnuti. Bit će upitan: 'Znaš li šta je ovo?' On će odgovoriti: 'Ne znam.' Reći će mu se: 'Ovo je odlika nauke kojoj si podučavao ljude', ili slične stvari."

Odlomak o ovome

Tirmizi bilježi od h. Aiše da je neki čovjek sjeo pred Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: "Allahov Poslaniče, imam nekih robova koji me lažu, varaju i potkradaju, pa ih psujem i bijem. Da li ću biti pitan za to?"

"Shodno njihovoj laži, prevari i potkradanju. Pa ako je tvoje psovanje i udaranje, njih, manje nego što je njihov grijeh prema tebi, to će ti biti upisano kao dobro, a ako si ih kažnjavao više nego što su zaslužili, od tebe će im se namiriti to što si ih oštetio", odgovori Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Čovjek se rastužio na ove riječi, pogurio i zaplakao, pa mu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Zar nisi učio Allahove riječi: 'Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti?'"

"Allaha mi, Allahov Poslaniče, ne vidim da ima išta bolje za mene i za njih od toga da ih napustim. Uzimam te za svjedoka da su svi slobodni ljudi."[36]

Tirmizi kaže da je ovaj hadis garib, i da je nepoznato da li se bilježi i od koga drugog osim preko Abdurrahmana b. Gazvana.

I Ahmed bilježi ovaj hadis od istog Abdurrahmana.

Od Vehba b. Munebbeha prenosi se da je rekao za Allahove riječi: "Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa

[36] Vjerodostojan, Tirmizi, 3165. Ahmed, 6/280,281.

se nikome krivo neće učiniti", da će se vagati posljedica djela, pa ako Allah hoće dobro Svom robu, dat će da njegovo djelo završi dobro i da ima pozitivne posljedice, a ako mu želi loše, njegovo će djelo loše završiti i imati loše posljedice.[37] Ovu predaju bilježi Ebu Nuajm.

Pisac kaže: Ovo je ispravno tumačenje i na to ukazuje i hadis u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Sva se djela cijene po svom završetku (posljedici)". A Allah najbolje zna.

[37] Dobar lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 4/33. U lancu prenosilaca je Abdussamed b. Ma'kal, a on je iskren.

POGLAVLJE O ONIMA KOJI ĆE BITI NA E'RAFU (BEDEMIMA)

Hajseme b. Sulejman, u svom *Musnedu* bilježi da je h. Džabir b. Abdullah rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pričao je: 'Bit će postavljen mizan, na Kijametskom danu, i vagat će se dobra i hrđava djela. Onaj čija dobra djela budu teža za koliko je teška gnjida od hrđavih ući će u Džennet, a onaj čija hrđava djela budu teža za koliko je gnjida, ući će u Džehennem.'

'Allahov Poslaniče, a ako bude jednako i dobrih i hrđavih djela?', upitaše.

'Takvi će biti na E'rafu (bedemima), neće moći ući u džennet, a žarko će to željeti.'"[38]

Ibn Mubarek, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ibn Mesuda da je rekao: "Ljudi će, na Kijametskom danu, polagati račune za svoja djela, pa ko bude imao, makar jedno dobro djelo više od hrđavih ući će u Džennet, a ko bude imao jedno hrđavo djelo više od dobrih djela ući će u Džehennem." Zatim je proučio: ***"Oni čija dobra djela budu teška, oni će želje svoje ostvariti, a oni čija dobra djela budu lahka, oni će posve izgubljeni biti."***[39] Poslije toga je rekao: "Mizan će pokazati da li je lakši ili teži, ako je i zrno u pitanju. Onaj koji bude imao jednako dobrih i hrđavih djela on će biti od onih koji će boraviti na E'rafu."[40] Zatim je naveo hadis.

---

[38] Vrlo slab lanac prenosilaca, Sujuti ga navodi u djelu *Durrul-mensur*, 3/86. i pripisuje ga Ibn Merdivejhu i Ibn Asakiru.

[39] Sura Mu'minun, 102,103.

[40] Vrlo slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek u *Zevaiduz-zuhdu*, 411. U lancu prenosilaca nalazi se Ebu Bekr Huzelijj, a on je odbačen.

Ka'b Ahbar kazuje: "Dva čovjeka, koji su bili prijatelji na dunjaluku, vidjet će se na Kijametskom danu. Jedan će od njih vidjeti kako mu prijatelja vuku u Džehennem, pa će reći: ,Allaha mi, nije mi ništa ostalo, osim jedno dobro djelo kojim bih mogao biti spašen i ući u Džennet, ali ga dajem tebi kako bi se spasio od onoga što vidim, pa ćemo zajedno biti na E'rafu. Tada će Allah narediti, i obojica će biti uvedeni u Džennet."

Ebu Hamid, u djelu *Kešfu ulumil-ahireti,* kaže: "Bit će doveden neki čovjek, na Kijametskom danu, koji će imati jednako dobrih i hrđavih djela, pa će mu Allah, iz samilosti, reći: 'Potraži među ljudima, da li će ti neko dati jedno dobro djelo, pa da te uvedem u Džennet.' Čovjek će hodati među ljudima i pitati ih, ali će mu odgovarati: 'Bojim se da će i meni zatrebati dobro. Meni je potrebnije nego tebi.' Čovjek će izgubiti svaku nadu u spas. Tada će ga neki čovjek upitati: 'Šta je s tobom, šta tražiš?' Ovaj će mu odgovoriti: 'Tražim da mi neko da jedno dobro djelo. Prolazio sam i pitao ljude koji ih imaju hiljadu, ali mi nisu htjeli dati.' Tada će mu čovjek reći: 'Došao sam pred Allaha, i u knjizi mojih djela ima samo jedno dobro, a ne mislim da mi ono može biti od koristi. Poklanjam ga tebi.' Tada će čovjek razdragan otići od njega. Allah će ga upitati, mada najbolje zna: 'Šta je bilo s tobom?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, sa mnom se desilo to i to.' Allah će pozvati tog čovjeka koji je poklonio dobro djelo i reći mu: 'Moja plemenitost veća je od tvoje. Uzmi svog prijatelja za ruku i vodi ga u Džennet.' Tako će biti jednaka djela kod drugog čovjeka, i Allah će mu reći: 'Nisi ni za Dženneta, ali ni za Džehennema.' Tada će doći melek sa listom na kojem će biti napisano: 'Uf.' Taj će list biti stavljen na vagu, i pretegnut će grijesi, jer to je riječ neposlušnosti i ona je teža nego sva dunjalučka brda. Bit će naređeno da ga sprovedu u Džehennem. Čovjek će zatražiti dozvolu da se obrati Allahu. Allah će narediti da ga vrate i pitat će ga: 'Neposlušni robe, zašto tražiš da Mi se obratiš?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, vidim da mi je ići u Džehennem, pa ako već mora biti tako, a bio sam neposlušan svome ocu, a vidim da i on ide u Džehennem, kao i ja, natovari mi njegove grijehe, a njega spasi.'

Tada će se Allah zasmijati i reći: 'Bio si mu neposlušan na dunjaluku, ali si svoju poslušnost i pažnju pokazao na ahiretu. Uzmi svoga oca za ruku i idite u Džennet.'"

Pitanje: "Uzvišeni Allah, u Svojoj knjizi, mizan spominje u množini, a u hadisu se mizan spominje u jednini i množini.

Kaže se da je moguće da postoje različite vage kojim se vagaju različita djela čovjeku.

Moguće je da se misli na jednu vagu, ali se o njoj izražava u množini, kao što je u riječima: ***"I Ad je smatrao lažnim poslanike.' 'I Nuhov narod je smatrao lažnim poslanike"*** [41], mada se radi o jednom poslaniku. Kažu da se pod pojmom vage (mevazin) misli na ono što se vaga a ne na same vage, te da je to množina od vaganog, a ne od vage.

Lalikai, u svom *Sunenu* bilježi od h. Enesa, vežući lanac prenosilaca za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: 'Postoji melek zadužen za mizan, i bit će doveden čovjek koga će staviti između dva tasa vage, pa ako mu budu teža dobra djela, melek će zavikati, tako da će ga svi moći čuti: - Taj i taj je spašen i uspio. Poslije ovoga nikada neće osjetiti tugu i nesreću! – A ako budu teža hrđava djela, melek će zavikati: - Taj i taj je propao i nikada neće sreće i zadovoljstva osjetiti!' Bilježi od h. Huzejfe da je rekao: 'Melek zadužen za mizan, na Kijametskom danu, bit će Džibril.'"

Pitanje: "Kažu da su oni na E'rafu, džennetski siromasi. Hennad b. Sirri svojim lancem prenosilaca bilježi od Abdullaha b. Harisa da je rekao: 'E'raflije će biti odvedeni do rijeke koja se zove Hajat (Život), čije su obale od zlata.' Kaže: 'Mislim da je rekao: - Prošarane biserima. – I tu će se okupati. Od toga će im se na grkljanima pojaviti bijeli biljeg. Ponovo će se okupati, i kada god se okupaju, bjelina njihova tijela povećavat će se.

[41] Sura Šuara, 123.

Zatim će im se reći: "Poželite nešto!" Oni će izražavati svoje želje, a onda će im se reći: "Sve što ste poželjeli, imate, ali uvećano za sedamdeset puta." Kaže se da će oni biti siromašne džennetlije."

U jednoj predaji stoji: "Kada uđu u Džennet s tim bijelim biljegom na grkljanu, prepoznavat će ih. Oni se u Džennetu nazivaju džennetska sirotinja." Učenjaci se razilaze o pitanju ko su oni, na dvanaest grupa:

prvi: ono što je spomenuto u hadisu, a to zastupaju h. Ibn Mesud, Ka'b Ahbar, kao što smo rekli, a spominje i Ibn Vehb od h. Ibn Abbasa ;

drugi: da su to dobri ljudi, fekihi i učenjaci. To smatra Mudžahid;

treći: da su to šehidi. Tako smatra Mehdevi;

četvrti: da su to vjernici i šehidi koji su obavili svoj posao i gledali šta se dešava s ljudima. Ovo smatra Ebu Nasr Abdurrahim b. Abdulkerim Kušejri;

peti: da su to oni koji su poginuli ili se borili na Allahovom putu, a koji su bili neposlušni svojim roditeljima. Ovo smatra Šurehbil b. Sa 'd. Taberi navodi Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, hadis o tome, i tu se spominje da je njihova pogibija bila jednaka s njihovom neposlušnošću. Koliko je za jedno nagrada toliko je za drugo kazna (op. prev.);

šesti: to su Abbas, Hamza, Alija b. Ebu Talib, Džafer, i njihovi se simpatizeri poznaju po svjetlosti njihovih lica, a oni koji ih ne vole, njihova lica su tamna. Ovo spominje Sa 'lebi od h. Ibn Abbasa;

sedmi: to su pravednici na Kijametskom danu koji će svjedočiti protiv ljudi i njihovih djela, a njih ima u svakom ummetu. Ovo spominje Zehravi, a to je izabrao kao tačno i Nuhas.

osmi: to je skupina vjerovjesnika. Ovo smatra Zedždžadž;

deveti: to su ljudi koji su imali malih grijeha na dunjaluku koji nisu poništeni bolovima i kušnjama, pa su zaustavljeni, a nemaju ni velikih grijeha. Oni su zadržani od Dženneta kako bi ih

obuzela briga kakva će kazna biti za njihove male grijehe. Ovo kaže Ibn Atijje u svom tefsiru;

deseti: ovo mišljenje spominje Ibn Vehb od h. Ibn Abbasa: E'raflije su oni koje Allah spominje u Kur'anu, koji su imali puno grijeha, a vjernici su. Ibn Mubarek kaže: "Kazao nam je Džuvejbir, a njemu Dahhak, a on od h. Ibn Abbasa da je rekao: 'E'raflije su oni ljudi koji su imali puno grijeha i dosta su se ogriješili Allahu. Oni će biti stavljeni u tu poziciju, pa kada pogledaju u džehennemlije, poznat će ih po njihovim potamnjelim licima i govorit će: 'Gospodaru naš, ne učini nas od onih koji su se prema sebi ogriješili. – A kada pogledaju u džennetlije, poznat će ih po svijetlim licima njihovim.'"

Ibn Abbas kaže da će Allah E'raflije, uvesti u Džennet. U predaji od Seida b. Džubejra, koji prenosi h. Ibn Mesuda stoji da je rekao: "Oni će biti zadnji koji će ući u Džennet."

Ibn Atijje kaže: "Salim, koji je bio sluga Ebu Huzejfe, priželjkivao je da bude jedan od E'raflija, jer on smatra da su oni grešnici.";

jedanaesti: to su vanbračna djeca. Ovo spominje Ebu Nasr Kušejri od h. Ibn Abbasa;

dvanaesti: to su meleki koji su zaduženi za ove bedeme i oni razdvajaju nevjernike od vjernika prije njihovog ulaska u Džehennem ili Džennet. Ovo je rekao Ebu Mudžliz Lahik b. Humejd, pa je upitan: "Za meleke se ne koristi izraz 'ljudi'?" On odgovori: "Oni su muškog roda, a nisu ženskog, pa onda nije daleko da ih se naziva ljudima, kao što se i za džine kaže, u riječima: 'I bilo je ljudi koji su pomoć od džinova tražili.'"[42]

E'raf je zid između Dženneta i Džehennema. Drugi kažu da je to brdo Uhud, koje će biti postavljeno tamo.

Ovako se prenosi preko h. Enesa i nekih drugih ashaba, da je rekao Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, a ovo navodi I Ebu

[42] Slab lanac prenosilaca, Hennad u *Zuhdu*, 198. Taberi, 8/138. Ibn Ebu Šejbe, 13/129. U lancu prenosilaca je Ibn Ebi Sabit, a on je mudellis.

Omer b. Abdulberr, kako smo i naveli u djelu *Džami ahkamil-Kur'ani*, kada smo govorili o tumačenju sure E'raf.

Hikaja (priča)

Jedan je pobožnjak pričao: "Jedne sam noći zadrijemao i zaspao, pa sam usnio kao da je nastao Kijametski dan. Vidio sam ljude kako polažu račun za svoja djela; jedne su vodili u Džennet, a druge u Džehennem. Došao sam do Dženneta i zazvao džennetlije: 'Čime ste zaslužili džennetsko stanište i mjesto stalnog zadovoljstva?' Oni mi odgovoriše: 'Svojom pokornošću Milostivom i svojom neposlušnošću šejtanu.' Poslije toga sam otišao do džehennemlija i zazvao ih: 'Džehennemlije, čime ste dospjeli u džehennem?' Oni mi odgovoriše: 'Našom pokornošću šejtanu i neposlušnošću Milostivom.' Obazreo sam se i vidio da sam među ljudima koji su zaustavljeni između Dženneta i Džehennema, pa sam ih pitao: 'Šta je s vama, pa ste između Dženneta i Džehennema?' Oni mi odgovoriše: 'Imamo puno grijeha i malo dobrih djela, pa nas grijesi sprečavaju od ulaska u Džennet, a dobra djela nas sprečavaju od ulaska u Džehennem.'"

SVAKI NAROD SLIJEDITI ONO ŠTO JE OBOŽAVAO, A KADA OD OVOG UMMETA OSTANU MUNAFICI (LICEMJERI), BIT ĆE IZLOŽENI ISPITU, I O POSTAVLJANJU SIRATA

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah će ljude okupiti na jedno mjesto, na Kijametskom danu, a onda im se ukazati i reći: 'Neka svaki čovjek slijedi ono što je obožavao i čemu je robovao.' Tada će se onome koji je slijedio krst pokazati krst, onome koji je slijedio likove, oni će se ukazati (zauzet će formu i oblik), koji je obožavao vatru, ukazat će mu se njegova vatra, pa će svi slijediti ono što su obožavali, a ostat će samo muslimani."[43] Dalje nastavlja hadis u cijelosti.

Muslim, od istog ashaba bilježi da su ljudi pitali Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Kijametskom danu?"

"Da li vas išta ometa da vidite pun mjesec?" upita Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

"Ne, Allahov Poslaniče", odgovoriše.

"Da li vas išta ometa da vidite sunce, kada na nebu nema oblaka?"

"Ne." "Tako ćete vidjeti i Njega. Allah će okupiti ljude na Kijametskom danu i reći: 'Ko je nečemu robovao i ko je nešto obožavao, neka to i slijedi.' Tako će oni koji su obožavali sunce slijediti sunce, onaj ko je obožavao mjesec slijedit će mjesec. Onaj ko je obožavao Taguta on će slijediti Taguta. Ostat će ovaj ummet sa svojim licemjerima, pa će im se Allah pojaviti u liku koji je

[43] Sura Džinn, 6.

njima nepoznat i reći im: 'Ja sam vaš gospodar.' Oni će reći: 'Allah nas sačuvao od tebe, mi ćemo ovdje ostati dok se ne pojavi naš Gospodar. Naš Gospodar kada dođe, mi ćemo ga prepoznati.' Tada će im se Allah pojaviti u liku koji im je poznat i reći će im: 'Ja sam vaš Gospodar.' Oni će reći: 'Ti jesi naš Gospodar.' Tada će krenuti za Njim. Postavit će se Sirat (most) preko Džehennema. Ja i moj ummet bit ćemo prvi koji će preći preko njega. Tada neće biti dozvoljeno ikome da govori osim poslanicima. Svi poslanici učit će dovu: 'Allahu moj, spasi, spasi.' U Džehennemu su kuke koje su nalik čičkovim. Da li ste vidjeli čičak?"

"Jesmo, Allahov Poslaniče."

"Te su kuke nalik čičkovim, samo što njihovu veličinu ne zna niko osim Allaha, i one će kačiti ljude shodno njihovim djelima. Neko će se strovaliti, a neko će se uspijevati otrgnuti, sve dok ne pređe preko Sirata."[44] I navodi hadis do kraja, a bit će još o tome riječi.

Pitanje: Fekih Ebu Bekr b. Burdžan, u svojoj knjizi *Iršad,* nakon što kaže da će ljudi biti nadahnuti da traže nekoga ko će ih osloboditi onoga u čemu su i ko će biti njihov zagovornik, kaže da su to vođe naroda koji su bili poslije Poslanika. Zatim će biti naređeno Ademu da izdvoji one koji su za Džehennem. Njih ima sedam vrsta: prve dvije će plameni jezici pokupiti između ljudi, kao što golub kljuca zrnjevlje. To su oni koji su negirali Allaha iz inata, i oni koji su negirali Allaha, odbijajući istinu i iz neznanja. Potom će se reći okupljenima: 'Gdje su oni koje ste obožavali mimo Allaha? Neka svaka skupina slijedi svoja božanstva.' Ko god bude obožavao nešto osim Allaha slijedit će to, sve dok ne bude bačen u Džehennem. Uzvišeni Allah kaže: ***'Tu će svako znati ono što je prije uradio. Bit će vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru, a neće im biti onih koje su izmišljali.***[45]

[44] Vjerodostojan, Tirmizi, 2557. i kaže da je hadis hasenun sahih.

[45] Već spominjan.

Pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni, i vojske Iblisove - svi zajedno."[46]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Zemlja će se rastegnuti, na Kijametskom danu, kao što se razvlači i rasteže uštavljena koža, od Allahove pojave i veličine. Ljudi neće imati mjesta osim onoliko koliko mogu stati stopala. Mene će prvog prozvati, i učinit ću sedždu, a onda će mi biti dozvoljeno da se obratim, pa ću reći: 'Gospodaru, Džibril, a on će stajati s desne strane Arša, obavijestio me da si ga meni poslao.' Džibril će šutjeti i neće progovarati sve dok Allah ne kaže: 'Istinu ti je rekao.' Potom će mi biti dozvoljeno zagovorništvo (šefaat), i reći ću: 'Gospodaru, ovo su Tvoji robovi koji su Ti robovali na svim krajevima zemlje.' To je Mekam mahmud (hvale vrijedno mjesto). Potom će biti izvedena četvrta skupina, a to su ljudi koji su izražavali Allahovu jednoću, ali su u laž utjerivali poslanike, i oni nisu znali Allahova svojstva, negirali su Njegove knjige i poslanike. Potom će biti izvedeni sljedbenici dviju Knjiga, kao peta i šesta skupina. Oni će biti žedni i reći će im se: 'Šta je s vama? Šta želite?' Oni će reći: 'Gospodaru, žedni smo, pa nas napoji.' Reći će im se: 'Zar niste vidjeli?' Pokazat će im se na Džehennem i oni će nagrnuti tamo gazeći jedni druge, i svi će popadati u nj Zatim će biti kušnja za vjernike i licemjere kroz prepoznavanje njihova Gospodara i izdvajanje od drugih božanstava. Allah će podržati vjernike, a licemjeri će pogriješiti. Potom će biti postavljen Sirat za prelazak preko Džehennema, da nas Allah zaštiti od njega. Tanji je od dlake, a oštriji od sablje, kao što ga je opisao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pa će novotari pasti u šesto ili peto odjeljenje Džehennema, a oni koji su činili velike grijehe u sedmo ili šesto. Padat će oni koji nisu imali dovoljno dobrih djela da bi mogli proći preko Sirata, a vjernici će prolaziti shodno svojim djelima. Njihova će se djela vagati na kantaru koji će biti između Dženneta i Džehennema. Oni će podmirivati međusobne

[46] Sura Šuara, 94,95.

nesuglasice koje su bile na dunjaluku sve dok ih, u potpunosti, ne izmire i budu uvedeni u Džennet. Na tome će mjestu biti zadržani E'raflije."[47]

Pisac kaže: "Ovako je spomenuto i ovim redom, a to je lijepo nabrojano. O ovome će biti više riječi."

Pitanje: "Riječi: '*Da li vas išta ometa*' jesu u značenju da će se Allah pokazati džennetlijama, tako da će Ga moći vidjeti onakvog kakav jeste i neće biti ništa što bi ometalo da Ga vide, kao što je slučaj s polumjesecom ili mlađakom, nego će Ga vidjeti jasno, kao što se vidi pun mjesec ili sunce kada nema oblaka."

Kažu da je značenje toga da se neće ljudi gužvati i gurati prilikom viđenja Gospodara, kao što se guraju i nesporazume izazivaju prilikom viđenja mladog mjeseca.

Kažu i da je u značenju da se ljudi neće ponižavati i gurati u želji da vide Gospodara. O ovome značenju bit će više riječi kada budemo govorili o Džennetu. Tamo ćemo navesti hadis od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o ovome.

Riječi: "*Tako ćete i vi Njega vidjeti*" jesu u značenju jasnosti, jer Allaha ne može ništa obuhvatiti. Ovo se odnosi na onoga koji vidi, a ne na ono u šta se gleda. Allahu nije ništa slično niti On ičemu sliči.

Riječi: "*...pa će im se Allah pojaviti u liku koji je njima nepoznat*" jesu kako bi se ispitalo i kako bi se razlučilo između onoga ko je bio iskren i predan i onoga koji je bio krivovjernik. Ovo će se desiti onda kada budu ostali licemjeri (munafici) i oni koji su se pokazivali kao vjernici pred drugim ljudima. Oni će tvrditi da su iskreni u svom vjerovanju, da su radili ono što su i vjernici

[47] Prethodno spominjan izvor i ocjena.

radili i da oni znaju Allaha kao što Ga znaju i vjernici. Allah će ih iskušati tako što će im se, svima, prikazati u liku i kazati im: "Ja sam vaš Gospodar!" Vjernici će to zanijekati i zatražiti zaštitu kod Allaha od takve pojave. Njima je Allah bio poznat kao neko ko je bez mahane i savršenih osobina, a to što će vidjeti, neće odgovarati toj njihovoj predstavi o Njemu. Stoga se u hadisu h. Ebu Seida Hudrije kaže da će reći: "Štitimo se Allahom od tebe, mi Allahu ne pripisujemo druga ni ortaka!", to će reći dva ili tri puta. Ali će se nekima vjera poljuljati da će umalo posumnjati i zanijekati vjeru.

Naš učitelj Ebu Abbas Ahmed b. Omer u knjizi *El-mufhim li šerhi ihtisari kitabi muslim* kaže: "Ovo se odnosi na one koji neće biti dovoljno upućeni. To su, vjerovatno, oni koji tvrde i vjeruju u istinu, ali nemaju dovoljno znanja da to podrže i objasne. Stoga je njihovu vjeru moguće poljuljati."

Kažem: Moguće je da to budu munafici i oni koji su se pretvarali pred drugima, a to je i bliže i prihvatljivije, a Allah najbolje zna. Kada bude drugi ispit to će se i potvrditi. U hadisu h. Ebu Seida, poslije riječi: "...tako da će se neki skoro odreći svoje vjere.", stoji: " Pa će reći: 'Da li ima nešto po čemu biste Ga poznali?' Oni će reći: 'Da.' Tada će On otkriti *sak* "(bukvalno značenje je potkoljenica, ali može se tumačiti i značiti snagu ili silu. - op. prev.)." Tada će svi oni koji su Allahu drage volje sedždu činili, Allahovom voljom učiniti sedždu, dok će oni koji su sedždu činili da bi se prikrili ili pred drugim pokazali, Allah će im kičmu učiniti sastavljenom iz jednog dijela, pa kada htjednu učiniti sedždu, padat će na nos. Podići će se sa sedžde, potom će se Allah pokazati u liku po kojem Ga znaju i reći im: 'Ja sam vaš Gospodar!', a oni će reći: 'Ti si naš Gospodar.' Zatim će se postaviti most preko Džehennema i bit će dozvoljeno zagovorništvo (šefaat)."[48]

Navest ćemo i riječi: "*Pa će im Allah doći u liku po kojem Ga znaju*"

[48] Vjerodostojan, Buhari, 7439.

pokazat će im se i otkriti u svoj Svojoj veličanstvenosti i ljepoti, kada im skine koprenu s očiju *i slijedit će Ga*, Njegovu naredbu, Njegove meleke i poslanike koji će ih voditi u Džennet. A Allah najbolje zna.

Dova : "Uzvišeni Allah kaže: **'Molitva njihova bit će u njima: Hvaljen nek si, Allahu!'**"[49]

Riječima: "*Otkrit će sak*" želi se ukazati na težinu situacije. Ovako kaže Ibn Mubarek: "Rekao nam je Usame b. Zejd, koji prenosi od Ikrime, a on od h. Ibn Abbasa, da Allahove riječi: **'Na Dan kada bude nepodnošljivo** (*kada otkrije svoj sak*)'[50] znače: *Dan nevolje i patnje.*"

Ibn Džurejdž kaže, prenoseći od Mudžahida: "Težina i ozbiljnost situacije."

Mudžahid kaže: "Ibn Abbas kaže da je to najteži i najžešći momenat na Kijametskom danu." [51]

Ebu Ubejde kaže: "Kada se pogorša situacija ili se zaoštri bitka, kaže se: 'Stvar je pokazala svoj sak.'" (U nas se kaže pokazao-la zube, npr. zima. - op. prev.). Osnova ovome jeste da kada neko zapadne u situaciju gdje se treba pokazati i dokazati ozbiljnost i snaga, zasuče nogavice, pa je to postalo poslovično kada se hoće ukazati na težinu i ozbiljnost situacije. Ovako kaže i Kutbi. On o riječima: "... kada otkrije svoj sak" kaže: "To je preneseno značenje kojim se želi nazvati i imenovati teška situacija. Čovjek, kada zapadne u teškoću, otkrije svoje potkoljenice." Kažu da će se otkriti Džehennem, a kažu i otkriti stup Arša.

Što se tiče predaje u kojoj stoji da će Allah otkriti svoj sak na Kijametskom danu, pa da će Mu sedždu učiniti svaki vjernik i vjernica, kao što je Buharijevom *Sahihu*, On je daleko od

---

[49] Sura Junus, 10.

[50] Sura Kalem, 42.

[51] Lanac prenosilaca je slab, Ibn Mubarek, 361,362. u *Zeveiduz-zuhdu.*

toga da Mu se pripisuju udovi i organi, da nešto otkriva ili pokriva. Značenje ovih riječi jeste da će otkriti svoju silu i veličanstvenost.

Hitabi kaže: "Otkrivanje saka jeste u značenju pokazivanja žestine." Tako hadis može značiti da će se istaći teškoće Kijametskog dana, što će otkriti one koji su iskreni, i bit će im dozvoljeno da učine sedždu. Otkrit će se i licemjeri, pa im neće biti dozvoljeno da učine sedždu, nego će im kičma postati iz jednog dijela. Neki tumače ove riječi tako što kažu da će Allah otkriti potkoljenicu nekog od svojih stvorenja, bilo meleka bilo nekog drugog, pa će to učiniti uzrokom pokazivanja vjere ili licemjerja.

Hatabi kaže: "Ovo ima i jedno drugo tumačenje koje nisam prije čuo od naših učenjaka, a koje podnosi jezik i značenje ovog izraza. Čuo sam Ebu Omera da prenosi od Ebu Abbasa Ahmeda b. Jahjaa Nahvija, kada nabraja značenja ovog izraza, da može doći i u značenju ličnosti, osobe." Za dokaz uzima riječi h. Alije kada su ga ashabi pitali o njegovoj borbi s haridžijama i nagovarali ga da odustane, pa im je rekao: "Allaha mi, borit ću se protiv njih, makar mi i sak stradao." Pod ovim izrazom je mislio na samog sebe i na svoj život.

Ebu Sulejman kaže: "Uzimajući ovo u obzir, može se reći da će se Allah otkriti ljudima i da će otkloniti perde s njihovih očiju, pa kada Ga vide, past će na sedždu."

Hatabi kaže: "Neću tvrditi da je ovo jedino ispravno, niti ću smatrati obaveznim da ga prihvatim u svojim stavovima."

Pisac kaže: Ovo je najbolje što je rečeno, ako Allah da. O ovome postoji i dobar hadis koji navodi Ebu Lejs Semerkandi u tumačenju sure Kalem. On svojim lancem prenosilaca bilježi od Ebu Berde b. Ebu Musaa da je rekao: "Pričao mi je moj otac: 'Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: - Kada nastupi Kijametski dan, svakoj skupini pokazat će se i

materijalizovati ono što su obožavali na dunjaluku, pa će svaka skupina krenuti za svojim božanstvom. Ostat će samo oni koji su vjerovali u Jednog Allaha. Njima će se reći: - Šta vi čekati kada su svi otišli?

- Mi imamo Gospodara, Koga smo obožavali i robovali Mu na dunjaluku, ali Ga nismo vidjeli - odgovorit će.

- A da li biste Ga poznali kad biste Ga vidjeli?

- Da.

- Kako Ga možete prepoznati, a niste Ga vidjeli?

- On nije nikome i ničemu sličan niti je Njemu nešto slično.

Allah će im otkriti veo i oni će Ga vidjeti i pasti Mu na sedždu. Neki, među njima, ostat će stajati jer će njihova leđa biti ukrućena kao kravlji rogovi.'" U vezi s tim su Allahove riječi: ***"Na Dan kada bude nepodnošljivo i kada budu pozvani da licem na tle padnu, pa ne budu mogli."'"***[52] Tada će Allah reći: "Robovi Moji, podignite glave, za svakog od vas sam učinio židova ili kršćanina u Džehennemu."[53]

Ebu Berde priča: "Ovaj sam hadis ispričao Omeru b. Abdulazizu, pa me pitao: 'Allaha ti, osim Koga drugog boga nema, da li ti je otac pričao taj hadis?' Ja sam mu se tri puta zakleo. Tada je Omer rekao: 'Nikad nisam čuo draži mi hadis koji govori o vjernicima, od ovoga.'"

Pisac kaže: Ovaj ti hadis kazuje šta znači otkrivanje saka i da je to preneseno značenje viđenja Allaha. U ovom značenju jeste i hadis kod Muslima. Hadis objašnjava i tumači jedan drugi, pa nema nikakvog problema, i neka je hvala Allahu.

Bejheki, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Musaa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao o Allahovim riječima: "Na Dan kada bude nepodnošljivo": "Kada otkrije

[52] Sura Kalem, 42.

[53] Vrlo slab lanac prenosilaca, Ahmed, 4/407. Darekutni u *Ru'je*, 49. U lancu prenosilaca je Ammare Kureši, a on je vrlo slab. Pogledaj *Mizan*, 3/178.

veličanstveni nur kojem će oni pasti na sedždu."[54] Ovaj se hadis prenosi samo preko Ruha b. Dženaha, on je Šamlija i prenosi pokuđene hadise kojima nema potvrde, a mnogi su bili sluge, od Šamlija, Omeru b. Abdulazizu.

Pisac kaže: Prethodni hadis ispravniji je i jasniji, pa njega treba uzimati kao potporu. Imam Gazali sustezao se da bilo šta kaže o ovome hadisu i da ga tumači. On u knjizi *Kešf ulumil-ahireti* kaže: "Veličanstveni će otkriti Svoj sak, i svi će Mu ljudi učiniti sedždu, veličajući Ga i pokoravajući Mu se, osim nevjernika koji su Mu pripisivali druga i ortaka, dok su živjeli na dunjaluku, onih koji su obožavali kamenje i drveće, mada za to dokaza nisu imali. Njihove kičme bit će od željeza i neće biti u stanju da sedždu učine." O tome govore riječi: "Na Dan kada bude nepodnošljivo i kada budu pozvani da licem na tle padnu, pa ne budu mogli."

Buhari, u poglavlju o tumačenju Kur'ana, bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah će otkriti Svoj sak, pa će Mu sedždu učiniti svaki vjernik i vjernica." Sustežem se od tumačenja ovog hadisa, ali neću da imam išta i s onima koji ga negiraju. Također ne želim da tumačim kakav je mizan i ne pridajem puno važnosti (prezirem) riječima onih koji ga opisuju, nego to sve ostavljam za nebesko carstvo. I dobra i loša djela neopipljive su stvari i ne mogu se vagati materijalnom vagom i poznatim mjerilima, nego samo mjerilima nebeskog carstva.

Pisac kaže: Mi smo spomenuli mizan i objasnili ono što se o tome govori. O vaganju djela postoje hadisi koji su krajnje jasni, a koji su na stepenu vjerodostojnih i dobrih hadisa. Ovdje smo naveli i objasnili ono što se govori o saku, tako da nikome ne ostane ni tračak sumnje. Neka je hvala Allahu na svim blagodatima, znanju i razumijevanju.

---

[54] Slab, Bejheki u djelu *Esma ve sifat*, 348. Hejsemi u *Medžm'u* kaže da ga bilježi Ebu Ja'la i da je u lancu prenosilaca Ruh b. Dženah, a on nije jak.

O TOME KAKO ĆE SE PRELAZITI SIRAT, NJEGOVIM OSOBINAMA, O TOME KO ĆE BITI ZAUSTAVLJEN NA NJEMU, A KO ĆE PASTI S NJEGA, O VJEROVJESNIKOVOJ, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, SAOSJEĆAJNOSTI S NJEGOVIM UMMETOM KADA BUDU NA SIRATU, O KANTARIMA I PITANJIMA NA SIRATU I O TUMAČENJU ALLAHOVIH RIJEČI: "I SVAKI ĆE OD VAS DO NJEGA STIĆI"

Jedan učenjak kazuje: "Neće biti dozvoljeno nikome da pređe preko sirata sve dok ne bude upitan i odvagan njegov odgovor na sedam kantara:

na prvom će kantaru biti pitan o svom vjerovanju u Allaha, a to je šehadet da nema drugog boga osim Allaha, pa ako mu to bude iskreno, a iskreno (*ihlas*) jeste da to bude i riječ i djelo, proći će;

na drugom kantaru bit će upitan o namazu, pa ako mu namaz bude upotpunjen, proći će;

na trećem kantaru bit će upitan o svome postu mjeseca ramazana, pa ako bude potpun, proći će;

na četvrtom kantaru bit će upitan za svoj zekat, pa ako bude potpun, proći će;

na petom kantaru pitat će ga za hadž i umru, pa ako ih bude imao upotpunjene, proći će;

na šestom kantaru bit će pitan za svoj abdest i kupanje, pa ako ih bude imao, proći će i

na sedmom kantaru bit će postavljeno najteže pitanje, a to je da objasni svoje uvrede i nepravde koje je nanio drugim ljudima.

Ebu Hamid Gazali u knjizi *Kešf ulumil-ahireti* kaže: "Kada na mevkifu (mjestu stajanja) ostanu samo: vjernici, muslimani,

dobročinitelji (muhsini) arifi (koji su spoznali), iskreno predani (siddikuni), šehidi, dobri Allahovi robovi i poslanici, i kada među njima ne bude nijednog koji sumnja, nijednog munafika i nijednog krivovjernika, Uzvišeni će Allah upitati: 'Vi koji ste na mevkifu, ko je vaš Gospodar?'

'Allah.', odgovorit će.

'A da li Ga poznajete?'

'Znamo Ga.'

Tada će im se pokazati melek, s lijeve strane Arša, pa kada bi se svih sedam zemaljskih mora slilo u rupu koju bi on napravio palcem u zemlji, ne bi je moglo ispuniti. On će, po Allahovoj naredbi i dozvoli, reći: 'Ja sam vaš Gospodar.'

'Da nas Allah zaštiti od tebe.'

Tada će se Allah pojaviti u liku po kojem je nepoznat okupljenima i čut će Ga kako se smije. Svi će Mu pasti na sedždu, a On će reći: 'Dobro došli.' Potom će povesti te robove prema Džennetu i prevesti ih preko Sirata. Bit će tu ljudi različitih kategorija, najprije poslanici, pa vjerovjesnici, pa iskreno predani, pa šehidi, pa vjernici, pa oni koji su spoznali, pa muslimani. Neki će od njih puzati, neki će biti zadržani na E'rafu, neki neće imati upotpunjen iman, neki će, od njih, prijeći Sirat za stotinu godina, neki za hiljadu. No, uprkos svemu tome, nijednog od njih neće vatra opržiti, jer onaj koji je vidio svoga Gospodara lično i bez zastora, neće mu se učiniti nepravda zbog tog viđenja."

Zamisli se, brate, kada budeš išao preko Sirata i kada budeš gledao u Džehennem pod sobom, mračan, razbuktao i čiji plamenovi šikljaju prema tebi, a ti malo ideš a malo pužeš.

Muslim bilježi hadis od h. Ebu Hurejre: "Pa će doći do Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i bit će im dozvoljeno, a onda će biti poslati emanet i rodbinska veza, pa će zauzeti obje strane sirata, i prethodnica tih ljudi proći će preko Sirata kao svjetlica. Onda sam upitao: 'Za tebe bih žrtvovao i oca i majku, a šta je to kao munja brzo?'

'Zar nisi nikada vidio munju kako sine i nestane u treptaju oka? Bit će i onih koji će prelaziti poput vjetra, zatim kao ptice, a i onih koji će ići kao konjanici koje pretežu njihova djela. Vaš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, stajat će na Siratu i govoriti: - Gospodaru, spasi, spasi! – kako bi se olakšala djela. Doći će ljudi koji će se moći kretati samo pužući.'"

Dalje nastavlja: "Na liticama Džehennema nalaze se kuke kojima je naređeno da uzimaju one za koje je obilježeno da se uzmu. Izgreban je čovjek spašen, a onaj koji padne je u Džehennemu. Tako mi Onoga Koji upravlja Muhammedovim životom, džehennemska provalija duboka je sedamdeset godina."[55]

Bilježi se od h. Huzejfe, a Muslim bilježi od h. Ebu Seida, hadis u kojem stoji: "Zatim će se postaviti most preko Džehennema i bit će dozvoljeno zagovorništvo, pa će govoriti: 'Allahu naš, spasi, spasi!'

'Allahov Poslaniče, a kakav je most?'

'Klizav i strm. Na njemu su kuke, hvataljke i bodlje, kao što su bodlje sa 'dana u Nedždu (vrsta kaktusa ili čička). Vjernik će preko tog mosta preći kao treptaj oka, neki poput svjetlice, neki kao vjetar, neki kao ptica, neki kao trkaći konji s jahačima. Spašen je onaj musliman koji prođe s ogrebotinama, a onaj koji padne, on je u džehennemskoj vatri.'"[56] Hadis će biti naveden u cijelosti, ako Allah da.

U jednoj predaji stoji: "Pa je rekao h. Ebu Seid Hudri: 'Čuo sam da je most tanji od dlake a oštriji od sablje.'"[57] U drugoj predaji: "Nježniji od dlake." Obje predaje zabilježene su kod Muslima.

Ibn Madže bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Postavit će se Sirat preko Džehennema na bodlje koje su kao bodlje sa 'dana, pa će se reći ljudima da ga pređu. Spašen je musliman, i

[55] Vjerodostojan, Muslim, 195.

[56] Muttefekun alejhi, Buhari, 7439. Muslim, 183.

[57] Vjerodostojan, Muslim, 183.

onaj ko se na njemu poklizne i uspravi se, onaj ko na njemu bude zadržan, a i onaj koji ga sa zakašnjenjem pријеđe.'"[58]

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ubejda b. Umejra da je rekao da je Sirat kao sablja preko Džehennema i da na obje strane Sirata imaju kuke i bodlje. "Tako mi Onoga Koji upravlja mojim životom, jedna kuka mogla bi uzeti kompletno pleme Mudarra i Rebije."[59]

Ist tako sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Seida b. Ebu Hilala da je rekao: "Čuo sam da će Sirat, na Kijametskom danu, nekim ljudima biti tanji od dlake, a nekima će biti kao široka dolina."[60]

On priča: "I rekao nam je Avf, a on prenosi od Abdullaha b. Šekika Ukajlija da je rekao: 'Ljudi će prelaziti Sirat, na Kijametskom danu, shodno njihovom vjerovanju i djelima, pa će neki ljudi prelaziti Sirat koliko traje treptaj oka, neki kao strijela odapeta iz luka, neki kao ptica, neki kao istreniran trkaći konj, neki trčećim korakom, neki hodajući, a zadnji koji će biti spašen preći će Sirat pužući.'"[61]

Hennad b. Sirri, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ebu Za'raa da je rekao: "Abdullah nam je rekao: 'Allah će narediti Siratu i on će se postaviti preko Džehennema. Ljudi će preko njega prelaziti shodno svojim djelima; najbolji među njima, preći će brzo kao munja, drugi kao vjetar, treći kao najbrža životinja, i tako sve dok ne dođu oni koji će hitati, oni koji će koračati a zadnji će biti onaj koji će puzati na trbuhu, pa će pitati: 'Gospodaru, zašto si me usporio?' 'Nisam te usporio Ja nego tvoja djela.' odgovorit će Gospodar."[62]

---

[58] Dobar, Ibn Madže, 4280. Hakim, 4/58/5, i kaže da je vjerodostojan, dok je Zehebi uzdržan.

[59] Vjerodostojan lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, *Zevaiduz-zuhd*, 403.

[60] Slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek u *Zevaiduz-zuhdu*, 406. i u lancu je Rušdejn b. Sa'd, a on je slab.

[61] Vjerodostojan lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, *Zevaiduz-zuhd*, 408.

[62] Dobra predaja, Hennad u *Zuhdu*, 322.

Također se bilježi od h. Ibn Mesuda da je rekao: "Preći ćete Sirat Allahovim oprostom, (afvom), a ući ćete u Džennet Allahovom milošću, a mjesta u Džennetu imat ćete shodno svojim djelima."[63]

Ebu Davud bilježi od Muaza b. Enesa Džuhenija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko zaštiti vjernika od munafikove mržnje, Allah će mu poslati meleka koji će čuvati njegovo meso, na Kijametskom danu, od Džehennema, a ko potvori vjernika želeći mu naškoditi ili oboriti ugled, Allah će ga zadržati na džehennemskom mostu sve dok se ne pokaje za svoje riječi."[64]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Mnogo je onih koji će se okliznuti na Siratu, a najviše će biti žena među njima."[65] Ovaj hadis spominje Ebu Feredž b. Dževzi.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Pa kada ljudi budu na jednoj strani mosta, melek, ispod Arša, zavikati će: 'Stvorenja Silnog Vladara, prelazite preko Sirata! Neka svaki koji je griješio i koji je nepravdu nanosio zastane.' Kako je to samo strašan trenutak?! Napredovat će oni koji su na dunjaluku bili slabi i nejaki, a zaostajat će oni koji su bili bogati i silni. Potom će biti dozvoljeno svima da pređu preko Sirata, shodno njihovim djelima, bez obzira da li su to grijesi ili su dobra djela, pa ili će biti u pomrčini ili će imati svjetlo. Kada moj ummet bude na Siratu, zavikat će: 'Muhammede, Muhammede!' Ja ću im pohrliti, iz svoje velike samilosti prema njima, ali će me Džibril zadržati. Ja ću zavikati: 'Gospodaru, moj ummet, moj ummet! Danas Te, Gospodaru, ne molim za sebe, niti za svoju kćerku Fatimu.' Meleki će stajati s lijeve i desne strane Sirata i vikati: 'Gospodaru, spasi, spasi!' Strah

[63] Slab lanac prenosilaca, Hennad u *Zuhdu*, 323, u lancu je prenosilaca Ismail b. Muslim, i on je slab.

[64] Slab lanac prenosilaca, Ebu Davud, 4883, u lancu prenosilaca je Ismail b. Jahja, i on je nepoznat.

[65] Slab, spominje ga Zubejdi u *Ittihafu*, 4109, prenoseći ga od Ibn Dževzija, i ovdje je naglašena slabost.

i užas će bit će nepodnošljivi. Grešnici će padati i lijevo i desno i propadati u Džehennem, a Zebanije će ih prihvatati i stavljati u lance i okove, uzvikujući: 'Zar vam nije zabranjivano da grijehe činite? Zar vas se nije strašilo džehennemskom kaznom? Zar vas nije upozoravano? Zar vam nije došao odabrani Vjerovjesnik?'"[66] Ovo navodi Ebu Feredž ibn Dževzi u knjizi *Revdatul-muštak vettariku ilel-melikil-hallak.*

Sad razmisli šta će te desiti na Siratu kada vidiš kako je tanak, i kakav će ti strah obuzeti srce kada ti pogled padne na džehennemsku pomrčinu i kada ti uši zagluhnu od džehennemskog ognja, a ti budeš morao preći preko Sirata, usprkos svojoj slabosti. Zamisli uznemirenost svoga srca, nesigurnost svojih nogu, težinu grijeha koju ćeš imati na plećima, i koju bi ti bilo teško nositi i na ravnom terenu, a kamoli po oštrom i tankom Siratu. Kako ćeš se osjećati kada spustiš jednu nogu na Sirat i osjetiš njegovu oštrinu, a znaš da moraš staviti i drugu nogu. Kada vidiš kako ljudi ispred tebe posrću i kližu se, kako ih Zebanije prihvaćaju kukama. Gledaš ih kako strmoglavce padaju u džehennemski bezdan. Kakav je to samo užasan prizor, kako je to teško za gledanje i kako je neznatan izgled za spas??!!

Pitanje: "Neki su skloni tumačiti hadise, koje smo naveli u ovome poglavlju, a koji govore da je Sirat tanji od dlake i oštriji od sablje, zatim da se to odnosi na njegovu težinu ili lahkoću, a shodno grijesima ili ibadetima i dobrim djelima. Pravu mjeru tome zna samo Allah. Uobičajeno je da se za nešto tajanstveno i skriveno kaže da je tanko, pa je tako primjer tome tananost dlake. Na ovaj način, a Allah najbolje zna, možemo tumačiti i ovo."

Značenje riječi: "*I oštrija od sablje*", ta precizna stvar koja se, od Allaha prenosi Njegovim melekima, izvršava se kao sabljom i meleki ne oklijevaju ni trenutka u njenom sprovođenju. Tome

[66] Pogledaj prethodni hadis.

nema poricanja i odgađanja, kao što nema ni odgađanja kada se zamahne sabljom.

Moguće je i tumačenje da se kaže da je sami Sirat tanji od dlake i oštriji od sablje. To ćemo odbaciti tako što ćemo reći da je u istom hadisu spomenuto i to da će meleki biti i na lijevoj i na desnoj strani Sirata, da se na njemu nalaze bodlje i kuke, da će neki od njih koji prelaze preko njega, puzati, neki posrtati, pa ustajati, neki će imati svjetlo koje će im pokazivati gdje da stanu. Sve to ukazuje na činjenicu da će oni koji budu prelazili Sirat imati mjesto gdje će spuštati svoja stopala, a zna se da dlaka ne može podnijeti sve ovo. Neki hadiski učenjaci kažu da ovi izrazi nisu potvrđeni od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Pisac kaže: Ono što tumač kazuje odbačeno je na osnovu onoga što smo naveli od predaja. Neophodno je da se vjeruje u to. Onaj ko je u stanju da pticu održava u zraku, u stanju je i da na Siratu zadrži vjernika, pa da ga ili učini da puže ili da ga učini da hoda. Nećemo odstupati od stvarnog značenja u preneseno, osim ako je u pitanju nešto nemoguće, a u ovome nema ništa nemoguće, shodno predajama koje prenose povjerljivi učenjaci. ***"A onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati."***[67]

Od Jahjaa b. Jemana bilježi se da je rekao: "Vidio sam čovjeka kako spava. Imao je crnu kosu i bradu. Mlad, da ga se oči nisu mogle nagledati. U snu je vidio Kijametski dan i okupljanje. Vidio je vatrenu rijeku i most preko kojeg su ljudi prelazili. I on je dobio poziv da pređe preko mosta i vidio je da je most oštar kao sablja i da se ljulja lijevo - desno. Od strahote tog prizora i sna je osijedio."

[67] Sura Nur, 40.

Napomena: Svi ovi hadisi ti pojašnjavaju značenje Allahovih riječi: ***"I svaki od vas će do njega stići."***[68] Prenosi se od h. Ibn Abbasa, h. Ibn Mesuda i Ka'ba Ahbara da su rekli da je stizanje do mosta u značenju prelaska preko njega.[69] Ovo prenosi Sudijj od h. Ibn Mesuda, a on od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

Ebu Bekr Nedždžad, svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ja 'laa b. Munebbeha da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennem će reći vjerniku, na Kijametskom danu: 'Prelazi, vjerniče, tvoj nur (svjetlo) ugasio je moj plamen.'"[70]

Kažu da nalaženje znači ulazak. To se prenosi od h. Ibn Abbasa i h. Ibn Mesuda, a preko Halida b. Ma'dana i Ibn Džurejdža, a i nekih drugih. Hadis od h. Ibn Mesuda to jasno kazuje, kako ćemo kasnije vidjeti, pa će grešnici ući zbog svojih grijeha, a evlije svojim šefaatom.

Džabir b. Abdullah kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Nalaženje znači ulazak. Neće ostati nijedan ni čestit ni grešan, a da neće ući. Vjerniku će biti hladna i prijatna vatra, kao što je bila i Ibrahimu.' ***'Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti.'"***[71] [72]

Ibn Mubarek kaže da mu je rekao Sufjan, a on da je čuo nekog čovjeka koji prenosi od Halida b. Ma 'dana da je rekao: "Ljudi su pitali: 'Zar nam naš Gospodar nije obećao da nećemo okusiti džehennema?' On im je odgovorio: 'Vi ćete preći preko njega, ali će on biti ugašen.'"[73]

---

[68] Sura Merjem, 71.

[69] Tefsir Taberi, 16/83. Tefsir Abdurrezzaka, 1777.

[70] Slab, Ibn Adijj u *Kamilu*, 6/394. Bejheki u *Šuabu*, 375. U lancu prenosilaca nalazi se Mensur b. Ammar i njegov otac, a obojica su slabi.

[71] Sura Merjem, 72.

[72] Dobar hadis, Ahmed, 3/329, Hakim, 4/587, i kaže da je vjerodostojan, a s tim se slaže i Zehebi. Kažem da se u lancu prenosilaca nalazi Ebu Sumejje, a on je prihvatljiv, kako je rečeno u *Takribu*.

[73] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek u *Zevaiduz-zuhdu*, 407.

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ka'ba da je proučio ajet: "I svaki od vas će do njega stići", pa je upitao: "Znate li šta je nalaženje?"

"Allah najbolje zna", odgovoriše.

"To znači da će se doći sa Džehennemom, i Sirat preko njega bit će kao opušten štrik. Tako, kada se ljudi nađu na njemu, i dobri i loši, čut će se glas: 'Uzmi svoje koji ti pripadaju, a meni ostavi moje.' Tada će Džehennem uzeti sve one koji su za njega. Džehennem će bolje znati koji su njegovi stanovnici nego što čovjek zna koje je njegovo dijete. Bit će spašeni vjernici."[74]

Ebu Omer b. Abdulberr navodi hadis o tome u *Temhidu* od h. Ebu Hurejre: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obišao je nekog, iznemoglog od groznice, bolesnika, i rekao mu: 'Raduj se, Allah je rekao: - To je Moj džehennem, koji Ja dajem svom robu kako bi iskusio dio pravog Džehennema.'"[75]

Ima i onih koji kažu da je svima propisan ulazak u Džehennem, a onda će izaći iz njega nečijim zagovorništvom ili nekim drugim vidom Allahove milosti. Zagovornici ovog stava uzimaju za argument hadis Ibn Omera u kojem stoji: "Kada neko od vas umre, izloži mu se njegovo mjesto, ujutro i naveče...", pa do kraja hadisa. Kažu da je pojam "nalaženje" u značenju da će vidjeti Džehennem i da će mu se primaći. Primaći će mu se tako što će doći na mjesto gdje će polagati račun, a ono će biti blizu Džehennema, pa će ga moći vidjeti za vrijeme polaganja računa. Potom će Allah spasiti one koji su strahovali od gledanja u njega i bit će odvedeni u Džennet. Oni koji su se ogriješili prema sebi će bit će ostavljeni, tj. odvedeni u Džehennem. Uzvišeni Allah kaže: ***"A kada stiže (verede) do vode medjenske."***[76]

---

[74] Dobar lanac prenosilaca. Ibn Mubarek u *Zevaiduz-zuhdu*, 405.

[75] Vjerodostojan, Ibn Abdulberr u *Temhidu*, 6/359. Hadis bilježi ahmed, 2/440, Ibn Madže, 3470. Hakim, 1/345, i kaže da je vjerodostojan, a s tim se slaže i Zehebi.

[76] Sura Kasas, 23.

Ove su riječi u značenju njegovog približavanja vodi, a ne njegovog ulaska u nju. H. Hafsa prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džehennem neće ući nijedan koji je učestvovao na Bedru i na Hudejbiji. H. Hafsa je upitala: 'Allahov Poslaniče, šta je s Allahovim riječima: 'I svaki od vas će do njega stići.'" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je na to: "Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti."[77] Muslim bilježi ovaj hadis od h. Ummu Mubeššir u kojem stoji da je ona rekla: "Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bio kod Hafse, da kaže..."

Kažu da obraćanje nevjernicima, u riječima: "I svaki od vas će do njega stići" Veki prenosi od Šu'be, a on od Abdullaha b. Saiba, on od nekog čovjeka, a on od h. Ibn Abbasa da je rekao o Allahovim riječima: "I svaki će od vas će do njega stići." To je obraćanje i odnosi se na nevjernike.

Od njega se prenosi da je učio: "I svaki će od njih do njega stići", i da je to bilo kao odgovor na ajete koji su prije ovoga, a koji govore o nevjernicima: ***"I tako mi Gospodara tvoga, Mi ćemo i njih i šejtane sakupiti... najdrskiji bili... jer Mi dobro znamo one koji su najviše zaslužili da u njemu gore. I svaki od njih će do njega stići."***[78] Na je isti način ovaj ajet učio i Ikrime i još neki ljudi.

Jedni učenjaci smatraju da je značenje riječi: "I svaki od vas...", podrazumijevaju nevjernike, pa kao da je rečeno: "Reci Muhammede, nevjernicima: I svaki od vas..."

Većina učenjaka kaže: "Obraćanje je čitavom svijetu i neophodno je da svi prođu preko njega." Na osnovu ovoga je i nastao različit stav. Ispravno je reći da je nalaženje u značenju ulaska, shodno hadisu koji se prenosi od h. Ebu Seida. Kod Darimija je zabilježen hadis od h. Abdullaha b. Mesuda u kojem stoji da je rekao: " Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Svi će ljudi proći kroz Džehennem, a onda će iz njega izlaziti shodno svojim

[77] Vjerodostojan, Muslim, 2496.

[78] Sura Merjem, 68,69,70,71.

djelima; prvi će izaći poput svjetlice, iza njih će biti oni koji će izlaziti brzinom vjetra, za njima će biti oni koji će izlaziti brzo kao istrenirani konji, onda kao jahači, a onda kao brzi ljudi."[79]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Nijednom muslimanu ne umre troje djece, pa da ga vatra dotakne, osim da bi se provela zakletva."[80] Zuhri kaže: "Pa kao da se htjelo ukazati na ovaj ajet: 'I svaki od vas će do njega stići.'"

Ovaj hadis bilježi i Ebu Davud Tajalisi u svom *Musnedu.* [81] Ovaj hadis ti kazuje da je onako kako smo i spomenuli. Stvarno dodirivanje jeste obuhvatanje, ali će džehennemski dodir vjerniku biti hladan i prijatan, i svi će se spasiti Džehennema, a on im neće moći nauditi.

Halid b. Ma'dan kaže: "Kada džennetlije uđu u Džennet, reći će: 'Zar naš Gospodar nije rekao da ćemo osjetiti vatru?' Odgovorit će im se: 'Vi ste prošli kroz nju, ali je ona za vas bila pepeo.'"

Kažem: Mogli bi objediniti sva tumačenja tako što ćemo reći: "Onaj ko uđe u Džehennem, ali mu on ne naškodi, nego bude udaljen od njega, taj je i spašen od Džehennema." Da nas Allah sačuva Džehennema i njegove žestine i učini nas od onih koji će ući u Džehennem, ali im on neće naškoditi i koji će iz njega izaći nagrađeni.

Ibn Džurejdž od Ataa bilježi da je rekao: "Ebu Rašid Haruri rekao je h. Ibn Abbasu: ***"Huku njegovu neće čuti."***[82] Na to mu je h. Ibn Abbas rekao: "Jesi li lud? Šta je s Allahovim riječima: ***'I svaki će od vas do njega stići'***, i riječima: **'I u vatru ga uvesti'**, [83] i riječima:

[79] Vjerodostojan, Darimi, 2810. Tirmizi, 3159. Hakim, 2/375. i kaže da je vjerodostojan, a s tom ocjenom se slaže i Zehebi.

[80] Muttefek alejh, Buharija, 6656. Muslim, 2632.

[81] Ebu Davud Tajalisi, 2304. i vjerodostojan je.

[82] Sura Enbija, 102.

[83] Sura Hud, 98.

'A kad u džehennem žedne griješnike potjeramo.'"[84]

Oni koji su bili prije nas molili su Allaha: 'Allahu moj, iz Džehennema me izvedi sačuvanog i čitavog i u Džennet me uvedi kao pobjednika.'"[85]

Mnogi su učenjaci strahovali od ulaska u Džehennem i od svog neznanja o tome da li će izaći iz njega. Ebu Mejsere, kada bi lijegao u postelju, govorio bi: "Da me bogdo, moja mati nije ni rodila." Njegova mu je supruga rekla: "Ebu Mejsere, Allah ti je ukazao veliko dobro jer te uputio na islam." On reče: "Naravno, ali nam je Allah pokazao i rekao da ćemo ući u Džehennem, ali nam nije jasno kazao da li ćemo i izaći iz njega."[86]

Od Hasana se bilježi da je rekao: "Neki je čovjek rekao svome bratu: 'Brate, da li si svjestan toga da ćeš biti u Džehennemu?' On odgovori: 'Čuo sam.' 'A da li si čuo da li ćeš izaći iz njega?', upita. 'Nisam', odgovori. 'Pa zbog čega, onda, smijeh?', upita.'" Hasan nastavlja: "Poslije toga tog čovjeka nisu više vidjeli da se smije, sve do njegove smrti."[87]

Od h. Ibn Abbasa bilježi se da je o ovome rekao Nafiu b. Ezreku Haridžiju: "I ja i ti ćemo zasigurno ući u Džehennem. Mene će Allah spasiti, a što se tiče tebe, ne znam da li će te spasiti."

Ibn Mubarek kaže: "Pričao nam je Ismail b. Ebu Halid da im je pričao Kajs b. Ebi Asim: 'Ibn Madže je zaplakao, pa je zaplakala i njegova supruga. On je upita: 'Zašto plačeš?' Ona reče: 'Zaplakala sam kad sam vidjela da ti plačeš.' On joj reče: 'Znam da ću u Džehennem, ali ne znam da li ću njega biti i spašen.'"[88]

[84] Sura Merjem, 86.

[85] Slab lanac prenosilaca, Taberi, 16/81,82. U lancu prenosilaca nalazi se Anane b. Džurejdž, i on je slab prenosilac.

[86] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 312, Ebu Nuajm, 4/141.

[87] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 311, Taberi, 16/74.

[88] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 310.

O TOME KOJA ĆE PAROLA BITI VJERNICIMA NA SIRATU

Tirmizi bilježi od Mugire b. Šu'be da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Parola vjernika na Siratu će bit će: - Gospodaru, spasi, spasi!'"[89] I kaže da je hadis garib.

U Muslimovoj zbirci nalazi se predaja: "A vaš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, stajat će na Siratu i govoriti: 'Gospodaru, spasi, spasi!'"A ovaj smo hadis navodili.

O TOME KO SE NA SIRATU NEĆE ZADRŽATI NI KOLIKO IZNOSI TREPTAJ OKA

Vaili Ebu Nasr, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Podučavaj ljude mome sunnetu, makar im to i ne bilo drago. Ako hoćeš da se na Siratu ne zadržiš ni koliko iznosi treptaj oka, onda ne uvodi u vjeru nešto po svome nahođenju.'"[90] Kaže: "Ovo je čudan lanac prenosilaca, ali je sadržaj dobar."

Ebu Nuajm, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko daje sadaku na dunjaluku preći će Sirat, a ko podmiri

[89] Slab, Tirmizi, 2432. U lancu prenosilaca nalazi se Abdurrahman b. Ishak, a on je slab prenosilac.

[90] Apokrifan, Hatib u svom *Tarihu*, 4/380. Ibn Dževzi u djelu *Ilel mutenahije*, 1/164. U lancu prenosilaca nalazi se Muhammed b. Mudžib, a on je lažac. Pogledaj : *Mizan*, 4/24.

neku potrebu udovici, Allah mu namiri potomstvo i ostavi lijep spomen."[91] Kaže da je ovaj hadis garib, preko Muhammeda, a da se izdvaja njegovim prenošenjem Sulejman od Musaa.

Hatelli Ebu Kasim, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od nekog šejha čiji je nadimak Ebu Džafer, da je rekao: "Usnio sam kako stojim na kantarima Džehennema. Vidio sam velike strahote i počeo sam razmišljati o tome šta će mi se desiti i kako ću preći sve to? Iznenada sam čuo riječi, iza svojih leđa: 'Allahov robe, spusti svoj teret i prolazi.' 'A šta je moj teret?', upitao sam. 'Ostavi dunjaluk i prolazi', reče mi se."

On također bilježi od Kajsa b. Ebu Hazima da je rekao: "Čuo sam h. Ebu Derdaa da govori svome sinu: 'Sinko, neka tvoja kuća ne služi ni za šta drugo osim za ibadet (kao džamija). Džamije su boravišta muttekija (bogobojaznih i čestitih). Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Čija kuća bude mjesto ibadeta (klanjanja), Allah će mu osigurati razgalu, milost i prelazak preko Sirata.'''" [92]

Kažem: Ovaj hadis potvrđuje san koji smo prenijeli, jer onaj koji se nastani u džamiji i koji je uzme svojim boravištem taj je ostavio dunjaluk i one koji žive za dunjaluk, te se predaje ahiretu i radi za njega.

[91] Slab lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 3/220. U lancu prenosilaca nalazi se Hani b. Mutevekil i Musa b. Ubejde, a obojica su slabi, Mizan, 4/213,291.

[92] Vrlo slab, Ibn Adijj u *Kamilu*, 5/149. Ibn Dževzi u djelu *Ilel mutenahije*, 1/411. U lancu prenosilaca nalazi se Amr b. Džerir koga Ebu Hatim smatra lašcem, a Darekutni kaže da je odbačen. Pogledaj : *Mizan*, 3/250.

O TRI MJESTA NA KOJIMA ĆE SE NALAZITI POSLANIK, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, ZBOG NJIHOVOG ZNAČAJA I TEŽINE

Tirmizi bilježi od h. Enesa da je rekao: "Pitao sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da mi bude zagovornik na Kijametskom danu, pa mi je rekao: 'Bit ću, ako Allah da.'

'Gdje da te potražim?', upitao sam.

'Najprije me potraži na Siratu.'

'A ako te ne nađem tamo?'

'Potraži me kod mizana.'

'A ako te ne nađem kod mizana?'

'Potraži me kod havda (mog izvora), na jednom od ova tri mjesta moram biti.'"[93]

Kaže da je hadis dobar, a već smo navodili hadis h. Aiše u kojem se kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tri će mjesta biti na kojima neće niko nikome naumpadati : kod mizana, na mjestu gdje se budu davale knjige djela i na Siratu.

[93] Dobar, Tirmizi, 2433, i kaže da je hadis dobar. Kažem da je u lancu prenosilaca Harb b. Mejmuna, koji je iskren. Tako je u *Takribu*.

O IZLASKU MELEKA PRED VJEROVJESNIKE I NJIHOVE NARODE NAKON PRELASKA SIRATA I PROPASTI NJIHOVIH NEPRIJATELJA

Ibn Mubarek bilježi od h. Abdullaha b. Selama da je rekao: "Kada bude Kijametski dan, Allah će okupiti vjerovjesnike, sve jednog po jednog, i svaki narod ponaosob. Zadnji će doći Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i njegov narod. Postavit će se most preko Džehennema i glasnik će povikati: 'Gdje je Ahmed i njegov ummet?' Ustat će Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i njegov ummet, i dobri i loši, pa će ga slijediti. Kada budu na Siratu, Allah će zaslijepiti njegove neprijatelje pa će padati i lijevo i desno u Džehennem, a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, proći će, i dobri iz njegovog ummeta. Meleki će ih dočekati i pokazati im put do Dženneta, govoreći im da idu lijevo ili da idu desno. Tako će im kazivati sve dok Poslanik, s.a.v.s., ne dođe do svoga Gospodara, i bit će mu postavljena stolica s druge strane. Potom će biti prozivani jedan po jedan vjerovjesnik i jedan po jedan narod. Zadnji će biti prozvan Nuh, a.s., da se Allah smiluje Nuhu." [94]

---

[94] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek u *Zevaiduz-zuhdu*, 387.

O DRUGOM MIZANU, KANTARU IZMEĐU DŽEHENNEMA I DŽENNETA

Znaj, Allah ti se smilovao, da na ahiretu postoje dva sirata; jedan od njih će proći svi ljudi: oni koji imaju malo dobrih djela i oni koji ih imaju puno, osim onih koji će u Džennet ući bez polaganja računa i onih koje će džehennemski plamen povući u ponor. Ko pređe ovaj veliki most, o kojem smo pričali, a preći će ga svaki vjernik za koga Allah zna da mu neće zatrebati dobrih djela ni kada bude podmirivao hakkove onih koje su, može biti, uvrijedili. Oni će biti zaustavljeni na drugom mostu, koji je posebno za njih. Uz Allahovu pomoć, niko od ovih neće biti vraćen u Džehennem, jer su prošli prvi Sirat koji je postavljen preko Džehennema i s kojeg će padati oni čiji grijesi pretegnu i oni koji budu potrošili svoja dobra djela podmirujući hakkove drugih.

Buhari bilježi od h. Ebu Seida da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Vjernici će biti spašeni Džehennema, pa će biti zadržani na kantaru koji je između Dženneta i Džehennema. Jedan će drugom podmirivati nepravde koje su nanijeli na dunjaluku, pa kad se sve podmiri i kada se očiste, bit će im dozvoljen ulazak u Džennet. Tako mi Onoga Koji kontroliše i upravlja Muhammedovim životom, svaki od njih znat će naći svoje mjesto u Džennetu bolje nego što je znao naći svoju kuću na dunjaluku.'"[95]

Napomena: Značenje riječi: "*Vjernici će biti spašeni džehennema*" odnosi se na one koji budu uspješno prešli preko Sirata, koji je

[95] Vjerodostojan. Buhari, 6535.

postavljen preko Džehennema. Ovaj hadis ukazuje na činjenicu da će vjernici na ahiretu biti različito stepenovani. Mukatil kaže: "Kada pređu preko Sirata koji je preko Džehennema, bit će zadržani na kantaru (mostu) koji je između Dženneta i Džehennema. Uzimat će se prava jednih od drugih, koja su skrivili na dunjaluku, pa kad se očiste, reći će im Ridvan i njegova pratnja: 'Selamun alejkum, (kao pozdrav i dobrodošlica), očišćeni ste i ulazite u Džennet zauvijek.'"

Darekutni navodi hadis u kojem se spominje da je Džennet poslije Sirata.

Kažem: Vjerovatno se mislilo na kantar, shodno hadisu koji bilježi Buhari, a Allah najbolje zna. Ili se misli na one koji će ući u Džehennem i izaći iz njega nakon šefaata. Ovi koji, na ovakav način, izađu iz Džehennema neće biti zadržavani na kantaru, nego će biti odvedeni na džennetske rijeke, a o tome će biti riječi u sljedećem poglavlju, ako Allah da.

Vjerodostojnim je putem došla predaja od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ukojoj stoji da će džennetlije biti zadržani na kantaru između Dženneta i Džehennema i bit će pitani za višak imetka koji su imali.[96] Nema nikakve oprečnosti između ovog hadisa i hadisa koji je spomenut. Hadisi nose različita značenja jer govore o različitim stanjima ljudi. Isto tako, nema ni oprečnosti između riječi: "*I svaki će znati svoje mjesto u Džennetu bolje...*", i riječi Abdullaha b. Selama da će meleki voditi i pokazivati put lijevo i desno, đžennetlijama. Ovo se odnosi na one koji nisu zadržavani na kantaru, a nisu ni u Džehennemu, nego su postavljeni pred džennetsku kapiju. Moguće je da se odnosi na sve, a kada ih meleki dovedu pred džennetsku kapiju, onda će se svaki od njih uputiti svom staništu, i ono će ići prema njemu sigurno kao što je znao svoje boravište na dunjaluku.

[96] Buhari, 6535. Ahmed, 3/13,63,74.

A Allah najbolje zna. U tom je značenju i ajet: *"...i u Džennet ih uvesti, o kojem ih je već upoznao."*[97]

Većina komentatora Kur'ana kaže da kada džennetlije budu uvedeni u Džennet, bit će im rečeno: "Razidite se svojim mjestima!" Oni će znati svoja mjesta bolje nego što oni koji klanjaju džumu znaju svoja boravišta, kada se raziđu poslije klanjane džume.

Kažu da će znati svoje stanište jer će imati vodiča, meleka koji će ići ispred svakog od njih, međutim hadis h. Ebu Seida negira ovakav stav. Allah najbolje zna.

O TOME KOJI ĆE VJERNICI UĆI U DŽEHENNEM, UMRIJETI I GORJETI, A POTOM BITI IZVEDENI ŠEFAATOM

Muslim bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Što se tiče džehennemlija koji su određeni za Džehennem, oni u njemu neće umrijeti, niti će živjeti. Međutim, bit će ljudi koji će gorjeti zbog svojih grijeha", ili je rekao greški, "pa će ih Allah usmrtiti, pa kada postanu ugljenisani, Allah će dozvoliti zagovorništvo za njih. Oni će izlaziti, skupina za skupinom, pa kada dođu na džennetske rijeke, reći će se: 'Džennetlije, pospite ih vodom!', pa će nicati kao što niče bilje koje je dobro zalijevano. Neki je čovjek od prisutnih rekao: 'Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuvao je ovce u pustinji.'"[98]

[97] Sura Muhammed, 6.

[98] Vjerodostojan, Muslim, 185.

Napomena: Smrt koja se spominje u hadisu jeste stvarna smrt koju će osjetiti grešnici, a to im je kao počast da ne bi osjetili težinu kazne i patnje, nakon što izgore, za razliku od onih koji će vječno biti u Džehennemu: ***"Kada im se kože ispeku, zamijenit ćemo ih drugim kožama da osjete pravu patnju."***[99] Kažu da usmrćivanje može značiti i njihovo uspavljivanje, tako da ne osjete bolove. Ta smrt nije stvarna. U snu čovjek ne osjeti mnoge bolove i uživanja. Allah san naziva smrću: **"Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju..."** [100] Tako se to ne može nazvati stvarnom smrću, kada duša privremeno napušta tijelo. Tako je i sa situacijom koju Allah spominje u riječima: ***"I umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao..."*** [101]

Kur'an govori i o tome da je Musa pao kao pokošen, ali to nije bila stvarna smrt, nego se naziva smrću zbog toga što nije bio svjestan ni bola ni uživanja u tom svom stanju. Može se reći i da će ih Allah poštediti, tj. umrtviti u njima osjećaj bola, Svojom milošću prema njima, dok će oni ostati živi, kao što je učinio da žene koje su vidjele Jusufovu, a.s., ljepotu, pa isjekle ruke noževima, ne osjete bolove.

Prvo je tumačenje najispravnije, shodno riječima: "...*pa kada postanu ugljenisani*", što ukazuje na stvarnu smrt. Isto tako su i džehennemlije živi i osjećaju patnju.

Ako se kaže: "kakva je svrha njihovog boravka u Džehennemu, ako toga nisu svjesni?", reći ćemo da je moguće da ih se želi podučiti i ukazati im na njihove pogreške, makar patnje ne iskusili. Činjenica da neće osjetiti džennetske blagodati jedno određeno vrijeme dovoljna je kazna za njih. Oni će biti kao zatvorenici. Hapšenje je kazna, makar i ne bilo okova i lanaca, a Allah najbolje zna. O ovome će biti više riječi u poglavlju o Džehennemu.

---

[99] Sura Nisa, 56.

[100] Sura Zumer, 42.

[101] Sura Zumer, 68.

O ONIMA ZA KOJE ĆE SE ZAGOVARATI PRIJE NJIHOVOG ULASKA U DŽEHENNEM, ZBOG NJIHOVIH DOBRIH DJELA, A TO SU ONI KOJI SU BILI DOBRI NA DUNJALUKU

Ebu Abdullah Muhammed b. Mejsere Džebeli, Kurtubi u svojoj knjizi *Tebjin* spominje da Ebu i Ibn Veddah prenose od h. Enesa hadis: "Džehennemlije će biti poredani u redove. Kraj njih će proći jedan od džennetlija, pa će mu se jedan od poredanih obratiti: 'Čovječe, sjećaš li se toga i toga dana, kada te napojio taj i taj?' 'Zar si ti taj?', upitat će džennetlija. 'Da, ja sam taj.' Tada će se džennetlija zauzeti za njega, i njegovo će zauzimanje biti primljeno. 'Čovječe, sjećaš li se toga i toga dana, kada si uzeo abdest kod toga i toga čovjeka?', upitat će drugi džehennemlija. 'Da, sjećam se.' I za njega će se zauzeti, i njegovo će zauzimanje biti primljeno."[102]

Kažem: Ibn Madže, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ljudi će, na Kijametskom danu, biti poredani u redove." Ibn Numejr kaže: "To su džennetlije." Tada će proći džehennemlija pored džennetlije i reći će mu: 'O ti, sjećaš li se dana kada si zatražio vode, pa sam te napojio?'" Kaže: "Pa će on zagovarati za nj I proći će pored nekog džehennemlije koji će ga upitati: 'Sjećaš li se tog i tog dana kada si zatražio vode da uzmeš abdest, pa sam ti dao?', pa će se i za njega zauzeti."[103]

---

[102] Apokrifan, Hejsemi u *Medžm'u* kaže: Prenose ga Ebu Ja'la i Taberani u *Evsatu*, a u lancu prenosilaca nalazi se Jusuf b. Halid Semin, a on je lažac. 10/382.

[103] Slab lanac prenosilaca, Ibn Madže, 3685. U *Zevaidu* stoji: "U lancu je prenosilaca Jezid b. Eban Rekaši, a on je slab."

Ibn Numejr kaže: "I reći će: 'O ti, zar se ne sjećaš dana kada si me poslao da ti podmirim neku potrebu i kada sam to učinio za tebe?', pa će se džennetlija zauzeti za njega."

Ebu Nuajm, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Abdullaha da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kako bi svi dobili svoju nagradu u potpunosti, kako bi im Allah povećao svoje blagodati", pa je rekao da je podmirivanje nagrade njihovo uvođenje u Džennet, a povećanje blagodati jeste zauzimanje za one za koje je obavezan zauzeti se i koji su zaslužili Džehennem, a koji su im učinili neko dobro na dunjaluku.[104]

Ebu Džafer Tahavi bilježi od h. Enesa da je Alahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bude Kijametski dan, Allah će džennetlije okupiti u redove, a isto tako i džehennemlije. Neki čovjek, iz redova džehennemlija, će pogledat će u redove džennetlija i upitat će jednog od njih: 'O ti, da li se sjećaš dana kada sam ti učinio dobro?' Džennetlija će reći: 'Allahu moj, ovaj mi je čovjek učinio dobro na dunjaluku.' Tada će mu se reći: 'Uzmi ga za ruku i uvedi ga u Džennet, Allahovom milošću.'"[105]

H. Enes je, poslije ovoga, rekao: "Svjedočim da sam ovo čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem."

Ebu Abdullah Muhammed b. Mejsere kaže: "Vidio sam u knjizi za koju kažu da je Zebur, da se kaže: 'Ja ću zvati Svoje robove, zahide (one kojima su dunjaluk i njegove ljepote nezanimljivi), na Kijametskom danu i reći ću: 'Nisam od vas, robovi Moji, otklonio dunjaluk zato što ste Mi beznačajni, nego kako bi, danas, imali veliku nagradu za to. Sada prođite kroz redove, pa ako nađete one koje ste voljeli na dunjaluku, ili one koji su vam podmirili neku potrebu, ili koji su vas branili kada su vas drugi ogovarali,

[104] Dobar, Ebu Nuajm, 4/108. Hejsemi ga bilježi u *Medžmeu*, 7/13. – Bilježi ga Taberani u *Evsatu*. U lancu prenosilaca je Ismail b. Abdullah Kindi. Njega Zehebi smatra slabim i kaže: "Prenosi neprihvatljive predaje, dok su ostali prenosioci pouzdani."

[105] Vrlo slab, Ibn Ebu Dun'ja u *Kadaul-havaidžu*, 19. Hatib u svom *Tarihu*, 4/332. U lancu prenosilaca je Ahmed b. Imran Ahnes, a on je odbačen. *Mizan*, 1/123.

ili koji su vas nahranili, time želeći Moje zadovoljstvo, uzmite ga za ruku i uvedite u Džennet.'"

Napomena: Ebu Hamid Gazali, na kraju svog *Ihjaa* navodi predaju od h. Enesa u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Na Kijametskom danu jedan od džennetlija će pogledat će džehennemlije, pa će mu se džehennemlija obratiti: 'Čovječe, da li me poznaješ?'

'Ne, Allaha mi, ne poznajem te. Ko si ti?', upitat će džennetlija.

'Ja sam onaj pored koga si jednom, na dunjaluku, prolazio i zatražio vode, pa sam te napojio.'

'Sada se sjećam.'

'Zauzmi se za mene, kod Allaha, za tu stvar.'

Džennetlija će se obratiti Allahu riječima: 'Gledao sam džehennemlije i jedan mi se od njih obratio: 'Čovječe, da li me poznaješ?' Odgovorio sam da ga ne poznajem i pitao ga ko je on. On mi je odgovorio da je on onaj pored koga sam jednom prolazio i zatražio vode od njega, i on me je napojio, pa je zatražio od mene da se zagovaram i zauzmem za njega zbog tog njegovog postupka.' Allah će udovoljiti njegovom zauzimanju i naredit će da se taj džehennemlija izvede iz vatre."[106] A Allah najbolje zna.

---

[106] Slab, *Ihja*, 4/481. Hafiz Iraki kaže da je hadis slab. Ovaj hadis bilježi i Ebu Ja'la, kao što je u *Medžme'u*, 10/382, sa sličnim sadržajem. U lancu prenosilaca je Ali b. Ebi Sare, a on je odbačen.

O ZAGOVORNICIMA ONIMA KOJI SU UŠLI U DŽEHENNEM, O PREDAJAMA KOJE GOVORE DA JE VJEROVJESNIK, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, ČETVRTI OD ČETVERICE ZAGOVORNIKA, O ONIMA KOJI ĆE OSTATI U DŽEHENNEMU I POSLIJE TOGA

Ibn Madže bilježi od h. Osmana da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Na Kijametskom će danu šefaat, zagovorništvo, imati trojica; vjerovjesnici, učenjaci i šehidi." Ibn Semmak Ebu Amr Osman b. Ahmed, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Abdullaha b. Mesuda da je rekao: ***"Vaš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, bit će četvrti od četverice zagovornika: Džibril, zatim Ibrahim, a.s., zatim Musa ili Isa, a.s., i na kraju vaš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zatim meleki, pa iskreni i čestiti, pa šehidi. Poslije toga, u džehennemu će ostati ljudi kojima će se reći: 'Šta vas je u Sekar dovelo?' 'Nismo', reći će, 'bili od onih koji su molitvu obavljali i od onih koji su siromahe hranili, i u besposlice smo se s besposlenjacima upuštali, i Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla.' Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi."***[107] Ibn Mesud kaže: "To su oni koji će ostati u Džehennemu."[108]

Pisac kaže: To je hvale vrijedno mjesto koje je obećano našem Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem. O tome bilježi predaju Ebu Davud Tajalisi, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Abdullaha: "Potom će Allah dozvoliti zagovorništvo, pa će istupiti Čisti Ruh, Džibril, potom Ibrahim, a.s., Allahov prijatelj,

[107] Sura Muddesir, 42 – 48.

[108] Odbačen, Bejheki u *Buduru,* str. 270.

potom Musa ili Isa a.s. Ebu Za'ra kaže da nije siguran koji je od njih dvojice. Potom će istupiti vaš Vjerovjesnik, kao četvrti, i zagovarat će. Niko neće biti zagovornik za više ljudi od njega. To je hvale vrijedno mjesto o kojem Allah govori: ***"Gospodar tvoj će ti na onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati."***[109] [110]

Ibn Madže bilježi od Abdullaha b. Ebi Džed 'a da je čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: "U Džennet će, zagovorništvom jednog iz mog ummeta, zasigurno ući više ljudi nego ih broji pleme Benu Temim. Prisutni upitaše: 'Allahov Poslaniče, da li misliš na nekog drugog osim tebe?' 'Da, mislim na drugog, osim mene.' Upitao sam: 'Da li si to čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže?' On mi odgovori: 'Da, čuo sam ga da ovako kaže.'" Ovaj hadis bilježi i Tirmizi i kaže da je hasen sahih - garib. Nepoznato nam je da Ibn Džed'a prenosi ijedan drugi hadis pored ovoga.

Pisac kaže: Bejheki ovaj hadis bilježi u djelu *Delailun-nubuvveti* i sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Ebu Umame da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Zagovorništvom jednog čovjeka iz mog ummeta u Džennet će ući onoliko koliko broji jedno od dva plemena: Rebia i Mudarr. Prisutni su upitali: 'Allahov Poslaniče, šta je Rebia naspram Mudarra?' On odgovori: 'Rekao sam što sam rekao.' Neki su smatrali da je taj čovjek h. Osman b. Affan."[111]

Tirmizi bilježi predaju od h. Ebu Seida u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Iz mog ummeta bit će ljudi koji će zagovarati za mase, bit će i onih koji će se zauzimati za plemena, onih koji će se zauzimati za porodice, a i onih koji će se zauzimati za pojedince, sve dok ih ne uvedu u Džennet."[112] I kaže da je hadis dobar.

---

[109] Sura Isra, 79.

[110] Odbačen, Ebu Davud Tajalisi, 389.

[111] Vjerodostojan, Bejheki u *Delailu*, 6/378, Ahmed, 5/257.

[112] Dobar lanac prenosilaca, Tirmizi, 2440.

Bezzar bilježi u svom *Musnedu* od Sabita da je čuo h. Enesa b. Malika da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Čovjek će imati pravo da se zauzima za dvojicu ili trojicu.'"[113] Kadi Ijad u *Šifau* bilježi da je Ka'b rekao: "Svaki od ashaba imat će zagovorništvo." Ibn Mubarek bilježi da je Abdurrahman b. Jezid b. Džabir čuo da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U mom će ummetu biti čovjek koji će se zvati Sile b. Ešjem i njegovim zagovorništvom će u Džennet ući toliko i toliko ljudi."[114]

Napomena: Ako bi neko rekao: "Kako može biti moguće zagovorništvo nekome ko će ući u Džehennem, a Uzvišeni Allah kaže: *'Onoga koga Ti budeš u vatru ubacio Ti si ga već osramotio...'*[115], i kaže: *'... i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati.'*[116] *'A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan.'*[117] A onoga kime je Allah zadovoljan, On neće poniziti ni osramotiti. Uzvišeni Allah kaže: *'...na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih i s njihove desne strane...'*"[118], na to odgovaramo riječima: To je stav koji zastupaju oni koji su skloni prijetnji i oni su zalutali s Pravog puta i ne razmišljaju o stvarnom značenju.

Što se tiče ehlus-sunneta, koji objedinjuju Kur'an i sunnet, zagovorništvo će koristiti grešnicima iz ummeta, tako da neće ostati nijedan od njih, a da neće ući u Džennet. Odgovor na prvi

[113] Dobar lanac prenosilaca, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 10/382. Hejsemi kaže da su prenosioci vjerodostojni

[114] Slab, Ibn Mubarek, 864.

[115] Sura Alu Imran, 192.

[116] Sura Enbija, 28.

[117] Sura Nedžm, 26.

[118] Sura Tahrim, 8.

ajet jeste ono što h. Enes b. Malik kaže o njegovom značenju : "budeš u vatru ubacio", a to je u značenju: "...koga na vječnost u njoj odrediš da..." Katade kaže da je ulazak u vatru, spomenut u ovom ajetu, u značenju vječnog ostanka u njoj, pa nemoj biti kao harevrije. Tako su Allahove riječi : "osramotio si ga" u značenju da ga je uništio, udaljio i ponizio. Ovakav stav zastupa i Seid b. Musejjib, jer ajet govori o onima koji će vječno ostati u Džehennemu. Dokaz tome je i kraj ajeta, gdje Uzvišeni kaže: ""***...a nevjernicima neće niko u pomoć priteći.***""[119]

Ako pretpostavimo da se ajet odnosi na grešnike vjernike, onda ćemo poniženje i sramotu (hizj) tumačiti kao stid. Tako ćemo reći da će se oni stidjeti zbog svog ulaska u Džehennem od svih ostalih ljudi, sve dok ne izađu iz njega. Poniženje i sramota za nevjernike jeste njihov trajni i vječni boravak u Džehennemu bez umiranja, dok će vjernici umrijeti. Tako se vjernici razlikuju od nevjernika i po tome. Vjernici će izaći iz Džehennema zagovorništvom onih kojima Allah to dozvoli i milošću Svemilosnog i Njegovim zagovorništvom, o čemu će biti riječi. Potom će zaslužiti zadovoljstvo. Niko neće dobiti dozvolu za zagovorništvo nekome sve dok taj ne izmiri svoje grijehe koji su teži od zagovorništva. Poslije toga bit će mu dozvoljeno da se priključi onima koji su uspjeli i kojima je milost ukazana. Neka je svaka hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Što se tiče Allahovih riječi: "Na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali, to je u značenju da neće kazniti ni njega ni one koji budu vjerovali s njim. Ako i kazni grešnike i usmrti ih, od vjernika, poslije toga će ih izbaviti iz Džehennema zagovorništvom i Svojom milošću, a o tome će biti riječi, ako Allah da.

119 Sura Alu Imran, 192.

O ZAGOVORNICIMA I O DŽEHENNEMLIJAMA

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Abdullaha b. Amra b. Asa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Post i Kur'an bit će zagovornici čovjeku. Post će reći: 'Gospodaru, uskraćivao sam mu hranu, piće i prohtjeve, preko dana, pa mi dozvoli da mu budem zagovornikom.' Kur'an će reći: 'Ja sam mu uskraćivao san noću, pa mi omogući da mu budem zagovornikom.' Bit će im dozvoljeno i oni će zagovarati (zauzimati se)."[120]

Muslim navodi predaju od h. Ebu Seida Hudrija, gdje se kaže, poslije spominjanja Džehennema: "Pa kada vjernici izađu iz Džehennema, tako mi Onoga Koji upravlja mojim životom, niko od vas neće voditi, u ime Allaha, više računa o tome da podmiri svoje obaveze, od vjernika na Kijametskom danu, nego što će vjernici voditi računa o svojoj braći koji budu u vatri."

Ibn Madže bilježi ovaj hadis od h. Ebu Seida, a on od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Kada Allah oslobodi vjernike džehennemske patnje i kada se osiguraju (u Džennetu), niko se od vas na dunjaluku ne zauzima za nečije pravo više nego što će se vjernici zauzimati za svoju braću u Džehennemu. Oni će govoriti: 'Gospodaru, naša su braća bila...'", pa navodi hadis : "Govorit će: 'Gospodaru, naša braća su s nama postila, s nama klanjala i hadž obavljala.' Tada će im se reći: 'Izvedite iz Džehennema sve one koje poznajete!' Tada će se ti ljudi zabraniti Džehennemu, i mnogi će biti izbavljeni iz njega. Među tim ljudima bit će onih kojima će vatra biti do polovine potkoljenica, a nekima do koljena. Oni će reći: 'Gospodaru, niko više nije

[120] Vjerodostojan na osnovu drugih predaja, Ibn Mubarek, 385.

ostao od onih koje si nam naredio da ih izbavimo.' Allah će reći: 'Vratite se i izbavite sve one u čijim srcima nađete koliko je težina dinara dobra.' Oni će izbaviti sve one koji budu takvi, a njih će biti mnogo. Onda će reći: 'Gospodaru, nismo ostavili nijednog od onih za koje si nam naredio da ih izbavimo.' Allah će reći: 'Vratite se i izbavite sve one u čijim srcima nađete koliko je težina pola dinara dobra.' Oni će izbaviti sve one koji budu takvi, a njih će biti mnogo. Onda će reći: 'Gospodaru, nismo ostavili nijednog od onih koje si nam naredio da ih izbavimo.' Allah će reći: 'Vratite se i izbavite sve one u čijim srcima nađete koliko je zrno gorušice dobra.' Oni će izbaviti sve one koji budu takvi, i njih će biti mnogo. Onda će reći: 'Gospodaru, nismo ostavili nikakvog dobra u Džehennemu. (Nije ostao niko da valja.)'"[121]

Ebu Seid Hudri govorio je: "Ako meni ne vjerujete, onda učite, ako hoćete, ajet: ***'Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati.'*** [122] Uzvišeni će reći: 'Meleki su se zauzimali, zauzimali su se i vjerovjesnici, zauzimali su se i vjernici, ostao je još samo Najmilostiviji milosnik.'" Kod Buharija je zabilježeno: "Ostalo je još samo Moje zagovorništvo", umjesto: "Ostao je još samo Najmilostiviji milosnik." "Uzet će skupinu ljudi koji nisu nikada učinili nikakva dobra, oni će biti ugljenisani, pa će ih baciti u rijeku, koja teče ispred Dženneta, a koja se zove Rijeka života. Oni će iz rijeke izaći kao zrno koje je voda nanijela. Zar niste vidjeli drvo ili kamen, ako je okrenuto suncu, ta strana je žuta ili zelena, a ako je u hladovini ili okrenuta zemlji, onda je bijela?" Prisutni rekoše: "Allahov Poslaniče, ti kao da si živio u pustinji." On nastavi: "Izaći će kao biseri, a na šijama će imati pečate po kojima će ih džennetlije raspoznavati i govoriti: 'Ovo su oni koje je Allah oslobodio Džehennema, a da nisu uradili nijedno dobro djelo.' Zatim će im reći: 'Ulazite u Džennet i sve što vidite

[121] Vjerodostojan, Ibn Madže, 60.

[122] Sura Nisa, 40.

vaše je.' Oni će reći: 'Gospodaru naš, dao si nam što nisi dao nikome drugom.' On će im reći: 'Vi kod Mene imate i bolje od toga.' Upitat će: 'Gospodaru naš, a šta je to bolje od toga?' Reći će: 'Moje zadovoljstvo poslije kojeg se nikada neću na vas rasrditi.'"

Ebu Kasim Hatelli u svom *Dibadžu*, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah završi presuđivanje među Svojim robovima, izvadit će Knjigu ispod Arša: 'Moja milost je ispred (veća) Moje srdžbe i Ja sam Najmilostiviji milosnik.' Pa će iz Džehennema izaći onoliko koliko je džennetlija", ili je rekao: "...duplo više nego džennetlija."[123] I kaže: "Skloniji sam tvrdnji da je rekao: 'Duplo više nego džennetlija', a između očiju bit će napisano: 'Allahovi oslobođenici.'"

Napomena: Ovaj hadis objašnjava da se iman povećava i smanjuje, kao što smo to objasnili na kraju sure Alu Imran, u našem tefsiru *Džami li ahkamil-Kur'ani.* Na to ukazuju riječi: "Izvedite iz Džehennema onoga u čijem je srcu koliko je dinar, onoga u čijem je srcu koliko pola dinara i onoga u čijem je srcu koliko i trun." Riječi "dobra" podrazumijevaju iman. Ovo se također spominjei u predaji koja se prenosi od Katade, koji je bilježi od h. Enesa: "A u njegovom srcu bit će dobra koliko je teška dlaka, koliko je teško zrno pšenice i koliko je teško zrno gorušice." Misli se na iman, što dokazuje druga predaja koju prenosi Ma 'bed b. Hilal Anzi od h. Enesa, a u kojoj se kaže: "Pa ću reći: 'Gospodaru, moj ummet, moj ummet.' Tada će mi se reći: 'Idi i koga god nađeš da u srcu ima koliko i trun imana, izvedi ga iz vatre.' Ja ću otići i uraditi tako.'" Hadis, u cijelosti, bilježi Muslim. Kada se kaže: "...od imana" misli se na djela koja su sastavni dijelovi imana, a koja se čine organima. Tako imamo dokaz da su dobra djela produkt imana. O tome govore i Allahove riječi: ***"A Allah neće***

[123] Slab, Sujuti ga navodi u djelu *Durrul-mensur*, 3/6. U lancu prenosilaca je Ibn Ebi Ruvvad, a on je slab.

dati da propadne vaše vjerovanje." [124] Misli se : "vaš namaz".

Kažu da se pod ovim podrazumijevaju radnje srca, pa kao da je rečeno: "Izvedite onoga ko je radio dobra djela imajući iskren nijet (nakanu)", shodno hadisu: "Sva su djela prema namjerama."[125] U ovome je značenju jedna interesantna predaja koja će biti navedena.

Moguće je da se ovim želi ukazati na milost koju je čovjek osjećao prema muslimanu ili siročetu, strahujući od Allaha, oslanjajući se na Njega i vjerujući u Njega, a to su djela srca, a ne organa. Nazvana su imanom (vjerom) jer su od imana.

Dokaz da je onako kako smo rekli, a ne samo izražavanje Allahove jednoće i nijekanje ortaka i drugih božanstava, te samo izgovaranje riječi : "Nema boga osim Allaha" jeste ono što se kazuje u samom hadisu: "'Izvedite, izvedite.' Pa će Uzvišeni Allah izvesti jednu skupinu ljudi koji nisu uradili nikad nikakva dobra." Misli se nikakva opipljiva dobra, osim njihovog vjerovanja da je Allah jedan. Ovo je objašnjeno u predaji koju prenosi Hasan, a u kojoj je dodatak na Ibn Ma 'bedovu predaju koja govori o šefaatu: "Zatim ću se vratiti svome Gospodaru, po četvrti put, zahvalit ću Mu svim tim zahvalama i pasti na sedždu. Bit će mi rečeno: 'Muhammede, podigni glavu i reci, tvoja će riječ biti saslušana, zatraži i bit će ti udovoljeno, zagovaraj i tvoj će zagovor biti primljen.' Ja ću reći: 'Gospodaru, dozvoli mi da oslobodim one koji su govorili : 'LA ILAHE ILLELLAH.' Bit će mi rečeno: 'To nije tvoj domen. Tako mi Moje veličine, uzvišenosti, veličanstvenosti i gordosti, izvest ću sve one koji su govorili LA ILAHE ILLELLAH.'"

Tirmizi i Hakim u djelu *Nevadirul-usul* bilježe od Muhammeda b. Ka 'ba Karezija, a on od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Na njihovim čelima bit će napisano : *'Oslobođenici Milostivog'*, pa će tražiti da im se to

[124] Sura Bekara, 143.

[125] Muttefekun alejhi, Buhari, 6689. Muslim, 1907.

izbriše, i bit će izbrisano." U drugoj predaji stoji: "...pa će Allah poslati meleka i on će to izbrisati s njihovih čela."[126], pa do kraja hadisa, a on će biti kasnije naveden u cijelosti.

Ebu Bekr Bezzar bilježi hadis od h. Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Što se tiče džehennemlija koji su osuđeni na Džehennem, oni u njemu neće ni umrijeti ni živjeti. One koji će biti izvedeni iz Džehennema, Allah će usmrtiti u Džehennemu, a onda će biti izvedeni iz njega i biti odvedeni na Rijeku života. Allah će na njih izliti te vode, i oni će biti kao zrnje koje izbaci poplava. Bit će uvedeni u Džennet i džennetlije će ih zvati *džehennemlije*. Tada će oni zamoliti Allaha, i Allah će ih osloboditi tog imena." Buhari bilježi od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Izaći će jedna skupina ljudi iz Džehennema, nakon što budu obilježeni njime, i bit će uvedeni u Džennet. Džennetlije će ih zvati *džehennemlije*."[127] Tirmizi bilježi od h. Imrana b. Husajna da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ljudi će izaći iz vatre mojim zagovorništvom i bit će nazvani *džehennemlije*."[128] I kaže da je hadis hasen - sahih.

Od h. Enesa bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Moje zagovorništvo jeste za počinioce velikih grijeha iz mog ummeta."[129] Ebu Davud Tajalisi i Ibn Madže bilježe od h. Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Moj šefaat jeste za one koji su počinili velike grijehe iz mog ummeta."[130] Tajalisi dodaje: "Pa mi je Džabir rekao: 'Ko nije počinitelj velikih grijeha, neka ne pogleda šefaat." Tajalisi kaže da im je ovo pričao Muhammed b. Sabit od Džafera b. Muhammeda, a on od svoga oca, a on od h. Džabira.

[126] Slab, Tirmizi Hakim, Nevadir, str. 139.
[127] Vjerodostojan, Buhari, 6559.
[128] Vjerodostojan, Tirmizi, 2600.
[129] Vjerodostojan, Tirmizi, 2435, i kaže da je hasenun - sahih
[130] vjerodostojan, Ibn Madže, 4310, Ebu Davud Tajalisi, 1669.

Ebu Hasan Darekutni navodi predaju od h. Ebu Umame u kojoj stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Krasan li sam ja čovjek za one koji su grešni iz moga ummeta!*" Prisutni upitaše: "A kakav si prema onim dobrim?" On odgovori: "*Oni će u Džennet ući zbog svojih djela, a grešnici će ući zbog moga šefaata (zagovorništva).*"[131] Ibn Madže sa svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Musaa Eš 'arija da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bila mi je ponuđena mogućnost izbora između šefaata i toga da pola moga ummeta bude u Džennetu, pa sam izabrao šefaat, jer je on obuhvatniji. Mislite li da je šefaat za čestite i bogobojazne? Ne, nego je on za one koji su griješili i koji su uprljani grijesima."[132] Ibn Madže sa svojim lancem prenosilaca bilježi od Avfa b. Malika Ešdžeija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "'On me bio stavio pred izbor: ili da mi pola ummeta uvede u Džennet ili da mi da zagovorništvo. Ja sam izabrao zagovorništvo.' Mi smo rekli: 'Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da nas učini od onih koji će biti obuhvaćeni tvojim šefaatom.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: 'On je za svakog muslimana.'"[133]

Što se tiče interesantne predaje za koju smo obećali da ćemo navesti, ona se prenosi lancem prenosilaca, od Ebu Kulabe da je rekao: "Imao sam bratića koji je pio alkohol, pa se razbolio. Noću mi je poslao glasnika i rekao da dođem kod njega. Kod njega sam zatekao dva crnca koji su mu se približili, i rekao sam: 'Svi smo Allahovi, moj je bratić propao', a onda sam ugledao dva svijetla lika kao se pomaljaju iz otvora u zidu, pa je jedan rekao onome drugome: 'Idi kod njega.' Kada se taj približio, ona dva crnca su se izmakla. Taj svijetli mu se približio ustima i omirisao ih, a

[131] Vrlo slab, Taberani u *Kebiru*, 7483, Ebu Nuajm, 10/219 Hejsemi u *Medžmeu* 10/377. kaže: "Buhari ga bilježi u *Kebiru*." U lancu prenosilaca je Džemi' b. Sevb Redžbi. Za njega Buhari kaže da je prenosio neprihvatljive hadise. Nesai kaže da je hadis koji on prenosi odbačen, a Ibn Adijj kaže da predaje koje on prenosi ukazuju na slabost hadisa.

[132] Vjerodostojan, Ibn Madže, 4311.

[133] Vjerodostojan, Ibn Madže, 4317.

onda rekao: 'Ne vidim i ne osjećam da je zikr činio.' Zatim mu je pomirisao stomak i rekao: 'Ne osjećam da je postio.' Potom mu je pomirisao noge i rekao: 'Ne osjećam na njima namaza.' Njegov mu drug reče: 'Svi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Zar čovjek iz Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta, pa da nema nikakva dobra. Teško tebi! Vrati si i provjeri.' Onaj prvi se vratio i pomirisao usta a onda rekao: 'Ne osjećam da je činio zikr.' Potom je pomirisao stomak i rekao: 'Ne osjećam da je postio.' Potom je pomirisao noge i rekao: 'Ne osjećam da je namaz klanjao.' Njegov mu drug reče: 'Zar da bude iz Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta, a da nema nikakva dobra!? Odmakni se da ja pogledam.' Taj drugi došao je do njegovih usta, pomirisao ih i rekao: 'Ne osjećam da je zikr činio.' Potom je pomirisao trbuh bi rekao: 'Ne osjećam da je postio.' Potom je pomirisao noge i rekao: 'Ne osjećam da je klanjao.' Potom se vratio do usta i izvukao jezik iz njih, pomirisao ga i rekao: 'Allahu ekber, ovaj je jednom izgovorio tekbir na Allahovom putu želeći time da stekne Allahovo zadovoljstvo.'" Ebu Kulabe nastavlja: "Potom je moj bratić ispustio dušu, i osjetio sam miris miska u kući. Kada sam klanjao podne - namaz, upitao sam prisutne, koji su bili u džamiji: 'Imate li šta kod džennetlije?', pa sam im ispričao šta se desilo s mojim bratićem. Kada sam došao do toga da spomenem Antakiju, rekoše mi da se ne izgovara tako. Ja sam im rekao: 'Ne, Allaha mi, reći ću i izgovoriti onako kako sam čuo meleka da je izgovara.'"

Naši učenjaci kažu: "Ovog je čovjeka spasio jedan tekbir kojim je želio Allahovo zadovoljstvo. Ovaj je tekbir bio pored njegovog svjedočenja (šehadeta) da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, šefaat, šefaat meleka, vjernika i dobrih ljudi jeste za one koji imaju neko dobro djelo osim šehadeta. Oni koji ne budu imali nikakva dobra (osim šehadeta), oni su od onih koje će Allah obasuti Svojom milošću i izvesti ih iz Džehennema. Njegovo obećanje je istina, a On

kaže: *'Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga...'"*[134] Slavljen neka je Onaj Koji je blag spram Svojih robova i Koji sprovodi Svoje obećanje.

Napomena: Kažem: U predaji od Ebu Seida Hudrija stoji: "Pa će izaći svijetli kao biseri, a na njihovim će šijama biti pečati (obilježja)." A u hadisu koji se prenosi od h. Ebu Hurejre stoji: "Na njihovim čelima bit će napisano: *'Oslobođenici Svemilosnog.'"* U ova dva hadisa vidimo neusklađenost.

Jedan od načina da se usklade ova dva hadisa jeste da se kaže da će jedna grupa biti obilježena znakom koji će biti na licu, a druga znakom na vratu (šiji). U hadisu koji se prenosi od h. Džabira stoji, nakon što se kaže o zagovornicima: "Zatim će Allah reći: 'Ja sam Allah, i Svojim znanjem i milošću izvodim (iz Džehennema).' Tada će iz Džehennema biti izvedeno mnogostruko više nego je bilo izvedeno (zagovorništvom), i na njihovim će šijama biti ispisano: *'Allahovi oslobođenici.'* Bit će uvedeni u Džennet i tamo će ih prozivati *džehennemlije.*"

Kažem: Nekada se pojmom vrat (rekabeh) podrazumijeva čitava osoba. Uzvišeni kaže: "***...osloboditi ropstva jednog roba-vjernika (rekabeh)...***"[135] Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "I nije zaboravio Allahovo pravo u njegovim robovima niti jahalicama."

Moguće značenje h. Ebu Seidovog i h. Džabirovog hadisa jeste to da će oni izaći iz Džehennema svjetlucajući kao biseri, a džennetlije će ih prepoznavati po ispisanim obilježjima na njihovim čelima, kao što je rečeno u hadisu h. Ebu Hurejre. Tako nema nikakvih nesuglasica među predajama, a Allah najbolje zna.

[134] Sura Nisa, 48.

[135] Sura Nisa, 92.

Napomena: Neko možw upitati: "Zašto će tražiti da im se izbriše to ime, kada je ono časno jer ga je Allah vezao za Sebe, a zna se da je ono što veže za Sebe časno, kao što kaže: 'Moji meleki, Moji poslanici, Moja kuća...' a u predaji stoji da će oni koji se budu voljeli u ime Allaha imati na čelima ispisano: '*Ovo su oni koji su se voljeli u ime Allaha* i neće tražiti da im se to izbriše?'"

Reći će se: "Oni traže brisanje tog napisa, za razliku od onih koji su se voljeli u ime Allaha, jer će im biti ružno da im se pripisuje njihov boravak u Džehennemu, koji je boravište neprijatelja, i stidjet će se svoje braće zbog toga. Pa pošto im se ukaže blagodat ulaska u Džennet, tražit će upotpunjenje te blagodati uklanjanjem ovog napisa koji ukazuje gdje su bili."

Postoji predaja u kojoj se kaže: " Kada uđu u Džennet, džennetlije će reći: 'Ovo su džehennemlije.' Tada će reći: 'Allahu naš, da si nas ostavio u Džehennemu, bilo bi nam draže nego ova sramota.' Allah će poslati vjetar, ispod Arša, koji se zove Musire (stimulans), pa će on puhnuti preko njihovih lica i izbrisati napis, uljepšati im lica i privlačnim ih učiniti više nego što su bila."

Pisac, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennemlije koji su određeni da u njemu vječno borave, neće ni umrijeti ni živjeti u njemu. One džehennemlije koji će izaći iz Džehennema, kada dođu u Džehennem, bit će ugljenisani, i takvi će ostati sve dok Allah ne dozvoli da budu izvedeni. Tada će ih izvesti i odnijeti na obalu rijeke koja se zove Rijeka života i džennetlije će ih poprskati njenom vodom, pa će oni oživjeti. Ući će u Džennet i biti nazvani *džehennemlije*. Oni će, onda, tražiti od Svemilosnog, i on će ih osloboditi tog imena i pridružit će se ostalim džennetlijama. Što se tiče znaka koji će imati oni koji su se voljeli u ime Allaha, to je znak počasti. Zbog ovoga oni neće tražiti da im se taj znak izbriše." A Allah najbolje zna.

Ako se kaže: "U ovoj predaji vidimo da će i u Džennetu biti muke i podmetanja za neke ljude, a zna se da to nije u opisu tako",

takvom će se reći: Ovi hadisi ukazuju na to o čemu govoriš, ali će se to desiti prilikom njihovog ulaska u Džennet. Zatim će se to ime otkloniti od njih. Neki od naših učenjaka te ljude porede morem u koje je palo nečisti, ali njoj se ne pridaje pažnje niti se donosi sud na osnovu nje, jer ona ne može zaprljati more, pa se tako ne donosi ni konačan sud na osnovu ovih koji će izaći iz Džehennema. Ovo je lijepo poređenje.

Kažem: Sve će njih obuzeti strah onda kada se smrt izvede na Sirat i zakolje, a o čemu će biti riječi. Poslije toga će svi biti sigurni i sretni, a Allah najbolje zna.

Napomena: Ako neko upita: "Kako će Kur'an zagovor činiti, a to je samo produkt truda?", njemu će se reći: Već je bilo riječi o ovome, a ovdje ćemo to još više pojasniti, pa ćemo reći: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Na Kijametski dan će Kur'an doći kao blijed čovjek i reći: 'Ja sam onaj koji ti je uskraćivao san noću i koji ti je uskraćivao vodu danju.''"[136] Ovaj hadis bilježi Ibn Madže od h. Burejdeta i lanac prenosilaca je vjerodostojan. Riječi: "Doći će Kur'an" jesu u značenju da će doći nagrada onoga koji ga je učio.

U Muslimovom *Sahihu* ima predaja od Nuvvasa b. Sem'ana Kilabija u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bit će, na Kijametskom danu, izveden Kur'an i oni koji su radili po njemu, a na čelu njih bit će Sura Bekara i Alu Imran." "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, usporedio ih je s trome, i, to još nisam zaboravio, rekao je: '... kao dva oblaka, dva jata ptica, dva brda, i zalagat će se za onoga i braniti ga koji ih bude učio.'"[137]

Naši učenjaci kažu da riječi: "zauzimat će se za onoga ko ih je učio", znače da će Allah stvoriti meleke od nagrade za njihovo učenje, i oni će se zauzimati za njih, kao što stoji u nekim hadisima: "Onaj koji bude učio: ***'Allah svjedoči da nema drugog***

[136] Vjerodostojan, Ibn Madže, 3781.
[137] Vjerodostojan, Muslim, 805.

boga osim Njega...'[138]

Allah će stvoriti sedamdeset hiljada meleka koji će njega moliti oprost njegovih grijeha do Kijametskog dana."[139]

Kažem: Tako će Allah od Kur'ana i posta stvoriti dva meleka, i oni će se zauzimati za onoga ko bude učio Kur'an i ko bude postio, a tako će biti i s ostalim dobrim djelima, ako Allah da. Ibn Mubarek u *Rekaiku* kaže: "Jedan nam je čovjek prenio od Zejda b. Eslema da je rekao: 'Čuo sam da će se vjerniku njegova djela prikazati, na Kijametskom danu, u najljepšem obliku, najljepšeg lica i najljepše odjeće i mirisa. To će njegovo djelo sjesti uz njega, i kada ga god nešto zastraši, ono će ga smiriti i osigurati.' Čovjek će mu reći: 'Allah te nagradio svakim dobrom, ali ko si ti?' Djela će mu reći: 'Zar me ne prepoznaješ, a pravio sam ti društvo i na dunjaluku i u kaburu? Ja sam tvoja djela koja su, Allaha mi, bila dobra, pa je Allah učinio da i ja budem dobar i lijep. Hajde zajaši me, dosta sam ja tebe jahao na dunjaluku.''" U tom značenju su Allahove riječi: "'***Allah će spasiti one koji su Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonili, i oni će postići ono što su željeli***'[140], kada ga njegova djela dovedu do Uzvišenog Allaha, pa će reći: 'Gospodaru, svaki onaj ko je nešto radio na dunjaluku ostvario je naknadu za svoj posao, svaki trgovac i svaki zanatlija uzeo je naknadu za svoj trud osim ovog moga druga, on se zanimao samo sobom.' Uzvišeni će Allah reći: 'Pa šta tražiš?' Odgovorit će: 'Oprost i milost, ili tome slično.' Reći će mu: 'Ja sam mu oprostio.' Tada će mu se dati odjeća časti i tadž (kruna) dostojanstva na kojoj će biti dragulj čije će se svjetlucanje primijetiti na udaljenosti od dva dana hoda. Tada će djela reći: 'Gospodaru, on se zauzimao i za svoje roditelje, a svaki radnik

[138] Sura Alu Imran, 18.

[139] Apokrifan, Ibn Adijj u *Kamilu*, 5/35,36. U lancu prenosilaca je Omer b. Muhtar, za koga Ibn Adijj kaže da prenosi laži.

[140] Sura Zumer, 61.

i trgovac dao je od svojih djela i roditeljima pa su imali koristi.' Tada će se i njegovim roditeljima dati ono što je i on dobio.

Nevjerniku će se njegova djela prikazati u najgorem liku i obliku i najgorem smradu. Sjest će uz njega, pa kada ga nešto preplaši, ona će pojačati taj strah. Nevjernik će reći: 'Pogan li si ti drug, ko si ti?' Ona će odgovoriti: 'Zar me ne poznaješ? – On će odgovoriti: 'Ne.' Ona će reći: 'Ja sam tvoja djela koja su bila pogana, pa i ti mene vidiš poganog. Bila su smrdljiva, pa sam i ja takav. Pogni glavu da te zajašem, jer si ti mene jahao na dunjaluku.'" U tom su značenju Allahove riječi: ***"... da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje..."***[141]

Kažem: Ovakvo nešto čovjek ne može reći na osnovu svog razmišljanja. U ovom je značenju i predaja koja se prenosi od Kajsa b. Asima Munkarija, a tu stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kajse, neophodno je da imaš nekoga ko će se živ ukopati s tobom, i s kim ćeš biti zagrnut a ti mrtav. Ako bude plemenit, počastit će te, a ako bude nezahvalan, predat će te i izdati. Bit će proživljen samo s tobom, a i ti s njim. Bit ćeš pitan samo za njega. Stoga se potrudi da bude dobar. Ako bude takav, nećeš se moći smiriti osim uz njega, a ako bude pogan, nemir ćeš osjećati samo zbog njega. To su tvoja djela."

Ibn Dževzijj u djelu *Revdatul-muštak* kaže: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Tevba će na Kijametskom danu biti dovedena u lijepom obliku i namirisana. U njenom pravom liku i njenom mirisu moći će je vidjeti samo vjernik i opustit će se uz nju. Nevjernik i grešnik će govorit će: 'Šta je s nama pa niti vidimo niti osjećamo ono što vi vidite i osjećate?' Tevba će reći: 'Kad god sam vam se izlagala na dunjaluku, odbijali ste me, a da ste me prihvatili, sada biste me imali.' Oni će zavikati: 'Danas se kajemo.' Glasnik ispod Arša će povikat će: 'Kasno, dani šanse su prohujali, a dani pokajanja i tevbe prošli.' Tada će se tevba

---

[141] Sura Nahl, 25.

odmaći od njih i udaljit će se meleki milosti, a glasnik ispod Arša povikat će: ‚Čuvari Džehennema, požurite, evo vam Allahovih neprijatelja.'" Ovo pojašnjava ono što smo naveli, a u Allaha je podrška. Allah najbolje zna.

O TOME DA ĆE SE ONI ZA KOJE SE ZAGOVARA POZNAVATI PO SVJETLOSTI LICA I PO TRAGOVIMA SEDŽDI

Već je spomenuto u hadisu h. Ebu Seida Hudrija da će vjernici govoriti: "Gospodaru naš, naša braća su s nama postila, s nama klanjala, s nama hadždž obavljala a ti si ih uveo u Džehennem?!" On će im reći: "Idite, pa koga god poznate i znate izvedite iz Džehennema." I nastavak hadisa. Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neki će od njih biti spašeni, pa kada Allah završi sa suđenjem Svojim robovima, i kada htjedne iz vatre izvesti, Svojom milošću, koga hoće, naredit će melekima da izvedu iz Džehennema one koji Allahu nisu pripisivali druga, od onih kojima se Allah htjedne smilovati, a koji su izgovarali : 'La ilahe illellah.' Njih će meleki prepoznavati po tragu sedžde na njihovim čelima. Vatra će uništavati tijelo čovjeka osim onih mjesta kojima je sedždu činio. Izaći će iz vatre ugljenisani, pa će se na njih izliti Voda života, i oni će oživjeti kao što oživi zrno koje voda zalijeva." Dalje nastavlja s hadisom. Bilježi od h. Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neki će ljudi izaći iz Džehennema ugljenisanih tijela osim dijelova lica, pa će ući u Džennet."

Napomena: Ovaj hadis najbolje ukazuje na to da oni koji budu vjerovali u Allaha, makar bili počinioci velikih grijeha, neće biti od onih čija će lica potamnjeti, niti se oči izbuljiti, niti će

biti izloženi mučenju, za razliku od nevjernika. Ovo je značenje doslovno izrečeno u hadisu koji se bilježi od h. Ebu Hurejre i u kojem stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Šefaat na Kijametskom danu imat će oni, iz moga ummeta, koji budu radili velike grijehe i umrli tako. Oni će biti na prvom spratu Džehennema, njihova lica neće tamniti, neće im oči biti buljave, niti će biti okovani u lance, niti mučeni šejtanskim rogovima, niti udarani maljevima i bacani u ambis. Neki od njih će u Džehennemu biti trenutak, a onda izaći iz njega, neki će u njemu ostati dan, a onda izaći, neki će ostati mjesec i izaći, neki će ostati godinu i izaći, a većina će ostati onoliko koliko je prošlo od početka dunjaluka pa do njegova kraja, a to je sedam hiljada godina." Hadis nastavlja u cijelosti, a navest ćemo to kasnije. Ovaj hadis bilježe Hakim i Tirmizi u *Nevadiru*.

Ebu Hamid Gazali u *Kešfu ulumil-ahireti* kaže: "Svi koji su činili velike grijehe iz Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta, bit će izvedeni, mali i veliki, stari i mladi, žene i djeca, pa kada ih vidi Malik, čuvar Džehennema, reći će: 'Ko ste vi, nesretnici? Niti vidim da su vam ruke okovane, niti ste stavljeni u lance? Lica vam nisu potamnjela, i niko mi ljepši od vas nije ni došao?' Oni će reći: - Maliče, mi smo nesretnici iz Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta. Pusti nas da plačemo nad svojim grijesima.' On će im reći: 'Plačite, ali nikakve koristi od vašeg plača nećete imati.'

Koliko je samo staraca koji stave ruku na bradu i kaže: 'Puste li starosti, duge propasti i velike li nemoći!' Koliko li će biti sredovječnih koji će govoriti: 'Teškog li gubitka i duge li patnje!' A koliko li će mladića pomagati: 'Puste li žalosti, puste li mladosti, kako li se samo lijepo mijenja.' Koliko li će samo žena biti koje će biti uzete za kike i pletenice i koje će zapomagati: 'Puste li tuge i nevolje.' Tako će plakati hiljadu godina, a onda će doći poziv od Allaha: 'Maliče, uvedi ih u Džehennem, na prvu kapiju.' Kada ih džehennemska vatra htjedne uzeti, oni će, uglas, povikati: 'La ilahe illellah', pa će vatra se udaljiti od njih na pet stotina godina

hoda. Onda će pojačati svoj plač i povisiti svoje glasove plačući, pa će se čuti glas od Allaha: 'Vatro, uzmi ih. Maliče, uvedi ih na prvu kapiju Džehennema.' Tada će se čuti pucketanje vatre koja će biti kao jaka grmljavina, pa kada htjedne da sprži njihova srca, Malik će je ukoriti i reći joj: 'Ne spaljuj srce u kojem ima Kur'ana, ono koje je bilo mjesto imana (vjerovanja).' Tada će doći Zebanije (džehennemski čuvari) pa kada krenu da sipaju rastopljeno olovo u njihove trbuhe, Malik će ih ukoriti riječima: 'Ne sipajte to olovo u one trbuhe koji su se čistili ramazanskim postom.' Vatra neće sagorjeti čelo koje je padalo na sedždu Allahu. Oni će u Džehennemu biti ugljenisani kao crna zmija, a iman će svjetlucati u njihovim srcima.[142]

O ovome će biti više riječi na kraju poglavlja o Džehennemu. Da nas Allah spasi Džehennema i učini nas od onih koji nikad u njega neće biti uvedeni niti u njemu sagorjeti i gorjeti.

Napomena: Riječi: *"Kada Allah završi..."*, jesu problematične. U Objavi: "Presudit ću vam Ja, o vi skupine dvije!"[143] Time se želi samo ukazati na veličinu prijetnje, kao kada neko kaže: "Ja ću tebi pokazati", mada nije ni zauzet njime. Uzvišeni Allah nema nikakvog posla ni zanimanja, uzvišen neka je od toga.

Kaže se da je značenje riječi: "Nagradit ćemo vas ili kaznit ćemo vas", kao kada neko nekome prijeti i kaže: "platit ćeš ti meni!"

Ustvari, hoće se reći da kada bude položen račun, svako će dobiti ono što je zaslužio. Uzvišenog Allaha ne može ništa zauzeti od nečega drugog, da je uzvišen od toga.

---

[142] Vjerodostojan, Muslim, 191/319.

[143] Vrlo slaba, Ebu Nuajm, 5/373. u lancu prenosilaca je Furat b. Saib, a on je odbačen, kao što je navedeno u *Mizanu*, 3/341.

O TOME ČEMU SE NADATI OD ALLAHOVE MILOSTI, OPROSTA I BLAGOSTI NA KIJAMETSKOM DANU

Hasan kaže: "Uzvišeni Allah će reći: 'Pređite Sirat s Mojim oprostom, uđite u Džennet Mojom milošću, a međusobno ga izdijelite shodno vašim djelima.'"

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Glasnik ispod Arša će povikat će: ***'Muhammedov ummete, ono što je bilo između Mene i vas, to vam praštam, ali je ostalo da se međusobno izmirite, pa halalite (oprostite) jedni drugima i uđite u Džennet Mojom milošću.'"***[144]

Bilježi se da je neki beduin čuo h. Ibn Abbasa kako uči: "...i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio..."[145] Beduin je tada rekao: "Allaha mi, nije ih spasio vatre želeći ih baciti u nju." Ibn Abbas je rekao: "Upamtite šta vam kaže običan čovjek."

Sanabihi priča: "Došao sam kod h. Ubade b. Samita, kada je bio na samrti, i vidjevši ga u kakvom je stanju, zaplakao sam. On mi reče: 'Polahko, zašto plačeš? Allaha mi, nema nijednog hadisa koji sam čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da sadrži dobro za vas, a da vam ga nisam prenio, osim jednog hadisa, a njega ću vam sada kazati, vodeći računa o sebi (bojeći se da ne sakrije znanje koje je dužan prenijeti drugima). Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: ***'Ko posvjedoči da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, Allah će zabraniti Džehennemu da ga uzme.'"***[146] Bilježe Muslim, i drugi muhaddisi.

---

[144] Sura Rahman, 31.

[145] Vrlo slab, Ebu Nuajm, 5/373.

[146] Sura Alu Imran, 103.

Muslim bilježi od h. Selmana Farisija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah je na dan kada je stvorio nebesa i Zemlju, stvorio stotinu milosti, svaka od njih ispunjava prostor između nebesa i zemlje. Na zemlju je spustio jedan dio, pa je majka, iz te milosti, plemenita i osjećajna spram svoga dijeta, ptice i zvijeri jedni prema drugima, pa kada bude Kijametski dan, ovu milost će prispojiti ostalim devedeset i devet."[147] Hadis bilježi Ibn Madže od h. Ebu Seida.

U jednoj od predaja koje se bilježe od h. Ebu Hurejre stoji: "Pa kada nastupi Kijametski dan, ova će se milost prispojiti ostalim devedeset i devet, i upotpunit će se stotina, i tim milostima će se smilovati Svojim robovima."

Pisac, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada je Allah stvorio nebesa i Zemlju, spustio je stotinu milosti. Svaka od njih iznosi koliko je prostor između nebesa i Zemlje. Jednu je milost podijelio među sva Svoja stvorenja, i od nje oni su samilosni jedni prema drugima. Kada nastupi Kijametski dan, On će vratiti tu milost i upotpunit će stotinu. Tim milostima On će se smilovati Svojim robovima na Kijametskom danu, u tolikoj mjeri da će i Iblis istezati vrat, nadajući se da će i njega zadesiti nešto od te milosti."

Ibn Mesud kaže: "Milost će toliko obuhvatiti ljude na Kijametskom danu, da će Iblisu prsa zadrhtati, kada vidi koliko ljudi je spašeno njome i koliko je djelotvorno zagovaranje zagovornika."[148] Asmei kaže: "Neki je čovjek pričao o strahotama Kijametskog dana, a neki beduin ga je slušao, pa rekao: 'Čovječe, a ko će se odazivati tim robovima?' Pripovjedač je odgovorio: 'Allah.' Beduin reče: 'Plemeniti, kada može, On je blag i prašta.'"

[147] Vjerodostojan, Muslim, 2752. Ibn Madže, 4293. Ahmed, 2/526. Hakim, 1/56.
[148] Slaba predaja, Taberani u *Kebiru*, 10513. Hejsemi u *Medžmeu* kaže da u lancu prenosilaca ima Kesir b. Jahja, koji se družio s Basrijem, a on je slab. 10/380.

Ibn Madže bilježi od h. Enesa b. Malika da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio ovaj ajet: ***"On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta"***[149], pa je rekao: "Uzvišeni je Allah rekao: 'Ja sam najdostojniji da Me se boji i da Mi se ne pridružuje drugi bog. Ko Me se bude bojao i drugog boga Mi ne bude pripisivao, Ja sam taj koji će mu oprostiti.'"[150] Ovaj hadis, po smislu, bilježi Tirmizi i kaže da je hasen - garib.

Bilježi se od h. Ebu Abdullaha b. Ebi Evfaa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tako mi Onoga koji upravlja mojim životom, Allah je milostiviji prema svojim robovima od brižne majke prema njenom djetetu."[151]

Muslim bilježi od h. Omera da je rekao: "Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bili su izvedeni ratni zarobljenici. Među njima je bila jedna žena koja je tragala za svojim djetetom, pa kada ga je našla, čvrsto ga je privinula na prsa i podojila ga. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao nam je: 'Mislite li da bi ova žena bacila svoje dijete u vatru?' Mi smo odgovorili: 'Ne, Allaha nam, ako bi ikako mogla to spriječiti, ona bi učinila.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Allah je milostiviji prema Svojim robovima od ove žene prema svome djetetu.'"[152]

Ebu Galib priča: "Posjećivao sam Ebu Umamu koji je bio u Šamu. Jednom sam došao i otišao kod bolesnog mladića, njegovog komšije, u posjetu. Kod mladića je bio njegov amidža koji mu je govorio: 'Allahov neprijatelju, zar ti nisam govorio i zar ti nisam zabranjivao.' Mladić mu reče: 'Amidža, da me Allah prepusti mojoj majci, šta bi ona radila sa mnom?' Amidža mu reče: 'Uvela bi te u Džennet.' Mladić reče: 'Moj je Gospodar, Allah, prema meni milostiviji od moje majke.' Tog je trena mladić izdahnuo.

---

149 Sura Muddessir, 56.

150 Slab, Ibn Madže, 4299. Tirmizi, 3328. i kaže da je hadis garib, a Suhejl nije baš jak u hadisu.

151 Vrlo slab, Taberani, kao što je u *Medžmeu*, 10/213. U lancu je prenosilaca Faide Ebu Verka, a on je odbačen.

152 Muttefekun alejhi, Buhari, 5999. Muslim, 2754.

Kada ga je amidža opremio za dženazu i kada mu je klanjao, ja sam mu pomogao da ga spusti u mezar. Kada smo zagrnuli mezar, amidža se unezvjerio i kriknuo. Upitao sam ga za razlog takvog ponašanja, a on mi reče: 'Njegov kabur se proširio i ispunio svjetlošću, pa sam se tome iznenadio.'"

Bilal b. Seid priča: "Bit će naređeno da se dva čovjeka izvedu iz Džehennema. Allah će im reći: 'Kako ste se osjećali u svom boravištu.' Oni će reći: 'Vrlo ružno boravište.' Uzvišeni će Allah reći: 'To ste zaslužili svojim djelima, a Ja ne nanosim nikakve nepravde Svojim robovima.' Potom će biti naređeno da se vrate u Džehennem. Jedan od njih će požuriti da bude okovan u lance, a drugi će oklijevati. Bit će naređeno da se dovedu, ponovo. Pitat će ih za njihov postupak, pa će onaj koji je požurio reći: 'Požurio sam da budem kažnjen samo da Ti ne zgriješim, ponovo.' Onaj koji je oklijevao reći će: 'Ja imam tako visoko mišljenje o Tebi da sam smatrao da me nećeš ponovo vratiti u Džehennem nakon što si me jednom iz njega izveo.' Allah će narediti da budu uvedeni u Džennet, i jedan i drugi.'"

Pisac kaže: Ovu predaju, po smislu, bilježi Tirmizi od h. Ebu Hurejre, a u njoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Dvojica, od onih koji će biti u Džehennemu, će naročito zapomagati, pa će Uzvišeni Gospodar reći: 'Izvedite ih.' Kada budu dovedeni pred Njega, On će ih pitati: 'Zašto ste toliko zapomagali?' Oni će reći: 'To smo radili kako bi nam se smilovao.' Gospodar će im reći: 'Moja milost prema vama ogleda se u tome da odete i sami se bacite u Džehennem, gdje ste i bili.' Oni će otići, i jedan od njih će se baciti, ali će mu se Džehennem učiniti prijatnim i ugodnim, a drugi će ustati, ali se neće baciti u Džehennem. Uzvišeni Gospodar će ga pitati: 'Šta te spriječilo da se baciš u vatru kao što je učinio tvoj prijatelj?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, žarko se nadam da me nećeš vratiti u Džehennem, pošto si me jednom izbavio iz njega.' Allah će mu reći: 'Tvoja će nada biti ostvarena, pa će i on i onaj koji se bacio u Džehennem,

biti uvedeni u Džennet, Allahovom milošću."[153] Ebu Isa (Tirmizi) kaže: "Lanac prenosilaca ovog hadisa jeste slab jer se prenosi od Rušdejna b. Sa 'da, a on je slab prenosilac. On prenosi od Ebu En 'ama, Afrikanca, a i on je slab kod učenjaka hadisa."

Od h. Enesa se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: Uzvišeni će Allah reći: "Izvedite iz Džehennema svakog onoga koji Me nekad spomenuo ili Me se nekad pobojao."[154] I kaže da je hadis hasenun - garib.

Ebu Nuajm prenosi od Ishaka b. Suvejda da je rekao: "Jedne godine sam s Muslimom b. Jesarom išao u Meku i nisam ga čuo da je išta progovorio, sve dok nismo došli do Zatu - Irka. Tada nam je rekao: 'Saznao sam da će čovjek, na Kijametskom danu, biti izveden pred Uzvišenog Gospodara i da će biti rečeno: 'Pogledajte njegova dobra djela.' Gledat će se knjiga njegovih dobrih djela i neće moći naći nijednog. Tada će se reći: 'Pogledajte njegova hrđava djela.' Pogledat će njegovu knjigu grijeha i naći će u njoj mnoštvo loših djela. Bit će naređeno da ga odvedu u Džehennem. Čovjek će ići prema Džehennemu, ali će se stalno osvrtati. Uzvišeni će reći: 'Vratite Mi ga. Zašto si se okretao?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, nisam ovako mislio o Tebi.' Ili je rekao: 'Nisam se ovakvom nečemu nadao od Tebe.'" Šta je od ovoga dvoga rekao čovjek, nije ni prenosilac siguran, pa će Allah reći: "'Istinu veliš.' Bit će naređeno i tog čovjeka će odvesti u Džennet.'"[155]

Kažem: Ovaj hadis Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Fudale b. Ubejda i Ubade b. Samita, a u njemu stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada nastupi Kijametski dan i kada Allah završi sa suđenjem

---

153 Slab, Tirmizi, 2599. i kaže da je slabog lanca prenosilaca.

154 Dobar, Tirmizi, 2594. Hakim, 1/70. i kaže da je vjerodostojan, a s tom ocjenom slaže se i Zehebi.

155 Lanac prenosilaca prekinut, Ebu Nuajm, 2/295.

Svojim robovima, ostat će dvojica za koje će biti naređeno da se vode u Džehennem. Jedan od njih će se stalno osvrtati. Uzvišeni će Gospodar reći: 'Vratite Mi ga.' Vratit će Mu ga, a On će ga upitati: 'Zašto si se osvrtao?' Čovjek će reći: 'Nadao sam se da ćeš me uvesti u Džennet.' Bit će naređeno i uvest će ga u Džennet. Čovjek će reći: 'Moj Gospodar mi je toliko dao da kada bih nahranio sve džennetlije, meni se ne bi ništa od toga umanjilo.'"[156] Oni su govorili: "Kada god bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spominjao ovog čovjeka, na licu mu se ogledala sreća i zadovoljstvo."

Pisac kaže: U ovom je značenju i predaja o čovjeku kome će se dizati drvo, jedno za drugim, kako bi izašao iz Džehennema i ušao u Džennet. Ovaj hadis bilježi Muslim, a on će biti naveden.

[156] Slab, Ibn Mubarek, 409. u *Zevaiduz-zuhdi,* Hejsemi kaže da su prenosioci predaje pouzdani, mada ima slabosti kod nekih od njih, 10/384.

O TOME ŠTA ĆE ALLAH NAJPRIJE REĆI VJERNICIMA I ŠTA ĆE VJERNICI NAJPRIJE REĆI ALLAHU

Ebu Davud Tajalisi, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Muaza b. Džebela da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *"Ako hoćete, reći ću vam šta će prvo Alah reći vjernicima, na Kijametskom danu, i prvo šta će vjernici reći Njemu?"* Prisutni rekoše: "Hoćemo, Allahov Poslaniče." On reče: *"Alah će reći vjernicima: 'Jeste li željeli susret sa Mnom?' Oni će odgovoriti: 'Jesmo, Gospodaru naš.' On će im reći: 'A šta vas je na to nagnalo?' Reći će: 'Tvoj oprost, milost i zadovoljstvo.' On će im reći: 'Odredio sam vam svoju milost.'"*[157] Ebu Nuajm, sa svojim lancem prenosilaca bilježi od Zejda b. Eslema da je neki čovjek iz prijašnjih naroda mnogo vremena provodio u ibadetu. Bio je vrlo strog prema sebi, a i ljude je toliko strašio da su gubili nadu u Allahovu milost. Kada je umro, rekao je: "Gospodaru, kakvo je moje mjesto kod Tebe?" Gospodar mu reče: "Džehennem." Čovjek će pitati: "Gospodaru, a šta je s mojim trudom i ibadetom?" "Ljude si, na dunjaluku, bacao u očaj spram Moje milosti, a danas ću Ja tebe baciti u očaj."[158]

Mukatil priča: "Hazreti Alija veli: 'Razuman je onaj ko ljude ne dovodi do očajanja kada se radi o Allahovoj milosti, i koji im ne daje opravdanja kada se radi o griješenju Allahu.'"

[157] Slab, Ebu Davud Tajalisi, 564. U lancu je prenosilaca Ubejdullah b. Zahr, koji je slab, i tako je u *Takribu*.

[158] Vjerodostojan lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 3/222.

O TOME DA JE DŽENNET PREKRIVEN TEŠKOĆAMA I DA JE DŽEHENNEM PREKRIVEN STRASTIMA I SLASTIMA

Muslim bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennet je prekriven teškoćama, a Džehennem prohtjevima i strastima."[159]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada je Allah stvorio Džennet, poslao je Džibrila rekavši mu: 'Pogledaj kakav je Džennet i šta sam sve pripremio za one koji će ga nastanjivati.' Džibril će otići do Dženneta, vidjeti šta je u njemu za one koji će biti u njemu, i kakav je on, pa će se vratiti Allahu i reći Mu: 'Tako mi Tvoje veličine, niko neće čuti za njega, a da neće u njega i ući.' Allah će narediti, pa će se put do njega prekriti teškoćama, a onda reći: 'Vrati se i pogledaj šta sam pripremio njegovim stanovnicima.' Džibril će se vratiti i vidjet će put posut teškoćama. Vratit će se Gospodaru i reći: 'Tako mi Tvoje veličine, bojim se da niko neće ući u njega.' Allah će mu reći: 'Pogledaj kakav je Džehennem i šta sam sve pripremio za one koji će ga nastanjivati.' Džibril će otići do Džehennema, vidjeti šta je u njemu za one koji će biti u njemu, i kakav je on, pa će se vratiti Allahu i reći Mu: 'Tako mi Tvoje veličine, bojim se da će svi koji čuju za njega, odbiti u njega i ući.' Allah će narediti, pa će se put do njega prekriti prohtjevima, a onda reći: 'Vrati se i pogledaj šta sam pripremio njegovim stanovnicima.' Džibril će se vratiti i vidjet će put posut strastima i prohtjevima. Vratit će se Gospodaru i reći: 'Tako mi Tvoje veličine, bojim se da niko neće biti spašen od Džehennema.'"[160]

---

[159] Vjerodostojan, Muslim, 2822. Buhari, 6487, Tirmizi, 2559.

[160] Vjerodostojan, Tirmizi, 2560, i kaže da je hasenun - sahih.

Napomena: Poteškoće su sve ono što je teško čovjeku da uradi, abdest u hladno jutro hladnom vodom i slični drugi ibadeti, strpljivost u podnošenju nedaća.

Prohtjevima se smatra sve ono u čemu ljudska duša (nefs) uživa, sve ono što bi volio uraditi i čemu poziva.

Ako sagledamo značenje riječi "prekrivenost", reći ćemo da je ovoj riječi osnovica ograda, tj. nešto čime je cilj ograđen i do čega se ne može drugačije doći osim da se prođe ta ograda. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, navodi primjer tome kroz poteškoće i prohtjeve, pa se Džennet ne može ostvariti osim kroz činjenje tih poteškoća, a od Džehennema se može spasiti samo onaj ko se odupre ovim prohtjevima.

Prenosi se od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je za džennetski i za džehennemski put uzeo i drugi primjer, pa je rekao: "Džennetski je put strm i posut trnjem, a put u Džehennem je lagodan i čist." Ovu predaju navodi pisac *Šihaba*.

Kadi Ebu Bekr b. Arebi, u svome djelu *Siradžul-muridine* kaže: "Značenje Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi da je Džennet posut teškoćama, a Džehennem prohtjevima, jeste da su i Džennet i Džehennem opkoljeni i ograđeni: jedan teškoćama, a drugi prohtjevima. Ljudi misle da je to izvana, ali to nije tako, nego je to iznutra. O ovome h. Ibn Mesud kaže: "Džennet je prekriven teškoćama, a Džehennem prohtjevima, pa ko ukloni zastor vidjet će šta je iza njega. Svaki koji zamišlja da je to spolja nije proniknuo pravo značenje hadisa.

Ako se kaže: "On je rekao: 'Džehennem je prekriven strastima i prohtjevima.'", reći ćemo da je to značenje isto, jer slijepac u pokornosti jeste onaj čiji su sluh i vid obuzeti strastima, pa on ne vidi Džehennem koji se krije iza njih, makar to bilo prouzrokovano njegovim neznanjem i nemarom. Ovo je slično primjeru ptice koja vidi zrnje u kavezu ili klopci koja je skrivena od nje. Ona ni ne želi primijetiti klopku jer je sva njena preokupacija kako doći do tog zrnja, a pri tome zanemaruje postojanje klopke.

RASPRAVLJANJE DŽENNETA I DŽEHENNEMA I OSOBINE NJIHOVIH STANOVNIKA

Buhari bilježi od h. Ebu Hurejre da je Alahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennet i Džehennem raspravljat će se, pa će Džehennem reći: 'Mene će nastanjivati silnici i oholi.' A Džennet će reći: 'Mene će nastanjivati slabi i nevoljnici.' Allah će reći Džehennemu: 'Ti si Moja kazna kojom ću kazniti koga hoću', a Džennetu će reći: 'Ti si Moja milost kojom ću se smilovati kome hoću. Svaki od vas dvoga ima svoje stanovnike kojim ću ga ispuniti.'"[161]

Napomena: Hakim Ebu Abdullah, u djelu *Ulumul-hadis* kaže: "Muhammed b. Ishak b. Huzejme bio je upitan o hadisu da će se raspravljati Džennet i Džehennem i da će Džehennem reći da će ga nastanjivati slabi, pa ko su slabi." On je rekao: "Slabi su oni koji se odriču svoje snage i utjecaja svakodnevno dvadeset", ili je rekao: "pedeset puta." [162]

Pisac kaže da se nešto ovakvo ne može reći na osnovu ličnog mišljenja, pa je ovo kao i hadis, a Allah najbolje zna. Nevoljnici su oni koji su ponizni. Na to ukazuju i Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "Allahu moj, poživi me kao poniznog (miskina), usmrti me kao takvog i proživi me u društvu takvih."[163]

Lijepo je rekao pjesnik: *"Ako hoćeš uglednika međ svim ljudima, / Pogledaj kralja u haljama pokornika. / Takvome je cilj lice Allahovo, / i tako je dobar i za dun'ja i za din."*

---

[161] Vjerodostojan, Buhari, 4850. Muslim, 284. Tirmizi, 2561.

[162] Hakimov *Ma'rifet uulumil-hadis*, str. 84.

[163] Slab, Tirmizi, 2352. Ibn Madže, 4126. Busajri u *Zevaidu* kaže: "Ebu Mubarek je nepoznat, a Jezid b. Sinan jeste slab."

O OSOBINAMA DŽENNETLIJA I DŽEHENNEMLIJA I O TOME KO SU NAJGORI LJUDI

Muslim bilježi od h. Ijada b. Ammara Mudžaši ija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jednog dana, na hutbi, rekao: "Džennetlija ima tri vrste ljudi, a to su: oni koji imaju neku vlast, ali su pravedni, darežljivi i uviđavni; ljudi milostivog srca prema svakom rođaku i muslimanu i čedni ljudi koji su slabi, osjećajni prema slabim i koji imaju porodicu. Džehennemlija ima pet vrsta: slabići koji nemaju karaktera i koji se među vama povodljivi, a ne žele ni imetka ni porodice, varalice koje ne kriju svoje ambicije i koji se na putu njihova ostvarenja služe varanjem, ljudi koji i ne osvanu i ne omrknu a da ne žele da te zavade s tvojim najbližim i da te odvoje od tvoga imetka", a spomenuo je i škrte, lažljivce i pokvarenjake koji javno čine nepodopštine i nemoralne stvari."[164]

Od Harise b. Vehba Huzaija prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Hoćete li da vam kažem ko su džennetlije? Svaki slab i nejak koji, kada bi zamolio Allaha za nešto, Allah bi mu udovoljio. Hoćete li da vam kažem ko su džehennemlije? Svaki onaj koji je surov, uobražen i ohol."[165] A u drugoj predaji: "Prezreni oholnik."[166] Ovo bilježi i Ebu Davud.

Ebu Davud bilježi od istog prenosioca da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennet neće nijedan koji je osoran ili okrutan."[167]

---

164 Vjerodostojan, Muslim, 2865.

165 Muttefekun alejhi, Buhari, 4918,6657. Muslim, 2853. Ibn Madže, 4116.

166 Vjerodostojan, Muslim, 2853/47.

167 Vjerodostojan, Ebu Davud, 4801.

Ibn Madže bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah neće kazniti nikog drugog osim odmetnika koji se drznuo na Allaha i odbija da izgovori: 'La ilahe illellah.'"[168]

Od h. Ebu Hurejre bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "'U Džehennem će ući samo nesretnik.' Upitali su: 'Allahov Poslaniče, a ko je nesretnik?' 'Svaki onaj koji nije uradio nijedno dobro djelo i koji nije propustio nijednog grijeha.'"[169] Od Ibn Abbasa prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlije su oni ljudi čije su uši ispunjene hvalom na njegov račun i u njegovom prisustvu, a džehennemlije su oni ljudi čije su uši ispunjene ljudskim kuđenjem njega, a on to čuje i zna."[170]

Muslim bilježi od h. Enesa b. Malika da je prolazio pored dženaze pa se pohvalno izrazio o umrlom. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Obavezno mu je. Obavezno mu je. Obavezno mu je." I prolazio je pored dženaze, pa je čuo da se ružno govori o umrlom. Tada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Obavezno mu je. Obavezno mu je. Obavezno mu je." H. Omer ga je upitao: "Za tebe bih žrtvovao i oca i majku. Prošao je pored dženaze i pohvalno se o njoj izrazio, a ti si rekao: 'Obavezno mu je. Obavezno mu je. Obavezno mu je', i prošao je pored dženaze i ružno se o njoj izrazio, a ti si rekao: 'Obavezno mu je. Obavezno mu je. Obavezno mu je?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: 'Onaj o kome se pohvalno izrazite, njemu je zagarantovan Džennet, a onaj o kome se ružno izrazite, tome je propisan Džehennem. Vi ste Allahovi svjedoci na zemlji.' To je rekao tri puta."[171]

---

[168] Apokrifan, Ibn Madže, 4297. U lancu prenosilaca nalazi se Ismail b. Jahja, koji je optužen za laž. Tako je u *Takribu*.

[169] Slab lanac prenosilaca, Ibn Madže, 4298. Ahmed, 2/349. U lancu prenosilaca nalazi se Ibn Luhej'a, a on je slab.

[170] Vjerodostojan, Ibn Madže, 4224. U *Zevaidu* stoji da je lanac prenosilaca vjerodostojan i da su prenosioci pouzdani.

[171] Vjerodostojan, Muslim, 949.

H. Aiša veli: "Džennet je boravište darežljivih, a džehennem škrtih." Zejd b. Eslem kaže: "Allah ti je naredio da budeš plemenit pa da te uvede u Džennet, a zabranio ti je da budeš škrt, pa da te uvede u Džehennem."

Ebu Nuajm bilježi od Muhammeda b. Ka'ba Kurezija, a on od h. Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko hoće da bude najjači čovjek neka se osloni na Allaha; onaj koji hoće da bude najplemenitiji neka se Allaha boji; a ko hoće da bude najbogatiji čovjek neka bude sigurniji u ono što je kod Allaha nego u ono što trenutno posjeduje. Hoćete li da vam kažem ko su najgori ljudi?" Prisutni odgovoriše: "Svakako, Allahov Poslaniče." On reče: "Onaj koji mrzi ljude, a i ljudi mrze njega. Hoćete li da vam kažem ko je gori od njega?" Prisutni odgovoriše: "Svakako, Allahov Poslaniče." On reče: "Onaj koji ne prihvata grešku drugog, ko ne prima izvinjenje i ko ne prašta uvredu. Hoćete li da vam kažem ko je gori od njega?" Prisutni odgovoriše: "Svakako, Allahov Poslaniče." On reče: "Onaj od koga se niko ne nada dobru i od čijeg zla niko nije siguran." Isa, a.s., b. Merjem jednom je stajao i govorio Israelićanima: "Sinovi Israila, ne govorite mudrosti pred neznalicama, pa da time obezvrijedite mudrost, nemojte mudrost uskraćivati onima koji su je dostojni, pa da je tako sakrijete." Jednom je rekao: "... pa da time budete nepravedni prema onima koji zaslužuju da čuju tu mudrost. Ne nanosite nepravdu zulumčaru, niti ga nagrađujte, pa da time izgubite vrijednost koju imate kod svoga Gospodara. Sinovi Israila, sve se ogleda u trome: stvari koja se jasno vidi da je ispravna, pa je slijedite, stvari koja se jasno vidi da je loša, pa je izbjegavajte, i stvari koja se ne zna da li je dobra ili ne, to prepustite Uzvišenom Allahu."[172] Ebu Nuajm kaže: "Ovaj je hadis sačuvan od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, samo preko Muhammeda b. Ka'ba, a on od h. Ibn Abbasa."

[172] Vrlo slab, Ebu Nuajm, 3/218. Hakim, 4/270. Zehebi kaže da je u lancu prenosilaca Hišam b. Zijad, koji je odbačen.

Napomena: Riječiima: *"slab i osjećajan spram slabih"* misli se na onoga čovjeka koji je slab kada je riječ o dunjaluku, ali je jak i postojan u vjeri, kao što kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Jak je vjernik draži Allahu od slabog vjernika, a u obojici je dobro."[173]

Onaj ko je slab u vjeri, taj je isključen iz ovoga, i ta slabost je pokuđena. To je, već, osobina džehennemlija, kao što kaže: "A džehennemlija je pet...", slabić koji nema karaktera niti razuma kojim bi bio u stanju razlučiti dobro od lošeg, niti mu zlo smeta. Dovoljno ti je da ga sažalijevaš samo zbog njegove slabosti u vjeri.

Jedni kažu da je *zubur* imetak, ali nije tako jer je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, protumačio time što je rekao da su ti ljudi oni koji slijede, ali koji ne žele ni imetka ni porodice.

Naš učitelj Ebu Abbas kaže: "Pod tim se podrazumijeva da oni koji su slabe pameti ne žele ni dunjalučku korist a ni duševno uzdizanje i ahiretsku dobit. Oni se spram sebe samih ponašaju kao stoka, i potpuno su nezainteresovani da li je ono što imaju stečeno na dozvoljen ili na zabranjen način. Ova pokuđena lična svojstva jesu svojstva onih koji se nazivaju kaderije."

Mutarref b. Abdullah b. Šuhejr, koji prenosi ovaj hadis kaže: "Allaha mi, vidjeli ste kakav je džahilijjet. Čovjek će čuvati kvart sa svim što je u njemu, osim podmlatka koji će zanemariti."

Riječi: *"I spomenuo je laž, i škrtost."* Ovako je poznata predaja s veznikom, a Ibn Ebu Džafer prenosi je od Taberanije s veznikom "*ili*" između ova dva pojma, i to je bliže ispravnom, jer spominje pet vrsta džehennemlija: slabić koji je opisan, varalica koji je opisan, onaj koji podvaljuje, i on je opisan, pa onda ova dvojica.

Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: "... o kome se ružno izrazite, njemu je propisan Džehennem" nisu u skladu s

[173] Vjerodostojan, Muslim, 2664.

njegovim riječima: "Ne psujte (ne grdite) umrle, jer oni su dobili ono što su zaslužili." [174]

Kažu da se grdnja odnosi na licemjere koje su ashabi vidjeli i doživjeli od njih nevaljalštine. Zbog toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "*Obavezan mu je Džehennem.*" A muslimanu nije obavezan Džehennem. Ovaj stav zastupa Kadi Ijad.

Kažu da je to dozvoljeno ako se radi o nekome ko je radio zlo i nije ga krio, pa će to biti shodno pravilu: "Ogovaranje nije ako se radi o grešniku."

Kažu da je to zabranjeno prije ukopa, a poslije njega nije preporučeno, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Ne psujte umrle." Zabrana psovanja umrlih jeste posljednja, pa je tako i derogirajuća, a Allah najbolje zna.

Riječi: "Vi ste Allahovi svjedoci na zemlji" odnose se na one ljude koji su čestiti, iskreni i pravedni, i njihova pohvala nekom čovjeku spomenuta je u hadisu, a ne pohvala grešnika i nemoralnih ljudi, jer bi oni hvalili svoju sabraću u grijehu. Isto važi i ako je u pitanju pravedan čovjek, ali se radi o njegovom neprijatelju. Njegove riječi neće biti uzete u razmatranje, jer ni njegovo svjedočenje protiv toga čovjeka ne bi bilo uzeto kao punovažno ni da je čovjek živ. (svjedočenje neprijatelja se ne uzima). Takvo pravilo važi i za ono što se tiče ahireta, a Allah najbolje zna.

Kažu da se ponavljanjem riječi: "Vi ste Allahovi svjedoci na zemlji" tri puta ukazuje na prve tri generacije, za koje Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Najbolji su ljudi moji savremenici, pa oni iza njih, pa oni iza njih."[175]

Kažem: Prvo je mišljenje najispravnije, jer Allah hvali ovaj ummet i ističe njegovu pravednost i odlikovanost do Kijametskog dana.

---

174 Vjerodostojan, Buhari, 1393.

175 Muttefekun alejhi, Buhari, 2652, Muslim, 2533.

Uzvišeni kaže: ***"I tako smo od vas stvorili zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi."***[176] Znači na ahiretu, kao što smo i rekli, a svjedočiti može samo onaj koji je pravedan.

Buhari bilježi od Hammada b. Zejda, a on od h. Enesa da je rekao: "Pronijeli su dženazu pored Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i pohvalno se izrazili o umrlom, pa je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Obavezno mu je.' Nedugo poslije toga pronijeli su drugu dženazu i ružno govorili o umrlom, ili su nešto drugo pričali, pa je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Obavezno mu je.' Prisutni su upitali: 'Allahov Poslaniče, i za jednog i za drugog si rekao: 'Obavezno mu je?!' On odgovori: 'Vjernici su Allahovi svjedoci na zemlji.'" Ovaj hadis bilježi i Ibn Madže, s ovim lancem prenosilaca, i kod njega stoji: "Onako je kako ljudi kažu, vjernici su Allahovi svjedoci na zemlji."[177] Buhari bilježi i predaju od h. Omera u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Za koga četverica kažu i posvjedoče da je bio dobar, Allah će ga uvesti u Džennet." Prisutni su upitali: 'A trojica?!' On odgovori: 'I trojica.' Potom upitasmo: 'A dvojica?!' On odgovori: 'I dvojica.' Nismo više pitali i nismo spominjali jednog."[178] Ebu Muhammed Abdulhakk kaže: "Ovaj je hadis poseban, a Allah najbolje zna. Hadis prije njega je općenit, pa ako bude mnogo ljudi, vjernika, i budu svi o njemu pozitivno govorili, onda mu je zagarantovan Džennet, a Allah najbolje zna.

Pisac kaže: U ovom značenju je i ono što nam je pričao Hennad b. Sirri, tj. da je njima kazivao Ishak Razi, koji prenosi od Ebu Sinana, a on od Abdullaha b. Saiba da je rekao: "Neku su dženazu pronosili pored h. Abdullaha b. Mesuda, pa je rekao svome sugovorniku: 'Ustani i vidi da li je umrli džennetlija ili džehennemlija?' Čovjek upita: 'A kako da znam da li je džennetlija

[176] Sura Bekara, 143.

[177] Vjerodostojan, Buhari, 2642, Ibn Madže, 1491.

[178] Vjerodostojan, Buhari, 2643.

ili džehennemlija i šta trebam gledati?' Abdullah mu reče: 'Gledaj i slušaj šta ljudi govore o njemu, jer oni su Allahovi svjedoci na zemlji.'"

Ebu Muhammed kaže: "Nije isključeno da kada Allah zavoli nekog čovjeka, na jezike ljudi stavi hvalu o njemu, a u njihova srca usadi ljubav prema njemu. Uzvišeni Allah kaže: ***'One koji su vjerovali i dobra djela činili Milostivi će sigurno voljenim učiniti.'"***[179]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Kada Allah zavoli nekog roba, onda kaže: 'Džibrile, Ja volim tog i tog čovjeka, pa ga voli i ti.'" Nastavlja dalje: "Džibril ga zavoli, a onda zaviče na nebesima: 'Allah voli toga i toga čovjeka, pa ga i vi volite.' Tada ga zavole i ostali stanovnici nebesa, a učini se omiljenim i na Zemlji. O mržnji je naveo isto tako."[180] Muhammed Abdulhak kaže: "Osvjedočili smo se da su mnogi učeni i čestiti muslimani bili hvaljeni, i ljudi su ih voljeli za njihova života, a i poslije njihove smrti. Mnogima je bilo mnogo ljudi na dženazi, a moguće je i da je Allah dozvolio džinima vjernicima da uzmu ljudska obličja i prisustvuju njihovoj dženazi."

Kasim b. Asbeg prenosi od Ahmeda b. Zuhejra da im je pričao Muhammed b. Jezid Rifai: "Kada je umro Amr b. Kajs Mellai, u jednoj perzijskoj pokrajini, njegovoj dženazi prisustvovalo nebrojeno mnogo ljudi. Kada je ukopan, od tolike svjetine nisu mogli nikoga vidjeti. Rifai kazuje: "Ovo sam čuo mnogo puta."[181] Sufjan je Sevri, želeći bereket, sjedio s ovim Amrom b. Kajsom.

Kada je umro Ahmed b. Hanbel, njegovoj je dženazi prisustvovao ogroman broj ljudi, pa je Mutevekkil naredio da se izbriše mjesto na kojem je klanjana dženaza. Na zemlji su ostali tragovi 2 300 000 ljudi. Kada se pročulo da je on umro, ljudi su pohrlili da mu

---

179 Sura Merjem, 96.

180 Muttefekun alejhi, Buhari, 7485, Muslim, 2637.

181 Slab lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 5/100. U lancu prenosilaca nalazi se Rifai koji nije jak prenosilac.

klanjaju dženazu, pa mu je i nakon ukopa i prve dženaze, veliki broj ljudi klanjao mu je dženazu. Kada je Evzai umro, njemu je dženazu klanjao veliki broj ljudi. Kažu da je taj dan primilo islam oko trideset hiljada židova i kršćana, kada su vidjeli koliki je broj ljudi došao da mu klanja dženazu, i kada su vidjeli i doživjeli čudesa tog dana.

Kad je umro Sehl b. Abdullah Tusteri, na dženazu mu je toliko došlo ljudi čiji broj samo Allah zna. Kroz grad se čula vika, pa je neki stari židov izašao. Kada je vidio koliko je ljudi na dženazi, kriknuo je i rekao: "Vidite li vi ono što ja vidim?" Neki ga upitaše: "A šta vidiš?" On odgovori: "Vidim neke ljude kako silaze sa nebesa i priključuju se povorci." Tog je dana primio islam i kasnije je bio dobar musliman.

Kaže se da nijedan dan nije dvorište Kabe pusto, da niko ne čini tavafa, oko nje, osim onoga dana kada je umro Mugire b. Hakim. Tad je dvorište Kabe bilo pusto, i niko nije tavafa činio, jer su svi izašli da prisustvuju dženazi, želeći bereket prisustva, a i zbog toga što su ga voljeli.

Nekim dženazama dobrih ljudi prisustvovale su i ptice i išle do mezarja zajedno s povorkom. Neki od tih su: Ebu Fejd Zun-Nun Misri, Ebu Ibrahim Mizeni, učenik h. Šafija. O tome su pričali pouzdani ljudi. Ovo je sve nabrojao Ebu Muhammed Abdulhak u svojoj knjizi *Akibeh*.

O SVOJSTVIMA DŽENNETLIJA I DŽEHENNEMLIJA

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Dvije vrste džehennemlija još nisam vidio: ljude koji će imati bičeve kao kravlje repove, i njima će udarati ljude, i žene našminkane, razgolićene, koje se njišu u hodu. Glave su im kao devine grbe (moguće da su to različite frizure). Nikad neće ući u Džennet niti će osjetiti njegova mirisa, a njegov se miris osjeća s te i te razdaljine."[182]

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennet će ući ljudi čija su srca poput ptičjih."[183]

Napomena: Učenjaci po pitanju tumačenja ovog hadisa imaju dva stava;

jedan da se misli na strašljive ljude, jer je poznato da su ptice najstrašljivije životinje. Kaže se: "Oprezniji od vrane." Poznati su slučajevi, iz života prethodnika, da su se toliko bojali, da su im u tom strahu (od Allaha) i srca pucala, i oni su umirali;

drugi je da su njihova srca slaba i nježna poput ptičjih, kao što je u hadisu koji govori o Jemencima, da su oni najblažih srca i od najslabijih ljudi.

Kažem: Ovdje bi se moglo dodati i treće tumačenje, a to je da su njihova srca prazna od bilo kakvog grijeha i mahane. Oni nemaju nikakva iskustva u dunjalučkim stvarima. Nešto slično ovome prenosi se od h. Enesa, a to je da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najveći broj džennetlija jesu

182 Vjerodostojan, Muslim, 2128.

183 Vjerodostojan, Muslim, 2840.

naivni ljudi (*ebleh*)."[184] Naivni su (mutavi, nesnalažljivi) kada se radi o griješenju Allahu, a Allah najbolje zna.

Ebleh je onaj koji nema razuma i kojem je urođeno da čini dobro, dok kad je riječ o zlu, niti zna niti ga kome čini. Na ove se i ovakve i odnosi hadis.

Atebi kaže: "To su oni koji u srcu i prsima ne nose i ne osjećaju mržnju ni prema kome, i o svima imaju lijepo mišljenje."

Kažem: Tome možemo naći primjer i u Kur'anu gdje Uzvišeni kaže: ***"Samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti"***,[185] i riječi u kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio upitan koji su ljudi najvrjedniji, pa je rekao: "Oni koji su iskrenog jezika i čista srca." Prisutni rekoše: "Jasno nam je iskrenog jezika, ali kako čistog srca?" Čistog srca od mržnje i zavisti."[186] Ovo navodi Ebu Ubejde.

Neki učenjaci kažu da riječ *ebleh* ima jedno drugo značenje. Nazvani su tako jer su nemoćni spoznati, u potpunosti, Allaha i što nisu svjesni robovanja Njemu na pravi način i nisu svjesni metoda kojim Ga trebaju tražiti. Prezauzeti su ljubavlju prema Njemu i traže Njegovo zadovoljstvo koje se ogleda kroz trajni Džennet. Baš ta želja za Džennetom i njegovim blagodatima ograničila ih je, pa oni robuju Allahu radi Dženneta, i ne vide Njegovu veličinu. Oni se nazivaju ebleh, a njima se mogu pridodati i oni koji su obdareni razumom, ali osim Allaha niti šta vide niti primjećuju. Oni su u potpunosti predani Njemu, i ne interesuje ih ništa drugo. Stoga, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Najmnogobrojnije džennetlije jesu oni koji su naivni, a *illijun* je za razumom obdarene." U jednoj predaji stoji da će razumne i učene, koji su zanemarili sve drugo osim Allaha, meleki opkoliti i odvesti u Džennet, a ljudi će polagati račun za

[184] Slab lanac prenosilaca, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 8/79. U lancu je prenosilaca Selame b. Revh, koga Ahmed b. Salih smatra slabim. Ovaj hadis bilježi i Bejheki u *Šuabu*, 1163,1167.

[185] Sura Šuara, 89.

[186] Vjerodostojan, Ibn Madže, 4216, Bejheki u *Šuabu*, 4800.

svoja djela. Oni će upitati meleke: "Gdje nas nosite?" Meleki će odgovoriti: "U Džennet." Tada će ovi reći: "Vodite nas na mjesto koje nismo tražili niti se radi njega trudili." Meleki će im reći: "A šta ste vi željeli?" Oni će odgovoriti: "Mjesto zadovoljstva s Voljenim." Uzvišeni veli: "Na mjestu u kojem će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga."[187]

Vjerovatno se ovim i tumači traženje Dženneta od Uzvišenog Allaha. Razumom obdareni traži Džennet, ne zato što ga voli i želi, nego da bi se pokorio želji svoga Gospodara. Svjestan je da Allah voli da se od Njega traži ono čime nagrađuje i da se kod Njega traži pribježište od Njegove kazne. Tako on traži, ne radi sebe, kao što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao jednom od svojih ashaba koji je govorio: "Što se tiče mene, ja kažem u svojoj dovi: 'Allahu moj, uvedi me u Džennet i poštedi me Džehennema.' I ja ne znam šta ti mrmljaš i šta mrmlja Muaz." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: "I mi mrmljamo nešto slično."[188]

Napomena: Pod pojmom bič podrazumijeva se prekoračivanje ovlasti. Bič koji je opisan u ovome hadisu, mi, na zapadu, vidimo i danas.

Riječi: "Žene koje su i obučene i razgolićene" jesu u značenju da će imati skupocjenu odjeću, ali neće imati vjere, nego će pokazivati i otkrivati ono čime ih je Allah obdario.

Kažu da će imati odjeću, ali će ta odjeća biti providna, pa će se vidjeti ono što je ispod nje, pa će naoko biti obučene, a ustvari bit će razgolićene.

Kažu i da to znači da će biti obučene na dunjaluku u raznovrsnu odjeću i u ono što je zabranjeno oblačiti, a da će biti gole ili razgolićene na Kijametskom danu. Potom Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "... koje će se njihati u hodu." Kažu da to znači da neće biti pokorne Allahu ni svojim muževima, niti će

[187] Sura Kamer, 55.

[188] Vjerodostojan, Ebu Davud, 793, Ibn Madže, 910.

čuvati ono čime ih je Allah obavezao, niti svoje sramotne dijelove tijela pokrivati, naročito od stranaca, i da će i drugim ženama preporučivati da se ponašaju kao i one.

Kažu da je to u značenju da će se njihati u hodu, i da će nastojati svojim hodom, nakitom i mirisima privući pažnju muškaraca.

Kažu i da je značenje toga da će se češljati kao što se češljaju prostitutke i žene niskog morala.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Njihove će glave biti kao grbe kamile." To znači da će na glavu stavljati vještačku kosu (periku) i povećavati njen obim, ali ne na dozvoljen način koji je potvrđen vjerodostojnim hadisom od h. Umu Seleme: "Rekla sam: 'Allahov Poslaniče, ja sam žena koja svoju kosu stavlja u pletenicu i obavija je oko glave...'"[189]

[189] Vjerodostojan, Muslim, 330.

O TOME KO SU NAJČEŠĆE DŽENNETLIJE I KO SU NAJČEŠĆE DŽEHENNEMLIJE

Muslim bilježi od h. Usame b. Zejda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Zastao sam na vratima Dženneta i vidio sam da je najveći broj onih koji ulaze u njega sirotinja, dok su imućniji bili zaustavljani, osim onih koji su bili određeni za Džehennem. Zastao sam i na vratima Džehennema i vidio sam da su većina onih koji ulaze u njega žene."[190]

U hadisu koji se prenosi od h. Ibn Abbasa a koji govori o pomračenju sunca, kaže se: "'I vidio sam Džehennem, a nisam vidio ništa strašnije od toga dana, i vidio sam da su većina njegovih stanovnika žene.' Prisutni upitaše: 'A čime su to zaslužile, Allahov Poslaniče?' On odgovori: 'Njihovim negiranjem.' 'A da li su zanijekale Allaha?' 'Negiraju svome suprugu, negiraju njegovu dobrotu. Kada bi čitavo vrijeme činio joj dobro, a onda ona od tebe doživjela nešto što joj se ne sviđa, rekla bi: 'Nikada nisam nikakvog dobra od tebe doživjela.''"[191]

Od h. Imrana b. Husajna prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najmanje će džennetlija sačinjavati žene."[192]

Napomena: Naši učenjaci kažu: "Žena će biti najmanje u Džennetu jer one su sklone prohtjevima i dunjalučkim uživanjima. Zbog kratkoće svoje pameti, one zanemaruju ahiret. Sklone su dunjaluku i njegovim ukrasima.

[190] Vjerodostojan, Muslim, 2736.

[191] Muttefekun alejhi, Buhari, 1052. Muslim, 907.

[192] Vjerodostojan, Muslim, 2738. Ahmed, 4/427.

Pored svega ovoga, one su i najveći uzrok muškog okretanja od ahireta, jer je kod ljudi urođena sklonost ka ženama. Većina njih ne želi ahiret za sebe, ali i druge odvode od ahireta. Lahko se priklanjaju onima koji žele dunjaluk i pozivaju od ahireta, a teško se odazivaju pozivima onih koji su pobožni i čestiti i koji zovu ahiretu i njegovom stijecanju.

Od h. Alije bilježi se da je rekao: "Ljudi, ne pokoravajte se ženama u bitnim stvarima: ne dozvolite im da one upravljaju imecima niti im prepuštajte glavnu riječ u braku. Ako ih pustite da rade šta hoće, upropastit će imovinu i zgriješit će Vladaru. Iskusili smo da one nemaju vjere kada su same, niti imaju pobožnosti kada su im prohtjevi u pitanju. Odavanje im je užitku lahko, a smušenost prevladava kod njih. Čestitije među njima jesu grešnice, a one koje su negativne one su pokvarene, dok su iskrene i čestite vrlo rijetke. One imaju tri židovske osobine: stalno govore kako im se nepravda nanosi, a same su nepravedne, stalno se zaklinju, a stalno lažu, nešto uskraćuju, a stalno žele da im se želje ispunjavaju. Tražite da vas Allah zaštiti od zlih žena, i stalno budite na oprezu od njihovih istaknutih i boljih među njima. I neka je na vas selam."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Kušnja, za koju se bojim da će najviše nauditi muškarcima, poslije mog odlaska na ahiret, jesu žene."[193]

Rekao je još: "Nisam vidio da iko, ko ima manjak pameti i vjere, može bolje kontrolisati razum muškarca od vas, ženski skupe."[194] Ovo je značenje prethodnog hadisa u kojem je rečeno da će se njihati u hodu.

Hafiz Ibn Dihje kaže: "Allahovi robovi, čuvajte se žena, i izbjegavajte njihov šerr. Ne vjerujte njihovoj ljubavi niti obećanjima. Kratkoća njihove pameti i vjere ukazuje i na manjak povjerenja njima."

---

[193] Muttefekun alejhi, Buhari, 5096, Muslim, 2740.

[194] Muttefekun alejhi, Buhari, 304, Muslim, 79,80.

Dio o ovome: Buhari bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svi, iz mog ummeta, ući će u Džennet, osim onih koji to odbiju." Prisutni upitaše: "A ko će to odbiti, Allahov Poslaniče?" On reče: "Onaj ko me posluša, ući će u Džennet, a onaj ko mi odbije poslušnost taj je odbio Džennet."[195]

Ibn Ebu Dun'ja sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ibn Abbasa da je rekao: "Dunjaluk će na Kijametskom danu biti doveden u liku sijede starice, potamnjelih zuba, odvratnog tijela. Bit će izvedena pred ljude, pa će se upitati: 'Znate li ko je ovo?' Ljudi će reći: 'Da nas Allah sačuva poznanstva s tom nakazom.' Reći će se: 'Ovo je dunjaluk oko kojeg ste se svađali, zbog kojeg ste prekidali rodbinske veze, zbog kojeg ste zavidjeli jedni drugima, mrzili se i varali jedni druge.' Potom će biti bačena u Džehennem. Tada će zavikati: 'Gospodaru, gdje su moji sljedbenici i moji miljenici.' Allah će reći: 'Pridružite joj one koji su je voljeli i za nju živjeli.'"

[195] Vjerodostojan, Buhari, 7280.

O TOME DA ĆE UGLEDNICI U DŽEHENNEM

Prenosi se od Ebu Davuda, on od Galiba Kattana, a on od nekog čovjeka, a on od svoga oca, koji prenosi od svoga oca hadis u kojem stoji da ga je otac poslao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i da mu je rekao: "Moj je otac starac i on pronalazi vodu, pa me poslao da te upitam da i mene učiniš od onih koji su sposobni pronaći vodu, poslije njega." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori mu: "Uistinu je stručnost i dar za nalaženje vode istinita stvar, i ljudima su neophodni takvi ljudi, ali svaki će stručnjak u Džehennem."[196] (misli se na onog koji vodu pronalazi rašljama, žicom i sl. - op. prev.)

U vjerodostojnoj zbirci hadisa nalazi se hadis u kojem je naveden slučaj Hevazina, pa im je rečeno: "Vratite se i pošaljite nam vaše vođe (urefa) da nam kažu šta želite." [197]

Napomena: Arif (poznavalac), u ovome hadisu jeste onaj koji je preuzeo vođstvo plemena na svoja pleća. On ih zastupa kod namjesnika, i njemu se delegacije drugih obraćaju. Pod pojmom (arafe) "stručnost je istina", misli se da u tome ima koristi za ljude, i ona je neophodna ljudima, kao što i stoji u hadisu, ali riječi: "stručnjak će u vatru" jesu samo upozorenje na to da je vođstvo teška stvar i da može izazvati smutnju i nered, a Allah najbolje zna.

Još o tome: Ebu Davud Tajalisi sa svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi

[196] Slab lanac prenosilaca, Ebu Davud, 2934. U lancu prenosilaca nalazi se nepoznat prenosilac.

[197] Vjerodostojan, Buhari, 4318,4319, Ahmed, 4/327.

ve sellem, rekao: "Teško povjerenicima, teško vođama. Oni će priželjkivati, na Kijametskom danu, da su im perčini bili vezani za Surejju (sazviježđe Vlašića) i da su se klatili na nebesima, a da nisu prihvatili upravu nad ljudima."[198]

O TOME DA U DŽENNET NEĆE UĆI POREZNIK I ONAJ KOJI JE PREKIDAO RODBINSKE VEZE

Uzvišeni Allah kaže: ***"I ne postavljajte zasjede na ispravnom putu, prijeteći i od Allahova puta odvraćajući one koji u Njega vjeruju, želeći krivi put."***[199] Neki učenjaci kažu da je ajet objavljen kao upozorenje poreznicima i haračlijama koji su uzimali desetinu. Uzvišeni kaže: ***"Zar i vi ne biste, kad biste se vlasti dočepali, nered na zemlji činili i rodbinske veze kidali! To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio."***[200]

Muslim bilježi od h. Džubejra b. Mat'ama, a on od svoga oca da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennet neće ući kidalac."[201] Ibn Ebu Omer kaže da je Sufjan Sevri rekao: "Ovdje se misli na onoga koji kida rodbinske veze."

Ebu Davud bilježi od Ukbe b. Amira da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'U Džennet neće ući poreznik.'"[202]

Napomena: Naši učenjaci kažu da je ovaj poreznik čovjek koji uzima desetinu od trgovaca i drugih i to ono što oni nisu dužni dati, ako su već očistili svoj imetak zekatom.

[198] Dobar lanac prenosilaca, Ebu Davud Tajalisi, 2523.

[199] Sura E'raf, 86.

[200] Sura Muhammed, 22-23.

[201] Muttefekun alejhi, Buhari, 5984, Muslim, 2556.

[202] Dobar, Ebu Davud, 2937.

To nije isti onaj koji uzima zekat (sai) i ono što je obavezno dati sirotinji. Već smo rekli da se promjene odnose na djela, a ne i na vjerovanje, pa je onaj koji je ubirao porez pod Allahovom voljom, makar i bio kažnjen. On će izaći iz Džehennema zagovorništvom, kako smo već spominjali. Tako je i sa svim ostalim koji čine velike grijehe za koje je obećan Džehennem i prokletstvo. Izaći će iz Džehennema zagovorništvom, ako su počinili te grijehe, osim ako im nije oprošteno.

PRVA TROJICA KOJA ĆE UĆI U DŽENNET I PRVA TROJICA KOJA ĆE UĆI U DŽEHENNEM

Ebu Bekr b. Ebi Šejbe bilježi od h. Ebu Hurejre da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Prva trojica koja će ući u Džennet jesu: šehid, čovjek koji je čedan i neporočan, a ima porodicu, i rob koji je predan svome Gospodaru, a i pravedan je prema potčinjenim. Prva trojica koja će ući u Džehennem jesu: nepravedan namjesnik, bogataš koji ne izvršava svoje obaveze i ohol siromah."[203]

O TOME KO ĆE POSLUŽITI KAO POTPALA DŽEHENNEMU

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Prvi koji će polagati račun na Kijametskom danu bit će onaj koji je izgubio život u borbi. Bit će izveden i pokazat će mu se blagodati Dženneta, a onda će biti upitan: 'Šta si uradio da bi zadobio ove

[203] Slab lanac prenosilaca, Ibn Ebu Šejbe, 5/296. Ahmed, 2/425. U lancu je prenosilaca Amir Ukajli, koji je nepoznat.

blagodati?' On će reći: 'Borio sam se radi Tebe i tako sam život izgubio.' On će mu reći: 'Lažeš, borio bi se kako bi se govorilo: 'Kako je taj i taj hrabar', i tako se i govorilo.' Potom će biti naređeno, i on će biti odvučen, licem prema zemlji, i bačen u Džehennem. Drugi će čovjek biti onaj koji je izučavao nauku, stekao naučnu titulu i druge podučavao, i koji je Kur'an učio. Bit će priveden i pokazat će mu se blagodati Dženneta, a onda će biti upitan: 'Šta si radio da bi stekao ove blagodati?' On će reći: 'Izučavao sam nauku i druge podučavao njoj, i radi Tebe sam Kur'an učio.' On će mu reći: 'Lažeš, nauku su tražio kako bi se reklo da si učen, i tako se i govorilo, a Kur'an si učio da bi se reklo kako ga dobro poznaješ i puno učiš, i tako se govorilo.' Potom će biti naređeno, i on će biti odvučen, licem prema zemlji, i bačen u Džehennem. Treći je čovjek onaj kome je Allah dao bogatstvo. Bit će izveden i pokazat će mu se blagodati Dženneta, a onda će biti upitan: 'Šta si uradio da bi zadobio ove blagodati?' On će reći: 'Nisam ostavio ni jednu situaciju u kojoj je bilo potrebno materijalno davanje, da si Ti zadovoljan time, a da nisam materijalno pomogao.' On će mu reći: 'Lažeš, to si radio kako bi se reklo da si plemenit, i tako se govorilo.' Potom će biti naređeno, i on će biti odvučen, licem prema zemlji, i bačen u Džehennem."

Ovaj hadis, po značenju, bilježi i Tirmizi, ali je kod njega na kraju hadisa: "Potom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, udario po mojim koljenima i rekao: 'Ebu Hurejre, ta su trojica prva stvorenja kojima će Allah raspiriti Džehennem na Kijametskom danu.'"[204]

[204] Vjerodostojan, Muslim, 1905, Tirmizi, 2382.

O ONIMA KOJI ĆE UĆI U DŽENNET BEZ POLAGANJA RAČUNA

Muslim bilježi od h. Imrana b. Husajna da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Iz mog će ummeta u Džennet ući sedamdeset hiljada ljudi bez polaganja računa." Prisutni upitaše: "Ko su oni, Allahov Poslaniče?" On odgovori: "Oni ne traže lijeka kroz zapise, ne povode se za predznacima, ne liječe se prženjem, nego se na svoga Gospodara oslanjaju."[205]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Umame da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Moj Gospodar mi je obećao da će u Džennet uvesti, iz moga ummeta, sedamdeset hiljada ljudi. Oni neće račun polagati niti kažnjeni biti. Na svaku hiljadu bit će sedamdeset hiljada i tri hasijjeta od hasijjeta mog Gospodara.'"[206]

Bezzar bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uistinu će iz moga ummeta u Džennet ući sedamdeset hiljada, i na svakog pojedinca iz tih sedamdeset hiljada još sedamdeset hiljada."

On, Hakim i Tirmizi bilježe od h. Abdullaha b. Ebu Bekra es-Siddika da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah mi je dao sedamdeset hiljada da uđe u Džennet bez polaganja računa." H. Omer je rekao: "Allahov Poslaniče, traži od Njega da poveća broj." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: "Tražio sam više, pa mi je dao na svakog pojedinca iz sedamdeset hiljada, još sedamdeset hiljada." Omer mu reče: "Allahov Poslaniče, traži još."

---

[205] Vjerodostojan, Muslim, 218, 372.

[206] Dobar, Tirmizi, 2437, Ibn Madže, 4286.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: "Tražio sam još, pa mi je dao ovako."[207] Ebu Vehb otvorio je onda ruke i rekao: "Hišam nam je rekao da je to Allahov dar, i niko ne zna koliko je to brojem."

Tirmizi i Hakim bilježe od Nafija a on od h. Ummu Kajs da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izašao vodeći je za ruku medinskim sokacima, i tako je vodio dok nisu došli do Beki'ul-garkada. Tada joj je rekao: "Iz ovog mezarja bit će proživljeno, na Kijametskom danu, sedamdeset hiljada ljudi koji će biti kao pun mjesec, i ući će u Džennet bez polaganja računa." Neki je čovjek ustao i rekao: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da me učini jednim od njih." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: "Ti si od njih." Onda je ustao drugi čovjek i rekao: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da i mene učini od njih." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu reče: - Pretekao te Ukaše."[208]

Ebu Abdullah kaže: "Ovoliki je broj samo iz jednog mezarja, a šta je s ostalim mezarjima njegovog ummeta." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao mu je da je od njih, kao da ga je vidio među njima, a drugog nije vidio kao takvog, pa mu je rekao: "Pretekao te.."

Ummu Kajs kćerka je Muhassana, a sestra Ukaše b. Muhassana Esedija.

Kažem: Ovaj hadis bilježi i Muslim, sličnog značenja.

Napomena: Nemoj misliti da će onaj ko traži zapis ili onaj ko se visokom temperaturom liječi, biti uskraćeni ulaska u Džennet bez polaganja računa. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, liječio se učenjem i naređivao je da se liječi rukjom (učenjem i zapisivanjem), a također je izlagao svoje tijelo visokoj

[207] Slab lanac prenosilaca, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 10/409.

[208] Dobar lanac prenosilaca, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 10/410,411. Hakim I Tirmizi u *Nevadiru*, str. 84.

temperaturi i ashabima je to preporučivao, kako navodi Taberi i neki drugi biografi. Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, cilj bio je ukazati na određene vrste hamajlija i zapisa, shodno Hadisu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Tako je Poslanik, s.a.v.s., rekao porodici Amra b. Hazma: "Otiđite vašem čovjeku koji zna zapisivati. Nema ništa loše u zapisima ako u njima nema širka."[209] Tako isto je i s neophodnim izlaganjem visokoj temperaturi. Onaj koji to radi na dozvoljen način i ispunjavajući uvjete za to ne čini ništa pokuđeno, niti mu se uskraćuje njegova vrijednost i nagrada. Sasvim je moguće da i taj čovjek, koji se bavi tim poslom, bude od sedamdeset hiljada. Poznato je da se i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, izlagao prženju (spaljivanju), a to navodi Taberi u svojoj knjizi *Adabun-nufusi*, a i Hulejmi u knjizi *Minhadžun fiddini*.

Različite su predaje koje govore o spaljivanju, pa neke govore o tome da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, spaljivao (pržio) ranu na licu, koju je zadobio na Uhudu. Sa'd b. Zurare spaljivao je ranu od trnja. Sa'd b. Muaz, zbog čije se smrti zatresao Arš, spaljivao je rane koje je imao, to je radio i Ubejj b. Ka'b, koji je bio ocijenjen kao najbolji poznavalac Kur'ana. Ranu je spaljivao i Imran b. Husajn, kada mu je bila odsječena noga od Urve b. Zubejra. (Vjerovatno je noga bila bolesna, pa se ukazala potreba da se ona odsiječe, a tu "operaciju" uradio je spomenuti Urve.) Onaj koji smatra da nabrojani ljudi ne zaslužuju da budu od sedamdeset hiljada taj zasigurno griješi.

Dio o ovome: Pisac, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tri će kategorije ljudi ući u Džennet bez polaganja računa: čovjek koji, kada opere svoju odjeću, nema presvlake (druge koju bi mogao obući), čovjek na čijem se ognjištu hrana nije nikad spremala u dva lonca i čovjek koji, kada se od njega

[209] Vjerodostojan, Muslim, 2200, Ebu Davud, 3886, Sujuti u djelu *Džamius-sagir*, 1152.

zatraži pića, ne upita: 'Koje od ova dva želiš?'" (kod toga čovjeka se može piti samo voda) H. Ibn Mesud kaže: "Ko iskopa bunar na pustopoljini, želeći time Allahovu nagradu i vjerujući u Njega, taj će ući u Džennet bez polaganja računa."

Dio o ovome:

Ebu Nuajm bilježi da je Ali b. Husejn rekao: "Kada nastupi Kijametski dan, glasnik će povikati: 'Koji je od vas vrijedan čovjek?' Ustat će jedna skupina ljudi i reći će im se: 'Idite u Džennet.' Na tom će ih putu zaustaviti meleki i pitati: 'Gdje ste se zaputili?'

'Idemo u džennet', odgovorit će.

'A zar prije polaganja računa za djela?', upitat će ih.

'Svakako', reći će.

'A ko ste vi?'

'Mi smo vrijedni ljudi?'

'A šta ste to radili?'

'Kada bi se prema nama ružno ponijelo, mi bismo bili blagi, ako bi nam se nepravda nanijela, mi bismo se strpjeli, a ako bi se prema nama zgriješilo, mi bismo oprostili.'

'Ulazite u Džennet, krasna li je on nagrada za trudbenike.'

Zatim će glasnik povikati: 'Gdje su oni koji su bili strpljivi, ustrajni i postojani (ehlus-sabr), neka ustanu.' Ustat će jedna skupina ljudi, ali ih neće biti puno. Njima će se reći: 'Idite u Džennet.' I njih će zaustaviti meleki i pitati ih isto što i prvu grupu, a oni će odgovoriti da su oni bili strpljivi i ustrajni.

'A kako se ogledala ta vaša ustrajnost i strpljivost i u čemu?'

'Bili smo ustrajni u robovanju Allahu i tjerali smo se na to, a sebi smo uskraćivali sve ono u čemu je grijeh i u tome smo bili postojani.'

'Ulazite u Džennet, krasna li je on nagrada za trudbenike.'

Zatim će glasnik povikati: 'Neka ustanu Allahove komšije.

Ustat će jedna mala skupina ljudi, i njima će se reći: 'Idite u Džennet.' I njih će zaustaviti meleki i pitati ih ko su, kao i prve dvije skupine, i oni će odgovoriti kao i prvi, a onda će ih pitati: 'Čime ste to bili u komšiluku s Allahom?'

'Međusobno smo se posjećivali da bi stekli Allahovo zadovoljstvo, sijelili smo radi Allaha i izmjenjivali radi Allaha.'

'Ulazite u Džennet, krasna li je on nagrada za trudbenike.'"[210]

Navodi i hadis h. Enesa u kojem stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah okupi prijašnje i potonje na jednom mjestu, zavikat će glasnik ispod Arša: 'Gdje su oni koji su poznavali Allaha? Gdje su oni koji su Allahu robovali kao da Ga vide, pa iako Ga nisu vidjeli, On njih jeste (muhsinun)?' Ustat će jedna skupina ljudi i stat će pred Allaha, a On će ih upitati, mada najbolje poznaje njihovo stanje: 'Ko ste vi?' Oni će reći: 'Mi smo oni koji su Te upoznali i shvatili na onaj način na koji si nam Ti to omogućio, i učinio nas u stanju da budemo takvi.' Uzvišeni će reći: 'Istinu ste kazali, i vi nemate šta ovdje više tražiti, ulazite u Džennet, Mojom milošću.' Potom se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nasmijao i rekao: 'To su oni koje će Allah spasiti strahota Kijametskog dana.'"[211] Ebu Nuajm kaže: "Ovo je zadovoljavajući lanac prenosilaca kada u njemu ne bi bilo Harisa b. Mensura Verraka i njegove nesigurnosti."

Ibn Mubarek bilježi od h. Ibn Abbasa da je rekao: "Kada nastupi Kijametski dan, glasnik će zavikati: 'Danas ćete saznati ko ima svaku počast. Neka ustanu oni koji su Allahu zahvaljivali na svemu i u svakoj situaciji.' Oni će ustati i biti sprovedeni do Dženneta. I drugi će put glasnik zavikati: 'Danas ćete saznati ko su počašćeni.

---

[210] Slab lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 3/139,140. U lancu prenosilaca nalazi se Ebu Hamza Semaki, a on je slab.

[211] Vrlo slab, ako ne i apokrifan, Ibn Dževzi u djelu *Ilel mutenahije*, 1/262.

Neka ustanu oni: ***čiji se bokovi postelja lišavaju i Gospodaru se svome iz straha i želje klanjaju, a dio onoga što im Mi dajemo udjeljuju.***'[212] Oni će ustati i biti sprovedeni do Dženneta. Glasnik će viknuti i treći put: 'Danas ćete saznati ko ima svaku počast: Neka ustanu oni: ***koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju...***'[213] Oni će ustati i biti sprovedeni do Dženneta.'"

Bilježi se da će glasnik na Kijametskom danu povikati: "Gdje su oni koji su Mi se pokoravali i koji su vodili računa o onome čime sam ih obavezao, mada ih niko nije gledao?" Oni će ustati, a lica će im blistati kao mjesec ili sjajna zvijezda. Jahat će na jahalicama od svjetla, čije će uzde biti od rubina. Te će ih jahalice nositi iznad ostalih ljudi i tako dok ne stignu do Arša. Allah će im reći: ***"Neka je selam na Moje robove koji su Mi se pokoravali i čuvali ono čime sam ih obavezao u tajnosti. Ja sam vas izabrao, zavolio i posebnim učinio. Idite i ulazite u Džennet bez polaganja računa. Nikakvog straha nema vam danas, niti imate i za čim tugovati. Oni će preko Sirata preći poput svjetlice, a džennetske kapije će im se pootvarati. Ljudi će stajati na Mahšeru i jedni druge obasipati blagodatima, veseli i radosni."*** [214]

Dio o ovome: Mejaniši Kureši, Ebu Džafer Omer b. Hafs bilježe od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada nastupi Kijametski dan, doći će oni koji su izučavali Hadis i njime se bavili i donijet će tintarnice sa sobom. Allah će narediti Džibrilu da im ode i da ih pita ko su oni. Džibril će doći i pitati ih, a oni će reći: 'Mi smo se bavili Hadisom.' Uzvišeni Allah će reći: 'Uđite u Džennet jer ste donosili salavat na Mog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.'"[215]

---

[212] Sura Sedžda, 16.

[213] Sura Nur, 37.

[214] Sura Ja-sin, 55.

[215] Apokrifan, Hatib Bagdadi u *Tarihu*, 3/409,410. Dejlemi, 983.

On bilježi od h. Ibn Omera da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada nastupi Kijametski dan, postavit će se prijestolja od svjetla (nur) nad kojima će biti kubbeta od bisera, a onda će glasnik povikati: 'Gdje su fukaha (šerijatski pravnici)? Gdje su imami? Gdje su mujezini? Sjedite na ova prijestolja, ne trebate se bojati, niti tugovati sve dok Allah ne završi s presudom među Svojim robovima.'"[216]

Jezid b. Harun sa svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Ejjuba Ensarije da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Jedna mes'ela (šerijatska rasprava) koju čovjek nauči, i propis vezan za nju, bolja je nego da ibadeti godinu dana. Bolje mu je to nego da oslobodi roba od potomaka Ismaila, a.s. Uistinu će onaj ko traži znanje, pokorna žena koja je pokorna svome mužu i dijete koje vodi računa o svojim roditeljima ući u Džennet bez polaganja računa."[217] Ovaj sam hadis prenio onakvog kakvog sam našao u *Dodacima na četrdeset hadisa* Ismaila b. Abdulgafira.

Dio o ovome: Ebu Nuajm bilježi od Katade, a on od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Moj mi je Gospodar obećao da će u Džennet, iz mog ummeta, uvesti stotinu hiljada ljudi." H. Ebu Bekr reče: "Traži da nam poveća, Allahov Poslaniče!" Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "I ovoliko." Potom je Sulejman b. Harb rukom pokazao koliko. H. Ebu Bekr je rekao: "Traži da nam se poveća, Allahov Poslaniče." Tada je h. Omer rekao: "Uzvišeni je Allah moćan da uvede sve ljude u Džennet, jednim potezom." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Istinu je rekao Omer."[218] Ovo je čudan hadis koji se prenosi od Katade, a on ga bilježi od h. Enesa. Od Katade ga jedino prenosi Ebu Hilal, čije je ime Muhammed b. Sulejm Rasibi, on je pouzdan, i Basri.

[216] Apokrifan, Ebu Nuajm, 7/255. U lancu prenosilaca nalazi se Ismail b. Jahja, a on je lažac.

[217] Vrlo slab, *Kenz*, 2828. i pripisuje ga Rafiju u *Tarihu*.

[218] Slab, Ebu Nuajm, 2/344.

Napomena : Brate, neka te nipošto ne ponese ovaj hadis, onaj prije njega, niti ono što je zabilježeno kod Muslima, gdje Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi riječi svoga Gospodara: "Pa će uzeti pregršće iz Džehennema...", da pomisliš da Allahu pripišeš ljudske osobine. Već smo o ovome govorili kada je bilo riječi da će nebesa biti smotana u Njegovoj desnici. Ovdje je značenje da će iz Džehennema izaći veliki broj ljudi kojima je teško odrediti broj. Oni se ne broje i bit će izvedeni iz Džehennema odjednom, bez ičijeg posredništva, ili nekim redoslijedom izlaska, nego, kao kad čovjek zahvata nešto šakom ili pregrštom. O trome se izrazio kao pregršćem, potezom, zahvatom. Allah najbolje zna. Ovo upamti.

UMMET MUHAMMEDA, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, JESTE POLA STANOVNIKA DŽENNETA ILI VIŠE

Muslim bilježi od h. Ebu Seida el-Hudrija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uzvišeni će Allah reći: 'Ademe!' Adem će reći: 'Odazivam Ti se, hrlim i svako je dobro kod Tebe.'

'Izvedi jedan dio tvojih potomaka iz Džehennema.'

'A koliki je on?'

'Od svake hiljade devetsto devedeset i devet.'

To će biti onda kada dijete osijedi i kada trudnica pobaci, i kada vidiš ljude da se ponašaju kao pijani, a pijani nisu, nego je Allahova kazna žestoka.

To je bilo jako teško ashabima, pa su upitali: 'Allahov Poslaniče, a ko je taj čovjek među nama?'

'Radujte se!', reče im on, 'od Jedžudža i Medžudža će biti hiljadu, a jedan će biti od vas.' Zatim je rekao: 'Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, ja priželjkujem i nadam se da ćete sačinjavati četvrtinu stanovnika Dženneta.' Mi smo zahvalili Allahu i donijeli tekbir. On, zatim reče: 'Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, ja priželjkujem i nadam se da ćete sačinjavati trećinu stanovnika Dženneta.' Mi smo zahvalili Allahu i donijeli tekbir. On, zatim, reče: 'Tako mi Onoga Ko upravlja mojim životom, vi ćete sačinjavati polovinu stanovnika Dženneta. Vi ste, među ostalim narodima, kao bijela dlaka na koži crnog bika, ili kao ostatak prsta na magarećoj nozi.'"[219]

[219] Muttefekun alejhi, Buhari, 4741. Muslim, 221,222.

Bilježi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Ljudi će, na Kijametskom danu, biti svrstani u stotinu i dvadeset redova. Dužina svakog reda bit će četrdeset hiljada godina hoda, a širina dvadeset hiljada godina." Prisutni upitaše: "Allahov Poslaniče, koliko je među njima vjernika?" On reče: "Tri reda."

"A mnogobožaca?"

"Stotinu i sedamnaest redova."

"A kako će se vjernici razlikovati od nevjernika?"

"Vjernici će, među njima, biti kao bijela dlaka na koži crnog bika."[220]

Ibn Ebu Šejbe bilježi od Ibn Numejra, a on od Musaa Džuhenija, a on od Ša 'bija: "Čuo sam ga da kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Bi li vam bilo drago kada biste znali da će vas trećina biti u Džennetu?' Prisutni odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju.' On im reče: 'Onda će vas radovati da znate da će vas polovina biti u Džennetu.' Oni rekoše: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' On reče: 'Moj će ummet, na Kijametskom danu sačinjavati trećinu džennetlija. Ljudi će biti svrstani u stotinu i dvadeset redova, a moj će ummet činiti osamdeset redova.'"[221]

Kao merfu se prenosi od h. Ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlija će biti stotinu i dvadeset redova, od kojih ćete vi činiti osamdeset redova."[222] U lancu je prenosilaca Haris b. Hudajre, slab, njega je Muslim proglasio takvim na početku svoje knjige.

Ibn Madže i Tirmizi bilježe od h. Burejde b. Husajba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlija će biti

---

220 Nisam našao hadis s ovakvim sadržajem, ali hadisi koji dolaze pojašnjenje su ovom hadisu.

221 Slab, Ibn Ebu Šejbe, 11/470, hadis je mursel, a to je vrsta slabog hadisa.

222 Slab, Ahmed, 1/453. Taberani u *Kebiru*, 10398. U lancu prenosilaca nalazi se Ibn Hudajre. On je iskren, ali ima grešaka.

stotinu i dvadeset redova; osamdeset će biti iz ovoga ummeta, a četrdeset iz ostalih naroda."[223]

Napomena: Već je spominjan hadis od h. Abdullaha b. Amra a u kojem stoji: "A zatim će reći: 'Izvedite one koji su za vatru.'" U tumačenju ovog hadisa kaže se da se ova naredba odnosi na Adema i na meleke, i da će oni izdvojiti one koji su za Džennet i one koji su za Džehennem. A Allah najbolje zna.

Pitanjem ashaba: "A koji od nas je taj čovjek?", žele znati koje su osobine tog čovjeka koji neće ući u Džehennem, jer oni su mislili da se to i na njih odnosi, pa im je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, objasnio da se od Jedžudža i Medžudža odvaja devetsto devedeset i devet, a od ummeta jedan. On spominje i muštuluk, i objašnjava da će hiljada biti u Džehennemu, ali ne iz ovog, Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta, a da će iz ovog ummeta jedan u Džennet. Barem se to može razumjeti iz ovoga hadisa. Ako je to tako, onda će svi, iz Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta u Džennet, pa će svi biti u Džennetu, ili bar velika većina, jer nijedan čovjek iz Jedžudža i Medžudža neće umrijeti prije nego što vidi hiljadu očiju (osoba) svojih potomaka. O tome će biti više riječi na kraju knjige, a Allah najbolje zna.

[223] Vjerodostojan, Tirmizi, 2546, Ibn Madže, 4289.

O DŽEHENNEMSKIM KAPIJAMA, NJEGOVIM STRAHOTAMA, NJIHOVIM IMENIMA, DA NAS ALLAH TOGA POŠTEDI SVOJOM MILOŠĆU I BLAGODATI - ON TO MOŽE JEDINI

Uzvišeni Allah spominje Džehennem u Svojoj knjizi, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, opisuje ga. Uzvišeni kaže: ***"Nikada! Ona će buktinja sama biti koja će udove čupati."***[224] Izraz *"ševa"* jeste množina od riječi *"ševatun"* što znači *koža na glavi, skalp.* ***"A znaš li šta je Sekar? Ništa on neće poštedjeti, kože će crnim učiniti."***[225] ***"A znaš li ti šta će to biti? - Vatra užarena."***[226] ***"On će sigurno biti bačen u Džehennem. A znaš li ti šta je Džehennem?"***[227]

Ibn Mubarek bilježi od Halida b. Ebu Imrana, s njegovim lancem prenosilaca do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Vatra će gutati svoje stanovnike, pa kada dođe do njihovih srca, zaustavit će se. Poslije toga će se ljudi vratiti u prvobitni oblik, a vatra će opet na njih navaliti dok ne dođe do srca, a onda se povući, i tako vječno i zauvijek."[228] O tome su Allahove riječi: ***"Vatra Allahova razbuktala, koja će do srca dopirati."***[229] I kaže: ***"I kada se Džehennem raspali... "***[230]; ***"I oni će u ognju gorjeti."***[231];

---

[224] Sura Me'aridž, 15,16.

[225] Sura Muddessir, 27-29.

[226] Sura Kari'a, 10,11.

[227] Sura Humeze, 4.

[228] Slab, Ibn Mubarek u *Zevaiduz-zuhdu*, 306. U lancu prenosilaca je Rušdejn b. Sa'd, a on je slab.

[229] Sura Humeze, 6,7.

[230] Sura Tekvir, 12.

[231] Sura Nisa, 10.

"...za koje smo patnju u ognju pripremili."[232]; *"A nevjernike čeka vatra džehennemska."*[233]; *"Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti..."*[234] O ovome će biti još riječi. Uzvišeni prijeti nevjernicima Džehennemom, njime straši drznike i otpadnike i griješnike među vjernicima, kako bi se svi sustezali od onoga što im je zabranio. Njegove riječi su istina: *"Onda se čuvajte vatre za nevjernike pripremljene, čije će gorivo biti ljudi i kamenje."*[235]; *"Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi, doista jedu ono što će ih u vatru dovesti i oni će u ognju gorjeti."*[236]; *"Time Allah straši robove Svoje."*[237] Ajeta u ovom značenju ima mnogo, a Allah najbolje zna.

O TOME DA JE, KADA JE DŽEHENNEM, STVOREN MELEKIMA DOŠLO SRCE U GUŠU OD STRAHA

Ibn Mubarek bilježi od Ma'mera, a on od Muhammeda b. Munkedira da je rekao: "Kada je stvoren Džehennem, meleki su se toliko ustrašili da su im srca zapela u grlu. Kada je Allah stvorio Adema, to ih je smirilo."[238] Mejmun b. Mihran kaže: "Kada je Allah stvorio Džehennem, naredio mu je, pa je on pustio samo jedan svoj uzdah, i na svih sedam nebesa nije ostao nijedan melek, a da, od straha, nije pao na lice. Uzvišeni Allah rekao im je: 'Podignite svoje glave, zar ne znate da sam vas stvorio kako biste se Meni pokoravali i robovali, a Džehennem sam stvorio za

[232] Sura Mulk, 5.
[233] Sura Fatir, 36.
[234] Sura Nisa, 145.
[235] Sura Bekara, 24.
[236] Sura Nisa, 10.
[237] Sura Zumer, 16.
[238] Vjerodostojan lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 321.

one koji Mi se budu opirali i griješili, od Mojih stvorenja.' Meleki su tada rekli: 'Gospodaru naš, mi nećemo prestati strahovati od njega sve dok ne vidimo njegove stanovnike.'" O tome govore Allahove riječi: ***"Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju..."*** [239] Džehennem je Allahova kazna, i niko ne bi trebao da njome kažnjava. O tome postoji i zabrana: "Ne kažnjavajte Allahovom kaznom!, A Allah najbolje zna."

O PLAČU KADA SE SPOMENE DŽEHENNEM I STRAHU OD NJEGA

Ibn Vehb bilježi od h. Zejda b. Eslema da je rekao: "Došao je Džibril, u društvu Israfila, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i nazvali su mu selam. Israfil je bio pognute glave i blijed. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upita Džibrila: 'Džibrile, zašto vidim Israfila pognute glave i blijedog?' Dok smo silazili, džehennemski plamen je suknuo, pa je to uzrokovalo to što vidiš.'"

Ibn Mubarek kaže da je čuo od Muhammeda b. Mutarrefa, a njemu da je pričao neki povjerljiv čovjek, da je neki mladić, od ensarija, bio obuzet strahom od Džehennema. Kada god bi se spomenuo Džehennem, mladić je plakao. Taj ga je strah u tolikoj mjeri obuzeo, da nije izlazio iz kuće. To je rečeno Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on otišao kući tog mladića. Kada je ušao kod njega, mladić ga je zagrlio i odmah poslije toga umro. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Dostojno opremite vašeg prijatelja, strah od Džehennema izjeo mu je unutricu (jetru)."[240]

---

239 Sura Mu'minun, 57.

240 Slaba predaja, Ibn Mubarek, 320.

Prenosi se da je Isa, a.s., prolazio pored četiri hiljade žena čija je boja lica bila izmijenjena i koje su bile odjevene u odijela od vune i kostrijeti. Isa, a.s., reče im: "Šta je uzrokovalo promjenu vašeg tena, žene?" One mu odgovoriše: "Spomen na Džehennem promijenio je naš ten, sine Merjemin. Onaj ko uđe u Džehennem neće osjetiti ni hladovine ni ikakvog pića." Ovu predaju bilježi Haraiti u *Kitabul-kubur*.

Prenosi se da je h. Selman Farisi, kada je čuo Allahove riječi: ***"Za sve njih mjesto sastanka Džehennem će biti."***[241] pobjegao na tri dana, neshvatljivo uplašen. Doveden je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i on ga je pitao za razlog, pa mu je h. Selman rekao: "Allahov Poslaniče, objavljen je ajet: 'Za sve njih mjesto sastanka Džehennem će biti', i tako mi Onoga Koji te poslao s istinom i kao vjerovjesnika, srce mi se sturilo.'"

Tada je Allah objavio: ***"Oni koji su se Allaha bojali i onoga što im je zabranjeno klonili, oni će u džennetskim baščama pored izvora biti."***[242]

O ONOME KOJI TRAŽI ZAŠTITU OD DŽEHENNEMA I TRAŽI DŽENNET

Tirmizi bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko od Allaha zatraži Džennet, tri puta, Džennet rekne: 'Allahu moj, uvedi ga u Džennet', a ko zatraži zaštitu od Džehennema tri puta, Džehennem kaže: 'Allahu moj, zaštiti ga Džehennema', (misli se dnevno)"[243]

[241] Sura Hidžr, 43.
[242] Sura Hidžr, 45.
[243] Vjerodostojan, Tirmizi, 2572. Hakim, 1/535.

Bejheki bilježi od h. Ebu Seida Hudrija ili od Ibn Hudžejre Ekbera, a on od h. Ebu Hurejre, da mu je jedan od njih dvojice pričao da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bude vreo dan, Allah sluša i gleda, naročito, šta govore stanovnici nebesa i Zemlje. Ako čovjek kaže: 'La ilahe illellahu, što je danas vruće! Allahu moj, zaštiti me džehennemske vrućine!', Uzvišeni Allah kaže Džehennemu: 'Jedan od Mojih robova traži od Mene zaštitu od tebe. Budi Mi svjedokom da sam ga zaštitio.' Kada je studen dan, Allah sluša i gleda šta govore stanovnici nebesa i Zemlje, pa ako čovjek kaže: 'La ilahe illellahu, kako je danas hladno! Allahu moj, zaštiti me džehennemske hladnoće!' Allah rekne Džehennemu: 'Jedan od Mojih robova traži zaštitu od Mene od tebe i tvoje hladnoće, budi Mi svjedokom da sam ga zaštito.' Prisutni upitaše: 'A šta je džehennemska hladnoća (zemherir)?' 'Rupa u koju će biti bačeni nevjernici i gdje će se od žestoke studeni odvajati dijelovi tijela.'"[244]

O ONOME ŠTO POTVRĐUJU KITAB I SUNNET

Kitabom i sunnetom potvrđeno je da su dobra djela, iskrenost u njima, uz vjeru, to što vodi Džennetu a udaljava od Džehennema. O tome se može naći na dosta mjesta u Kur'anu i u sunnetu, tako da to ne treba posebno nabrajati. Dovoljno ti je ono što se bilježi u dva *Sahiha* od h. Ebu Seida Hudrija, a tu stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Nema čovjeka koji, na Allahovom putu, posti jedan dan, a da ga Allah, za taj dan, ne udalji od Džehennema za sedamdeset godina."[245]

[244] Slab, Bejheki u djelu *Esma ve sifat*, str. 177.
[245] Muttefekun alejhi, Buhari, 2840, Muslim, 1153.

Nesai bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko posti jedan dan na Allahovom putu, Allah mu lice otkloni od Džehennema za sedamdeset godina hoda."[246]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Umame hadis u kojem stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko posti jedan dan na Allahovom putu, Allah između njega i Džehennema učini procijep čije su ivice daleko jedna od druge, kao što je istok daleko od zapada." A u drugoj predaji stoji: "...kao što je razmak između nebesa i Zemlje."[247]

Taberani sa svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko zasiti svoga brata hranom i napoji ga, Allah ga, zbog toga, udalji od Džehennema i odvoji ga od njega pomoću sedam rovova, a razmak između svakog rova jeste onoliki koliko bi se putovalo stotinu godina."[248]

Ebu Davud bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko se abdesti, vodeći računa da ga što ljepšim učini, i obiđe svog bolesnog brata muslimana bit će udaljen od Džehennema za sedamdeset godina."[249]

U dva *Sahiha* nalazi se i predaja od h. Adijja b. Hatima u kojoj stoji da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Ko je od vas u stanju da se od Džehennema zaštiti makar polovinom hurme, neka to učini.'"[250]

---

[246] Vjerodostojan, Nesai, 4/172.

[247] Vjerodostojan, Tirmizi, 1624.

[248] Vrlo slab, Hejsemi tako kaže u *Medžmeu*, 3/130.

[249] Vjerodostojan, Ebu Davud, 3097.

[250] Muttefekun alejhi, Buhari, 6539. Muslim, 1016.

O TOME DA JE DŽEHENNEM STEPENOVAN I KOME JE ODREĐEN

Uzvišeni Allah kaže: *"Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti..."*[251]

Džehennem ima sedam spratova (derekat). Upotrijebljen je ovaj izraz, a nije izraz "deredžat" (stepenice, spratovi). Prvim izrazom Arapi opisuju ono što se stepenasto spušta u dubinu, a drugim ono što se diže u visinu. Tako se za Džennet kaže da ima deredžat, a za Džehennem da ima derekat. Licemjeri, munafici, će bit će u donjem spratu Džehennema koji se zove Havije, i to zbog njihovog nevjerstva, pretvaranja i mnogog vrijeđanja vjernika.

Ibn Vehb priča: "Govorio nam je Ibn Jezid, da je čuo od Ka'ba Ahbara: 'U Džehennemu ima bunar koji nije otvoren otkako je na njega stavljen katanac. Džehennem, otkako je stvoren, traži od Allaha da ga zaštiti od zla tog bunara (vrtače, rupe), strahujući da, ako se otvori, neće biti u stanju podnijeti sve muke i patnje koje su u njemu. To je najniži stepen Džehennema.'"

Ibn Mubarek sa svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Mesuda da Allahove riječi: "Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti..." znače da će munafici na donjem spratu Džehennema biti poklopljeni užarenim gvozdenim pločama.[252]

Ibn Mubarek nadalje bilježii sa svojim lancem prenosilaca, od h. Alije da je rekao: "Znate li vi kako izgledaju džehennemske kapije?" "Zar nisu kao i naše?" "Ne, nego su jedne iznad drugih."[253] (kao vrata na rupi.)

---

251 Sura Nisa, 145.

252 Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 300.

253 Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 294.

Učenjaci kažu: "Gornji sprat Džehennema određen je za grešnike iz ummeta Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i on će se ispraznitim, pa će vjetar klepetati njegovim vratima. Poslije ovoga je sprat koji se zove Leza, a poslije njega je Hutameh, onda Seir, zatim Sekar, a iza njega je Džehim i na kraju Havijeh." Nekad se za derekat upotrebljava i izraz deredžat, shodno Allahovim riječima: ***"Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili."***[254]

U knjigama koje govore o zuhdu i duševnim osobinama, navedena su ova imena za spratove Džehennema i navedeni su stanovnici svakog od njih, redoslijedom koji nije spomenut u vjerodostojnim predajama.

Dahhak kaže: "Na gornjem spratu su muhamedanci, na drugom kršćani, na trećem židovi, na četvrtom Sabejci, na petom vatropoklonici, na šestom mnogobošci Arapi i na sedmom licemjeri.

H. Muaz b. Džebel kaže: "I loši učenjaci jesu oni koji kada savjetuju, oštri su i žestoki, a kada im se daje savjet, oholo ga odbijaju, i oni su na gornjem spratu Džehennema. Ima učenjaka koji znanje smatraju svojim, kao što vladar ima vlast, ti su na drugom spratu Džehennema; ima učenjaka koji kriju i čuvaju svoje znanje i ne daju ga drugima, ti su na trećem spratu Džehennema; oni učenjaci koji daju ljudima izbor između nekoliko opcija znanja i govora, pa obični ljudi nisu u stanju da to shvate i da izaberu, oni su na četvrtom spratu Džehennema. Oni učenjaci koji naučavaju židovsku i kršćansku ideju kako bi je proširili i kako bi se o njima što više pričalo, nalaze se na petom spratu Džehennema. Onaj učenjak koji sam sebe odredi za izdavanje fetvi i kaže ljudima: 'Pitajte me', taj je od onih koji su sami sebe opteretili, a Allah takve ne voli, oni su na šestom spratu Džehennema. Oni učenjaci koji su svoje znanje učili da bi se pred drugima pokazali i kako bi ljudi o njima govorili da su pametni na sedmom su spratu Džehennema."

[254] Sura Ahkaf, 19.

Ovo su naveli mnogi učenjaci, ali je ova podjela specifična za učenjake.

Kažem: Ovakvo se nešto nije moglo kazati na osnovu ličnog saznanja, nego je moralo doći kao tevkifen (od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,).

Zatim, neka od ovih imena podrazumijevaju i cjelokupni Džehennem, kao što su nazivi: Leza, Sekar, Semum. Ovim se ne želi ukazati na određeni sprat, nego na cijeli Džehennem, kao što je u riječima: ***"... i od patnje u ognju nas sačuvao."***[255] Misli se na kompletan Džehennem, kao što smo već rekli, da nas Allah toga sačuva, Svojom plemenitošću. Amin.

O TOME DA SE DŽEHENNEM SVAKI DAN UŽEŽE I DA SU NJEGOVE KAPIJE OTVORENE OD PETKA DO PETKA

Ebu Nuajm sa svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennem se rasplamsa svaki dan, i svaki dan mu se otvaraju njegove kapije, osim petka. Petkom niti se rasplamsava niti se njegove kapije otvaraju."[256]

Pisac kaže: Zbog ovoga je dozvoljeno klanjati nafilu kada je sunce na polovini neba, petkom, a nije ostalim danima, a Allah najbolje zna.

---

[255] Sura Tur, 27.

[256] Slab, Ebu Nuajm, 5/188. U lancu prenosilaca je Suvvar b. Abdulaziz, a također ni Mekhul nije čuo od h. Ibn Omera.

O RIJEČIMA UZVIŠENOG ALLAHA: "ON ĆE SEDAM KAPIJA IMATI I KROZ SVAKU ĆE ODREĐEN BROJ NJIH PROĆI"[257]

Uzvišeni kaže: ***"On će sedam kapija imati..."***, i kaže: ***"I kada do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati..."***[258]

Od h. Ibn Omera bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennem ima sedam kapija: jedna od njih jeste za one koji isuču sablju na moj ummet", ili je rekao: "... na ummet Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem."[259]

Ubejj b. Ka'b kaže: "Džehennem ima sedam kapija: najgora od njih, najžešća i najsmrdljivija, određena je za bludnike i bludnice, koji počine ovaj grijeh nakon što znaju šta ih za to čeka."

Selam Tavil prenosi od Ebu Sufjana, a on od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao o Allahovim riječima: "On će sedam kapija imati...: dio za one koji su Allahu druga pripisivali, dio za one koji su sumnjali u Allaha, dio za one koji su zapostavili Allaha, dio za one koji su davali prednost svojim prohtjevima nad Allahovim, dio za one koji su svoj bijes iskaljivali srdeći Allaha, dio za one koji su svoje želje ostvarivali koristeći se Allahom kao sredstvom i dio za one koji su se odmetnuli od Allaha."[260]

Ovo spominje i Hulejmi u djelu *Munhadžud-dini* i kaže: "Ako je ova predaja vjerodostojna, onda su oni koji pripisuju Allahu druga svi idolopoklonici, oni koji sumnjaju u Allaha jesu oni koji

257 Sura Hidžr, 44.
258 Sura Zumer, 71.
259 Slab, Ahmed, 2/94. Tirmizi, 3123.
260 Vrlo slab, Bagdadi u *Tarihu*, 9/29.

ne znaju imaju li Boga ili nemaju, ili sumnjaju u to da li je Šerijat od Allaha ili nije, oni koji su zapostavili Allaha jesu oni koji Ga, u osnovi, nisu ni priznavali, a to su dehrije (materijalisti), oni koji daju prednost svojim prohtjevima, to su oni koji su zapali u grijehe zbog utjerivanja u laž Allahovih poslanika, a i zbog negiranja Njegovih naredbi i zabrana. Oni koji su iskaljivali svoj bijes srdeći Allaha jesu oni koji su podsticali na kažnjavanje poslanika i svih onih koji pozivaju u vjeru, zato što se ne slažu s njihovim pogledima na svijet, ili koji nisu htjeli prihvatiti njihov pravac i način života.

Oni koji su ostvarivali svoje želje sjeu oni koji su nijekali proživljenje i polaganje računa i oni koji su obožavali i robovali svemu drugom samo ne Allahu. Oni koji su se odmetnuli od Allaha jesu oni koji nisu zainteresovani da li je ono čime se bave i što rade dobro ili loše, ne razmišljaju, niti pouku uzimaju niti ikakva dokaza traže. A Allah najbolje zna šta je htio reći Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ako je hadis vjerodostojan."

Bilal kazuje: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je u Medinskoj džamiji sam, pa je naišla neka beduinka i zanijetila iza njega. On nije znao da je i ona pristupila namazu, pa je učio ajet: 'On će sedam kapija imati... ' Beduinka je pala onesviještena. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuo je njeno stenjanje, pa je izašao iz džamije i zatražio vode. Poprskao ju je po licu i ona je došla sebi i sjela. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pitao ju je: 'Šta je s tobom, ženo?' Ona mu reče: 'Ovo što si izgovorio, da li je iz Allahove knjige, ili su to tvoje riječi?' On reče: 'Beduinko, to je iz Allahove objavljene knjige.' Ona upita: 'Da li to znači da će svaki od organa mog tijela, biti izvrgnut kazni u jednom od džehennemskih dijelova?' On joj odgovori: 'Beduinko, svaka će kapija biti ispunjena onim ljudima koji su radili takva djela za koja trebaju biti kažnjena tom kaznom.' Ona reče: 'Allaha mi, ja sam siromašna žena, nemam imetka osim sedmerice robova. Tebe uzimam kao svjedoka, Allahov Poslaniče, da je svaki od njih slobodan u ime Allaha, kako bih bila, svakim

od njih, zaštićena od jedne džehennemske kapije.' Tada je došao Džibril i rekao: 'Allahov Poslaniče, obraduj beduinku i reci joj da joj je Allah zabranio Džehennem i sve njegove kapije, a da joj je pootvarao sve kapije Dženneta.' A Allah najbolje zna.'"

POGLAVLJE O UDALJENOSTI DŽEHENNEMSKIH KAPIJA JEDNE OD DRUGE I O PATNJAMA KOJE JE ALLAH ODREDIO U NJIMA

Neki učenjaci kažu da se Allahove riječi: ***"... i kroz svaku će određen broj njih proći"*** odnose na nevjernike, licemjere, šejtane. Između svake kapije jeste razdaljina koliko je razdaljina od petsto godina.

Prva kapija: ime joj je Džehennem jer ljutito dočekuje one koji dolaze u njega. S lica ljudi i žena kidat će meso, a to je najmanji oblik kazne.

Druga kapija: ime joj je Leza, koja kida udove. Kažu da su joj hrana ruke i noge. Ona uzima one koji su se okrenuli od vjerovanja u Jednog Allaha i koji su ostavili ono s čime je došao Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem.

Treća kapija: ime joj je Sekar jer uništava meso, a ostavlja kosti.

Četvrta kapija: zove se Hutama. Uzvišeni Allah kaže: "A znaš li ti šta je Hutama? Allahova vatra rasplamsala." Jer ona lomi kosti i prži srca. Uzvišeni kaže: "... koja će do srca dopirati." Čovjeka će obuzeti vatra od nogu pa sve do srca. Varnice će, iz nje, izlaziti poput kula visokih, kao što kaže Uzvišeni: ***"Ona će velike kao kule bacati iskre."***[261] Iskre će ići put neba, a onda se vraćati i pržiti njihova tijela, ruke i kožu. Oni će plakati dok i suze ne presahnu, potom će plakati, a umjesto suza izlazit će im krv, a onda gnoj, pa

[261] Sura Murselat, 32.

će i gnoja nestati. Toga će biti u tolikoj mjeri da kada bi se brod postavio da plovi po tome, imao bi dovoljno za plovidbu.

Peta kapija: uove se Džehim, jer su u njoj ogromne žeravice, jedna je od njih kao dunjaluk.

Šesta kapija: zove se Seir, jer se rasplamsava i užeže njima. Nije se ugasio otkako je u njemu stvoreno tri stotine dvoraca, u je svakom dvorcu tri stotine stanova, a svaki stan ima tri stotine različitih oblika patnje i mučenja. Iza te kapije su zmije, lanci i okovi. U njemu je Provalija tuge. Džehennem nema ništa žešće od nje. Kada se otvori kapija te provalije, sve džehennemlije se žestoko rastuže.

Sedma kapija: zove se Havije, jer onaj ko padne u nju nikad neće iz nje izaći. U tom džehennemskom odjeljku jeste i Hebhab, bunar. Stoga su riječi Uzvišenog: ***"Kad god im plamen jenja, pojačat ćemo im oganj"***[262] Kada se otvori Hebhab iz njega izlazi takav plamen da od njega traži zaštitu i Džehennem. U njemu će boraviti oni za koje Allah kaže: ***"A naprtit ću Ja njemu teškoće."***[263] Kažu da je to brdo od vatre gdje će, licem okrenutim prema zemlji, biti postavljeni Allahovi neprijatelji. Njihove će ruke biti vezane na njihovim vratovima, a vratovi će im biti među nogama. Zebanije (čuvari Džehennema) stajat će kraj njih i udarat će ih maljevima po njihovim glavama. Kad god neki od njih primi udarac, njegov će krik čuti i džini i ljudi.

Džehennemske su kapije od željeza, postelja je od trnja, okoliš je tama, pod je od bakra, olova i stakla. Vatra će biti i iznad i ispod njih, a i nadstrešnica i pod je vatra. Ona je naložena i raspirivana hiljadu godina dok nije pocrvenjela, potom je dodatno raspirivana hiljadu godina dok nije pobijeljela, zatim je još raspirivana hiljadu godina dok nije pocrnjela, i sada je crna. Ona je izmiješana s Allahovom srdžbom. Ovo spominje Kutbi u djelu *Ujunul-ahbari.*

---

[262] Sura Isra, 97.

[263] Sura Muddessir, 17.

Ibn Abbas kazuje da je Džehennem taman i da u njemu nema ni svjetlosti ni plamena. On je kao što i Allah kaže: "On će sedam kapija imati..." Na svakoj je kapiji sedamdeset hiljada brda, na svakom brdu sedamdeset hiljada klanaca ispunjenih vatrom, u svakom klancu sedamdeset hiljada rukavaca, u svakom rukavcu sedamdeset hiljada dolina, u svakoj dolini sedamdeset hiljada dvoraca, u svakom dvorcu sedamdeset hiljada stanova ispunjenih vatrom, u svakom stanu sedamdeset hiljada posuda napunjenih otrovom. Kada nastupi Kijametski dan, s njega će se skinuti pokrov, pa će poletjeti prema džinima i ljudima pokrovi, njima s desne i lijeve strane, ispred i iza njih i iznad njih. Kada to vide, ljudi i džini će pasti na koljena i zavapiti: "Gospodaru, spasi, Gospodaru, spasi."

Vehb b. Munebbeh priča: "Razmak između dvije kapije (dva sprata) Džehennema jeste sedamdeset godina, a svaka je kapija vrelija od one iznad nje sedamdeset puta.

Kažu da Džehennem ima sedam kapija, a svaka kapija ima sedamdeset dolina, a dubina svake od njih iznosi sedamdeset godina propadanja. Svaka od tih dolina ima sedamdeset hiljada klanaca, a svaki klanac sedamdeset hiljada pećina, u svakoj pećini ima sedamdeset hiljada rukavaca, svaki rukavac ima sedamdeset hiljada zmija, a na obrazima svake zmije nalazi se sedamdeset hiljada škorpija, svaka od škorpija ima sedamdeset hiljada žaoka, a u svakoj je žaoci krčag otrova. Nijedan nevjernik niti munafik neće biti a da neće iskusiti sve to. Ovo navodi Ibn Vehb u knjizi *Ehval*. Ovakvo nešto ne govori se napamet, jer se radi o nečemu što je gajb, a Allah najbolje zna.

O VELIČINI DŽEHENNEMA, NJEGOVIM UZDAMA, MNOGOBROJNOSTI MELEKA KOJI GA ČUVAJU, NJEGOVOM BJEKSTVU IZ NJIHOVIH RUKU, O VJEROVJESNIKOVOM, SALLALLAHU ALEJHI VE SELLEM, OBUZDAVANJU DŽEHENNEMA I TJERANJU OD LJUDI

Muslim bilježi od h. Abdullaha b. Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennem će biti doveden na Kijametskom danu u sedamdeset hiljada uzdi, a na svakoj će uzdi biti sedamdeset hiljada meleka koji će ih vući."[264]

Ibn Vehb kazuje: "Pričao mi je Zejd b. Eslem da je Džibril došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i nešto mu pričao. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao je pognute glave. Ljudi su poslali do h. Alije nekog čovjeka da ga pita: 'Oče Hasanov, šta je s Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je poguren otkako je Džibril otišao od njega?' H. Alija je došao Vjerovjesniku, stavio svoje ruke između njegovih plećki i pitao ga: 'Šta to vidimo kod tebe, Allahov Poslaniče?' On mu odgovori: 'Oče Hasanov, došao mi je Džibril i rekao: ***'A ne valja to! Kada se zemlja u komadiće zdrobi...'***'"[265], i kada bude doveden Džehennem u sedamdeset hiljada uzdi. Svaku će uzdu držati i njome upravljati sedamdeset hiljada meleka. Dok budu u tom poslu, on će im se oteti. Da ga nisu uhvatili i ukrotili, izgorjeli bi svi koji su na stajalištu, pa upamtite to.'"[266]

---

264 Vjerodostojan, Muslim, 2842.

265 Sura Fedžr, 21.

266 Slab, Ibn Vehb, kao što je u djelu *Durrul-mensur*, 6/346.

Ebu Hamid Gazali u svojoj knjizi *Kešfu ulumil-ahireti* kazuje da će meleki dovesti Džehennem, koji će hodati na četiri noge i da će biti upregnut u sedamdeset hiljada uzdi, a svaku će uzdu držati sedamdeset hiljada meleka. Svaki od njih imat će halku od željeza, kada bi se svo gvožđe svijeta istopilo, ne bi moglo dostati za jednu halku, a na svakoj je halki sedamdeset hiljada žbira, kada bi se bilo kojem od njih naredilo da sruši brdo ili da zatrese zemlju, bio bi u stanju to uraditi. Kada im se Džehennem otme iz ruku, neće biti u stanju da ga smire, zbog njegove veličine i sile. Svi koji budu na Mevkifu past će na koljena, čak i poslanici, a Ibrahim, Musa i Isa, a.s., uhvatit će se za Arš. Onaj je zaboravio na svoj kurban, onaj je zaboravio na Haruna, a onaj je zaboravio na h. Merjemu. Svaki će od njih govoriti: "Spasi mene, spasi mene, ne pitam i ne molim Te za drugog, danas." Gazali kaže da je to najispravnije mišljenje kod njega. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, reći će: "Moj ummet, moj ummet, Gospodaru, zaštiti ga i spasi ga." Niko na Mevkifu neće biti u stanju da stoji na nogama, od strahote. O tome govore Allahove riječi: ***"I vidjet ćeš sve narode kako na koljenima kleče."***[267] Kada se otme iz ruku meleka, Džehennem će potamnjeti od žestine i bijesa. O tome govore Allahove riječi: ***"Kad od njih bude udaljena toliko da je mognu vidjeti, čut će kako gnjevna ključa i od bijesa huči."***[268] Ovim se riječima hoće ukazati na džehennemsku žestinu. U drugom ajetu kaže: ***"Gotovo da se od bijesa raspadne."***[269] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustat će, po Allahovoj zapovijedi, uzeti ga za uzde i reći mu: "Vrati se nazad, prekoren, dok ti ne dođu oni koji će te nastaniti, u skupinama." Džehennem će mu reći: "Pusti me da prođem, Muhammede, ti si mi zabranjen." Tada će glasnik ispod Arša reći: "Poslušaj ga i pokori mu se." Potom će biti trgnut s lijeve strane Arša, a oni koji budu na Mevkifu pričat će o načinu na koji je Džehennem odveden.

---

[267] Sura Džasijeh, 28.

[268] Sura Furkan, 12.

[269] Sura Mulk, 8.

Njihov će se strah i panika smiriti. O tome govore Allahove riječi: ***"A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali."***[270] Tu će biti uspostavljena vaga, a o tome smo govorili.

Napomena: Ova ti predaja objašnjava ono što smo govorili, a to je da je riječ Džehennem imenica koja označava kompletan Džehennem sa svim spratovima. To znači da će biti pomaknut s mjesta na kojem je stvoren i okružit će mjesto na kojem će ljudi biti okupljeni tako da neće ostati nikakvog puta do Dženneta, osim preko Sirata. Uzde koje su spomenute sprečavaju Džehennem da s okupljališta uzme bilo koga drugog osim onoga za koga je Allah odredio da će ga nastanjivati. Meleki koji budu u pratnji Džehennema su onakvi kakve ih Allah opisuje: strašni i jaki.

Ibn Vehb kazuje kako im je pričao Abdurrahman b. Zejd da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, o čuvarima Džehennema, rekao: "Razmak između plećki jednog od njih je kao razdaljina između istoka i zapada."[271]

Ibn Abbas kazuje: "Razmak među plećima jednog od njih jeste kao razdaljina od godinu dana hoda, a snaga mu je takva da će jednim udarcem svoga malja strovaliti sedamdeset hiljada ljudi u džehennemski ponor."

Što se tiče Allahovih riječi: ***"Nad njim su devetnaestorica"***[272], misli se na njihove vođe, kako ćemo kasnije objasniti, a njihov broj iznosi, kao što Allah kaže: ***"A vojske Gospodara tvoga samo On zna."***[273]

Napomena: Izdvojen je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pored drugih poslanika, da uhvati i ukroti Džehennem, zato što ga je on vidio na svom Noćnom putovanju, i zato što mu se

[270] Sura Enbija, 107.

[271] Slab, Ibn Vehb, 313.

[272] Sura, Muddessir, 30.

[273] Sura Muddessir, 31.

on izložio na njegovom namazu, kao što postoji vjerodostojna predaja o tome. A u svemu ovome ima i osam pouka:

Prva: pošto su se nevjernici ismijavali s njim, u laž ga utjerivali i izvrgavali raznovrsnim mučenjima, Allah mu je pokazao Džehennem, koji je pripremio za one koji su ga nijekali i učinio ga pokornim Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kako bi ga obradovao i smirio.

Druga: ukaz da je u smirenju srca i nipodaštavanje njegovih neprijatelja i osveta njima, a preče je da mu se srce smiri i obraduje počastima Njegovih evlija, tako što će im dati zagovorništvo i pozdraviti ih.

Treća: moguće je da je izlaganje Džehennema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kako bi postao svjestan Allahove blagodati prema njemu, kada ih je spasio svojim zagovorništvom.

Četvrta: moguće je i to da bi se pokazala vrijednost Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, na Kijametskom danu, kada svi vjerovjesnici budu govorili: "Spasi me, spasi me!" Naš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, govorit će: "Allahu, spasi moj ummet, moj ummet." Uzvišeni Allah kaže: ***"...na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika..."***[274]

Hafiz Ebu Hattab kaže da je mudrost toga u tome što, da Allah nije smirio Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, tako što mu je pokazao Džehennem i naredio mu da se pokori njegovoj volji, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio bi, kao i svi ostali, zauzet samim sobom i brigom kako će položiti račun.

Peta: nijedan Vjerovjesnik prije Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije vidio ništa od Džehennema prije Kijametskog dana, pa kada su ga ugledali, obuzeo ih je strah, i jezici su im bili nemoćni da progovore bilo kakvo zagovorništvo ili da pomisle i zauzmu se za svoje narode. Naš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je sve strahote Džehennema i nije se uplašio kao

[274] Sura Tahrim, 8.

oni. Bio je u stanju govoriti: "To je hvale vrijedno mjesto", koje mu je obećao njegov Gospodar u Kur'anu, a koje je potvrđeno i u vjerodostojnim zbirkama.

Šesta: u ovoj je predaji potvrda da su Džennet i Džehennem stvoreni, oprečno stavu mu'tezila koji niječu takvo što. To se može vidjeti i iz ajeta: ***"...pripremljen za one koji se Allaha boje..."***[275] ***"... za nevjernike pripremljen..."***[276] Opremljenost nečega dokaz je da ono postoji.

Sedma: moguće je da je Allah htio pokazati da niko od Vjerovjesnika nema sličnu počast kao Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem. Idris, a.s., ušao je u Džennet prije Kijametskog dana, a to je omogućeno i Njegovom odabraniku, miljeniku i povjereniku, Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, još za vrijeme dok je trajala Objava. Sve ovo kaže i hafiz Ibn Dihje u knjizi *Ibtihadž fi ehadisil-mi'radž*.

---

[275] Sura Alu Imran, 133.

[276] Sura Bekara, 24.

O GOVORU DŽEHENNEMA, NJEGOVIM SUPRUŽNICIMA I O TOME DA ĆE GA PROĆI SAMO ONAJ KO IMA DOZVOLU

Ebu Hedbe Ibrahim b. Hedbe priča: "Kazivao nam je h. Enes b. Malik: 'Džibril je došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, učeći ovaj ajet: ***'Na Dan kada Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom...'***[277] Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je: 'Gdje će biti ljudi na Kijametskom danu, Džibrile?' On mu reče: 'Muhammede, bit će na bijeloj (čistoj) zemlji na kojoj nikad grijeh nije počinjen.'[278]

'A planine kao šarena vuna iščupana...' [279] Brdo će se topiti iz straha od Džehennema. Muhammede, bit će doveden Džehennem , na Kijametski dan, nasilu vođen. Bit će upregnut u sedamdeset hiljada uzdi, a svaku će uzdu držati i njome upravljati sedamdeset hiljada meleka. Tako će biti doveden pred Allaha, pa će mu Allah reći: 'Džehenneme, govori!' Džehennem će reći: 'La ilahe illellah', tako mi Tvoje snage i veličine, danas ću se svetiti svakom onome koji je jeo Tvoju opskrbu, a drugome robovao. Neće me moći niko proći, osim onaj koji bude imao dozvolu za prolazak. Vjerovjesnik, s.a.v.s., upita: 'Džibrile, a u čemu se ogleda ta dozvola na Kijametskom danu?' 'Raduj se i druge obraduj, onaj koji posvjedoči da nema boga osim Allaha preći će preko džehennemskog mosta.' Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, na te riječi, reče: "Hvala Allahu, Koji je moj ummet učinio od onih čija su riječi: 'La ilahe illellah.'"

Muhammed b. Abdilganijj bilježi od h. Sulejmana b. Amra, koji je bio siroče i živio kod h. Seida b. Hudrija, da je h. Ebu Seid rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,

[277] Sura Ibrahim, 48.

[278] Apokrifan, tako kaže Hejsemi u *Medžmeu*, 7/45. Abdurrezzak u *Tefsiru*, 1424. Ibn Mubarek, 389.

[279] Sura Kariah, 5.

da kaže: 'Kada Allah okupi sva stvorenja na jednom mjestu, na Kijametskom danu, doći će Džehennem, valjajući se (prevrćući se). Njegovi će ga čuvari nastojati obuzdati, a Džehennem će govoriti: 'Tako mi sile i snage mog Gospodara, ili ćete me pustiti da uzmem svoje supružnike, ili ću ljude prekriti, odjednom.' Ljudi će upitati: 'A ko su tvoji supružnici?' 'Svaki koji je ohol i tlačitelj.'"[280]

O TOME DA SU DEVETNAESTORICA ČUVARI DŽEHENNEMA

Uzvišeni Allah kaže: ***"Nad njim su devetnaestorica."*** Ibn Mubarek bilježi od Hammada b. Seleme, a on od Ezreka b. Kajsa, a on od nekog čovjeka iz Benu Temima da je rekao: "Bili smo kod Ebu Avvama, pa je proučio ovaj ajet: 'A znaš li šta je Sekar?' [281] 'Nad njim su devetnaestorica', pa je rekao: 'Šta je devetnaestorica?' Odgovorio je: 'To je devetnaest hiljada meleka.' Upitaše ga: 'A kako to znaš?' 'Shodno Allahovim riječima: '... i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju.'[282] On reče: 'Pravo govoriš, to su meleki kojih ima devetnaest, i svaki od njih ima buzdovan s dva lanca, pa kada njime udari, odbaci čovjeka za sedamdeset godina.'"

Tirmizi bilježi od h. Džabira b. Abdullaha da je rekao: "Neki židovi rekli su grupi ashaba: 'Zna li vaš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, koliko je čuvara džehennema?' Ashabi odgovoriše: 'Ne znamo odgovora dok njega ne bi pitali.' Jedan od ashaba je došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao

---

280 Slab, Ebu Ja'la, 1145.

281 Sura Muddessir, 27.

282 Sura Muddessir, 31.

mu: 'Židovi su nas pitali da li naš Vjerovjesnik zna koliki je broj čuvara Džehennema?' 'Pa šta ste odgovorili?', upita Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. Odgovorili smo da ne znamo dok te ne pitamo. On reče: 'Zar se može poraziti narod ako bude upitan o nečemu što ne zna?' Odgovoriše: 'Ne znamo dok ne upitamo našeg Vjerovjesnika, ali su oni pitali svog Vjerovjesnika i tražili od njega. Pokaži nam Allaha da Ga vidimo. Ja ću se obračunati s Allahovim neprijateljima. Pitat ću ih šta je džennetska zemlja. Ona je prečišćeno bijelo brašno.' Kada su židovi došli, pitali su: 'Oče Kasimov, koliko je čuvara Džehennema?' On reče: 'Ovako i ovako, jednom pokazujući deset, a drugi put devet prstiju.' Oni potvrdiše odgovor, a onda ih on upita: 'A šta je džennetska prašina?' Oni su zašutjeli, a onda rekoše: 'Tijesto, oče Kasimov.' Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Hljeb od finog brašna.'"[283]

O VELIČINI DŽEHENNEMA I NJEGOVOG DIMA I O ALLAHOVIM RIJEČIMA: "A KAD BUDU BAČENI U NJU, U TJESNAC, VEZANIH RUKU..." [284]

Uzvišeni Allah kaže: ***"Mi smo nevjernicima pripremili vatru čiji će ih dim sa svih strana obuhvatiti."***[285]

Ibn Mubarek bilježi od Anbese b. Seida, a on od Hubejba b. Ebu Amre, a on od Mudžahida da ga je h. Ibn Abbas pitao: "Znaš li ti koliki je džehennem?" "Ne znam", odgovorio je Mudžahid. On reče: "Naravno, Allaha mi, ne znaš da je između uha i ramena, jednog od njih, razdaljina kao što se prevali za sedamdeset godina. U njemu teče gnoj i krv." "A zar on ima i rijeke u sebi?"

[283] Slab, Tirmizi, 3327. U lancu je prenosilaca Mudžalis, a on nije naročito pouzdan, tako stoji u *Takribu*.

[284] Sura Furkan, 13.

[285] Sura Kehf, 29.

"Ne nego baruštine." "Potom me pitao (priča Mudžahid): 'A znaš li koliki je most preko Džehennema?' 'Ne znam.' 'Naravno da ne znaš, meni je pričala h. Aiša da je pitala Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o značenju riječi: ***'A čitava će Zemlja na Sudnjem danu u šaci Njegovoj biti...'***[286] i gdje će ljudi biti tog Dana?" On je odgovorio: "Na mostu preko Džehennema."[287]

Od h. Ebu Seida Hudrija bilježi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennemski dim jesu četiri zida gusto zbijena, a svaki je prostran koliko četrdeset godina hoda."[288]

Ibn Mubarek bilježi od Muhammeda b. Beššara da je Katade rekao o Allahovim riječima: "A kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku" "Nama je rečeno da je Abdullah govorio: 'Džehennem će se stijesniti nevjerniku kao što je tijesan gvozdeni prsten oko šiljka koplja.'"

O TOME DA JE DŽEHENNEM NA ZEMLJI I DA JE MORE NJEGOV POKROV

Abdullah b. Amr prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neka niko ne putuje morem, osim ratnik, hadžija ili onaj koji hoće obaviti umru, jer je pod morem vatra."[289]

Ovo spominje Ebu Omer i kaže da je hadis slab, a Abdullah b. Omer kaže: "Nemojte uzimati abdest morskom vodom, jer je to plafon Džehennema." I ovo navodi Ebu Omer i kaže da je to slaba predaja.

286 Sura Zumer, 67.
287 Vjerodostojan, Tirmizi, 3241. Ibn Mubarek, 298.
288 Slab, Ibn Mubarek, 299.
289 Slab, Ebu Davud, 2489.

U tumačenju sure Kaf bilježi se da je Vehb b. Munebbeh rekao: "Zul-Karnejn je došao na brdo Kaf i pod njim vidio manja brda, pa ga je upitao: 'Šta si ti?' Brdo je reklo: 'Ja sam brdo Kaf.' 'A šta su ova manja brda oko tebe?' 'To su moji nervi (vene), i nema nijednog grada a da u njemu nema jedan moj živac, pa kada Allah hoće da bude zemljotres u određenom mjestu, to mi naredi, i ja pomaknem taj živac, i ta oblast bude zahvaćena zemljotresom.' Zul-Karnejn reče mu: 'Hoćeš li mi nešto kazati o Allahovoj veličini?' Kaf reče: 'Naš je Gospodar Veliki, to se ne da ni zamisliti.' 'Pokušaj mi dočarati nečim da bih shvatio bar malo?' 'Ispod mene je oblast čija je površina kao petsto godina hoda u širinu i toliko u dužinu, i sva je prekrivena snijegom, a kada toga ne bi bilo, ja bih izgorio od džehennemske vrućine.'"

Pisac kaže: Ovo ukazuje na činjenicu da je Džehennem na Zemlji, a Allah najbolje zna gdje na Zemlji.

O ZNAČENJU ALLAHOVIH RIJEČI: "I KADA SE MORA VATROM NAPUNE... " I O TOME DA ĆE SUNCE I MJESEC BITI BAČENI U VATRU

Ibn Abbas kaže o ajetu: ***"I kada se mora vatrom napune..."***[290] da će biti zapaljena. Ibn Vehb kaže da je Ata b. Jesar učio ovaj ajet: ***"... i Sunce i Mjesec spoje."***[291] To znači da će se spojiti Sunce i Mjesec i biti bačeni u Džehennem, i to će biti Allahova velika vatra.

Ebu Davud Tajalisi bilježi od Ebu Jezida Rekkašija, a on od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Sunce i Mjesec su dva rogata bika u Džehennemu."[292]

[290] Sura Tekvir, 6.

[291] Sura Kijame, 9.

[292] Vjerodostojan na osnovu drugih, Ebu Davud Tajalisi, 2103. Sličan hadis zabilježen je kod Buharija, 3200, prenosi ga h. Ebu Hurejre.

Bilježi se od h. Ka 'ba Ahbara da je rekao: "Sunce i Mjesec bit će dovedeni kao dva rogata bika i bit će bačeni u Džehennem."

Napomena: Kažem: Oni će biti bačeni u Džehennem zato što su obožavani pored Allaha, ali neće biti izloženi kazni zato što nisu živa bića. Svrha njihovog bacanja u Džehennem jeste to da bi se nevjernici još više izvrgli ruglu i još više ponizili. Ovako kažu neki učenjaci.

Ibn Kusajj, koji je napisao djelo *Hil'unna'lejni*, kaže: "Znaj da će Sunce i Mjesec kružiti u Džehennemu kao što kruže i na dunjaluku, pa će noću biti nesnošljiva hladnoća, a danju teška žega. Nikakve razlike neće biti u njihovom kretanju na dunjaluku i na ahiretu, i kretanju sazviježđa, samo što će na onome svijetu oni biti oslobođeni Allahove milosti, a na ovome svijetu je jedan dio od Allahove milosti. Zahvaljujući Suncu ili Mjesecu, na onome svijetu će biti dnevna žestina ili noćna tmina. Oni su bili najljući na ljude, jer su vidjeli njihovo griješenje. Niko se nije mogao sakriti od njih, niti je iko mogao nešto vidjeti bez njihova svjetla. Taman i kad su iza oblaka, njihova je svjetlost dostatna da se vidi. Njihova srdžba neće biti ništa veća osim što će se uskratiti milost kojom su sijali. Tako će biti sa svim dunjalučkim pojavama, sve će one biti oslobođene Allahove milosti, koja će biti vraćena na onaj svijet."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Allah ima stotinu milosti, jednu je od njih spustio na dunjaluk i zbog toga se životinje vole i paze, ljudi su međusobno milostivi i održavaju rodbinske veze. Kada nastupi Kijametski dan, Allah će povući ovu milost i prispojiti je ostalim devedeset i devet, i tako upotpuniti stotinu. Potom će tih stotinu milosti dodijeliti vjernicima, pa će se ahiret isprazniti i osloboditi grešnika i lošeg, milošću Gospodara svjetova. Povlačenjem ove milosti Mjesec će izgubiti svoju nježnost i svjetlo, a ostat će tama i hladnoća. Povlačenjem ove milosti i Sunce će izgubiti svoju blistavost

izlaska, a ostat će vrelina. Ostat će onakvi kakvi su bili prije nego što je milost na njih spuštena, i oni će biti ostavljeni grešnicima i lošim. To je Allahov zakon do određenog vremena i popuštanje do propisanog, osim ako On htjedne drugačije. Tada nema promjene Njegovoj odredbi, niti ima prigovora. Nema boga osim Njega, slavljen da je."[293]

Pisac kaže: Bilježi se od Ikrime i h. Ibn Abbasa negiranje onoga što je rekao Ka 'b Ahbar, pa kaže: "To su židovi koji žele to ubaciti u islam. Allah je bolji od toga da kažnjava onoga ko Mu je bio pokoran. Poslušaj Allahove riječi: ***'I daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću.'***[294] Oni se stalno kreću, pokoravajući se Allahu. Kako je moguće da kažnjava dva, od Svojih robova, koji su predmet pohvale." On kaže da se oni stalno kreću u pokornosti Njemu. Potom navodi hadis Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Kada je Allah završio sa stvaranjem, i kada nije ostalo ništa osim Adema, stvorio je Sunce i Mjesec od svjetla svoga Arša." Na kraju ovog hadisa stoji: "Kada nastupi Kijamet i kada Allah presudi među ljudima i ostalim robovima, i kada se izdvoje džennetlije od džehennemlija, a još nisu nastanili ni jedno ni drugo, bit će pozvani Sunce i Mjesec. Dovest će ih umotane i stajat će dršćući. Njihova će srž drhtati od strahota tog dana i od straha pred Milostivim. Kada dođu pred Arš, past će na sedždu i reći: 'Allahu naš, bila Ti je poznata naša pokornost i naše stalno kretanje Tebi u ibadetu, i koliko smo spremno izvršavali Tvoje zapovijedi na dunjaluku. Ne kažnjavaj nas zbog toga što su idolopoklonici nama robovali.' Uzvišeni će Allah reći: 'Istinu ste rekli. Sebi sam odredio da kreiram i da vraćam u prvotno stanje. Vraćam vas u ono stanje u kojem ste bili prije nego sam vas stvorio.' Oni će upitati: 'Gospodaru, a od čega si nas stvorio?' 'Stvorio sam vas od svjetlosti Mog Arša, pa se njoj i vratite.' Oni će se vratiti Aršu, i od svakog će od njih sinuti svjetlica koja

[293] Vjerodostojan, Muslim, 2753, 2754. Hakim, 1/56.
[294] Sura Ibrahim, 33.

će zaslijepiti oči, te se izmiješati s nurom (svjetlošću) Arša. O tome govore Allahove riječi: *'On iz ničega stvara, i ponovo će to učiniti.'"*[295] Ovo navodi i Sa 'lebi u *Araisu* koji je napisao, a Allah najbolje zna.

O DŽEHENNEMU, NJEGOVOJ VRELINI I ŽESTINI KAZNE

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennem se raspirivao hiljadu godina dok njegova vatra nije postala crvena, onda se raspirivao još hiljadu godina dok nije vatra pobijeljela, a onda još hiljadu godina dok nije vatra pocrnjela, i sada je crna i mračna."[296]

Ibn Mubarek bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Džehennemska je vatra raspirivana hiljadu godina dok nije pobijeljela, onda još hiljadu godina dok nije pocrvenjela, a onda još hiljadu godina dok nije potamnjela, pa je sada tamna kao noć."[297] Malik bilježi od svog amidže Ebu Suhejla b. Malika, a on od svoga oca, a on od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Mislite li vi da je džehennemska vatra kao vaša vatra? Ona je crnja od zifta (nafte)."[298]

Ibn Mubarek kaže: "Pričao nam je Sufjan prenoseći od Sulejmana da je rekao: 'Džehennem je mrk i ne svijetli ni njegov plamen, a ni žeravica.' Zatim je proučio: 'Kad god pokušaju da, zbog teškog jada, iz njega iziđu, bit će u nju vraćeni.'"[299]

---

295 Sura Burudž, 13. Apokrifan, Ebu Šejh u *Azame*, 647.

296 Vjerodostojan, Tirmizi, 2591. I kaže da je ispravnije ovaj hadis zadržati na h. Ebu Hurejri. Nije mu poznat niko ko je hadis vezao za Vjerovjesnika, s.a.v.s., osim Jahjaa b. Ebu Bukejra, a on od Ebu Šerika.

297 Vjerodostojan, ali zaustavljen na h. Ebu Hurejri, Ibn Mubarek, 309.

298 Vjerodostojan, Malik, 2/ (2) 759.

299 Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 310. Sura Hadždž, 22.

Malik bilježi od Ebu Zinada, a on od E'redža, a on od h. Ebu Hurejre, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vatra koju vi ložite sedamdeseti je dio džehennemske vatre." Prisutni upitaše: "Allahov Poslaniče, makar nam i to bilo dovoljno?" On reče: "Džehennemska je vatra žešća za šezdeset i devet puta."[300] A kod Muslima je i dodatak: "I svaki dio je podjednako žešći od prethodnog."[301]

Ibn Madže bilježi od h. Enesa b. Malika da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vaša je vatra sedamdeseti dio džehennemske vatre, i da džehennemska vatra nije dva puta gašena vodom, niko od nje ne bi imao koristi."[302]

U drugoj predaji od h. Ibn Abbasa stoji da je rekao: "Ova je vatra, prije nego što je postala ovakva, gašena morskom vodom sedam puta, a da nije bilo tako, niko se njome ne bi okoristio." Ovo navodi Ebu Omer. [303] H. Abdullah b. Mesud kaže: "Vaša je vatra sedamdeseti dio džehennemske vatre, i da nije deset puta proprana u morskoj vodi, nikakve koristi ne biste od nje imali."

H. Ibn Abbas bio je upitan o dunjalučkoj vatri, od čega je stvorena? Odgovorio je: "Od džehennemske vatre, ali je vodom gašena sedamdeset puta, i da nije toga, niko joj se ne bi mogao približiti, jer je džehennemska."

Muslim bilježi od h. Enesa b. Malika da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bit će doveden čovjek koji je imao najraskošniji život na zemlji, a određeno je da bude džehennemlija, pa će u Džehennem biti stavljen samo na trenutak, a onda će biti upitan: 'Jesi li ikada vidio ikakvo dobro u svom životu? Jesi li ikada i u čemu uživao?' On će reći: 'Ne, Allaha mi, Gospodaru.' Bit će doveden čovjek koji je imao najteži život na dunjaluku, a koji je određen za Džennet, pa će

[300] Vjerodostojan, Malik, 2/(1)759.

[301] Vjerodostojan, Muslim, 2843.

[302] Vjerodostojan, Ibn Madže, 4318.

[303] Vjerodostojna predaja, Ibn Abdulberr, 18/163.

biti stavljen u Džennet, samo na trenutak, a onda će biti upitan: 'Jesi li ikada osjetio ikakvu patnju ili nevolju?' On će reći: 'Ne, Allaha mi, Gospodaru, nikad nisam doživio nikakve nevolje niti sam ikada patio.'"[304] Ibn Madže bilježi sličan hadis, ali preko Muhammeda b. Ishaka, a on od Humejda Tavila, a on od h. Enesa, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bit će doveden nevjernik koji je imao najraskošniji život na zemlji, pa će se reći: 'Zaronite ga u Džehennem na trenutak.' Bit će zaronjen u Džehennem, zatim će ga izvaditi, a onda će mu se reći: 'Čovječe, jesi li ikada uživao i u čemu?' On će reći: 'Ne, nikada nisam vidio nikakvog dobra.' Bit će doveden vjernik koji je imao najteži život na dunjaluku, pa će se reći: 'Stavite ga na trenutak u Džennet.' Stavit će ga u Džennet, a onda izvesti, pa će biti upitan: 'Čovječe, jesi li ikada imao kakvu štetu ili bio u nevolji?' On će reći: 'Nikada me nije zadesila nikakva nevolja, niti sam ikada doživio neku kušnju.'"[305]

Ebu Hedbe Ibrahim b. Hedbe priča: "Govorio nam je h. Enes b. Malik da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Kada bi neki džehennemlija mogao pokazati svoju ruku onima koji su na dunjaluku, dunjaluk bi istopio njenom vrelinom. A kad bi jedan od džehennemskih čuvara izašao na oči stanovnicima dunjaluka, svi bi pomrli kada bi ga vidjeli, od Allahove srdžbe.'"[306]

Ka 'b Ahbar kaže: "Tako mi Onoga Koji kontroliše Ka'bov život, kada bi bio na istoku, a džehennemska vatra na zapadu, pa se skinuo pokrov s nje, mozak bi ti iscurio na nozdrve od njene vreline. Ljudi, imate li vi ikakvu zaštitu od ovoga? Ili možete ovo podnijeti? Ljudi, pokornost Allahu lakša vam je od ove patnje, pa Mu se pokoravajte."

---

304 Vjerodostojan, Muslim, 2807.

305 Vjerodostojan, Ibn Madže, 4321.

306 Nema ga zabilježenog u hadiskim zbirkama, ali ima naznake apokrifnosti. U lancu prenosilaca nalazi se Ibn Hedbe, koji je optužen za laž.

Bezzar bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bi u džamiji bilo stotinu hiljada, ili više ljudi, a došao džehennemlija i jednom ih zapahnuo svojim dahom, sve bi ih spalio."[307]

Napomena: "Vaša vatra koju čovjek loži jeste sedamdeseti dio džehennemske vatre." Hoće se reći da kada bi se sve vatre, koje čovjek pali, objedinile, to bi bio samo spomenuti dio džehennemske vatre. Kada bi se sve drvo na dunjaluku sabralo i zapalilo, to bi samo bio sedamdeseti dio džehennemske vatre, kao što je objašnjeno na kraju hadisa.

Konstrukcija: "... makar nam i to bilo dovoljno?", jeste slična riječima Uzvišenog: ***"Nekima je to bilo doista teško, ali ne i onima kojima je Allah ukazao na Pravi put."***[308] Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovorio im je da je džehennemska vatra, kako god veća brojem, isto tako i žešća vrelinom.

[307] Slab lanac prenosilaca, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 10/391.

[308] Sura Bekara, 143.

O TUŽBI DŽEHENNEMA, O NJEGOVOM GOVORU, O DUBINI I STRAHOTAMA, TE O VREMENU POTREBNOM DA BAČENI KAMEN DOĐE NA DNO

Bilježi se od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džehennem se požalio svome Gospodaru: 'Jedem sam sebe (uništavam samoga sebe).' Udovoljeno je njegovoj tužbi, pa mu je dato oduška: najžešću hladnoću koju osjetite, to je jedan odušak od njegove hladnoće, i najžešću vrelinu koju osjetite, to je odušak njegovog otrova."[309] (Buharija i Muslim.)

Od h. Ebu Hurejre bilježi se da je rekao: "Bili smo s Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, kada se čuo štropot. 'Znate li šta je ovo?', upita Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. 'Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju', odgovorismo. 'To je stijena koja je bačena u Džehennem prije sedamdeset godina i koja je padala sve do sada, dok nije došla do dna.'"[310]

Tirmizi bilježi od Hasana Basrija da je Utbe b. Gazvan govorio na basrijskom mimberu hadis Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Velika se stijena strovali s ivice Džehennema, i potrebno joj je sedamdeset godina da dođe do dna."[311] I rekao je: "Ibn Omer govorio je: 'Često se prisjećajte Džehennema, njegova vatra je žestoka, a dno duboko. Maljevi su u njemu od željeza. Tirmizi kaže: "Nepoznato nam je da je Hasan ovakvo nešto čuo od h. Utbe. Utbe je došao u Basru za vrijeme Omerovog hilafeta,

[309] Muttefekun alejhi, Buhari, 537. Muslim, 617.

[310] Vjerodostojan, Muslim, 2844.

[311] Slab lanac prenosilaca, ali je hadis vjerodostojan, Tirmizi, 2575.

a Hasan se rodio dvije godine prije završetka njegovog hilafeta."

Ibn Mubarek prenosi od Junusa b. Jezida, on od Zuhrija, da je rekao: "Čuli smo da je h. Muaz b. Džebel govorio da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Tako mi Onoga Koji upravlja Muhammedovim životom, daljina između ivice Džehennema i njegova dna jeste tolika da se s ivice strovali stijena koja je teža od sedam steonih deva, zajedno sa svim mesom, lojem i plodom koje nose, pa da stijena pada sedamdeset godina prije nego štodođe do dna."[312]

Pričao nam je Hišam b. Bešir, da je čuo od Zufera, a njima da je pričao Ibn Ebi Merjem Huzai: "Čuo sam Ebu Umamu da kaže: 'Između džehennemske ivice i njegova dna jeste dubina od sedamdeset godina padanja stijene čija je veličina i težina kao deset dobro ugojenih deva. Upitao me sluga Abdullaha b. Halida: 'A da li dolje ima išta, Ebu Umame?' 'Ima, tmina i muka.'"

Muslim bilježi od Halida b. Umejra Adevija da je rekao: "Pričao nam je h. Utbe b. Gazvan, a bio je namjesnik u Basri, nakon zahvale Allahu: 'Dunjaluk samo što se nije završio, od njega je ostalo onoliko koliko vode u posudi nakon što čovjek iz nje pije. S njega ćete se preseliti na svijet koji je vječan. Gledajte da to bude na najbolji mogući način. Rečeno nam je da stijena, koja se baci s ivice Džehennema, pada sedamdeset godina i jedva da dođe do dna. Allaha mi, Džehennem će se napuniti...'" Hadis u cijelosti navest ćemo u poglavljima o Džennetu.

Ka'b priča: "Kada bi se Džehennem otvorio onoliko koliko je nozdrva bika, na istoku, a čovjek bio na zapadu, mozak bi mu iscurio od vreline. Kada Džehennem zastenje samo jednom, neće ostati nijedan melek i nijedan poslanik, a da neće pasti na koljena i povikati: 'Spasi me, spasi me, Gospodaru!'"

---

312 Slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 301. Hejsemi u *Medžmeu* kaže: "U lancu prenosilaca nalazi se Ahmed kome se ne zna identitet, dok su ostali prenosioci vjerodostojni", 10/389,390.

Napomena: Riječi: "Džehennem se požalio Gospodaru kako jede sam sebe" jesu u stvarnom a ne u prenesenom značenju, jer tu nema ništa nemoguće. Nije uvjet, kod učenjaka ehlus-sunneta, da je za govor potrebno išta osim života. Tijelo, građa i jezik nisu uvjet. Da bi se požalilo, nije potrebno ništa drugo osim govora, a kada se govori o prepiranju Dženneta i Džehennema u hadisu: "Prepirat će se Džennet i Džehennem", tu je potrebno znanje i korištenje dokaza, pa na osnovu ovoga kažu da je i prvi hadis u prenesenom značenju. Prvo je mišljenje ispravnije, jer nema ništa nemogućeg. Uzvišeni Allah, a On istinu govori, kaže: ***"Pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je Sudija Najbolji."***[313] Već je spominjano da će Džehennem reći: "La ilahe illellahu, tako mi Tvoje snage i veličine." I kaže: ***"Nikada, ona će buktinja sama biti koja će udove čupati, zvat će onoga ko je glavu okretao i izbjegavao i zgrtao i skrivao."***[314] H. Ibn Abbas kaže: "Zvat će nevjernika i licemjera jasnim jezikom, a onda ih progutati kao ptica zrnje."

Kažem: Ova h. Ibn Abbasova izjava došla je u istom značenju i u hadisu, što ukazuje na to da se tužbom misli na stvarno, a ne na preneseno značenje.

Ruzejn spominje da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "'Ko na mene slaže namjerno, neka se pripreme za sjedalo pred džehennemskim očima.' Neko upita: 'Allahov Poslaniče, a zar on ima oči?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Zar ne znaš za riječi Uzvišenog: ***'Kada ih ugleda s udaljenog mjesta...'***[315] Izaći će, iz Džehennema, vrat na kojem će biti oči i jezik, pa će reći: 'Ja sam zadužen za onoga koji je Allahu pripisivao druga.' Džehennem će bolje vidjeti one koji su određeni za njega, nego ptica što vidi zrnje sezama, pa će ih probrati.'" U drugoj predaji stoji: "Pa će izaći plamen iz Džehennema i

[313] Sura En'am, 57.

[314] Sura Mearidž, 15-18.

[315] Sura Furkan, 12.

pokupit će nevjernike, kao što ptica kljuca zrnje sezama." Ovo Ebu Muhammed b. Arebi ocjenjuje kao vjerodostojnu predaju u svom *Kabesu*, i kaže: "Razdvajat će ljude na osnovu znanja, kao što ptica razdvaja sezamovo zrnje od kamenčića."[316]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Izaći će plamen iz Džehennema koji će imati oči koje vide, i uši koje čuju, i jezik koji govori, pa će reći: 'Zadužen sam za tri vrste ljudi: svakog silnika ohologa, svakog koji je pored Allaha drugog boga imao i za musavvire (koji su u kamenu, gipsu, plastici, drvetu i sl. izrađivali likove živih bića.)'"[317]

Ibn Vehb priča: "Govorio mi je Attaf b. Halid da Allahove riječi: ***'I kad se tog Dana primakne Džehennem...'***[318] znače da će Džehennem biti doveden, na Kijametskom danu, i da će jesti samog sebe, a da će ga voditi sedamdeset hiljada meleka, pa kada ugleda ljude, a to je spomenuto u riječima: 'Pa kada ih spazi izdaleka...', uzdahnut će uzdahom, pa neće ostati nijedan poslanik i nijedan iskreni, a da neće pasti na koljena i zavapiti: 'Gospodaru, spasi me, spasi me!' A Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reći će: 'Gospodaru, spasi moj ummet, moj ummet!'" Neki su govornici govorili: "Drzniče, imaš li snage i moći da možeš podnijeti kaznu Silnog i bič čuvara Džehennema. Malik, čuvar Džehennema, kada ukori Džehennem, on hoće da se izjede."

---

[316] S ovim sadržajem apokrifan. Taberani u *Kebiru*, 7599. U lancu prenosilaca nalazi se Muhamed b. Fadl b. Atijje, a on je lažac. Pogledaj djelo *Medžmeuz-zevahid*, 1/148.

[317] Vjerodostojan, Tirmizi, 2574.

[318] Sura Fedžr, 23.

O MALJEVIMA, LANCIMA, OKOVIMA I UZLIMA

Uzvišeni Allah kaže: ***"A gvozdenim maljevima bit će mlaćeni."***[319] ***"...kada sa okovima o vratu i sindžirima budu vučeni."***[320] ***"A onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite."***[321] ***"Bit će u Nas doista okova i ognja."***[322] Bilježi se od Hasana da je rekao: "U Džehennemu nema nijedne doline, niti pećine, niti lanca, niti okova, niti uzla, a da na njemu nije ime onoga koji će ga nositi."

Tirmizi bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bi ovoliki kamen", pa je pokazao na lobanju, "bio bačen s neba na Zemlju, a nebo je daleko koliko razdaljina od pet stotina godina hoda, pao bi na zemlju prije noći, a kada bi se pustio s vrha džehennemskog lanca, trebalo bi mu četrdeset godina danonoćnog padanja, prije nego što bi stigao do na kraj lanca."[323]

U jednoj predaji stoji: "Po Allahovoj volji, džehennemlijama će se natkriliti kišni oblak. Kada ga ugledaju, prisjetit će se kišnih oblaka koje su viđali na dunjaluku. Tada će im se reći: 'Džehennemlije, šta priželjkujete?' 'Voljeli bismo hladne vode', odgovorit će. Iz tog oblaka će se na njih sručiti okovi i lanci koji će pojačati one koje već imaju."

Muhammed b. Munkedir kaže: "Kada bi se sve željezo svijeta sakupilo, ne bi bilo dostatno za jedan od tih lanaca, jedva bi

---

[319] Sura Hadždž, 21.

[320] Sura Mu'min, 71.

[321] Sura Hakka, 32.

[322] Sura Muzzemmil, 12.

[323] Vjerodostojan, Tirmizi, 2588.

ostalo za jednu kariku koju Allah spominje u riječima: 'A onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite.'" [324]

Ibn Mubarek priča: "Kazivao nam je Sufjan da je čuo od Nusejra b. Za'luka da je, on, čuo Nevfa da tumači Allahove riječi: 'A onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite', tako što kaže da je svaki lakat dugačak sedamdeset hvati, a svaki je hvat duži nego što je razdaljina između njega i Meke. Kada mu je ovo pričao, nalazio se u Kufljanskoj džamiji."[325] Bilježi sa svojim lancem prenosilaca od Ubejja b. Ka'ba da je rekao: "Jedna karika iz lanca spomenutog u citiranom ajetu, jeste kao sve gvožđe što ga ima na ovom svijetu."[326]

Priča: "Čuo sam Sufjana da kaže: Značenje riječi 'vežite ga' spomenutih u ajetu, kako sam čuo, jeste da će mu lanac provući kroz čmar, i izvući na usta.'"[327]

Ibn Zejd kaže: "Priča se da Kijametski dan neće zadesiti džehennemlije, a da jednu skupinu od njih neće obuhvatiti Allahova milost i oni će izaći iz Džehennema. Kaže se da bi jedna karika na džehennemskim okovima, kada bi bila bačena na najveću zemaljsku planinu, ona bi je zdrobila.

Od Tavusa se prenosi predaja u kojoj stoji da je Allah stvorio meleka i stvorio mu je toliko prstiju koliko ima džehennemlija, pa nijedan džehennemlija neće biti izvrgnut kazni, a da ga taj melek neće mučiti svojim prstom. Kada bi taj melek samo jedan svoj prst stavio na nebesa, istopio bi ih. Ovo spominje Kutbi u *Ujunul-ahbaru*.

[324] Dobar lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 3/153.

[325] Dobra predaja, Ibn Mubarek, 288.

[326] Dobra predaja, Ibn Mubarek, 289.

[327] Dobra predaja, Ibn Mubarek, 290.

O TOME KAKO ĆE DŽEHENNEMLIJE UĆI U DŽEHENNEM

Ibn Vehb navodi da im je pričao Abdurrahman b. Zejd: "Džehennem će ih dočekati s varnicama poput zvijezda, pa će oni se okrenuti da bježe. Uzvišeni će reći: 'Vratite ih Džehennemu.' Bit će vraćeni. O tome govore riječi Uzvišenog: ***'Na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti.'***[328] Dočekat će ih njegova vrelina i spržiti im oči, tako da će u njega ući slijepi i u okove okovani. Okovi će im biti i na rukama i na nogama i na šijama njihovim." Zatim je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: 'Čuvari Džehennema su takvi da im je razdaljina između pleća kao što je udaljenost između istoka i zapada.'"

Ibn Zejd kaže: "Oni imaju gvozdene maljeve kojim udaraju džehennemlije. Kada im se kaže: 'Uzmite ga!', onda ga i uzme toliko i toliko hiljada meleka, i ne spuste svoje ruke ni na jednu kost, a da je ne smrve. I meso i kosti postanu prah." Dalje nastavlja: "I ruke i noge džehennemlija bit će okovane, kao i njihove šije. Bit će bačeni u Džehennem okovani, neće imati ništa što bi mogli uzeti kao zaštitu, osim svojih lica, a bit će i slijepi." Potom je proučio: ***"Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zaklanjati od strahovite patnje..."***[329] "Kada budu bačeni u Džehennem i skoro stigli do njegova dna, dočekat će ih plameni jezici koji će ih vratiti prema vrhu. Kada dođu, skoro do vrha, meleki će ih dočekati željeznim maljevima i udarati ih njima i tako ih poslati natrag. Bit će naređeno da se obuzdaju plameni jezičci, pa će pasti u najdublji ponor. Takva je njihova

[328] Sura Mu'min, 33.

[329] Sura Zumer, 24.

sudbina u Džehennemu." A onda je proučio: *"Kad god pokušaju iz nje izaći, bit će u nju vraćeni..."*[330] Oni će se, kao što Allah kaže: *"... premoreni, napaćeni u vatri užarenoj pržiti."*[331]

O UZDIZANJU DŽEHENNEMLIJA DŽEHENNEMSKIM PLAMENOM TOLIKO DA ĆE MOĆI VIDJETI DŽENNETLIJE

Bilježi se da će džehennemski plamen podizati džehennemlije kao da su iskre. Kad ih podignu, moći će vidjeti džennetlije. Između njih će postojati brana. Džennetlije će dovikivati džehennemlijama: ***"Mi smo našli da je istinito ono što nam je Gospodar naš obećao..."***[332] A kada džehennemlije vide rijeke koje protječu kroz Džennet, a koje su njima uskraćene, oni će zavikati: ***"Prolijte na nas vode..."***[333], ali će ih meleki kazne, željeznim maljevima, vratiti u vatru. Neki od tumača Kur'ana, kažu: "Na ovo se misli u Allahovim riječima: 'Kad god pokušaju iz nje izaći, bit će u nju vraćeni...'"

Ovako navodi Muhammed Abdulhakk u svojoj knjizi. On kaže: "Vjerovatno se pitaš kako će džennetlije vidjeti džehennemlije i kako će džehennemlije vidjeti džennetlije? I kako će moći čuti govor jedni drugih, a između njih je tolika razdaljina i takva brana i ograda?" "Nemoj postavljati ovakva pitanja", reći će ti se, "jer će Allah osnažiti i njihov vid i njihov sluh, pa će biti u stanju vidjeti jedni druge i međusobno se čuti. Ovo je lahko shvatiti onome koji je svjestan Allahove svemoći."[334]

---

[330] Sura Sedžda, 20.

[331] Sura Gašije, 3,4.

[332] Sura E'raf, 44.

[333] Sura E'raf, 50.

[334] Pogledaj *Akibu* od Išbilija, str. 231,232.

O TOME DA U DŽEHENNEMU IMAJU PLANINE, KLANCI, DOLINE, MORA, GROTLA, BUNARI, JAME, KRATERI, TAMNICE, IZBE, MOSTOVI, DVORCI, MLINOVI, DOLAPI, ŠKORPIJE I ZMIJURINE, DA NAS ALLAH ZAŠTITI OD TOGA; O PRIJETNJI ONOME KOJI PIJE ALKOHOL, ALKOHOLIČARU I DRUGE STVARI

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Saud je vatreno brdo čiju će uzbrdicu nevjernik prelaziti sedamdeset godina, a isto toliko i njegovu drugu stranu. Njega će morati vječno savlađivati."[335]

Već smo spominjali hadis koji se prenosi od h. Enesa, a u kojem stoji: "Onaj koji umre pijan na Kijametskom danu bit će proživljen pijan i bit će bačen u kanal koji je u središtu Džehennema, a koji se zove Sekran."[336]

Učenjaci se razilaze o pitanju značenja Allahovih riječi: "fe vejlun" ("pa teško se"), pa Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vejl je dolina u Džehennemu, u koju će nevjernik padati četrdeset godina prije nego što dođe do dna."[337]

Sa svojim lancem prenosilaca bilježi se od Ataa b. Jesara da je rekao: "Vejl je dolina u Džehennemu, u koju kada bi se sručile planine, istopile bi se od njene vreline."[338]

---

[335] Slab, Tirmizi, 2576,3326.

[336] Nisam našao hadis s ovim sadržajem, ali Muslim bilježi, 2878. "Svaki će čovjek biti proživljen u onome stanju u kojem je i umro." Ovako bilježi i Ahmed, 3/314.

[337] Slaba predaja, Ibn Mubarek, 334.

[338] Dobar lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 332.

Bilježi od Ebu Ijada da je rekao: "Vejl je vododerina u srcu džehennema."[339]

Ibn Atijje u svom Tefsiru kaže da je Vejl grotlo u kojem se sakuplja gnoj džehennemlija. Zehravi prenosi od drugih da je Vejl jedno od džehennemskih odjeljenja.

H. Ebu Seid Hudri kaže da je Vejl dolina između dva brda, u koju će nevjernik padati četrdeset godina.

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vejl je dolina u sredini Džehennema u koju će nevjernik padati četrdeset godina prije nego što dođe do njenog dna."[340] Tirmizi kaže da je ovaj hadis čudan i ne zna da ga je iko vezao za Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, osim onog lanca u kojem je prenosilac Ibn Luhej'a. Ibn Zejd, govoreći o Allahovim riječima: "... i u sjeni dima čađavog (jahmum)", kaže da je Jahmum brdo u Džehennemu čiju će hladovinu tražiti džehennemlije. "U njoj neće biti svježine, nego sama vrelina", jer je ta hladovina od džehennemskog plamena (to vidimo iz prijevoda ovih ajeta kod rahmetli B. Korkuta.), ***"... ni ikakve dobrine."***[341] Seid b. Musejjib kaže: "... niti lijepog izgleda."

Ibn Vehb bilježi od Mudžahida da izraz ***"mevbika"***[342] znači dolinu u Džehennemu koja se tako zove. Ikrime kaže da je to rijeka u Džehennemu čija je bujica vatra, a na čijim su obalama ogromne zmijurine, pa kada one krenu da uzmu džehennemlije, oni će se od njih spašavati skačući u ovu bujicu. H. Enes kaže da je to dolina u Džehennemu ispunjena gnojem i krvlju.

Nevf Bukali kaže da se Allahove riječi: "I Mi ćemo između njih pripraviti provaliju propasti" odnose na dolinu u Džehennemu koja odvaja zabludjele od vjernika.

---

[339] Dobar lanac prenosilaca, isto, 333.

[340] Slab, Tirmizi, 3164.

[341] Sura Vakia, 43,44.

[342] Sura Kehf, 52.

Od h. Aiše bilježi se da, kada je bila upitana o značenju ajeta: ***"Oni će sigurno zlo proći."***[343], rekla je da je Gajj rijeka u Džehennemu.

Postoji različito mišljenje i o značenju riječi *felek* u riječima: ***"Reci: 'Utičem se Gospodaru svitanja.'"***[344] Bilježi se da je h. Ibn Abbas rekao da je to tamnica u Džehennemu. Ka'b kaže da je to izba u Džehennemu, i kada se ona otvori, sve džehennemlije kriknu od njene žestine. Ovo spominje Ebu Nuajm.

Ebu Nuajm navodi od Humejda b. Hilala da je rekao: "Čuo sam da u Džehennemu imaju krateri koji su tijesni kao što ste vi pravili tijesne halke oko vrhova kopalja. Ovi krateri guše ljude shodno njihovim nedjelima."[345]

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od Šefijja b. Asbehija da je rekao: "U Džehennemu ima brdo koje se zove Saud. Nevjernik će se na njega uspinjati četrdeset godina prije nego što mu dosegne vrh. Uzvišeni Allah kaže: 'A naprtit ću Ja njemu teškoće (saud).' U Džehennemu ima dvorac koji se zove Heva. Nevjernik će biti bačen s njegova vrha i padat će četrdeset godina prije nego što dođe do njegova podnožja. Uzvišeni Allah kaže: ***"A koga snađe srdžba Moja, nastradao je."***[346] U Džehennemu je i dolina koja se zove Asam, a ispunjena je zmijama i škorpijama. U žaoci svake škorpije i u zubu svake zmije jeste mješčić otrova. Neke škorpije su kao pitome mazge, pa kad ubodu čovjeka, on neće naći da je njen otrov imalo gori od vreline koju osjeća u Džehennemu. On je za ono za šta je stvoren. U Džehennemu je sedamdeset vrsta bolesti za njegove stanovnike, svaka je bolest kao dio Džehennema.

---

343 Sura Merjem, 59.

344 Sura Felek, 1.

345 Slab lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 2/253.

346 Sura Ta-Ha, 81.

U Džehennemu je i dolina koja se zove Gajj, i ispunjena je krvlju i gnojem, i ona je za ono za šta je stvorena. Allah kaže: 'Oni će sigurno zlo proći.'"[347]

Ebu Hedbe prenosi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džehennemu ima more koje je crno i tamno, izuzetnog smrada. Allah će u njemu utopiti svakog onog koji je koristio Njegovu opskrbu, a robovao drugom."[348]

Ebu Nuajm bilježi od Muhammeda b. Vasia da je rekao: "Jednom sam posjetio Bilala b. Burdu, pa ga upitao: 'Bilale, tvoj otac mi je prenio od tvog djeda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'U Džehennemu je jedna dolina koja se zove Lemlem, a u toj je dolini bunar koji se zove Hebheb. Allahovo je pravo da tu nastani svakog silnika, pa se dobro čuvaj da ne budeš od njih.'"[349]

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džehennemu je jedna dolina koja se zove Lemlem od čije žestine sve ostale doline u Džehennemu traže zaštitu kod Allaha."[350]

Malik, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Alije da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Sve što opija se smatra alkoholom. Trojicu ljudi Allah neće pogledati niti će im se obratiti, i Njegova srdžba je na njima. Oni su u Mensi, a Mensa je bunar u Džehennemu, svaki koji niječe određenje, onaj koji uvodi novotarije u Allahovu vjeru i notorni alkoholičar." Ovo navodi Hatib Ebu Bekr od Ahmeda b. Sulejmana Haffanija Kurešija, a on od Malika.

Ibn Vehb bilježi od Amra b. Šuajba, a on od svoga oca, a on od svoga oca, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

[347] Dobar lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 336.
[348] Apokrifan, Ibn Ebu Šejbe, 13/165. Ibn Adijj, 1/208.
[349] Slab, Ebu Nuajm, 2/256. Darimi, 2816.
[350] Vrlo slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 331.

rekao: "Oholnici će na Kijametskom danu biti proživljeni sitni kao mravi, ali s ljudskim likom. Sve će ih nadvisivati. Bit će odvedeni i bačeni u tamnicu Džehennema, koja se zove Boles. Njihovo će piće biti gnoj i iscjedak ostalih džehennemlija."[351]

Kažem: Ovakvo je piće i za one koji su trošili alkohol, tako stoji u vjerodostojnim predajama koje bilježi Buhari. Od Džabira se bilježi da je neki čovjek došao iz Džejšana u Jemenu i upitao Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, o piću koje se pije u njihovoj zemlji, a spravlja se od kukuruza, a zove se muzur. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita ga: "'Da li to piće opija?' Čovjek odgovori: 'Da.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Allah se obavezao da će onoga koji troši alkohol da će ga napojiti gnojem i iscjetkom džehennemlija.' Ljudi upitaše: 'Allahov Poslaniče, a šta je to?' On odgovori: 'Njihov znoj i gnoj.'"[352]

Bilježi se od h. Zejda b. Sabita da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "'Medina je mjesto u koje sam doselio, mjesto mog stanovanja i obitavanja, odatle krećem. Moj ummet treba voditi računa o mom komšiluku u Medini. Onome ko čuva moju oporuku bit ću svjedokom na Kijametskom danu, a onaj ko je zanemari, Allah će ga napojiti s bunara Habala.' Prisutni upitaše: 'A šta je bunar Habala?' On odgovori: 'Bunar sekreta i gnoja džehennemlija.'"[353]

Tirmizi i Esed b. Musa bilježe od h. Alije da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "'Tražite Allahovu zaštitu od Jame tuge.' 'A šta je Jama tuge, Allahov Poslaniče?', upitaše prisutni. 'To je dolina u Džehennemu od koje i Džehennem traži zaštitu, svaki dan, sedamdeset puta. Allah ju je namijenio onima koji se pokazuju učenima pred drugima.'" U drugoj predaji: "Allah ju je namijenio onima koji se pokazuju pred drugima svojim djelima."[354]

---

351 Dobar lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 191.

352 Vjerodostojan, Muslim, 2002. Ahmed, 3/361.

353 Slab, Hejsemi u *Medžmeu*, 3/310.

354 Slab, Tirmizi, 2383.

Tirmizi bilježi da se prenosi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "'... stotinu puta', pa su prisutni upitali: 'Allahov Poslaniče, a ko će nastanjivati tu dolinu?' 'Svaki učeni koji je svoje znanje želio da istakne da bi se o njemu pričalo i koji se trude da bi ih drugi slavili.'"

Ibn Madže bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "'Tražite Allahovu zaštitu od Doline tuge.' Prisutni upitaše: 'Allahov Poslaniče, a šta je Dolina tuge?' 'Dolina u Džehennemu od koje i Džehennem traži zaštitu, svaki dan, četiri stotine puta.' 'Allahov Poslaniče, a ko će nastanjivati tu dolinu?' 'Svaki učeni koji je svoje znanje želio pokazati da bi se o njemu pričalo i oni koji zo čine da bi ih drugi slavili. A najgori učeni Allahu jesu oni koji često pohode namjesnike i vlastodršce.'"[355]

U drugom hadisu koji spominje Esed b. Musa stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džehennemu ima dolina od koje i Džehennem svaki dan traži zaštitu kod Allaha, sedam puta. U toj dolini ima jama. I Džehennem i ta dolina traže zaštitu kod Allaha od zla te jame. U toj jami je zmija. I Džehennem i ta dolina i ta jama traže zaštitu kod Allaha od zla te zmije. Allah ju je namijenio onim hafizima koji su zanemarili Kur'an."[356]

H. Ebu Hurejre kaže: "U Džehennemu ima žrvanj koji tare iskvarene učenjake. Kada ih prepoznaju neki koji su ih znali i na dunjaluku, upitat će ih: 'Šta je vas dovelo ovdje, a vi ste nas podučavali i kazivali kako da radimo?' Oni će reći: 'Govorili smo vam jedno, a sami smo suprotno postupali.'"

Kažem: O ovome ima hadis koji bilježi Muslim od h. Usame b. Zejda, a o njemu će biti riječi. [357]

[355] Slab, Ibn Madže, 256.

[356] Slab, Bejheki u *Šuabu*, 1900.

[357] Vjerodostojan, Muslim, 2989.

Ebu Musenna Emluki kaže: "U Džehennemu će biti ljudi koji će biti privezani za vatrene dolape, i u njima će stalno kružiti, bez stanke i odmora."

Muhammed b. Ka 'b Kurezi kaže: "Malik (čuvar Džehennema) ima svoje sjedište u srcu Džehennema i mostove preko kojih prelaze meleki kazne. S tog svog mjesta vidi najudaljenije predjele Džehennema, tako jasno kao što vidi i one koji su mu u neposrednoj blizini. (Baš kao što čuvar zgrade, sistemom nadzornih kamera, vidi svaki dio objekta. - op. prev.)

O TUMAČENJU AJETA: "PA, ZAŠTO ON NIJE NA BLAGODATIMA ZAHVALAN BIO?" O DŽEHENNEMSKOJ OBALI, O PRIJETNJI ONOME KO VRIJEĐA VJERNIKE

Ibn Mubarek priča da mu je kazivao neki čovjek, prenoseći od Mensura, a on od Mudžahida, a on od Jezida b. Šedžere, da je rekao kako ga je Muavija bio postavio za zapovjednika vojske. Kada se susreo s neprijateljem, uvidio je kod svojih vojnika strah od propasti. Okupio ih je, zahvalio se Allahu i rekao: "Sjetite se Allahovih blagodati prema vama..." a onda naveo hadis u kojem, između ostalog, stoji: "Vi ste svi upisani kod Allaha po vašim imenima i karakteristikama, pa kada bude Kijametski dan, reći će se: 'O ti, ovo je tvoje svjetlo.' A drugome će se reći: 'O ti, tebi nema svjetla.' Džehennem ima obalu kao što i more ima obalu, a na njoj su gmizavci i zmije koji su veliki kao deve. Škorpije su kao mazge, pa kada džehennemlije zavape pomoć i zaviču: 'Obala!', bit će bačeni na tu obalu, a tamo će ih dočekati ta stvorenja i čupat će im oči i usne, i sve ono što Allah bude htio, gulit će ih i strugati, pa će oni zavikati: 'Džehennem, džehennem!'Vratit će ih u Džehennem, a Allah će im poslati šugu. Oni će toliko češati kožu da će im se kosti ukazati. Koža džehennemlije debela je četrdeset lakata, pa će biti upitan: 'Čovječe, da li ti to smeta i da li te boli?' On će odgovoriti: 'A šta ima gore od ovoga?' Reći će mu se: 'To ti je zato što si vrijeđao i progonio vjernike.'"[358]

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Seida da je rekao: "Saud je stijena u Džehennemu. Kada džehennemlije stave ruku na nju, ruka im se istopi, a kada podignu ruku s nje, ona se vrati kao što je i bila. Ona se može prijeći, ako se rob ropstva oslobodi, ili kad glad hara nahrani."[359]

[358] Slab lanac prenosilaca, 330.

[359] Sura Beled, 13,14. Slab, Ibn Mubarek, 335.

Ibn Amr i Ibn Abbas kažu da je *Akabe* brdo u Džehennemu.

Muhammed b. Ka'b i Ka'b Ahbar kažu da je on sedamdeset stepeni u Džehennemu. Hasan i Katade kažu: "To je teška prepreka u Džehennemu, a preko koje nema mosta. Može se preći jedino pokornošću Allahu."

Mudžahid, Dahhak i Kilbi smatraju da je to Sirat, a kaže se da je to ime za Džehennem.

Kilbi kaže da je to brdo između Dženneta i Džehennema. Kaže: "Preći ću ovu prepreku pomoću dobrih djela. Potom, objašnjava prelazak i kazuje koje je to dobro djelo: '... roba osloboditi ropstva.'"

Ibn Zejd i drugi tumači Kur'ana kazuju da se pod tim podrazumijeva pitanje, pa kao da je rečeno: 'Zar nisam prošao akabu (prepreku)?' Reći će: "Hajde, troši svoj imetak za oslobađanje robova i hranjenje siromašnih, kako bi prešao prepreku." To će mu biti draže nego da imetak troši na grijehe.

Kažu da je značenje riječi poređenje, pa se želi kazati da su grijesi kao ogromna prepreka, pa kada oslobodi roba i uradi dobro djelo, kao da je prešao tu prepreku. Grijesi mu nanose štetu i pritišću ga, pa ako ih se riješi čineći dobra djela i iskreno se kajući, onda je on kao onaj koji je savladao težak i opasan uspon.

Kažem: Ovo je valjan govor, a Hasan kaže: "Allaha mi, to je težak uspon, čovjek se treba boriti protiv svojega ega i prohtjeva, a neprijatelj mu je šejtan."

Kažem: Ko se pokorava svome Gospodaru i opire svome egu i prohtjevima, suprotstavlja se šejtanu i dunjaluku, Džennet je njegovo boravište. Onaj koji se prepusti svojim strastima i prohtjevima, i koji radi dunjalučkih koristi čini razne grijehe, koji se pokorava svom egu, koji se pokorava šejtanu u svemu na šta ga nagovara, njemu je Džehennem najpreči. Uzvišeni Allah kaže: "Onda će onome koji je obijestan bio i život na ovom svijetu više volio, Džehennem prebivalište postati sigurno. A onome koji je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od

prohtjeva uzdržao Džennet će boravište biti sigurno."[360]

Zatim kaže: "A šta ti misliš: kako se može na blagodatima zahvalan biti? Roba ropstva osloboditi."

Govori Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Nisi mogao to znati sve dok ti nisam otkrio i podučio te; oslobađanjem roba iz ropstva, hranjenjem u doba gladi siročeta iz rodbine, ili ubogog nevoljnika." Taberani bilježi sa svojim lancem prenosilaca od h. Alije da je rekao: "Da okupim ljude i nahranim ih jednim saom hrane, draže mi je nego otići na pijacu roblja, kupiti roba i osloboditi ga."[361]

O RIJEČIMA UZVIŠENOG: "... ČIJE ĆE GORIVO BITI LJUDI I KAMENJE"

Iako su ljudi spomenuti uopćeno, misli se na određene ljude kojima je presuđeno da budu džehennemsko gorivo, da nas Allah od Džehennema sačuva. Džehennemsko su gorivo mladići, starci, sredovječni, i razgolićene žene koje su dugo živjele na tuđi račun. Ibn Mubarek bilježi od h. Abbasa b. Abdulmuttaliba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ova će vjera toliko ojačati da će preći preko mora, toliko da će konjica ići preko mora, kako bi se borili na Allahovom putu. Zatim će se pojaviti ljudi koji će učiti Kur'an, pa kada ga budu učili, govorit će: 'Ko je od nas najbolje učio? Ko od nas najviše zna?' Zatim se okrenuo svojim ashabima i rekao: 'Smatrate li da u tim i takvim ljudima ima ikakva dobra?' Ashabi rekoše: 'Nema.' On reče: 'Ti su ljudi od vas, oni su od ovog ummeta, i oni će biti džehennemsko gorivo.'"[362]

[360] Sura Naziat, 37-41.

[361] Slab, Buhari u *Edebul-mufredu*, 246. Hennad u *Zuhdu*, 642.

[362] Slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 450.

Kamen za koji je spomenuto da će biti džehennemsko gorivo jeste sumporni kamen. Njega je Allah stvorio onako kako je htio. Ovo se prenosi od h. Ibn Mesuda, a bilježi Ibn Mubarek. Sumporni je kamen izdvojen nad ostalim vrstama kamenja zbog pet osobina koje drugo kamenje nema: brzo gori, smrdi, puno dimi, lijepi se za tijelo i razvija visoku temperaturu kada se razgori.

Drugi kažu da se pod kamenjem podrazumijevaju kipovi, shodno riječima Uzvišenog: ***"I vi, i onima kojima se, pored Allaha klanjate, bit ćete gorivo u Džehennemu."***[363] A to je ono čime se vatra održava. Tako, po prvom tumačenju, ljudi i kamenje jesu gorivo, dok je drugo tumačenje da će ljudi biti kažnjavani pomoću kamenja. U hadisu od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, stoji da je rekao: "Sve što šteti čovjeku jeste u Džehennemu." Postoje dva tumačenja ovog hadisa:

prvo: svaki onaj koji je vrijeđao ljude i nanosio im bol na dunjaluku bit će kažnjen vatrom na ahiretu;

drugo: sve ono što je pričinjavalo štetu ljudima i nanosilo im bol, bilo da su to ptice ili zvijeri, ili nešto drugo, bit će u Džehennemu, koji je pripremljen za kažnjavanje džehennemlija. Neki tumače da je ova vatra u kojoj su spomenuti ljudi i kamenje, naročita vatra određena samo za nevjernike. A Allah najbolje zna.

[363] Sura Enbija, 98.

O VELIČINI NEVJERNIKOVOG TIJELA I ORGANA SHODNO RAZLIČITOSTI NEVJERSTVA, O PODJELI KAZNE NA VJERNIKA GREŠNIKA SHODNO GRIJESIMA KOJE SU ORGANI POČINILI

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kutnjak nevjernika, ili njegov očnjak, bit će kao brdo Uhud, a njegova koža je tolika da bi bilo potrebno jahaču da je pređe za tri dana."[364]

Tirmizi bilježi od istog ashaba da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Gruba koža kafira jeste debljine četrdeset i dva lakta, njegov je kutnjak kao brdo Uhud, a njegovo mjesto u Džehennemu zauzima prostor koliko je od Meke do Medine."[365] U drugoj predaji stoji: "Nevjernikovo bedro je kao Bejda (ime brda), a mjesto na kojem sjedi u Džehennemu, zauzima prostor koliko je tri puta rebza (razdaljina između Meke i Medine)."[366]

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Nevjernikov kutnjak, na Kijametskom danu, bit će veći nego je Uhud. Nevjernici će biti uvećani kako bi se Džehennem ispunio njima, a i kako bi što bolnije iskusili kaznu."[367] Bilježi se od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Nevjernikov je kutnjak kao brdo Uhud, njegovo je bedro kao Bejda, čelo mu je kao Verkan, a mjesto u Džehennemu kao što je između mene i Rebze. Između očiju mu je sedamdeset lakata, a trbuh mu je kao Idm (brdo)."[368]

[364] Vjerodostojan, Muslim, 2851.
[365] Vjerodostojan, Tirmizi, 2577.
[366] Vjerodostojan, Tirmizi, 2578.
[367] Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 303.
[368] Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 304.

Kažem: Verkan je brdo u Medini, kao što se prenosi od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada se Allah otkrio planini, od nje je nastalo šest brda; tri su u Meki: Sevr, Subejr i Hara, a tri su u Medini: Uhud, Verkan i Radva."[369]

Ibn Mubarek, sa svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ubejda b. Umejra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Koža nevjernika, između očiju, debela je sedamdeset lakata, a njegov je kutnjak kao brdo Uhud, ne stršeći od ostatka tijela."[370] Bilježi se od Amra b. Mejmuna da je čuo da se između tijela nevjernika i njegove kože čuje zvuk kao zvuk divljači.

Tirmizi bilježi od Ebu Meharika, a on od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Nevjerniku će biti izvučen jezik koji će biti dugačak fersah ili dva fersaha i koji će ostali ljudi gaziti."[371]

Muslim bilježi od h. Semure b. Džunduba da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neke će od njih vatra uzimati do članaka, neke od njih do koljena, neke do pojasa, neke do ključne kosti."[372]

Napomena: Ovo ti poglavlje ukazuje na to da se misli samo na nevjerstvo, a ne odnosi se na nevjerstvo uz koje je i nepravednost, griješenje i tlačenje. Nesumnjivo su i nevjernici u Džehennemu raznovrsno stepenovani, kao što o tome kazuju Kur'an i sunnet. I mi možemo tvrditi da kazna, onome koji je ubijao vjerovjesnike i muslimane, koji je nastojao da ih zatre, koji je širio nered po zemlji i nije vjerovao, nije ista kao onome koji nije vjerovao, ali je bio milostiv i pomagao je muslimanima i vjerovjesnicima. Pogledaj Ebu Taliba kako je za njega Vjerovjesnik, sallallahu

---

[369] Vrlo slab, ako ne i apokrifan, Hatib u svom *Tarihu*, 10/441. Ebu Nuajm, 6/314. U lancu prenosilaca je Talha b. Amr Meki, a on je odbačen.

[370] Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 305.

[371] Slab, Tirmizi, 2580.

[372] Vjerodostojan, Muslim, 2845.

alejhi ve sellem, rekao da će biti postavljen džehennemski plićak samo zbog njegovog dobročinstva prema njemu. Može se reći da navedeni hadis od h. Ebu Semureta podrazumijeva nevjernike, obzirom na hadis o Ebu Talibu, a može se odnositi i na vjernike grešnike, samo što će Allah vjernike usmrtiti, kao što smo već objašnjavali.

U predaji Ka'ba Ahbara stoji: "Maliče, naredi vatri da ne dira njihove jezike jer su oni učili Kur'an. Maliče, naredi Džehennemu da od njihovih tijela uzima onoliko koliko su zaslužili. Džehennem bolje zna šta koji dio tijela zaslužuje i koliko je zgriješio, nego što mati poznaje svoje dijete. Neke će vatra uzimati do članaka, neke do koljena, neke do pojasa, neke do prsa..." i do kraja hadisa, a navest ćemo ga u cijelosti.

Kutbi prenosi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah presudi među robovima, pa čovjekova dobra djela budu teža od grijeha, taj će ući u Džennet. Ako bude imao jednako dobrih i hrđavih djela, bit će zaustavljen na Siratu, i tako će ostati četrdeset godina, a poslije toga bit će uveden u Džennet. Ako bude imao više grijeha nego dobrih djela, ući će u Džehennem na Kapiju tevhida. U Džehennemu će ga kažnjavati shodno njegovim grijesima, nekome će vatra dopirati do članaka, nekome do koljena, nekome do pojasa."[373]

Fekih Ebu Bekr Burdžan kaže da se Muslimov hadis može upotrijebiti kao tumačenje ajetu: **"Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili: da ih nagradi ili kazni za djela njihova, nepravda im se neće učiniti."**[374] On kaže: "Smatram, a Allah najbolje zna, da su opisani u ovome ajetu i hadisu oni koji su vjerovali u jednog Allaha. Nevjerniku vatra nema šta štedjeti. Kako god je na dunjaluku bio u potpunosti predan svome nevjerstvu, tako će ga i na ahiretu vatra cijelog obuzeti.

[373] Apokrifan, *Tenzihuš-šeria*, 2/377.

[374] Sura Ahkaf, 19.

Uzvišeni kaže: *"Nad njima će biti naslage vatre, a i ispod njih naslage..."*[375] Značenje ovoga jeste da je ono što je iznad njih, to su naslage za njih, a ono što je ispod njih također su naslage za one koji su iznad naslaga.

Dio o tome: Ibn Madže bilježi od Harisa b. Akješa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Iz mog ummeta bit će više ljudi koji će ući mojim zagovorništvom u Džennet, nego ih broji pleme Mudarr, i iz mog ummeta bit će onih koji će biti uvećani za Džehennem toliko da će ispunjavati jedan od njegovih uglova."[376]

O ŽESTINI KAZNE ZA GREŠNIKE I UZNEMIRAVANJU DŽEHENNEMLIJA TIME

Muslim bilježi od h. Ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najžešću kaznu na Kijametskom danu imat će musavviri."[377]

Slično bilježi i Kasim b. Asbeg od h. Ibn Mesuda da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najžešću kaznu na Kijametskom danu imat će onaj čovjek koji je ubio Vjerovjesnika ili je Vjerovjesnik ubio njega, i onaj koji je izrađivao kipove (musavvir)."[378]

Ibn Abdilberr, Ibn Madže i Ibn Vehb bilježe od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Jednu od najžešćih kazni na Kijametskom danu imat će onaj učenjak kome

---

375 Sura Zumer, 16.

376 Slab, Ibn Madže, 4323.

377 Vjerodostojan, Muslim, 2109.

378 Vjerodostojan, Ahmed, 1/407. Taberani u *Kebiru*, 10497.

Allah nije dao koristi od njegova znanja."[379] U lancu prenosilaca ovog hadisa nalazi se Mukassem Bezzi, i samo on ovaj hadis veže za Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Njega učenjaci hadisa smatraju slabim, mu'tezilijskog je mezheba i njegov se hadis ne razmatra. Tako kaže Ebu Omer.

Ibn Vehb bilježi da je Ibn Zejd rekao: "Džehennemlijama će smetati smrad spolnih organa bludnika na Kijametskom danu."

Ibn Mubarek bilježi od Musaa b. Alija b. Rebbaha da je rekao: "Čuo sam oca da prenosi priču od nekoga od koga je čuo: 'Trojica će ljudi vrijeđati džehennemlije, mada su sve džehennemlije u muci: ljudi koji će biti u vatrenim tabutima i koji će biti u srcu Džehennema. Oni će praviti toliku galamu da se neće čuti ostale džehennemlije, pa će im džehennemlije reći: 'Šta ste vi uradili, pa da među džehennemlijama imate ovakvu kaznu?' Oni će reći: 'Mi smo bili oholi.' Druga vrsta ljudi bit će rasporenih trbuha i njihova će crijeva biti rasuta po Džehennemu. Njih će džehennemlije pitati: 'Ko ste i šta ste radili pa ste dobili tu kaznu?' Oni će reći: 'Mi smo uskraćivali ljudima njihovo pravo našim lažnim zakletvama i svjedočenjima.' Slijedeća grupa od koje džehennemlije neće biti mirni jeste grupa ljudi koja će trčkarati između vatre i ključale lave. Njih će džehennemlije upitati: 'Ko ste vi i šta ste radili?' Oni će reći: 'Mi smo prenosili tuđe riječi među ljudima.'"' [380]

Svojim lancem prenosilaca bilježi od Šefijja b. Matia Asbehija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Četiri vrste ljudi bit će dodatna muka džehennemlijama koji će trčati između vatre i ključale lave proklinjući i zapomagajući. Džehennemlije će pitati jedni druge: 'Ko su ovi ljudi koji nam naš položaj čine još gorim?' To je čovjek koji će biti zatvoren u vatrenom tabutu, čovjek za kojim će se vući njegova crijeva, čovjek iz čijih će usta curiti krv i gnoj i čovjek koji će jesti svoje meso. Reći će se

[379] Vrlo slab, Ibn Abdilberr, 1/162.

[380] Slab, Ibn Mubarek, 327.

onome koji je zaključan u tabutu: 'Šta je s tom propalicom koji nam pogoršava ionako ružan i težak položaj?' On će reći: 'Taj propalica je umro, a imao je pri sebi dugova koje nije riješio.' Onda će onaj za kim se vuku njegova crijeva biti upitan: 'Šta je s tom propalicom koji nam pogoršava ionako ružan i težak položaj?' On će reći: 'Taj propalica nije vodio računa o tome gdje mokri i da li se na njemu zadržalo mokraće, i nije je sapirao sa sebe.' Onda će biti rečeno onome iz čijih usta curi krv i gnoj: 'Šta je s tom propalicom koji nam pogoršava ionako ružan i težak položaj?' On će reći: 'Taj je propalica slušao svaku poganu i uvredljivu riječ i onda je prenosio drugima. Uživao je u tome i uživao je u zavađanju.' Potom će se reći onome ko jede svoje meso: 'Šta je s tom propalicom koji nam pogoršava ionako ružan i težak položaj?' On će reći: 'Taj je propalica jela ljudsko meso i prenosio tuđe riječi.'"[381] Bilježi Ebu Nuajm i kaže: "Ovu predaju prenosi samo Ismail b. Ajjaš, a o Šefijju je različit stav, mada neki kažu da je bio ashab."

Već je navođen duži hadis koji Buhari bilježi od h. Semureta, zatim hadisi h. Ibn Abbasa, h. Ebu Hurejre i h. Ibn Mesuda, a koji govore o kaburskoj patnji, zatim hadis h. Ebu Hurejre koji govori o tome kojim će se ljudima raspiriti džehennemska vatra, i još mnogo je toga navedeno, a u značenju je onoga o čemu govori ovo poglavlje, pa obrati pažnju.

Rečeno je da će onaj ko pri sebi ima duga, ali nije to uzeo na nepravedan način i ima namjeru da taj dug vrati njegovom vlasniku, ali ga smrt spriječi u tome, Allah ga neće zadržati od Dženneta i neće biti kažnjen zbog svog nepodmirivanja obaveze. Allah će zadovoljiti njegove tužitelje, ako htjedne, pa će svi biti u Njegovoj milosti. Vjerovatno je onaj ko uzme pozajmicu pa je potroši u grijeh i ne mogne je vratiti taj koji će biti izvrgnut patnji i kazni.

381 Slab, Ebu Nuajm, 5/167,168. Ibn Mubarek, 328.

O PATNJI ONOGA KO JE MUČIO LJUDE NA DUNJALUKU

Ebu Davud Tajalisi svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Halida b. Velida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najžešću kaznu na Kijametskom danu imat će oni ljudi koji su na najgori način patili ljude na dunjaluku."[382]

Buhari svojim lancem prenosilaca bilježi od Halida b. Hakima b. Hizama da je Ebu Ubejde primio nekog čovjeka iz Ermenije. Njemu se obratio h. Halid b. Velid, pa su rekli prisutni: "Zar hoćeš da rasrdiš emira?" On reče: "Ne, čuo sam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Najžešću kaznu na Kijametskom danu imat će oni ljudi koji su na najgori način patili ljude na dunjaluku.'"[383]

Muslim bilježi sličnu predaju od Hišama b. Hakima b. Hizama da je prolazio pored nekih Nabatejaca u Šamu, koji su svezani stajali na suncu. On je pitao okupljene: "Šta je s ovim ljudima?" Rekoše mu: "Ovo im je zato što nisu platili džizju (glavarinu)." Hišam reče: "Svjedočim da sam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Allah će kažnjavati i mučiti one koji su kažnjavali i mučili ljude na dunjaluku.'"[384]

---

[382] Vjerodostojan, Ebu Davud Tajalisi, 1157.

[383] Vjerodostojan, Buhari u *Tarihul-kebir*, 3/143.

[384] Vjerodostojan, Muslim, 2613.

O ŽESTINI KAZNE ZA ONOGA KO JE NAREĐIVAO DOBRO A NIJE GA RADIO, KO JE ZABRANJIVAO ZLO A SAM GA RADIO, O GOVORNICIMA, O ONOME ČIJE RIJEČI DJELA NE PRATE I O TOME DA ĆE ONIMA KOJI SU POMAGALI NEPRAVEDNICIMA SU DŽEHENNEMSKI PSI

Buhari bilježi od h. Usame b. Zejda da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Bit će doveden čovjek koga će baciti u Džehennem i koga će gaziti kao što magarac gazi meljaju. Oko njega će hodati džehennemlije i govoriti mu: 'Čovječe, zar nam ti nisi naređivao dobro, a odvraćao od zla?' On će reći: 'Naređivao sam dobro, ali ga nisam radio, zabranjivao sam zlo a sam sam ga radio.'''[385]

Muslim slično bilježi od h. Usame b. Zejda da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Bit će doveden čovjek i bačen u vatru, pa će mu crijeva ispasti u vatru. On će se okretati kao magarac koji vrše žito. Oko njega će se okupiti džehennemlije i pitati: 'Čovječe, šta je s tobom? Zar nisi ti naređivao dobro a, zabranjivao zlo?' On će reći: 'Jesam, naređivao sam dobro, ali ga nisam i sam radio, i zabranjivao sam zlo, ali sam ga radio.'''[386]

Ebu Nuajm svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada sam imao Noćno putovanje, bio sam doveden do ljudi čije su usne čupane užarenim kliještima, i kada bi bile iščupane, vratile bi se u prvobitno stanje. Pitao sam: 'Ko su ovi, Džibrilu?' On mi reče: 'To su govornici iz tvog ummeta koji su govorili ono što nisu radili i koji su učili Kur'an, ali nisu radili po njemu.'''[387]

385 Vjerodostojan, Buhari, 3267.

386 Vjerodostojan, Muslim, 2989.

387 Vjerodostojan, Ebu Nuajm, 8/43,44.

Ibn Mubarek, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Enesa da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "One noći kada sam uzdignut na nebo vidio sam ljude čije su usne čupane užarenim kliještima, pa sam pitao: 'Ko su ovi, Džibrilu?' On mi reče: 'Govornici, tj. oni koji su ljudima preporučivali dobro, a sebe zaboravljali i koji su Knjigu izučavali.'"[388]

Bilježi se od Sufjana, a on od Ša'bija da je rekao: "Neke džennetlije pogledat će u neke džehennemlije, pa će ih pitati: 'Šta je vas dovelo u Džehennem, a mi smo ušli u Džennet zahvaljujući vašim savjetima i uputama?' Oni će reći: 'Mi smo vam kazivali i ukazivali na dobro, a sami ga nismo radili.'"[389]

Ebu Nuajm, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah će na Kijametskom danu oprostiti neukim ono što neće oprostiti učenim."[390]

Svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Garda i policija su pomoćnici tiranima i oni su džehennemski psi."[391]

Potpoglavlje: Neki učenjaci kažu: "Tri su vrste ljudi koji će osjećati najveće kajanje na Kijametskom danu: čovjek koji je imao roba i podučio ga osnovama islama, pa je rob to prihvatio i trudio se da bude dobar musliman, a njegov gospodar je to zanemarivao i griješio. Na Kijametskom danu roba će odvesti u Džennet, a njegovog gospodara u Džehennem, pa će on zavikati: 'Puste li tuge i žalosti! Zar ovo nije moj rob? Zar nisam posjedovao sve njegovo? A vidi: on je sretan, a ja propao.' Njemu će reći zaduženi melek: 'On se podučio, a ti nisi, on je dobro radio, a ti si griješio.' Drugi je čovjek onaj koji je sakupljao imetak ne vodeći računa o

388 Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 819.

389 Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 64.

390 Vrlo slab, Ebu Nuajm, 2/331. Ahmed b. Hanbel kaže da je neprihvatljiv.

391 Slab, Ebu Nuajm, 4/21. U lancu je prenosilaca Muhammed b. Muslim Taifi koji je imao loše pamćenje.

tome na kakav način. Nije se ni nauživao u tom imetku, a on je pripao njegovim nasljednicima, pa su ga oni trošili u pomaganju drugih, pokoravali se Allahu u tom imetku i nauživali se u njemu. Kada bude Kijametski dan, nasljednik će u Džennet, a onaj koji je sakupljao imetak u Džehennem. On će zavapiti: 'Puste li tuge i žalosti! Zar ovo nije imetak koji sam skupljao, ali mi ništa moje stanje nije popravio?' Melek će mu reći: 'Tvoj se nasljednik pokoravao Allahu, a ti nisi, on je dijelio radi Njegova zadovoljstva, a ti nisi, pa je on sretan, a ti si nesretan.'"

Treći je čovjek onaj koji je podučavao ljude i lijepo im kazivao, pa su oni radili po njegovim savjetima, a on nije, pa kada nastupi Kijametski dan, oni koji su ga slušali i radili po njegovim savjetima bit će odvedeni u Džennet, a on u Džehennem, pa će zavikati: "Puste li tuge i žalosti! Zar ovo nije proizvod mog podučavanja? Pa zašto su oni uspjeli, a ja nisam? Zašto su oni spašeni, a ja nisam?" Tada će mu melek reći: "Oni su radili po onome što si im kazivao, a ti nisi, pa su oni sretni, a ti si nesretan." Ovo navodi Ibn Dževzi.

Potpoglavlje: Ibrahim Nehai priča: "Mrzim priče zbog tri ajeta: 'Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate...'[392]; 'Zašto jedno govorite, a drugo radite? O, kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate'[393]; 'Ja ne želim da činim ono što vama zabranjujem.'"[394]

Ovi ajeti, a i hadisi, ukazuju na to da je kazna onome ko zna šta je dobro a šta zlo i ko zna da se obavezno provoditi i jedno i drugo veća nego onome ko to ne zna. Tako i treba da bude, jer onaj ko zna šta je dobro, a ne provodi ga, i zna šta je zlo i provodi ga, jeste kao onaj ko se izigrava s onim što je Allah naredio ili zabranio, pa je zaslužio i da se provede nad njim kazna. On je kao i onaj ko

[392] Sura Bekara, 44.
[393] Sura Saff, 2,3.
[394] Sura Hud, 88.

nema nikakve koristi od svoga znanja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Najžešću kaznu na Kijametskom danu iskusit će onaj učenjak koji se nije okoristio svojim znanjem."

H. Ebu Umame prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:"Uistinu će oni koji budu naređivali dobro, a zaboravljali sami sebe, biti, za perčine, odvučeni u Džehennem, pa će im se reći: 'Ko ste vi?' A oni će odgovoriti: 'Mi smo oni koji su naređivali dobro, ali smo zaboravljali da ga i sami činimo.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Vidio sam Amra b. Luhajja kao je, za perčin, odvučen u Džehennem, a on je prvi koji je podsticao na oslobađanje robova."[395]

Ako neko pita: "Navođen je hadis h. Ebu Seida u kojem se kaže da nije džehennemlija onaj ko uđe u Džehennem i izgori i umre u njemu (oni koji su griješili od vjernika dok im se kazna ne završi) onako kako ste naveli i kako je ispravnije mišljenje, a ovi hadis koji govore o grešnicima, iz njih se razumijeva nešto drugo. Da li je moguće pomiriti ove hadise i hadis koji govori o tome da vjernici neće biti izvrgnuti mučenju?"

Takvom će se reći: "Moguće je uskladiti ove hadise i to, Allah najbolje zna, ako kažemo da su džehennemlije oni koji su određeni za Džehennem, kao što Allah kaže: ***'Kad im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju.'"***[396] Hasan tumači ovaj ajet i kaže da će im se kože mijenjati svaki dan sedamdeset hiljada puta, a grešnici-vjernici, za razliku od ovih, bit će kažnjeni i poslije toga će umrijeti.

Dužina kažnjavanja različita je shodno različitosti njihovih grijeha i prekršaja. Kažu da je moguće i da budu izvrgnuti stalnim bolovima, samo što će bolovi vjernika biti mnogo manji nego bolovi nevjernika. Bolovi umrlih mnogo su manji nego bolovi i patnja živih. Kao dokaz tome neka nam posluže Allahove riječi: "A faraonove ljude zla kob zadesi. Oni će se ujutro i navečer u

[395] Muttefekun alejh, Buhari, 3521. Muslim, 2856.

[396] Sura Nisa, 56.

vatri pržiti, a kada nastupi Čas reći će se: 'Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!'"[397] Vidimo iz ajeta da se njima obećava žešća kazna nego ona koja im je bila obećana dok su bili mrtvi.

Primjer je tome i hadis koji prenosi Berra, a u kojem stoji da će nevjernik reći: "Gospodaru, ne dozvoli da nastane Smak! Gospodaru, ne dozvoli da nastupi Smak! Gospodaru, ne dozvoli da nastupi Smak!" Ovo je zato što nevjernik zna da je ono što ga čeka na ahiretu gore nego ono što je iskusio dok je bio mrtav.

Moguće je da je ono što je obećano govornicima pripremljeno za njihove kabure, i za određene organe tijela, kao što je navedeno u podužem hadisu h. Semureta, samo što riječi... "na Kijametskom danu" koje su u hadisu h. Usame, ukazuju na drugo. Allah najbolje zna. Moguće je da im bude i jedno i drugo zbog težine grijeha da jedno govore i preporučuju a drugo rade. Da nas Allah zaštiti od toga.

[397] Sura Mu'min, 45,46.

O HRANI, PIĆU I ODJEĆI DŽEHENNEMLIJA

Uzvišeni Allah kaže: ***"Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od vatre skrojena."***[398] ***"... košulje će im od katrana biti."***[399] ***"Drvo zekkum bit će hrana grješniku, u trbuhu će kao rastopljena kovina vreti."***[400] ***"U njemu svježine (sna) neće osjetiti, ni pića okusiti, osim vrele vode i kapljevine, kazne prikladne."***[401] ***"Ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći. Užasna li pića i grozna li boravišta!"***[402] ***"Sa vrela će uzavrelog piti, kada drugog jela osim trnja neće imati."***[403] ***"Zato on danas ovdje nema prisna prijatelja ni drugog jela osim pomija."***[404] Herevi kaže da je to sve ono što izlazi iz džehennemlija: gnoj, krv i ostalo.

Kažem da je to isto i kada se kaže "*gassak*". Ibn Mubarek bilježi od Sufjana, a on od Mensura, a on od Ibrahima i Ebu Ruzejna tumačenje Allahovih riječi: ***"Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevinu smrdljivu."***[405] "Sve ono što ističe od njihovih sekreti. Kažu da je to gusti gnoj odvratnog smrada."[406]

Ibn Vehb bilježi od h. Ibn Omera da je rekao da je *gassak* gusti gnoj odvratnog smrada, kada bi se ispljunulo od njega na zapadu, njegov smrad bi osjetili oni na istoku, a kada bi se ispljunulo na

---

[398] Sura Hadždž, 19.
[399] Sura Ibrahim, 50.
[400] Sura Duhan, 43-45.
[401] Sura Nebe, 24-26.
[402] Sura Kehf, 29.
[403] Sura Gašijeh, 4,5.
[404] Sura Hakka, 35,36.
[405] Sura Sad, 57.
[406] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 297.

istoku, usmrdilo bi onima na zapadu. Kažu da je *gassak* onemoćao od hladnoće.

Ka 'b kaže da je gassak izvor u Džehennemu u koji se slijeva sva pogan. Bit će doveden čovjek i samo jednom uronjen u njega, ali će mu spasti sva koža i meso s kostiju, pa će se meso vući za njim, zakačeno za njegove članke, kao što se odjeća vuče za čovjekom. Riječi: "... kazne prikladne" koriste se za njihova pogana djela.

Kažu da je zekkum dolina u Džehennemu.

Tumači Kur'ana kažu da je korijen drveta zekkum u šestom katu džehennema i da ono raste i razvija se zahvaljujući vrelini i plamenu, kao što dunjalučkom drveću godi voda. Svaki džehennemlija mora ga jesti i okusiti njegov plod; onaj ko je iznad njega silazit će i hraniti se njime, a onda će se vratiti svom staništu.

Ebu Imran Džuni tumači riječi: "Drvo zekkum, bit će hrana grešniku, u trbuhu će kao rastopljena kovina vreti." Čuo sam da čovjek koliko god odgrize od ploda zekkuma, da toliko zekkum odgrize od čovjeka.

O TOME DA ĆE DŽEHENNEMLIJE ŽEĐATI I GLADOVATI, O NJIHOVIM DOVAMA I ODGOVORIMA NA NJIH

Uzvišeni Allah kaže: ***"I stanovnici Vatre dozivat će stanovnike Dženneta: 'Prolijte na nas vode ili nešto od onoga čime vas je Allah obdario!', oni će reći: 'Allah je to dvoje nevjernicima zabranio.'"*** [407]

Bejheki bilježi od Muhammeda b. Ka 'ba Kurezija da je rekao: "Džehennemlije će imati pet dova, četiri će im Allah primiti, a kada izgovore petu, poslije nje neće nikada progovoriti. Reći će: ***'Gospodaru naš, dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijehe naše, pa ima li ikakva načina da se izađe?'*** [408] Allah će im odgovoriti: ***'To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, uzvišenom i velikom.'*** [409]

Drugi put će reći: ***'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas vrati da dobra djela činimo, mi, doista, čvrsto vjerujemo!'*** [410] A On će im reći: ***Pa trpite zato što ste zaboravljali da ćete ovaj dan doživjeti, i Mi ćemo vas zaboraviti, i vječnu patnju trpite zbog onoga što ste radili.'*** [411] Oni će reći: 'Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike.' On će im reći: ***'A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet?'*** [412]

[407] Sura A'raf, 50.
[408] Sura Mu'min, 11.
[409] Sura Mu'min, 12.
[410] Sura Sedžda, 12.
[411] Sura Sedžda, 14.
[412] Sura Ibrahim, 44.

Zatim će reći: 'Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili.' A Allah će im odgovoriti: *'A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj ko je trebao da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i onaj ko opominje? Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći.'* [413]

Oni će reći: *'Gospodaru naš, naši prohtjevi bili su od nas jači, te smo postali narod zalutali.'* [414] A Allah će im odgovoriti: *'Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!'* [415] Poslije ovoga neće više nikada progovoriti." [416]

Ibn Mubarek, svojim lancem prenosilaca, bilježi dužu verziju od ove, a od Muhammeda b. Ka' ba Kurezija bilježi da je rekao: "Čuo sam da će džehennemlije tražiti pomoći od džehennemskih čuvara." O tome Allah kaže: ***"I oni koji će u vatri biti govorit će stražarima džehennemskim: 'Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnje ublaži!"*** [417] Oni će zatražiti samo jedan dan da im se u njemu umanji patnja, ali će im čuvari Džehennema odgovoriti: ***"'A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?' 'Jesu!', odgovorit će. 'Molite onda vi!', reći će oni. Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti."*** [418]

Kada izgube svaku nadu da će im Čuvari pomoći, okrenut će se Maliku, ključaru Džehennema, koji će imati mjesto u centru Džehennema, a Meleki patnje će mu stalno dolaziti i odlaziti od njega. On će imati pred sobom kompletan Džehennem i njegov najudaljeniji dio bit će mu jednak kao i onaj najbliži. Džehennemlije će mu reći: ***'O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!'*** [419]

[413] Sura Fatir, 37.
[414] Sura Mu'minun, 106.
[415] Sura Mu'minun, 108.
[416] Predaju, u cijelosti, pogledaj u Taberijevom *Tefsiru*, 18/44.
[417] Sura Mu'min, 49.
[418] Sura Mu'min, 50.
[419] Sura Zuhruf, 77.

"Malik im neće odgovoriti osamdeset godina, a godina je tristo šezdeset dana, mjesec je trideset dana, a jedan dan je koliko hiljadu godina, po vašem računanju." [420] Nakon takvih osamdeset godina, Malik će im se okrenuti i reći: *"Vi ćete tu vječno ostati."* [421]

Kada budu čuli od Malika i kada budu izgubili svaku nadu u pomoć sa strane, reći će jedni drugima: "Znate šta, mi smo u patnji u kojoj jesmo, kazna nam je takva kakva jeste, nego, da mi osaburimo (strpimo se i ustrajemo). Možda imadnemo koristi od naše ustrajnosti, kao što su oni koji su bili pokorni Allahu imali koristi od svoje ustrajnosti u pokoravanju Allahu." Složit će se da trebaju saburiti. Njihov sabur će potrajati dugo vremena, a onda će obeznađeni reći: ***"Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti."*** [422] Tada će Iblis reći: ***"Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio, ali ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim."*** [423]

Kada budu čuli Iblisov govor, jedni će druge koriti, pa će biti pozvani: ***"Allahova je odvratnost prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici - bila doista veća od vaše odvratnosti prema sebi." "Gospodaru naš, reći će oni, dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijehe naše, pa ima li ikakva načina da se izađe?" "To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, uzvišenom i velikom."*** [424]

[420] Sura Hadž, 47.
[421] Sura Zuhruf, 77.
[422] Sura Ibrahim, 21.
[423] Sura Ibrahim, 22.
[424] Sura Mu'min, 10-12.

Ovo je jednom, a drugi put će pozvati: *"Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas vrati da dobra djela činimo, mi, doista čvrsto vjerujemo!" Njima će se reći: "A kad bismo htjeli, svakog čovjeka bismo na Pravi put uputili, ali Ja sam već istinu rekao: 'Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno! Pa trpite zato što ste zaboravljali da ćete ovaj dan doživjeti, i Mi ćemo vas zaboraviti, i vječnu patnju trpite zbog onoga što ste radili.'"*[425]

Treći put će dozivati: *"'Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike!' Ali će im se odgovoriti: 'A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet? I nastanili ste se u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili.' I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti."*[426]

Četvrti put će reći: "Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili." A Allah će im odgovoriti: *"A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj ko je trebao da razmisli imao vremena da razmisli, a došao vam je i onaj koji opominje? Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći." Zatim će proći vremena onoliko koliko On bude htio, a onda će im se reći: "Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, a vi ste ih poricali?"*[427]

Kada čuju Njegov glas, reći će: 'Sada je naš Gospodar zadovoljan', pa će reći: 'Gospodaru naš, naši prohtjevi su bili od nas jači, te smo postali narod zalutali.' A Allah će im odgovoriti: 'Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!' Tada će izgubiti svaku nadu i molbu... i okrenut će se jedni drugima[428] psujući jedan drugome

[425] Sura Sedžda, 12-14.
[426] Sura Ibrahim, 44-46.
[427] Sura Mu'minun, 105.
[428] Sura Tur, 25. (ovdje smo malo odstupili od prijevoda B. Korkuta)

u lice i koreći ga, a onda će se nad njima zatvoriti Džehennem."

Pričao mi je Ezher b. Ebi Ezher, kada mu je ovo spomenuto, da o tome govore Allahove riječi: "Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti i pravdanje im neće dozvoljeno biti."[429]

Ibn Mubarek, svojim lancem prenosilaca, bilježi od Abdullaha b. Amra da je rekao: "Džehennemlije će dozivati Malika, ali im on neće odgovarati četrdeset godina, a onda će im reći: 'Vječno ćete ostati!'" Allaha mi, njihove su molbe ništavne i Maliku i Malikovom Gospodaru. Oni će se obratiti svom Gospodaru: "Gospodaru naš, naši su prohtjevi bili od nas jači, te smo postali narod zalutali." Allah im neće ništa odgovoriti toliko vremena koliko je dunjaluk trajao i još toliko, a onda će im reći: "Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!" [430]

Allaha mi, poslije ovoga neće progovoriti nijedne jedine riječi, i samo će se čuti huktanje i plamćenje Džehennema. Njihov se uzdisaj poredi s revanjem magarca, koji na početku udiše glasno, a na kraju ispušta krik.

Tirmizi bilježi od Ebu Havšeba da je h. Ebu Derda rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Džehennemlije će, pored sve patnje, biti i gladni. Tražit će da ih se nahrani, ali će im se dati trnje, a od njega niti će se udebljati niti glad utoliti. Tražit će hranu, ali će dobiti rastopinu, pa će se sjetiti da su i oni dozvoljavali nepravdu i pogan kroz svoje piće. Tražit će da budu napojeni, pa će im se dati rastopljeno olovo i ono će im se dodavati gvozdenim kliještima, pa kada se približi njihovim licima, od vreline će im se koža guliti s lica, a kada budu napojeni time, sve što im je u utrobama popucat će. Reći će jedni drugima: 'Zovite Čuvare Džehennema', ali će im odgovoriti: 'A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?' 'Jesu!', odgovorit će. 'Molite onda vi!', reći će oni. Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti. Tada će reći: 'Zovite Malika!' Maliku će se obratiti:

[429] Sura Murselat, 35,36.

[430] Dobra predaja, Ibn Mubarek, 319.

'O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!' A on će im odgovoriti:'Vi ćete tu vječno ostati.'

A' meš kaže da je potvrđeno je da će između njihovog obraćanja Maliku i njegovog odgovora proći hiljadu godina.

Onda će reći jedni drugima: 'Obratite se vašem Gospodaru! Niko nije bolji od Njega.' Tada će reći: 'Gospodaru naš, izbavi nas iz nje; ako bismo ponovo zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili.' A On će im odgovoriti: 'Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!'

Tada će izgubiti nadu u bilo kakvo dobro i počet će othukivati, stenjati i proklinjati."[431]

Od h. Ebu Seida bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao o značenju Allahovih riječi: ***"I iskešenih zuba u njemu će ostati."***[432] "Vatra će tako unakaziti nevjernika da će mu gornja usna doći do pola glave, a donja će mu se usna objesiti do pupka."[433] "Džehennemske su pregrade četverostruke, a debljina svake od njih je onoliko koliko je četrdeset godina hoda, a kada bi se jedna kofa džehennemskih pomija izlila na dunjaluk, svi bi stanovnici osjetili smrad toga."[434] I kaže da je ovaj hadis hasen-sahih-garib.

Od istog prenosioca prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, za riječi "*ke-l-muhl* (talog od zejtina)", rekao: "Talog od zejtina (ulja), pa kada se to donese do lica džehennemlije, sva će mu se koža s lica istopiti."[435]

Od Ebu Hudžejzeta, a on od h. Ebu Hurejre bilježi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Užarena kovina bit će izlijevana na njihove glave sve dok ne dospije u njihove utrobe.

---

[431] Slab, Tirmizi, 2586.
[432] Sura Mu'minun, 105.
[433] Vjerodostojan, Tirmizi, 2587.
[434] Slab, Tirmizi, 2584.
[435] Slab, Tirmizi, 2581.

U utrobama se neće zadržavati nego će iscuriti na njihove noge, a onda će se oni vratiti kao što su i bili."[436] Od h. Ebu Umame bilježi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao o riječima: ***"I on će biti pojen odvratnom kapljevinom, mučit će se da je proguta."***[437] Bit će prinesena ta kapljevina njegovim ustima, a on će odbijati da je popije jer je odvratna, a kada je popije, koža s glave će mu sletjeti, crijeva će mu popucati i izaći će na čmar. Uzvišeni Allah kaže: ***"... koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati."***[438] ***"Ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći. Užasna li pića i grozna li boravišta!"***[439] [440]

Od h. Ibn Abbasa bilježi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio riječi: "Bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umrite samo kao muslimani!"[441], a onda je rekao: "Kada bi jedna kap zekkuma pala na dunjaluk, zatrovala bi život stanovnika dunjaluka, a šta je tek s onima kojima je to osnovna hrana?" Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen-sahih, a bilježi ga i Ibn Madže.

---

436 Vjerodostojan, Tirmizi, 2582.
437 Sura Ibrahim, 16.
438 Sura Muhammed, 15.
439 Sura Kehf, 29.
440 Slab, Tirmizi, 2583.
441 Sura Al Imran, 102.

O PLAČU DŽEHENNEMLIJA I O ONOME KO IMA NAJBLAŽU KAZNU OD NJIH

Ibn Mubarek, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Enesa da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: "Ljudi, plačite, a ako ne možete plakati, onda se pretvarajte da plačete." Džehennemlije će toliko plakati da će im suze izbrazdati njihova lica. Kada im nestane suza, plakat će krv i isplakat će oči svoje. Kada bi se lađa postavila da plovi po njihovim suzama, mogla bi ploviti.[442]

Ibn Madže bilježi ovaj hadis od istog prenosioca da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Plač će obuzeti džehennemlije toliko da će isplakati suze, pa će plakati krv da će izbrazdati lica svoja, pa kada bi se brodovi stavili, mogli bi ploviti po tome."[443]

Muslim bilježi od h. Numana b. Beširа da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najblažu kaznu u Džehennemu imat će onaj čovjek pod čijim tabanima će biti dvije žeravice od kojih će mu mozak ključati."[444]

Od h. Ebu Musaa bilježi se da je rekao: "Džehennemlije će plakati suze, pa kada bi se brodovi pustili, mogli bi ploviti po njima. Poslije toga plakat će krv. Zbog onoga u čemu su oni trebalo bi plakati."

---

[442] Slab, Ibn Mubarek, 259.

[443] Slab, Ibn Madže, 4324.

[444] Vjerodostojan, Muslim, 213.

Pisac kaže, oslanjajući se na nabrojano: "U Objavi stoji: *'Malo će se oni smijati, a dugo će plakati, bit će to kazna za ono što su zaslužili.*'"[445]

Tirmizi bilježi predaju od h. Ebu Zerra da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allaha mi, da znate ono što ja znam, malo biste se smijali, a mnogo biste plakali." Onaj ko mnogo plače strahujući od Allaha, mnogo će se smijati na ahiretu. Uzvišeni Allah, kada govori o džennetlijama, kaže: ***"Prije smo među svojima strahovali."*** [446]

A džehennemlije opisuje riječima: ***"A kada se porodicama svojim vraćaju, vraćaju se šale zbijajući."***[447] "A vi ćete se njima smijati."[448] Ovo će biti objašnjeno.

O TOME DA ĆE SVAKI MUSLIMAN IMATI DŽEHENNEMSKU ZAMJENU U NEVJERNIKU

Ibn Madže, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Ebu Berde da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada Allah na Kijametskom danu okupi sva stvorenja, dozvolit će Muhammedovom, sallallahu alejhi ve sellem, ummetu da učine sedždu, pa će oni na sedždi dugo ostati, a onda će se reći: 'Podignite glave, vaše neprijatelje smo učinili vašim zamjenama u Džehennemu.'"[449]

On bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ovom je ummetu ukazana milost. Njihova je

[445] Sura Tevbe, 82.

[446] Sura Tur, 26.

[447] Sura Mutaffifin, 31.

[448] Vjerodostojan, Tirmizi, 2312.

[449] Slab, Ibn Madže, 4291.

kazna u njihovim rukama. Kada bude Kijametski dan, svakom muslimanu bit će dat jedan mnogobožac i reći će se: 'Ovo je tvoja zamjena za Džehennem.'"[450]

Kažem da ova dva hadisa, iako nisu jakog lanca prenosilaca, jer Darekutni kaže da je Džebbare b. Mugallis odbačen, njihovo je značenje ispravno, shodno hadisu koji bilježi Muslim.

Od h. Ebu Berde bilježi se, a on prenosi od h. Ebu Musaa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bude Kijametski dan, Allah će svakom muslimanu dati jednog židova ili kršćanina i reći će se: 'Ovo je onaj koji će na tvoje mjesto u Džehennemu.'"[451]

U drugoj predaji stoji: "Neće umrijeti nijedan musliman a da Allah na njegovo mjesto, u Džehennemu, neće staviti jednog židova ili kršćanina." Omer b. Abdulaziz zatražio je od prenosioca da mu se tri puta zakune Allahom da je njegov otac to čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i prenosilac mu se zakleo. [452]

Potpoglavlje: Naši učenjaci kažu da ovi hadisi, na prvi pogled, ukazuju da su općeg značenja i da obuhvataju sve muslimane, ali nije tako. Oni se odnose na one grešnike koje je Allah počastio Svojom milošću i oprostom, pa je svakom od njih dao po jednog židova ili kršćanina da mu bude zamjena u Džehennemu. Za dokaz ovakvoj svojoj tvrdnji uzimaju hadis koji se prenosi od h. Ebu Berde da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Na Kijametski dan bit će dovedeni muslimani koji će imati grijeha kolika su brda, pa će im Allah te grijehe oprostiti, a natovariti ih na židove i kršćane." Ovaj hadis bilježi Muslim svojim lancem prenosilaca.

---

[450] Slab, Ibn Madže, 4292.

[451] Vjerodostojan, Muslim, 2767.

[452] Vjerodostojan, Muslim, 2767/50.

Kažu: A šta znače riječi: "Pa će im ih Allah oprostiti?" To znači da ih neće kažnjavati zbog njih, nego će preći preko njih kao da ih nisu ni počinili.

A značenje riječi da će ih staviti na židove i kršćane jeste da će im uvećati njihovu kaznu pa će ispaštati i za ono što su oni zgriješili a i ono što su zgriješili muslimani - grešnici, da su im bili ubrojeni ti grijesi. Allah nikog neće kazniti za grijeh drugog. ***"A nijedan grešnik neće nositi grijehe drugoga!"*** [453] Ali On ima pravo uvećati kaznu kome hoće, i da smanji kome hoće, shodno Njegovoj volji, jer ne pitamo o Njegovim postupcima.

A riječi, u drugoj predaji: "Neće umrijeti musliman a da Allah na njegovo mjesto neće uvesti židova ili kršćanina", znači da musliman koji je zgriješio i svojim grijesima zaslužio mjesto u Džehennemu, pa mu Allah oprostio grijehe, to njegovo mjesto ostaje prazno. Allah to mjesto popuni židovom ili kršćaninom kako bi bio kažnjavan na njemu, pored onog svoga mjesta koje ima za svoje nevjerovanje. Ovo potvrđuje i hadis od h. Enesa u kojem Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže za onog vjernika koji ostane postojan prilikom ispitivanja u kaburu: "Pogledaj svoje mjesto u Džehennemu, Allah ti ga je zamijenio mjestom u Džennetu."

Kažem da postoje hadisi koji ukazuju na to da svaki vjernik, svejedno bio on grešnik ili ne, ima dva mjesta, jedno u Džehennemu i jedno u Džennetu. U tom su značenju Allahove riječi: ***"Oni su dostojni nasljednici."*** [454] Vjernici će nasljeđivati nevjernike na njihovim mjestima u Džennetu, a nevjernici će nasljeđivati vjernike na njihovim mjestima u Džehennemu. O tome će biti više riječi. O tome govori hadis h. Enesa u kojem Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Kada čovjeka stave u kabur..." Ovaj je hadis već spominjan. Samo ovo je nasljedstvo različito, bit će onih koji će nasljeđivati bez polaganja

[453] Sura Zumer, 7.

[454] Sura Mu'minun, 10.

računa, a bit će i onih koji će nasljeđivati uz polaganje računa, a neki će nasljeđivati nakon što odgore svoju kaznu za počinjene grijehe, kako je bilo riječi.

Moguće je da se i ostvarenje džennetske nagrade naziva nasljedstvom, jer se nekima daje, a drugima se uskraćuje. To, podrazumijevaju Allahove riječi: ***"I oni će reći: 'Hvala Allahu, Koji nam je obećanje Svoje ispunio i u Džennetu nam mjesto darovao, da se u njemu nastanimo gdje hoćemo.'"*** [455]

O ALLAHOVIM RIJEČIMA: "ON ĆE ODGOVORITI: 'IMA LI JOŠ?'" [456]

Muslim prenosi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džehennem će se neprestano ubacivati ljudi, a on će neprestano pitati: 'Ima li još?', sve dok Gospodar ne postavi Svoj kadem u nj Tada će se Džehennem skupiti sa svih strana i zavikati: 'Dosta, dosta! Tako Ti Tvoje veličine i plemenitosti!' A u Džennetu će biti slobodnog prostora sve dok Allah ne stvori stvorenja za Dženneta i njima nastani ono što je prazno."[457]

U drugoj predaji hadisa, koju prenosi h. Ebu Hurejre stoji: "A što se tiče Džehennema, neće se napuniti sve dok Gospodar na nj ne postavi nogu. Tada će Džehennem zavikati: 'Dosta, dosta!' Tada će se napuniti i povući će se njegove strane jedna prema drugoj. Allah nikome od Svojih stvorenja neće nanijeti nepravde. Što se tiče Dženneta, za njegovu prazninu, Allah će stvoriti posebna stvorenja."[458]

---

[455] Sura Zumer, 74.
[456] Sura Kaf, 30.
[457] Vjerodostojan, Muslim, 2848.
[458] Vjerodostojan, Muslim, 2846.

Potpoglavlje: Učenjaci džehennemske riječi: "Ima li još?" tumače na dva načina: jedan je od njih da mu je obećano da će biti napunjen, pa će ga pitati: "Da li sam obećanje Svoje ispunio prema tebi? " A džehennem će pitati: "A da li ima zbora o tome?", tj. napunio sam se kao što se kaže: "Izvor se napunio i rekao: 'Popusti me malo, napunio sam svoj trbuh.'" Ovako tumače Mudžahid i neki drugi, a što se može zaključiti i iz samog hadisa.

Drugi kažu da će Džehennem tražiti još iz srdžbe i bijesa na one koji ga nastanjuju, kao što Uzvišeni kaže: "Gotovo da se od bijesa raspadne."

Što se tiče riječi: "... sve dok u nj ne stavi svoj kadem... ", u drugoj predaji: "... na njega svoj kadem... ", a u trećoj predaji: "... sve dok na nj ne stavi nogu." To je u značenju opisivanja onih koji će kasniti s ulaskom u Džehennem od onih koji su određeni za njega. Takvih će biti mnogo. Džehennemlije će biti bacani u Džehennem u skupinama, kao što kaže Uzvišeni: ***"Kad god se koja gomila u nj baci, stražari će je u njemu upitati: 'Zar nije niko dolazio da vas opominje?'"*** [459]

Ovaj stav potvrđuje i sam hadis: "Neprestano će biti bacani u Džehennem". Čuvari Džehennema čekat će te koji će biti ubačeni među posljednjima, jer su im ti ljudi poznati i po imenima, a i po svojstvima. Od h. Ibn Mesuda prenosi se da je rekao: "U Džehennemu nema nijednog boravišta, nijednog lanca, nijednog malja i nijedne postelje, a da na njoj nije napisano ime onoga koji će ga koristiti. Svaki od džehennemskih čuvara isščekuje onoga ko mu je dodijeljen, a koga zna po imenu i osobinama. Kada svaki od njih uzme onoga za koga je zadužen, i kad ne bude više džehennemlija, Čuvari će zavikati: 'Dosta, dosta!', tj.: 'Zadovoljili smo se.' Tada će se Džehennem stijesniti i nadviti nad one koji su u njemu, jer neće imati više koga iščekivati. O toj iščekivanoj skupini izrazio se kao o nozi ili stopalu, a ne da bi se kazalo kako

[459] Sura Mulk, 8.

je Allah tijelo, da je Allah uzvišen od onoga što govore oni koji su se ogriješili prema sebi i oni koji negiraju. "

Arapi za skupinu ljudi ili skakavaca kažu da je noga. Tako kažu: "Došla nam je noga ljudi, ili noga skakavaca", želeći time ukazati na mnoštvo.

Ovome tumačenju ide u prilog i sam hadis u kojem se kaže: "A u Džennetu će biti praznog prostora sve dok Allah ne stvori stvorenja koja će ga ispuniti." Hadis ima i druga tumačenja koja smo naveli u knjizi *Esma ve sifat*, a koja su slična onome što smo naveli. U Kur'anu, Uzvišeni Allah kaže: "A oni imaju kadem (stopalo) iskrenosti kod svog Gospodara." H. Ibn Abbas kaže: "Dostojanstveno mjesto." Taberi kaže da to znači: "Dobro djelo." I jedno i drugo ukazuje da se ne misli na organ, a Allah daje podršku kome hoće.

Ibn Furek kaže: "Neki govore da je Kadem jedno od Allahovih stvorenja koje će stvoriti na Kijametskom danu i tako nazvati. Pripisat će ga sebi kao nešto što Mu pripada, i to stvorenje će staviti u Džehennem, pa će se Džehennem ispuniti njime." Allah najbolje zna.

O TOME KO ĆE ZADNJI IZAĆI IZ DŽEHENNEMA I KO ĆE ZADNJI UĆI U DŽENNET, O TOME KO JE ON, IZ KOJEG JE PLEMENA I KAKO SE ZOVE

Muslim bilježi od h. Abdullaha b. Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uistinu znam ko je zadnji džehennemlija koji će izaći iz njega, zadnji džehennemlija koji će ući u Džennet. To je čovjek koji će iz Džehennema izaći pužući, pa će mu Allah reći: 'Idi i uđi u Džennet'. Čovjek će otići do Dženneta i učinit će mu se da je on popunjen. Vratit će se i reći: 'Gospodaru, Džennet je popunjen.' Gospodar će mu reći: 'Idi i uđi u Džennet. Tebi pripada onoliko koliko je dunjaluk i deset puta toliko. Ili: 'Tebi je koliko je deset puta dunjaluk.' Čovjek će reći: 'Zar se sa mnom zavitlavaš i ismijavaš me, a Ti si Vladar? '" Prenosilac kaže: "Vidio sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da se nasmijao da su mu se ukazali kutnjaci." Tada je rekao: "To je čovjek koji će imati najmanje u Džennetu i najniži položaj."[460]

Od istog prenosioca bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Zadnji koji će ući u Džennet jeste čovjek koji će posrtati, ustajati i kojeg će vatra, s vremena na vrijeme, oprljiti. Kada se odmakne od vatre, okrenut će se njoj i reći: 'Slavljen i veličanstven neka je Onaj Koji me spasio od tebe. Alah mi je dao ono što nije dao nikome od prijašnjih, a ni potonjih.' Dat će se da nikne drvo, pa će on reći: 'Gospodaru, približi me ovom drvetu da se sklonim u njegovu hladovinu i napijem vode ispod njega.' Uzvišeni Allah će reći: 'Čovječe, ako ti to dozvolim, tražit ćeš još?' Čovjek će reći: 'Neću, Gospodaru!', i dat će Mu

[460] Vjerodostojan, Muslim, 186.

čvrsto obećanje da neće više ništa tražiti. Allah će mu oprostiti jer zna ono što čovjek ne zna i zna kakav je njegov karakter i čvrstina i ono na šta je čovjek slab. Dozvolit će mu da se približi tom drvetu i čovjek će otpočinuti u njegovoj hladovini i napit će se vode. Tada će dati da nikne drugo drvo koje će biti i bolje i ljepše od prvog, pa će čovjek reći: 'Gospodaru, približi me ovom drvetu da se sklonim u njegovu hladovinu i napijem vode ispod njega. Više ne tražim i neću tražiti.' Gospodar će mu reći: 'Čovječe, ako te primaknem ovom drvetu, tražit ćeš još.' Čovjek će čvrsto obećati da neće tražiti više ništa. Allah će mu oprostiti, jer zna šta je čovjek i koje su njegove slabosti. Primaknut će ga tom drvetu, a onda dati da izraste drvo koje će biti blizu džennetske kapije koje će biti ljepše i bolje od prva dva. Tada će čovjek tražiti kao i prva dva puta, pa kad se primakne tom drvetu, čut će glasove džennetlija i reći: 'Gospodaru, uvedi me u Džennet.' Gospodar će mu reći: 'Čovječe, čime da te se otarasim? Da li bi bio zadovoljan da ti dam koliko je dunjaluk i još toliko?' Čovjek će reći: 'Gospodaru, zar se ismijavaš sa mnom, a Ti si Gospodar svjetova?' Tada se Ibn Mesud nasmijao i rekao: 'Zar me nećete pitati čemu se smijem?' Prisutni upitaše: 'A čemu se smiješ?' On odgovori: 'Ovako se nasmijao i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pa su ga pitali: 'Čemu se smiješ Allahov Poslaniče?' On je odgovorio: 'Smijehu Gospodara svjetova.' Pa će mu reći: 'Ja se ne ismijavam s tobom nego radim što hoću. ''"[461]

H. Ibn Omer prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Zadnji koji će ući u Džennet jeste čovjek iz Džuhejne, a zvat će se Džuhejne. Džennetlije će govoriti: 'Džuhejne se zasigurno uvjerio.'" Ovo navodi Mejaniši u knjizi *Ihtijar fil-milhi minel-ahbari vel-asari.*

Ebu Bekr Hatib svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Zadnji koji će ući u Džennet jeste čovjek iz Džuhejne, pa će džennetlije

461 Vjerodostojan, Muslim, 187.

reći: 'Džuhejne zasigurno zna stvari, pa ga pitajte da li je ostao ijedan čovjek i ijedno stvorenje?'" Ovo bilježe Darekutni, Malik i Suhejli. Kažu da je čovjeku ime Hennad, a Allah najbolje zna.

Potpoglavlje: Riječi: "Zar me zavitlavaš?" i imaju dva tumačenja: jedno je od njih da će to čovjek izgovoriti zbog prevelike radosti i kada bude zanemario pred kim stoji, kao što je slučaj s onim koji je rekao: "Allahu moj, Ti si moj rob a ja Tvoj Gospodar."[462]

Drugo tumačenje je: "Zar ćeš me nagraditi za moja malobrojna dobra djela koja sam počinio na dunjaluku i za moju nemarnost?"

Ovo dođe kao nevjerica, kao što Allah kaže o munaficima: ***"Mi smo s vama, Mi se samo rugamo! Allah njih izvrgava poruzi..."***[463] Ili: ***"Oni spletkare, a i Allah spletke čini..."***

Takvih je ajeta i primjera mnogo. Allahovo izvrgavanje ruglu i poruzi bit će objašnjeno kasnije. Allahov smijeh znači Njegovo zadovoljstvo čovjekom. To upamti.

---

[462] Vjerodostojan, Muslim, 2747.

[463] Sura Bekara, 14,15.

O IZLASKU JEDNOBOŽACA IZ DŽEHENNEMA, O ONOME KOJI JE IZGOVARAO: "JA HANNANU, JA MENNANU", TUMAČENJU RIJEČI: "ONA ĆE IZNAD NJIH BITI ZATVORENA, PLAMENIM STUBOVIMA ZASVOĐENA" [464], I O STANJIMA DŽEHENNEMLIJA

Taberani, svojim lancem prenosilaca, bilježi od h. Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neki će ljudi, iz mog ummeta ući u Džehennem zbog svojih grijeha, i u njemu će ostati koliko Allah htjedne, a onda će se mnogobošci izrugivati s njima i govoriti im: 'Ne vidimo da vam je koristilo to što ste živjeli drugačije od nas i što ste vjerovali.' Poslije toga neće ostati nijedan čovjek, koji je vjerovao u Allaha, u Džehennemu."[465] Potom je Poslanik sallallahu alejhi ve sellem, proučio: ***"Zažalit će nevjernici često što nisu postali muslimani."*** [466]

Ebu Zilal prenosi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neki čovjek će hiljadu godina u Džehennemu dozivati: 'Ja Hannanu, Ja Mennanu' (O Ti Koji si blaži prema robovima nego majka prema djetetu, O Ti Koji daješ i ne prigovaraš). Allah će zapovijediti Džibrilu: 'Dovedi Mi tog i tog Mog roba.' Džibril će otići i zateći će džehennemlije kako leže na licima svojim. Vratit će se i reći: 'Gospodaru, nisam ga našao.' Allah će mu reći: 'On je na tom i tom mjestu.' Džibril će otići i dovesti tog čovjeka.

---

464 Sura Humeze, 8,9.

465 Slab, Hejsemi kaže da ga bilježi Taberanī. U lancu je prenosilaca Halid Eš'ari koji je odbačen. 7/45.

466 Sura Hidžr, 2.

Allah će mu reći: 'Robe Moj, kako ti se svidjelo tvoje mjesto i boravište?' Čovjek će reći: 'Ružno li je i mjesto i boravište.' Allah će reći: 'Vratite Mog roba.' Čovjek će reći: 'Gospodaru, nisam očekivao da ćeš me vratiti u Džehennem nakon što si me izveo iz njega.' Allah će reći: 'Ostavite Mog roba.'"[467]

Od Seida b. Džubejra bilježi se da je rekao: "U Džehennemu ima neki čovjek, mislim u nekom od rukavaca, koji će hiljadu godina dozivati: 'Ja Hannanu, Ja Mennanu!', pa će Uzvišeni Gospodar reći Džibrilu: 'Dovedi Mi tog i tog čovjeka iz Džehennema.' Džibril će otići i naći to mjesto zatvoreno. Vratit će se i reći: 'Gospodaru, to mjesto zaključano je nad njima.' Gospodar će reći: 'Vrati se, otključaj ga i izvedi Mog roba iz njega.' Džibril će se vratiti, otključati to mjesto i izvesti tog čovjeka koji će biti poput aveti. Ostavit će ga na obali Dženneta i Allah će dati da mu izrastu kosa i meso i da mu prostruji krv."[468]

Lejs bilježi od Mudžahida, a on od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: Zagovorništvo na Kijametskom danu imat će oni ljudi koji su činili velike grijehe, iz mog ummeta.

Riječi: "Najduže će u Džehennemu boraviti onaj ko ostane onoliko koliko je dunjaluk trajao od dana kad je stvoren, pa do dana kada je nestao, a to je sedam hiljada godina."

Allah, kada htjedne da izvede jednobošce iz Džehennema, nadahnut će pripadnike drugih ideja i vjera da kažu: "I mi, i vi, i naši preci bili smo na dunjaluku. Vi ste povjerovali, a mi zanijekali, vi ste potvrdili, a mi negirali, vi ste provodili, a mi odbijali vjeru, pa kakve koristi imate od toga? I mi i vi zajedno smo u vatri. Izvrgnuti ste patnji kao i mi, vječno u njoj boravite kao i mi." Tada će se Allah rasrditi kako nikad nije i kako nikad neće. Izvest će iz Džehennema sve one koji su vjerovali jednog u Boga i dovesti ih do izvora koji je između Dženneta, Džehennema

[467] Slab, Ahmed, 3/230. U lancu je prenosilaca Ebu Zilal, a on je slab.

[468] Slab, Ebu Nuajm, 4/285.

i Sirata i koji se zove Izvor života. Bit će poprskani njegovom vodom i proklijat će kao što klija sjemenje u naplavini. Ono što je izloženo suncu zeleno je i svježe, a ono što je u hladovini blijedo je. Bit će uvedeni u Džennet i na njihovim čelima bit će ispisano: "Ovo su Allahovi oslobođenici iz Džehennema." Jedan od njih u Džehennemu će ostati hiljadu godina i dozivat će: "Ja Hannanu, Ja Mennanu!" Allah će poslati meleka da ga traži, i taj melek tražit će ga sedamdeset godina, ali ga neće moći naći. Vratit će se Gospodaru i reći: "Prije sedamdeset godina naredio si mi da Ti dovedem tog čovjeka, ali ga nisam mogao naći." Allah će mu reći: "Idi, on je u toj dolini i pod tom stijenom. Dovedi Mi ga." Melek će otići, izvesti ga iz te doline i uvesti u Džennet.

Oslobođenici iz Džehennema zatražit će od Allaha da im izbriše ime koje im je napisano na čelu, pa će Allah poslati meleka i on će izbrisati napisano.

Zatim će se reći džennetlijama, a i oslobođenim džehennemlijama koji su ušli u Džennet: "Idite i pogledajte džehennemlije." Otići će i pogledati džehennemlije, pa će neki, među njima, vidjeti svog oca, komšiju, prijatelja, rob će vidjeti svog gospodara. Potom će im Allah poslati meleke s vatrenim pločama, vatrenim klincima i vatrenim stubama. Na džehennemlije će biti navaljene te vatrene ploče, učvrstit će ih tim vatrenim klincima i stegnuti tim stubama, tako da neće ostati ni najmanji otvor kroz koji bi moglo ući imalo svježine ili izaći imalo vreline, i Svemilosni će ih zaboraviti na Aršu. Džennetlije će se baviti svojim blagodatima. Poslije ovoga, džehennemlije neće moći uputiti nijednog poziva za pomoć. Sav njihov govor bit će jaukanje i stenjanje. O tome govore Allahove riječi: "Ona će iznad njih biti zatvorena, plamenim stubovima zasvođena."

Ebu Nuajm bilježi od Zazana da je rekao: "Čuo sam Kaba ahbara da kaže: 'Kada bude Kijametski dan, Allah će okupiti i prijašnje i potonje na jednom mjestu. Meleki će sići i formirati redove. Allah će reći Džibrilu: 'Dovedi Mi Džehennem'. Džehennem će biti upregnut u sedamdeset hiljada uzdi, pa kada se približi ljudima

koliko na stotinu godina, ispustit će krik od kojeg će ljudima srca poskočiti. Pustit će drugi krik i neće ostati nijedan melek i nijedan poslanik, a da neće pasti na koljena. Treći će njegov krik srca ljudi natjerati u grla, izbezumiti ih i natjerati svakog čovjeka da se zabrine za svoja djela. Čak će i Ibrahim, a.s. reći: 'Tako Ti mog prijateljstva, spasi me. Ne tražim drugo!' Musa, a.s. reći će: 'Tako Ti mog munadžata (razgovora) s Tobom, molim Te samo za sebe! Isa, a.s. reći će: 'Tako Ti onoga čime se me počastio i odlikovao, molim Te samo za sebe, ne molim za Merjemu koja me rodila!' Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, reći će: 'Spasi moj ummet! Moj ummet! Danas Te ne molim za sebe nego za moj ummet!'

Njemu će Uzvišeni reći: 'Moji štićenici (evlije) iz tvog ummeta danas se ne trebaju plašiti niti tugovati. Tako Mi Moje veličine i snage, danas ću učiniti radosnim tvoje oko tvojim ummetom.' Meleki će stati pred Allaha i čekati naređenja. Uzvišeni će im reći: 'Zebanije, vodite one koji su ustrajavali u činjenju velikih grijeha, iz Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta, u Džehennem. Srdit sam na njih jer su se bahato odnosili prema Mojim naređenjima dok su bili na dunjaluku, zanemarivali su Moja prava, činili su ono što sam im zabranio, ponižavali ljude i izazivali Me, mada sam ih odlikovao i počastio nad ostalim narodima. Nisu znali pravu vrijednost Mojih blagodati.' Tada će zebanije uzeti ljude za brade, a žene za kose i odvesti ih u Džehennem. Neće biti nijednog čovjeka koji će biti vođen u Džehennem, osim iz ovog ummeta, a da mu lice neće biti tamno. Na nogama će imati lance, a na vratovima okove, osim onih koji su iz ovog ummeta. Bit će sprovođeni shodno svojim djelima. Kada dođu do Džehennema, Malik će im se obratiti: 'Nesretnici, iz kojeg ste vi ummeta (naroda)? Niko mi ljepši od vas nije stigao.' Oni će reći: 'Malik, mi smo iz ummeta Kur'ana.' Malik će ih upitati: 'Nesretnici, zar Kur'an nije objavljen Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem?' Oni će podići svoje glasove vapeći i plačući: 'Muhammede! Muhammede! Muhammede! Čini šefaat

onima koji su određeni za Džehennem iz tvog ummeta!' Tada će Malik čuti prijeteći poziv: 'Malik, ko ti je naredio da koriš nesretnike, da im se obraćaš i da ih zadržavaš od odsluženja kazne? Malik, njihova lica nemoj učiniti tamnim jer su Mi padali na sedždu kada su bili na dunjaluku. Malik, ne stavljaj ih u lance jer su se čistili od džunupluka. Malik, ne stavljaj ih u okove jer su hodočastili Moju Kabu. Malik, ne oblači im odjeću od katrana, jer su se oslobađali svoje odjeće kako bi obukli ihrame. Malik, neredi vatri da im ne prži jezike jer su učili Kur'an. Malik, naredi Džehennemu da od njihovih tijela uzme shodno njihovim djelima.' Džehennem bolje zna šta su zaslužili nego što mati poznaje svoje dijete. Neke od njih će Džehennem će obuzeti do članaka, neke do koljena, neke do pupka, neke do prsa, a neke i preko toga. Kada ih Allah kazni za njihova nedjela i njihovu ustrajnost u velikim grijesima, otvorit će vrata između njih i mnogobožaca, pa će vidjeti da su u gornjem katu Džehennema. Oni nisu kušali ni pića ni svježine. Plačući će dozivati: 'Muhammede, smiluj se nesretnicima iz tvog ummeta i čini šefaat za njih.' Vatra im je izjela meso, krv i kosti. Potom će vikati: 'Gospodaru! Smiluj se onima koji Ti nisu druga pripisivali na dunjaluku, mada jesu griješili i ružno činili.' Tada će mnogobošci reći: 'Ništa vam ne koristi vaše vjerovanje u Allaha i Muhammeda.' Allah će se, na te riječi, rasrditi i reći: 'Džibrilu, idi i izvedi iz Džehennema sve one koji su Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta.' Džibril će ih izvesti u skupini, a već će biti ugljenisani. Zaronit će ih u rijeku koja protiče ispred Dženneta, a koja se zove Rijeka života. Ostat će u njoj sve dok ne postanu ljepši nego što su ikada bili. Potom će mu biti naređeno da ih uvede u Džennet, a na njihovim čelima bit će napisano: 'Ovo su džehennemlije, oslobođenici Milostivog iz ummeta Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, po tome će se poznavati među džennetlijama.' Oni će moliti Allaha da im izbriše to obilježje, i On će ga izbrisati. Poslije toga se nikada neće razlikovati od ostalih džennetlija.'" [469]

[469] Dobar, Ebu Nuajm, 2/312.

Ebu Nuajm bilježi od Ebu Imrana Džunija da je rekao: "Čuli smo da će, kada nastupi Kijametski dan, Allah narediti da se dovede svaki silnik, svaki šejtan, svaki onaj čijeg su se zla ljudi plašili na dunjaluku, pa će biti okovani u gvozdene okove. Onda će narediti da budu odvedeni u Džehennem. Onda će se zatvoriti nad njima. Allaha mi, nikada im noge neće biti sigurne u njemu, Allaha mi, nikada neće vidjeti nebeskog plavetnila. Allaha mi, nikada neće zaspati. Allaha mi, nikada neće osjetiti osvježavajućeg pića."

Onda će se reći džennetlijama: "Džennetlije, danas otvorite kapije. Ne bojte se ni silnika, ni šejtana, i jedite i pijte, uživajući u onome za što ste se trudili u davnim danima." Tada je Ebu Imran rekao: "Braćo, Allaha mi, to su vam ovi dani."

Potpoglavlje: Riječi "... pa će ih poprskati vodom i proklijat će kao sjemenje u naplavini", a u hadisu h. Ebu Seida, reći će se: "Džennetlije, polijte ih vodom!", imaju isto značenje. Klijanje je izlazak nečega. Sjeme koje je u naplavini najbrže klija, pa je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, usporedio brzinu njihovog oporavljanja s brzinom klijanja tog sjemenja. U Kur'anu nalazimo: ***"Zar ne vidiš da Allah s neba spušta kišu od koje zemlja zazeleni?"*** [470] O ovome je bilo govora.

Riječi: "A najduže će u Džehennemu boraviti onaj ko ostane onoliko koliko je trajao dunjaluk, od stvaranja do propadanja."

Različiti su stavovi o pitanju trajanja ovog svijeta. O tome astrolozi najviše pričaju. Neki kažu da dunjaluk traje sedam hiljada godina, koliko je planeta, za svaku od njih hiljadu godina. Drugi kažu da je trajanje dvanaest hiljada godina, koliko je sazviježđa, za svako od njih po hiljadu godina. Treći kažu da je trajanje tristo šezdeset hiljada godina, koliko je kosmičkih stepeni, za svaki stepen hiljadu godina.

[470] Sura Hadždž, 63.

Riječi: "Jedan čovjek, od njih, u Džehennemu će ostati hiljadu godina i dozivat će: 'Ja Hannanu, Ja Mennanu!'" Hannan je Onaj Koji hrli onome ko se od Njega okrenuo, a Mennan je Onaj Koji daje prije nego Ga se pita. Slavljen neka je On, osim Njega drugog boga nema. O tome smo kazali mnogo toga u knjizi *El-esna fi šerhi esmaillahil-husna ve sifatihil-ul-ja,* i neka je hvala Allahu. Već je govoreno o sličnim imenima, pa nema potrebe da se ponavlja.

Riječi: "*... i zaboravit će ih na Aršu*" u značenju da će ih ostaviti u patnji, kao što kaže: ***"Zaboravljaju Allaha, pa je i On njih zaboravio."***[471] Oni su ostavili robovanje Njemu i vjerovanje da je On jedan, pa je i On njih ostavio i zanemario. Arš ima mnogo značenja u govoru Arapa, jedno je od njih i *vlast.* O tome smo pisali u knjizi *El-esna fi šerhi esmaillahil-husna ve sifatihil-ul-ja.* Značenje ovih riječi jeste da ih je Allah ostavio i zanemario u svoj Svojoj snazi, veličini i vlasti. Ne pridaje im nikakvu pažnju, jer u Njegovom sveznanju, oni su određeni za vječni boravak u Džehennemu, i neće ući u Džennet čak i da deva prođe kroz iglene uši. Ehlu sunne jedinstvenog su stava da džehennemlije nikada neće izaći iz Džehennema, kao što su: Iblis, faraon, Haman, Karun, i svaki onaj ko je zanevjerovao, uzoholio se i odmetnuo se. Svaki je takav u Džehennemu u kojem neće ni živjeti ni umrijeti. Allah im je obećao tešku patnju, i kaže: ***"Kad im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju."***[472]

Isto su tako jedinstveni po pitanju da nijedan vjernik neće vječno ostati u Džehennemu, nego samo nevjernik koji je nijekao, pa upamti.

[471] Sura Tevbe, 67.

[472] Sura Nisa, 56.

Kažem: Neki, koji se ubrajaju u učene, ovdje su pogriješili, pa kaže: "Iz Džehennema će izaći svaki nevjernik i ući će u Džennet, jer razumljivo je da se srdžba preobrati u svoju suprotnost." Takvima se može reći: "Isto tako se i milost može preokrenuti u svoju suprotnost, pa da vjerovjesnici i evlije budu uvedeni u Džehennem i da budu izvrgnuti kazni u njemu." Ovakvo nešto je neprihvatljivo, shodno Njegovom obećanju. Njegovo obećanje je istinito, a On o džennetlijama kaže: "Bit će to dar koji će neprekidno trajati."[473] "Oni odatle nikada neće izvedeni biti."[474] "Nagrada će neprekidna čekati."[475] "U kojima će neprekidno uživati, vječno i zauvijek će u njima boraviti."[476] A za nevjernike kaže: "I prije će debelo uže kroz iglene uši proći nego što će oni u Džennet ući."[477] "Od toga dana ih iz Džehennema niko neće izvući niti će se od njih tražiti da odobrovolje Allaha."[478] I ovo je jasno, uopće, logika nema udjela ondje gdje se ummet složio i jedinstven stav zauzeo, i ondje gdje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nešto rekao. "A onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati."[479]

---

[473] Sura Hud, 108.
[474] Sura Hidžr, 48.
[475] Sura Inšikak, 25.
[476] Sura Tevbe, 21,22.
[477] Sura A'raf, 40.
[478] Sura Džasije, 35.
[479] Sura Nur, 40.

O ČOVJEKU KOJI ĆE DOZIVATI: "JA HANNANU, JA MENNANU", O ALLAHOVIM RIJEČIMA: "DANAS ĆE SE ONI KOJI SU VJEROVALI - NEVJERNICIMA PODSMIJAVATI, S DIVANA ĆE GLEDATI. ZAR ĆE NEVJERNICI BITI DRUKČIJE KAŽNJENI NEGO PREMA ONOME KAKO SU POSTUPALI." [480]

Ibn Mubarek bilježi da je Kilbi, prenoseći od Ebu Saliha, rekao o značenju Allahovih riječi: "Allah njih izvrgava poruzi." Bit će džehennemlijama rečeno: "Izađite iz Vatre!" Pootvarat će im se džehennemske kapije, pa kada dođu do njih i htjednu izaći, zatvorit će se pred njima. Zbog toga su Allahove riječi: "Allah njih izvrgava poruzi." Vjernici će im se smijati kada im se vrata zatvore pred nosom. Zbog toga Allah kaže: "Danas će se oni koji su vjerovali - nevjernicima podsmijavati."

Ibn Mubarek bilježi od Muhammeda b. Beššara, a on od Katade da je rekao o Allahovim riječima: "Danas će se oni koji su vjerovali - nevjernicima podsmijavati..."

Ka' b je govorio: "Između Dženneta i Džehennema je plamen (ravnica), pa kad vjernik htjedne da vidi nekog od svojih neprijatelja na dunjaluku, pogledat će preko te ravnice i vidjeti ga." O tome Allah kaže: ***"I on će pogledati i toga usred džehennema ugledati."*** [481]

Kaže: "Rečeno nam je da će pogledati i vidjeti kako ljudima lubanje vriju."

---

480 Sura Mutaffifin, 34-36.

481 Sura Saffat, 55.

Dio o tome: Ebu Hedbe bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Oni koji su ismijavali vjernike na dunjaluku, na Kijametskom će danu vidjeti otvorene džennetske kapije, i reći će im se: 'Ulazite u Džennet.' Kada dođu do kapije, ona će im se zatvoriti, a otvoriti druga i reći će im se: 'Uđite u Džennet.' Kada dođu do nje, zatvorit će im se, a otvorit će se treća. Molit će, ali im se dovi neće udovoljiti. Tada će im Gospodar reći: 'Vi ste se ismijavali s Mojim robovima? Zadnji ćete polagati račun.' Oni će, poslije toga, ustati i davit će se u svom znoju i dozivat će: 'Gospodaru naš, ili nas baci u Džehennem ili nas uvedi u svoje zadovoljstvo.'"[482]

Dio o tome: Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Na Kijametskom danu bit će dovedeni ljudi do Dženneta, pa kada mu se skroz približe i udahnu njegov miris, vide sve blagodati i dvorce koje je Allah pripremio za njegove stanovnike, reći će im se da se odmaknu od Dženneta. Da njima nema udjela u njemu. Oni će se vratiti s takvom ogorčenošću i tugom da niko, ni prijašnji ni potonji, nije osjetio takvo nešto. Govorit će: 'Gospodaru naš, da si nas uveo u Džehennem prije nego si nam pokazao ljepote i blagodati koje si pripremio za svoje evlije, bilo bi nam lakše, od ovoga.' Njima će Allah reći: 'To sam i htio s vama. Kada biste ostajali nasamo sa Mnom, suprotstavljali ste Mi se čineći velike grijehe, a kada biste sretali vjernike, pokazivali biste se jako pobožnim. Njima ste prikazivali ono što niste Meni svojim srcima. Bojali ste se ljudi, a niste Mene. Njima ste iskazivali poštovanje, a niste Meni. Ostavljali ste ljudima, a Meni niste. Danas ću vas kazniti bolnom kaznom uz to što ću vam zabraniti i uskratiti bilo kakvu nagradu.'"[483]

---

[482] Vrlo slab, ako ne i apokrifan, Iraki u *Tahridžil-ihja*, 3/125. U lancu je prenosilaca Ebu Hedbe, jedan od odbačenih, a on od h. Enesa.

[483] Vrlo slab, ako ne i apokrifan, Gazali u Ihja, 4/486,487.

O TOME DA ĆE DŽENNETLIJE NASLJEĐIVATI STANIŠTA DŽEHENNEMLIJA

U jednoj predaji od h. Ebu Hurejre stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah je svakom čovjeku učinio stanište u Džennetu i stanište u Džehennemu. Vjernici će zauzeti svoja mjesta i mjesta nevjernika u Džennetu, a nevjernicima će biti data vjernička mjesta u Džehennemu."[484]

Ibn Madže bilježi sličnu predaju od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Niko nema među vama, a da nema dva staništa: jedno u Džennetu i jedno u Džehennemu. Kada umre i uđe u džehennem, džennetlije naslijede njegovo mjesto."[485] O tome su Allahove riječi: "Oni su dostojni nasljednici."

Kažem: Ovo nam pojašnjava činjenicu da svaki čovjek ima mjesto u Džennetu i mjesto u Džehennemu, kao što je bilo riječi. Ovdje kazuje "... nema među vama... " obraćajući se plemenitim ashabima koji nisu činili grijeha koji iziskuje džehennemsku kaznu, da je Allah zadovoljan njima. O ovome će biti više riječi kada se bude govorilo o Džennetu.

484 Nepoznat izvor u hadiskim zbirkama, ali pisac navodi ovu predaju u svom Tefsiru, 12/115.

485 Vjerodostojan, Ibn Madže, 4341.

O VJEČNOSTI STANOVNIKA DŽENNETA I DŽEHENNEMA; O TOME DA ĆE SMRT BITI ZAKLANA NA SIRATU I O TOME KO ĆE JE ZAKLATI

Buhari bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada džennetlije odu u Džennet i džehennemlije u Džehennem, bit će dovedena smrt i postavit će se između Dženneta i Džehennema, a onda zaklati. Potom će glasnik povikati: 'Džennetlije, nema smrti, džehennemlije, nema smrti.' Džennetlije će osjetiti još veću radost od one koju su osjećali, a džehennemlije još veću tugu od one koju su imali."[486]

Muslim bilježi od h. Ebu Seida Hudrija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada džennetlije uđu u Džennet i džehennemlije u Džehennem, na Kijamet će biti izvedena smrt u vidu rogata ovna. Bit će zaustavljen između Dženneta i Džehennema, pa će se reći: 'Džennetlije, znate li šta je ovo?' Oni će zagledati i reći: 'Da, to je smrt.' Potom će se reći: Džehennemlije, znate li šta je ovo? - Oni će zagledati i reći: - Da, to je smrt. - Tada će biti naređeno i zaklat će tog ovna, a onda će se reći: 'Džennetlije, vječnost je od sada i nema smrti. Džehennemlije, od sada je vječnost i nema smrti.' Potom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio: ***'I opomeni ih na Dan tuge kada će biti s polaganjem računa završeno, a oni su ravnodušni bili i nisu vjerovali'***,[487] a onda je rukom pokazao na dunjaluk."[488]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bude Kijametski dan, bit će izvedena smrt u

[486] Vjerodostojan, Buhari, 6548.

[487] Sura Merjem, 39.

[488] Vjerodostojan, Muslim, 2849.

liku rogata ovna i zaustavljena između Dženneta i Džehennema, a oni će gledati njeno klanje. Kada bi ikada iko umro od radosti, to bi bili džennetlije tog dana, a kad bi iko umro od tuge, to bi bili džehennemlije tog dana."[489]

U podužem hadisu, Ibn Madže bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bit će dovedena smrt, na Kijametskom danu, i zaustavljena na Siratu. Tada će se reći: 'Džennetlije!' Oni će izvirivati strahujući da bi ih se moglo izvesti s njihova mjesta na kojem se nalaze. Onda će se reći: 'Džehennemlije!' I oni će izvirivati radujući se da bi mogli napustiti mjesto u kojem se nalaze. Pa će se reći: 'Znate li šta je ovo?' Oni će odgovoriti: 'Da, to je smrt.' Tada će biti naređeno i smrt će biti zaklana na Siratu, a onda će se reći i jednoj i drugoj grupi: 'Vječnost u onome u čemu ste, nikada i zauvijek nema smrti.'"[490]

Tirmizi bilježi od istog prenosioca, poduži hadis u kojem stoji: "Pa kada Allah uvede džennetlije u Džennet, a džehennemlije u Džehennem, bit će dovedena smrt ukrašena i opremljena. Zaustavit će je na zidu između Dženneta i Džehennema, a onda će se reći: 'Džennetlije!' Oni će se pomoliti ustrašeni. Zatim će se pozvati: 'Džehennemlije!' Oni će se pojaviti ozareni, nadajući se zagovorništvu. Reći će se i džennetlijama i džehennemlijama: 'Znate li šta je ovo?' I jedni i drugi reći će: 'Prepoznali smo, to je smrt koja je bila zadužena za nas.' Tada će smrt oboriti na stranu i zaklati je na zidu. Onda će se reći: 'Džennetlije, vječnost u kojoj nema smrti. Džehennemlije, vječnost u kojoj nema smrti.'"[491]

Potpoglavlje: Kažem da ovi hadisi s obzirom na vjerodostojnost, jasno ukazuju na to da će džehennemlije vječno ostati u Džehennemu, ne do određenog vremena, ne u stalnoj patnji izvjesno vrijeme, u kojoj neće osjetiti ni odmora ni raspoloženja,

489 Vjerodostojan, Tirmizi, 2558.

490 Vjerodostojan, Ibn Madže, 4327.

491 Vjerodostojan, Tirmizi, 2557.

nego kako kaže Uzvišeni i kako opisuje patnju nevjernika: *"A nevjernike čeka vatra džehennemska, oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti, eto tako ćemo svakog nevjernika kazniti", oni će u njemu jaukati: "Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili." "A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je trebalo da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i onaj koji opominje? Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći."* [492] *"Kad im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju." Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od vatre skrojena, a ključala voda bit će na glave njihove ljevana; od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim, i koža, a gvozdenim maljevima bit će mlaćeni; kad god pokušaju da zbog teškog jada iz nje izađu, bit će u nju vraćeni."* [493] O svemu ovome bilo je riječi.

Onaj koji kaže da će džehennemlije izaći iz vatre i da će Džehennem ostati prazan i pust, i da će nestati, taj se suprotstavlja i zdravom razumu, a i Objavi i jedinstvenom stavu učenjaka ummeta.

"Onoga ko se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je Pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće, i bacit ćemo ga u Džehennem, a užasno je on boravište!"[494]

Kažemo da će se isprazniti samo gornji sprat Džehennema u kojem će biti jednobošci-grešnici, na čijim ivicama raste, kako kažu, džerdžir (potočarka). Fadl b. Salih Meafiri kaže: "Jednom smo bili kod h. Enesa b. Malika, pa nam je rekao: 'Idite!', a otišli smo, a predvečer se vratili. On nam reče: 'Rekao sam vam da odete jer mi je došao jedan čovjek, čak iz Šama, i pitao me: 'Ebu Abdullahu, smatraš li ti da se smije jesti potočarka, s obzirom da se priča da će ona rasti na ivici Džehennema?' Ja sam mu rekao da

[492] Sura Fatir, 36-37.

[493] Sura Hadždž, 19-22.

[494] Sura Nisa, 115.

nije problematično. On mi reče: 'Ostavljam te Allahu na čuvanje i pažnju, i srdačno selamim.'" Ovo bilježi Ebu Bekr Hatib.

Bezzar bilježi od Amra b. Mejmuna da je Abdullah b. Amr rekao: "Doći će vrijeme kada će vjetrovi klepetati džehennemskom kapijom. U njemu neće biti nikoga, mislim od jednobožaca." Ovo je rekao Abdullah b. Amr, ali ovako nešto čovjek ne može reći na osnovu svog ličnog razmišljanja, pa kao da je ova izreka vezana za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Potpoglavlje: Govorili smo da je smrt pojam i objašnjavali to, kao i djela. Ono što je pojam ne može postati forma i materijalizovati se, nego Allah stvara likove od djela. Tako je i sa smrću, Allah je od nje stvorio rogata ovna i nadahnuo obje grupe saznanjem da je to smrt. Klanje smrti je dokaz da jeste vječnost za obje grupe.

Tirmizi kaže: "Stav učenjaka kao: Sufjana Sevrija, Malika b. Enesa, Ibn Mubareka, Ibn Ujejne, Vekia i drugih jeste da kažu: 'Smatramo da je ovo ovako kako je rečeno u hadisu, bez pitanja: Kako?'"

Ovo su prihvatili učenjaci hadisa da se ovo prenosi kao što jeste i vjeruje se u to bez tumačenja i pretpostavljanja.

Pisac kaže: "Smrt će biti dovedena kao ovan, Allah najbolje zna, na osnovu predaje da je smrt došla Ademu, a.s., u liku ovna i da je imao četiri hiljade krila, kako smo kazali na početku knjige u poglavlju: O osobini smrti i njenom izgledu kada uzima dušu vjerniku i nevjerniku.

U tumačenju sure Mulk, prenosi se od h. Ibn Abbasa, Mukatila i Kilbija, da Allahove riječi: ***"Onaj ko je dao smrt i život..."*** [495] znače da su život i smrt dvije forme, pa je smrt učinio u liku rogata ovna koji pored čega god prođe ili ko god osjeti njegov miris, da umre, a život je u liku putene kobile. Nju je jahao Džibril i ostali vjerovjesnici. Koraci su joj onoliki koliko pogled dopire, veća je

[495] Sura Mulk, 2.

od magarca, a manja od mazge. Ne prođe ni pored čega što osjeti njen miris, a da ne oživi, niti ni na što nagazi, a da to ne oživi. To je ta kobila od čijeg je traga Samirija uzeo grumen zemlje i izmiješao s zlatnom kovinom, pa je tele oživjelo. Ovo kažu Sa 'lebi i Kušejri, prenoseći od h. Ibn Abbasa, i Maverdi, prenoseći od Mukatila i Kilbija.[496]

Pisac *Hil 'nna 'lejni* kaže da je onaj ko će zaklati ovog ovna između Dženneta i Džehennema, Jahja sin Zekerijjaa, a.s., a pred Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, i po njegovoj naredbi. On još priča odgovarajuću priču o životu džennetlija i životu džehennemlija. Pisac *Kitabul-arus* kaže da će smrt zaklati Džibril, a Allah najbolje zna.

Ovim se završava poglavlje o Džehennemu, i neka je hvala Allahu Silnom i Koji mnogo prašta. Neka nas Allah sačuva Džehennema Svojom milošću i plemenitošću, nema gospodara osim Njega.

---

[496] Pogledaj *Durrul-mensur, 6/247,248.*

DRUGI DIO

S IMENOM ALLAHA, MILOSTIVOG SVEMILOSNOG

POGLAVLJA O DŽENNETU I O TOME KAKAV JE I KAKVE SU BLAGODATI U NJEMU

Allah opisuje džennetske bašče u Svojoj Knjizi u više sura, na veoma slikovit način. Najviše je opisa u suri Vakia i Rahman, suri Gašijeh i suri Dehr. Naš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pojašnjava to na najjasniji način. Od toga ćemo navesti predaje koje su vjerodostojne ili dobre, i od dobrih prethodnika i istaknutih pobožnjaka i učenjaka, da nas Allah s njima proživi, amin.

Ibn Vehb bilježi od Ibn Zejda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio: ***"Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio spomena vrijedan?"*** [497], dok mu je ona objavljivana, a kod njega je bio neki crnac koji ga je ispitivao, pa mu je h. Omer rekao: "Prekini s pitanjima, ne otežavaj Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: "Pusti ga, Omere." Kada je završeno objavljivanje ove sure i kada ju je učio, taj čovjek slušao ju je i kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, došao do ajeta koji govore o Džennetu, taj čovjek je duboko uzdahnuo, i poslije toga ispustio dušu. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Vašem prijatelju, ili bratu dušu je uzela ljubav i čežnja za Džennetom."[498]

[497] Sura Dehr, 1.

[498] Slab, pogledaj Durrul-mensur, 6/297.

OSOBINE DŽENNETLIJA NA DUNJALUKU

Ibn Vehb bilježi od Ibn Zejda da je rekao: "Allah je džennetlije opisao da strahuju, tuguju, plaču i čeznu na dunjaluku, pa im za to daje ahiretske blagodati i uživanja." Zatim je proučio: "Prije smo među svojima strahovali." A džehennemlije opisuje da su radosni na dunjaluku, da se smiju i provode, pa je proučio: ***"Jer je s čeljadi svojom radostan bio, i mislio da se nikada neće vratiti - a hoće!"*** [499] A o njima je već toliko ispričano da je dovoljno, i neka je hvala Allahu.

DIO O TOME DA LI SE ODLIKUJE DŽENNET NAD DŽENNETOM?

Uzvišeni Allah kaže: ***"A za onoga ko se stajanja pred Gospodarom svojim bojao bit će dva perivoja."***[500] ***Zatim ih opisuje, a onda kaže: "Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja."***[501] Od h. Ibn Abbasa se prenosi da je tumačio ajet: "A za onoga koji se je stajanja pred Gospodarom svojim bojao bit će dva perivoja." Za sprovođenje farzova, slijede dva džennetska perivoja.

Kažu da po dva džennetska perivoja idu svakome onome ko se Allaha bude bojao, a kažu i da su dva džennetska perivoja svim onima koji se budu bojali. Prvo je mišljenje prihvatljivije.

---

499 Sura Inšikak, 12-15.
500 Sura Rahman, 46.
501 Sura Rahman, 62.

Muhammed b. Ali Tirmizi kaže: "Jedan džennetski perivoj zato što se bojao svoga Gospodara, a drugi zato što je ostavljao svoje strasti i prohtjeve."

Bojao se stajanja pred svojim Gospodarom i polaganja računa, pa je ostavio griješenje. A kažu i da se bojao Allahovog znanja o njegovim nedjelima, pa ih je ostavio. ***"... Koji nad svakim bdi, nad onim šta ko radi..."***[502]

Mudžahid kaže da je čovjek koji se boji onaj koji naumi da uradi neki grijeh, pa se sjeti Allaha i ostavi ga.

Od h. Ibn Abbasa bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Dva džennetska perivoja jesu dvije bašče u džennetskom prostranstvu, od kojih je svaka velika koliko stotinu godina hoda. U sredini bašče je kuća od svjetlosti. U njoj nema ništa što nije prijatno i osvježavajuće, postojana je i drveća punog plodova."[503] Ovo bilježi Herevi i Sa'lebi, od h. Ebu Hurejre. Kažu da su u jednom Džennetu dvorci u dnu, a u drugom u vrhu. Mukatil kaže: "To su Džennetu adn i Džennetu neim."

A riječi: "Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja." H. Ibn Abbas tumači: "A pored dva spomenuta džennetska perivoja, čovjek će imati još dva. Ta su druga dva džennetska perivoja niže rangirana. Onaj ko se bude bojao stajanja pred Allahom imat će prva dva, i u njima će biti palmi i drugog drveća, a u druga dva će biti plodova s oranica i drugog bilja."

Maverdi kaže: "Moguće je da su druga dva perivoja za one koji budu sljedbenici prvima, jer je njihov stepen niži od stepena prvih. U prvom Džennetu bi bile hurije, a u drugom džennetski mladići, kako bi se napravila razlika između muških i ženskih sluga."

Ibn Džurejdž kaže: "To su četiri perivoja, prva dva su za one koji su prednjačili u svemu i u njima je par od svakog voća i dva

[502] Sura Ra'd, 33.

[503] Nisam našao ovaj hadis.

izvora tekuće vode, a druga su dva perivoja za sretnike i u njima su palme, voće svakojako i narovi, i dva izvora koji vodoskoke imaju."

Ibn Zejd kaže: "Prva dva Dženneta su od zlata i oni su za one koji su prednjačili svojim dobrim djelima i pobožnošću, a druga dva su od srebra i oni su za sretnike."

Pisac kaže: Ovako smatra i Hulejmi u knjizi *Minhadžuddini* i kao dokaz uzima predaju koju prenosi Seid b. Džubejr od h. Ibn Abbasa da je rekao da riječi: "... a za onoga ko se stajanja pred Gospodarom svojim bojao bit će dva perivoja" pa do riječi: "Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja" znaće da su prva dva za one koji su bliski i koji su taj stepen stekli svojim prednjačenjem u dobru, a druga dva za one koji su sretni. Slično tumačenje bilježi se i od h. Ebu Musaa.

Allah, opisujući džennetske perivoje, ukazuje i na razliku među njima, pa za prva dva kaže: ***"U kojima će biti dva izvora koja će teći"***, a za druga dva: ***"S izvorima koji prskaju, u svakom. Oni jesu puni vode, ali ona je u njima poput fontane, a prskanje i tok nije isto."*** Još kaže: ***"U njima će od svakog voća po dvije vrste biti."***[504] Poznato i nepoznato, ili svježe i osušeno. Spomenuto je uopćeno i nije izdvojena nijedna vrsta posebno, a za druga dva perivoja kaže: "c"[505], a nije rekao od svakog voća. Za prva dva perivoja kaže: ***"Naslonjeni na posteljama čije će postave od kadife biti..."***, a za druga dva kaže: ***"Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima, čarobnim i prekrasnim."*** Nesumnjivo je kadifa kvalitetnija od vezenog platna, da su ležaljke bolje od uzglavlja. Opisujući hurije u prva dva perivoja, kaže: "Bit će kao rubin i biser", a one u druga dva perivoja: "... u njima će biti ljepotica naravi divnih." Nije svaka ljepota kao ljepota rubina i bisera. Za prva dva kaže: "Puna stabala granatih", a za druga dva: "Modrozelena." Prva dva opisuje da su ispunjeni mnogim

[504] Sura Rahman, 52.
[505] Sura Rahman, 68.

krošnjama, a druga dva da su ispunjeni zelenilom. U svemu je ovome potvrda onome što smo rekli da su druga dva perivoja slabije rangirana. Vjerovatno se i nema ništa više dodati da bi se ukazalo na njihovu različitost, nego što je spomenuto.

Ako neko upita: "Zašto nisu spomenuti oni koji će nastanjivati ova druga dva perivoja, kao što su spomenuti oni koji će nastanjivati prva dva?"

Odgovor na to jeste da će sva četiri perivoja biti onima koji se boje stajanja pred Allahom, samo što se i takvi razlikuju među sobom. Prva su dva perivoja za one koji su dostigli krajnji stepen ibadeta, predanosti i straha od Allaha, a druga su dva perivoja za one koji nisu dostigli tolike stepene straha.

Pisac kaže: Ovo je jedno viđenje, a drugo je da su druga dva perivoja veličanstveniji i bolji od prva dva. Ovo smatra Dahhak, pa kaže da su prva dva perivoja od zlata i srebra, a da su druga dva od rubina i smaragda.

Riječima: "Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja" hoće se reći koji su prije prva dva. Ovako smatra Tirmizi Hakim u *Nevadirul-usul* i kaže: "još dva neznatnija", tj. bliža Aršu od prva dva. Mukatil kaže: "Prva dva Dženneta su Džennetu adn i Džennetu ne 'im, a druga dva Dženneta su Džennetul-firdevs i Džennetul-me 'va.

Pisac kaže: Na ovo ukazuju riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Kada tražite od Allaha, tražite Džennetul-firdevs." Ovaj će biti hadis kasnije naveden. Riječi: "S izvorima koji prskaju, u svakom" na raznovrsno voće, ljepotice nagizdane, jahalice osedlane i raznobojnu odjeću. Ovo ukazuje da su prskanje i vodoskoci mnogo više od toka.

Pisac kaže: Na ovo ukazuju tumačenja mufessira. Od h. Ibn Abbasa prenosi se da je rekao da "koji pršću" znači koji izbacuju vodoskoke. Od njega se prenosi i da je rekao: "Koji obilato daju dobro i plemenito." Ovo zastupaju i Hasan i Mudžahid. Od njega i h. Ibn Mesuda se prenosi i da su rekli da će ti izvori prskati

Allahove štićenike miskom, amberom i kamforom, kao što kiša kvasi ljude. Seid b. Džubejr kaže: "Raznovrsno voće i voda bit će prskani."

Riječi: "U njima će biti voća, palmi i šipaka" Neki učenjaci tumače da šipak nije voće, jer se ne vezuju iste stvari jedna na drugu. Ovo je na prvi pogled. Većina učenjaka smatra da je šipak voćka, a izdvojeni su šipak i hurma zbog njihove odlikovanosti nad ostalim voćem, kao što je u riječima Uzvišenog: ***"Redovno molitvu obavljajte, naročito onu krajem dana."*** [506] ***"Ko je neprijatelj Allahu i melekima Njegovim i Poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikalu."*** [507] Kažu da se ponavlja palma i šipak, jer je on za njih, u to vrijeme, bio ono što je za nas pšenica. Palma je bila izvor hrane, a šipak je dolazio kao poslastica. Mnogo su je sadili jer im je bila veoma potrebna. Voćke koje su im se sviđale bile su raznovrsne, a onda spominje palmu i šipak jer ih je bilo u obilju, od Meke do Medine, i u susjednim oblastima do Jemena. Stoga ih spominje posebno, a posebno ostalo voće.

Za riječi: "... ljepotica naravi divnih" Tirmizi kaže: "Onih koje je Allah odabrao i savršenim stvorio." Njegovo odabiranje nije ni nalik čovjekovom odabiranju. Zatim ih opisuje kao divne. Ako Tvorac nešto opiše kao lijepo, ko je u stanju zamisliti tu ljepotu? U prva dva perivoja bit će ljepotice smjerno oborenih pogleda koje će ličiti rubinu i biseru, a u druga dva Dženneta one ljepotice koje je Allah odabranim učinio. Pogledaj i zamisli razliku između onih koje su oborenih pogleda i onih koje je Allah odabrao. Zatim kaže: "Hurija u šatorima skrivenih." A za one u prva dva perivoja: "One koje preda se gledaju." Njihov je pogled ograničen samo na njihove muževe, a nije rečeno da su skrivene. One koje su skrivene na većem su stepenu.

Imamo predaju da je iz oblaka kod Arša padala kiša, i da je od svake kapi milosti stvorena hurija, a onda je svakoj od njih dat

[506] Sura Bekara, 238.

[507] Sura Bekara, 98.

šator na obalama džennetskih rijeka. Svaki je šator prostran četrdeset milja i nijedan nema vrata. Kada neki od Allahovih štićenika uđe u šator, šator se zatvori, pa nijedan pogled, ni meleka ni čovjeka-vjernika, ne prodire u unutrašnjost, a hurije su zaštićene od pogleda stvorenja, a Allah najbolje zna.

Zatim kaže: "Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima čarobnim i prekrasnim", a za one u prvim perivojima: "Naslonjeni na posteljama čije će postave od kadife biti..." Oni u drugim perivojima uživat će u svojim ležaljkama-njihaljkama, dok oni iz prvih perivoja to neće moći. Ovako tumači Tirmizi Hakim.

U hadisu o miradžu kazuje se da je Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bio doveden Refref i da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na njemu odletio do Arša. Tu stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Pa me dizao i spuštao sve dok me nije donio pred mog Gospodara..." A onda stoji i to da je, nakon što je došlo vrijeme za povratak, poletio s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, uzdižući se i spuštajući i donio ga do Džibrila. Džibrila je našao da plače i glasno izgovara zahvalu Allahu. Refref je jedan od sluga pred Allahom koji ima svoje osobenosti koje se tiču blizine, kao što je Burak, jahalica koju su jahali poslanici, izuzetna po tome na zemlji. Ovaj refref koji se spominje u ajetu jeste ležaljka, naročita za ta dva Dženneta. On njiše Allahove štićenike na obalama džennetskih rijeka, kako i koliko hoće, i isto tako u šatorima hurija prekrasnih.

Zatim kaže: "... ćilimima čarobnim." Allah spominje lijepe ćilime koje je stvorio u tim Džennetima. Izraz *abkarijj* došao je od sela koje se zove Abkarijj u Jemenu, a tu su se tkali izuzetni ćilimi. Allah je koristio izraze koji su bili poznati Arapima, i jasno se vidi, po opisima, razlika između perivoja.

Jedan od dobrih prethodnika rekao je: "Ako ukazuje na činjenicu da su druga dva perivoja niža od prva dva, kako mogu biti niža i manjeg kvaliteta, a imati ovakva svojstva?" Smatram da on nije

razumio svojstvo spomenuto u osamdeset devetom poglavlju knjige Nevadirul-usul.

Potpoglavlje: Uzvišeni Allah spominje da će onaj ko se bude bojao stajanja pred Gospodarom imati dva Dženneta, a da i pored njih imaju još dva Dženneta. Ove riječi ukazuju da se radi o četiri, a ne o osam Dženneta. O tome će doći pojašnjenje.

O OPISU DŽENNETA I NJEGOVIH BLAGODATI I O TOME ŠTA JE ALLAH PRIPREMIO NJEGOVIM STANOVNICIMA

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uzvišeni Allah kaže: 'Svojim dobrim robovima pripremio sam ono što oko nije vidjelo, uho nije čulo niti što čovjeku može naumpasti, niti vam ja mogu pokazati.' Potom je proučio: ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju.'"*** [508] [509]

Ibn Madže bilježi od h. Usame b. Zejda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jednog dana svojim ashabima rekao: "Ima li neko da je odlučio dobiti Džennet? U Džennetu nema opasnosti, Gospodara mi Kabe, on je svjetlo koje svjetluca, opojan miris, izuzetni dvorci, prekrasne rijeke, mnogobrojne voćke zrele i ukusne, vanredno lijepe supruge. Izuzetan nakit neponovljiv i trajan, obitavalište sigurno i fantastično."

Ashabi rekoše: "Svi ga odlučno želimo, Allahov Poslaniče!" On im reče: "Recite: 'Inšaellahu.' Potom je spomenuo džihad i podsticao na njega."[510]

---

[508] Sura Sedžda, 17.

[509] Vjerodostojan, Muslim, 2824/4.

[510] Slab, Ibn Madže, 4332.

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Pitao sam Allahovog Poslanika: 'Allahov Poslaniče, od čega su stvorenja stvorena?' On reče: 'Od vode.' 'A od čega je sazdan Džennet?' 'Jedna je ploča od srebra, a jedna od zlata, malter je misk. Pijesak je biser i rubin, a prašina je šafran. Onaj ko uđe u njega neće nikada beznađe osjetiti i trajno će uživati. Vječno će živjeti i smrti neće okusiti. Odjeća ne propada, niti se stari u njemu.'"[511] Kaže da se ovaj hadis prenosi i drugim lancem prenosilaca od h. Ebu Hurejre.

Pisac kaže da Tajalisi svojim, gore spomenutim, lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Pitali smo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Allahov Poslaniče, kada smo s tobom, naša se srca raznježe i mi budemo od stanovnika ahireta, a kada odemo od tebe i dođemo svojim ženama i djeci, onda nas dunjaluk privlači?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: 'Kada biste bili po povratku od mene kao kada ste sa mnom, meleki bi se rukovali s vama, posjećivali bi vas u vašim kućama. A da ne griješite, Allah bi doveo drugi narod koji griješi i oprosta traži kako bi im On praštao.' Onda smo rekli: 'Allahov Poslaniče, reci nam kakav je Džennet?' On odgovori: 'Ploča od zlata i ploča od srebra, a malter je misk. Kamenje je rubin i biser, a zemlja je šafran. Onaj ko uđe u njega neće nikada biti beznadan i vječno će u njemu ostati, smrti neće okusiti, niti će mu odjeća propadati i tijelo stariti.'"[512]

Muslim bilježi od h. Ebu Seida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Ibn Sajjadu: "Znaš li šta je džennetsko tlo?" On mu odgovori: "Prečišćeni i samljeveni bijeli misk, Ebu Kasime." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Istinu si rekao."[513]

Od istog se prenosi da je Ibn Sajjad pitao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o džennetskom tlu, pa je Poslanik, sallallahu

[511] Slab lanac prenosilaca, Tirmizi, 2526.

[512] Slab, Ebu Davud Tajalisi, 2583.

[513] Vjerodostojan, Muslim, 2928/92.

alejhi ve sellem, rekao: "Čisti, usitnjeni, bijeli misk."[514]

Ibn Mubarek svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Džennetski zid građen je tako što je ugrađena jedna zlatna i jedna srebrna cigla, a stepenice su od bisera i rubina." Dalje kaže: "Govorili smo da je pijesak biserje a prašina šafran."[515]

Kažem: Sve je ovo vezano za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, shodno prethodno rečenom u ovom poglavlju, a bit će još riječi.

O DŽENNETSKIM RIJEKAMA, BRDIMA I ŠTA JE NA DUNJALUKU OD TOGA

Uzvišeni Allah kaže: ***"Zar je Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha boje – u kojem su rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromijenjena ukusa, i rijeke od vina, prijatne onima koji piju, i rijeke od meda procijeđenog..."***[516] Postoje predaje koje kazuju da ove rijeke teku bez ustaljenih korita, usmjerene Alahovom svemoći.

Bilježi se od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Rijeke u Džennetu izviru ispod uzvišenja", ili je rekao "ispod brda", od miska."[517]

Ismail b. Ishak svojim lancem prenosilaca bilježi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Četiri su planine od džennetskih planina, četiri su rijeke od džennetskih rijeka i četiri su bitke od džennetskih bitaka. Prisutni upitaše: "A koja su to brda?" On reče: "Uhud, mi njega volimo i on voli nas, Tur, planina od džennetskih planina, Liban, brdo od džennetskih

---

[514] Vjerodostojan, Muslim, 2928/93.

[515] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 252.

[516] Sura Muhammed, 15.

[517] Slab, Iraki kaže da ga Ukajli spominje u *Duafau*. 4/490.

brda i Džudijj, džennetska planina. Rijeke su: Nil, Eufrat, Sejhan, (rijeka u Turskoj) i Džejhan (rijeka u Siriji). Bitke su: Bedr, Uhud, Hendek i Hajber."[518]

Istim lancem prenosilaca bilježi se i predaja: "Bili smo u ratnim pohodima s Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, i prvi je takav bio onaj u Ebvau, pa kada smo stigli u Revha, on je otpočinuo u Irkuzzabje i tu je predvodio namaz. Nakon namaza rekao je: 'Znate li kako se zove ovo brdo?' Prisutni odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju.' On reče: 'Ovo je Hasib, jedno od džennetskih brda', a za Revha je rekao: 'Ovo je Sedžasidž, jedna od džennetskih dolina. U ovoj je džamiji, prije mene, klanjalo sedamdeset vjerovjesnika. Pored nje je prošao Musa, a.s., odjeven u dva pamučna ogrtača, na devi, i prošao je pored sedamdeset hiljada pripadnika Benu Israila, i došao je do Kabe.'"[519]

Tirmizi bilježi od Hakima b. Muavije, a on od svoga oca da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima more vode, more mlijeka, more meda i more vina, pa odatle se odvajaju rijeke."[520]

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Sejhan, Džejhan, Nil i Eufrat džennetske su rijeke."[521] Ka' b kaže: "Rijeka Didžla (Tigris) jeste džennetska rijeka, Eufrat je rijeka mlijeka u Džennetu, Egipatska je rijeka rijeka vina u Džennetu, Sejhan je rijeka meda, a sve četiri ove rijeke izlaze iz Kevsera."

Buhari preko Šerika bilježi od h. Enesa događaj Israa: "... pa kada je dospio na zemlji najbliže nebo, vidio je dvije rijeke koje su hučale, pa je upitao: 'Džibrilu, šta je ovo?' 'To su dvije rijeke čiji su rukavci Nil i Eufrat.' Zatim je nastavio svoj put i stigao

---

518 Slab, Hejsemi ga spominje u *Medžmeu*, 4/14. i kaže da ga navodi Taberani.

519 Slab, Taberani u *Kebiru*, 17/16 (12)

520 Vjerodostojan, Tirmizi, 2571.

521 Vjerodostojan, Muslim, 2839.

do rijeke na kojoj je bio dvorac od bisera i smaragda. Udario je rukom po zidu tog dvorca i vidio da je misk. 'Šta je ovo Džibrilu?' 'To je Kevser kojeg ti je tvoj Gospodar ostavio.'" [522]

O TOME KAKO ĆE OVE RIJEKE NESTATI PRED KIJAMET, KADA SE POJAVE JEDŽUDŽ I MEDŽUDŽ, O UZDIZANJU KUR'ANA I ZNANJA

Ebu Džafer Nuhas svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah je na dunjaluk spustio pet rijeka: Sejhun, koja je u Indiji, Džejhun u Belhu (oblast u Iranu), Tigris i Eufrat u Iraku i Nil u Egiptu. Allah ih je pustio iz jednog izvora koji je u najnižim sferama Dženneta. Spustio ih je na krilima Džibrila i ulio u brda, a onda pustio da poteku zemljom. U njima je učinio mnoge koristi ljudima, za raznovrsne životne potrebe. O tome govore Njegove riječi: '***Mi s neba vodu s mjerom spuštamo, i u zemlji je zadržavamo.***'"[523] Kada se pojave Jedžudž i Medžudž, Allah će poslati Džibrila da uzme Kur'an i znanje sa zemlje i svih pet rijeka. On će to podići do nebesa. O tome govore Njegove riječi: "A kadri smo i da je odvedemo. Uzdizanjem ovih stvari ljudi gube dobro i dunjaluka i vjere."[524]

Kažem: Što se tiče uzdizanja Kur'ana, prilikom pojave Jedžudža i Medžudža, o tome se da raspravljati, a o tome će biti više riječi na kraju knjige.

Mes'udi prenosi da se Eufrat izlio za vrijeme h. Ibn Mesuda, pa je to ljudima bilo krivo. Ibn Mesud im je rekao: "Nemojte da vam

[522] Vjerodostojan, Buhari, 7517.

[523] Sura Mu'minun, 18.

[524] Vrlo slab, Ibn Adijj, 6/315.

bude krivo, doći će vrijeme kada će ljudi tražiti, po koritu Eufrata, mjesto gdje bi mogli nasuti vrč vode, ali ga neće moći naći. To će biti onda kada se rijeka vrati svom izvoru. Sva preostala voda i izvori bit će u Šamu."

O ovome će biti riječi.

O TOME ODAKLE IZVIRU DŽENNETSKE RIJEKE

Buhari bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Njegova Poslanika, klanja namaz, posti ramazan, Allah se obavezuje da će ga uvesti u Džennet, svejedno da li je selio na Allahovom putu, ili je ostao u mjestu gdje se rodio." Prisutni upitaše: "Allahov Poslaniče, hoćemo li tražiti muštuluk od ljudi za ovu vijest?" On reče: "U Džennetu ima stotinu sfera (stepeni) koje je Allah pripravio borcima na Allahovom putu, između svaka dva stepena je kao između nebesa i Zemlje. Kad tražite od Allaha, tražite da vam podari Firdevs, on je centar Dženneta i njegov najodabraniji dio. Iznad njega je Arš i iz njega izviru džennetske rijeke."[525] Katade kaže da je Firdevs najodabraniji, najkvalitetniji, najuzvišeniji i najbolji dio Dženneta.

Kažu da je Firdevs ime kojim se obuhvata sveukupan Džennet, kao što je Džehennem ime kojim se obuhvata cjelokupan Pakao. Allah, dž.š., na početku sure Mu 'minun hvali onu vrstu ljudi koju je opisao, a onda kaže: ***"Oni su dostojni nasljednici koji će Firdevs naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."***[526] Iste ljude navodi i u suri Mearidž, a onda kaže: ***"Oni će u džennetskim baščama biti počašćeni."***[527] Iz ovih ajeta vidimo da Firdevs obuhvata sve vrste Dženneta, a ne samo jednu. Ovaj stav zastupa i Vehb b. Munebbeh.

[525] Vjerodostojan, Buhari, 7423. Ibn Madže, 4331.

[526] Sura Mu'minun, 10,11.

[527] Sura Mearidž, 35.

O TOME DA JE VINO PIĆE DŽENNETLIJA, DA ONAJ KO GA JE PIO NA DUNJALUKU NEĆE GA PITI NA AHIRETU, O ODJEĆI DŽENNETLIJA I POSUDAMA ZA NJIH

Nesai bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko bude nosio svilu na dunjaluku, neće je oblačiti na ahiretu, ko bude pio vino na dunjaluku, neće ga piti na ahiretu, ko bude pio iz zlatnih i srebrnih posuda na dunjaluku, one će mu biti uskraćene na ahiretu." "Potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'To je odjeća, piće i posude džennetlija.'"[528]

Kažem: Ako bi neko rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izjednačio je ove stvari i rekao da će biti na ahiretu uskraćene onome ko ih bude imao na dunjaluku, a da li će mu biti uskraćene i ako bi taj čovjek ušao u Džennet?" Na takvo je pitanje naš odgovor: "Da, ako se ne bude pokajao za njih, shodno riječima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Ko bude pio vino na dunjaluku, pa se ne pokaje od njega, na ahiretu će mu ono biti uskraćeno."[529] Tako je i s onim ko oblači svilu, ko jede iz zlatne i srebrne posude, ili pije iz nje, zbog toga što uzima prije vremena ono što mu je Allah ostavio za ahireta, i što čini ono što je Allah zabranio na dunjaluku.

Tajalisi svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Seida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onaj ko oblači svilu na dunjaluku, neće je oblačiti na ahiretu, a ako uđe u Džennet, džennetlije će je oblačiti, a on neće."[530]

[528] Dobar, Nesai, 8/200. Hakim, 4/141.

[529] Vjerodostojan, Malik, 2/645 (11), Buhari, 5575, Muslim, 2003.

[530] Slab lanac prenosilaca, Tajalisi, 2217.

Ovo je krajnje jasno, a lanac je prenosilaca vjerodostojan, pa ako i uđe u Džennet, neće je oblačiti, mada ostaleq džennetlije hoće. I to je krajnje jasno. Ako je ovo pojašnjenje prenosioca, on bolje zna zašto je to rekao, a ovakvo nešto se ne može reći na osnovu ličnog stava. O ovome će biti više riječi.

O DŽENNETSKOM DRVEĆU I NJEGOVIM PLODOVIMA, O DŽENNETSKIM PLODOVIMA KOJI SU SLIČNI DUNJALUČKIM

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Uzvišeni Allah kaže: 'Pripremio sam Svojim dobrim robovima ono što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, niti ono što je na um palo čovjeku.'" Učite, ako hoćete: "I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju." U Džennetu ima drvo čija je hladovina krošnje tolika da bi konjaniku trebalo stotinu godina da je pređe. Učite, ako hoćete: ***"I u hladovini prostranoj."***[531] Mjesto na kojem bi čovjek odložio bič, u Džennetu, je bolje nego dunjaluk i sve na njemu. Učite, ako hoćete: ***"I ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden - taj je postigao što je želio; a život na ovom svijetu samo je varljivo naslađivanje."***[532] [533]

Ibn Mubarek bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima drvo za čiju bi hladovinu konjaniku, da je prijeđe, bilo potrebno sedamdeset", ili je rekao: "stotinu godina. To je drvo vječnosti."[534]

[531] Sura Vakia, 30.

[532] Sura Al Imran, 185.

[533] Vjerodostojan, Tirmizi, 3292.

[534] Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 266.

I kaže: "Rekao nam je Ebu Halid da mu je pričao Zijad, sluga Benu Mahzuma, da je čuo h. Ebu Hurejru da je rekao: 'U Džennetu ima drvo čiju hladovinu konjaniku treba stotinu godina da je pređe.'" Učite, ako hoćete: "I u hladovini prostranoj." To je čuo Ka 'b i rekao: "Istinu veli, tako mi Onoga Koji je Tevrat objavio Musau, sinu Imranovom, i Koji je objavio Furkan Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Kada bi čovjek pojahao ždrijebe, ili mladu devu, a onda počeo kružiti oko korijena tog drveta, životinja bi se pod njim srušila od starosti, a ne bi završila krug. Allah je to drvo posadio i u njega od Svog Ruha udahnuo. Ono je za one unutar džennetskih zidina. U Džennetu nema nijedne rijeke a da ne izvire ispod korijenja tog drveta."[535]

Tirmizi bilježi od h. Esme, kćerke h. Ebu Bekra, da je, kad su je pitali o Sidretul-munteha, rekla: "Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Konjanik njenu hladovinu prelazi za stotinu godina', ili je rekao: 'Hladovina je dovoljna za stotinu konjanika', prenosilac nije siguran, 'i pod njom je prostirka od zlata, a plodovi su veliki kao kule.'"[536]

Abdurrezzak svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada se preda mnom ukazao Sidretul-munteha, na sedmom nebu, njegovi su plodovi kao kule u Hidžru, a listovi su kao slonove uši. Ispod njegovog korijenja izviru dvije rijeke, a dvije se ne vide. Pitao sam: 'Džibrilu, šta je ovo?' On mi reče: 'Što se tiče dvije skrivene rijeke, one teku u Džennetu, a dvije rijeke koje vidiš su Nil i Eufrat.'"[537]

Kažem: "Sve bilježi Muslim, osim riječi: '... plodovi su kao kule u Hidžru", to je zabilježeno kod Darekutnija.[538]

Buhari svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Malika b. Sa 'saa

[535] Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 267.

[536] Dobar, Tirmizi, 2541.

[537] Vjerodostojan, Muslim, 164.

[538] Vjerodostojan, Darekutni, 1/25.

da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pričajući o Israu, rekao: "I ugledao sam Sidretul-munteha, a njegovi plodovi bili su kao kule u Hidžru. Listovi su mu kao slonove uši. U njegovom korijenju izviru četiri rijeke: dvije koje se vide i dvije koje su skrivene."[539]

U hadisu h. Ibn Mesuda spominje se da je Sidretul-munteha na najvišem mjestu u Džennetu.

Ibn Mubarek bilježi od Safvana b. Selima b. Amira da je rekao: "Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, govorili su: 'Nama jako koriste pitanja beduina', pa kaže: 'Neki je beduin došao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: 'Allahov Poslaniče, Allah u Kur'anu spominje nekakvo pogano drvo, a smatram da i u Džennetu ima drvo koje bi mučilo svog vlasnika?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita: 'A koje je to drvo?' Čovjek reče: 'Lotos, ono ima bodlje koje pate čovjeka.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Zar Uzvišeni Allah ne kaže: ***'Među lotosovim drvećem bez bodlji.'***'"[540], tj. svaka bodlja će biti zamijenjena plodom. Od svakog ploda moći će se napraviti sedamdeset i dva različita jela.[541] Ovo se prenosi i kao da će na njemu rasti hurme. Ovako kaže Ebu Muhammed Abdulhakk.

Abdurrezak svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Utbe b. Ubejda Sulemija da je rekao: "Neki je beduin došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i pitao ga o Džennetu, spomenuo mu izvor i pitao ga da li u Džennetu ima voćki. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu odgovori: 'Da, u njemu ima drvo koje se zove Tuba.' Čovjek upita: 'Allahov Poslaniče, kojem je drvetu kod nas ono najsličnije?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: 'Nije nalik nijednom drvetu kod nas, ali da li si bio u Šamu? Tamo ima drvo koje se zove orah, i raste na deblu i ima široku krošnju.' 'A koliki mu je korijen?' 'Kada bi uzeo mlado deve, ono bi prije umrlo od starosti nego bi obišao korijen tog drveta.'

[539] Vjerodostojan, Buhari, 3207.

[540] Sura Vakia, 28.

[541] Vjerodostojan, Ibn Mubarek, 263.

'A da li u Džennetu ima grožđa?' 'Da.' 'A koliki su grozdovi?' 'Toliki da bi gavranu trebalo mjesec dana leta da dođe od vrha do dna, a da se ne odmara nikako.' 'A kolika je, onda, boba tog grožđa?' 'Zamisli da tvoji roditelji odluče zaklati devu, oguliti joj kožu i od nje napraviti mješinu.' Čovjek reče: 'Allahov Poslaniče, ta boba bila bi dovoljna da zasiti i mene i moju porodicu?' 'Da, i tvoju familiju.'"[542]

Muslim bilježi od h. Ibn Abbasa, kada se klanjao namaz pomračenja sunca, da su prisutni pitali: "Allahov Poslaniče, vidjeli smo te da si pružio ruku za nečim, a onda si odustao?" On reče: "Vidio sam Džennet i posegnuo sam za grozdom. Da sam ga uzeo, vi biste jeli od njega sve dok ste živi."[543]

Ibn Mubarek bilježi od Mesudija, a on od Amra b. Murreta, a on od Ebu Ubejde da je rekao: "Džennetske palme imaju plodove koji su nanizani jedan na drugi, od korijena pa do vrha. Plodovi su kao kule. Kada god se otkine jedan plod, na njegovom mjestu nikne drugi. Voda u Džennetu teče bez korita, a grozd je dvanaest lakata visok." Potom je došao pripovjedaču i pitao ga: "Ko ti je govorio o ovome?" On reče: "Mesruk."[544]

Ibn Vehb bilježi hadis od Šehra b. Havšeba, a on od Ebu Umame Bahilija da je rekao: "Tuba je drvo u Džennetu, i ne postoji nijedna kuća, a da grana od njega nije do nje, niti ima ijedna lijepa ptica a da nije u krošnji njegovoj, niti ima ijedan plod, a da nije njegov."

Hatib bilježi od Ibrahima b. Nuha da je rekao: "Čuo sam Malika b. Enesa da je rekao: 'Na dunjaluku nema nijednog drveta čiji je plod sličan džennetskom osim banane, jer Allah kaže: ***'S plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom.'***"[545] A bananu jedemo i ljeti i zimi.

---

[542] Hadis ima slabosti, Ahmed, 4/183,184, Ibn Abdilberr, 3/321, Hejsemi, 10/414.

[543] Vjerodostojan, Muslim, 907.

[544] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 1489,1490.

[545] Sura Ra'd, 35.

Sa' lebi svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Zerra da je rekao: "Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, poklonjen je pladanj smokvi. Jeo je nešto, a onda rekao svojim ashabima: 'Jedite, kada bih rekao i za jednu voćku da je spuštena s nebesa, rekao bih za ovu, jer su džennetske voćke bez koštica. Jedite ovu voćku, jer ona liječi hemoroide i koristi kod kostobolje.'"

Pisac svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Alije da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Alija, jedite lubenicu i cijenite je, jer je njena voda iz Dženneta. Njena je slast džennetska slast. Nema čovjeka koji je jede a, da ga Allah neće izliječiti sedamdeset bolesti i u utrobu mu ubaciti sedamdeset ozdravljenja. Za svaki zalogaj upisat će mu deset dobrih djela, izbrisati deset hrđavih i podići za deset stepeni." Potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio: ***"I učinismo da iznad njega izraste vriježa jedne tikve."***[546] A onda je rekao: "Bundeva i lubenica su iz Dženneta."[547]

O DŽENNETSKOJ ODJEĆI I ODJEĆI DŽENNETLIJA

Uzvišeni Allah kaže: ***"I u zelena odijela od dibe i kadife oblačiti..."***[548] ***"A odjeća će im svilena biti."***[549]

Ibn Hennad Sirri svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Berra b. Aziba da je rekao: "Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, bila je poklonjena bala svile. Ashabi su je slali od ruke do ruke i utvrđivali joj kvalitet. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita ih: 'Da li vam se sviđa?' Oni odgovoriše: 'Sviđa nam se, Allahov Poslaniče.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Tako mi

[546] Sura Saffat, 146.

[547] Izmišljen, u lancu prenosilaca je Abbas b. Ahmed koji je optužen za izmišljanje hadisa, i Ali b. Hammad koji je odbačen.

[548] Sura Kehf, 31.

[549] Sura Hadždž, 23.

Onoga u Čijoj je vlasti moj život, maramica Sa' da b. Muaza u Džennetu je bolja od te svile.'"[550]

Hennad Sirri bilježi od Kubejse, a on od Hammada b. Seleme, a on od Muhammeda b. Abdurrahmana b. Amra b. Sa 'da b. Muaza da je Atarid b. Hadžib poklonio Alahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ogrtač od kadife, koji mu je poklonio Kisra, i njime ogrnuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa su se ljudi okupili diveći se, u čuđenju su govorili: "Allahov Poslaniče, da li ti je ovo spušteno s nebesa?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče im: "Šta se čudite i divite! Tako mi Onoga koji kontroliše moj život, maramica Sa 'da b. Muaza u Džennetu, bolja je od ovog ogrtača. Momče, idi Ebu Džehmu i donesi nam njegov enbidžanski ogrtač."[551]

O TOME DA JE DŽENNETSKA ODJEĆA IZ PLODA DŽENNETSKOG DRVETA, A ISTO JE I S KONJIMA I JAHALICAMA

Ibn Mubarek svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "U Džennetu je drvo koje se zove Tuba. Uzvišeni Allah će reći: 'Formiraj Mom robu što želi!' Iz plodova tog drveta čovjeku će doći konj onakav kakvog on želi, sa svom opremom i ukrasima. Isto će biti i sa bilo kojom drugom jahalicom koju čovjek poželi, svom opremom za nju, kao i odjećom za čovjeka, onako kako on zahtijeva i želi."[552]

Nesai bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je rekao: "Dok smo sjedili s Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, došao je neki čovjek i pitao:

---

[550] Muttefekun alejh, Buhari, 3802. Muslim, 2468.

[551] Vjerodostojan, Hennad, 145. Hejsemi u *Medžmeu*, 9/309,310. Svi prenosioci su vjerodostojni, osim Abdurrahmana b. Amra b. Sa'da b. Muaza, on je pouzdan.

[552] Slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 265.

'Allahov Poslaniče, reci nam o odjeći džennetlija, da li se stvara ili se tka?' Neki ljudi su se nasmijali ovakvom pitanju, pa im Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Šta se smijete? Onaj ko ne zna pita znalca.' Sjedio je malo, a onda reče: 'Gdje je pitalac za džennetsku odjeću?' 'Evo ga, Allahov Poslaniče.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: 'Ne, nego ona nastaje iz džennetskih plodova.' To je ponovio tri puta.'"[553] A Allah najbolje zna.

U DŽENNETU NEMA DRVETA ČIJE DEBLO NIJE OD ZLATA

Tirmizi bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu nema drveta čije deblo nije od zlata."[554] O ovome će, uskoro, biti više riječi, ako Allah da.

O DŽENNETSKIM PALMAMA, NJENIM PLODOVIMA I OSTALIM DOBRIMA

Ibn Mubarek svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Abbasa da je rekao: "Džennetska je palma smaragdnog korijena, a plodovi su joj od žeženog zlata. Njeno je lišće odjeća džennetlija, njihov nakit i ukrasi. Hurme su kao kule. Meso hurme bjelje je od mlijeka, slađe od meda, blaže od masla i nema koštica."[555]

Ibn Vehb bilježi od Ibn Zejda da je rekao: "Neki je čovjek upitao: 'Allahov Poslaniče, da li u Džennetu ima hurmi, ja jako volim hurme i palme?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Tako

[553] Dobar, Ahmed, 2/203. Nesai, 3/441 (5872)

[554] Slab, Tirmizi, 2525.

[555] Vjerodostojna predaja, Ibn Mubarek, 1488. Hakim, 2/475,476.

mi Onoga Koji upravlja mojim životom, palma ima korijen od zlata, grane su joj od zlata, listovi su joj od zlata, a grančice ljepše od najboljih i najljepših vrsta nakita koje je čovjek vidio. Pruće i peteljke su od zlata, kapice hurmi su od zlata, a same su hurme kao kule, mekše su od maslaca, a slađe od meda.'"

Ibn Dževzi bilježi od Džerira b. Abdullaha da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem uzeo jedan prut u ruku i rekao: "Džeriru, kada bi u Džennetu tražio ovakav prut, ne bi ga mogao naći." "A gdje su palme i ostalo drveće?", upitao je. "Korijenje je im je od bisera i zlata, a krošnje su napunjene plodovima."[556]

O SJETVI U DŽENNETU

Buhari bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, jednom pričao da će neki džennetlija tražiti od svog Gospodara dozvolu da sije. Kraj njega je sjedio neki čovjek iz pustinje. Allah će reći tom robu: "Zar nemaš šta hoćeš?" "Svakako da imam, ali volim sjetvu." Posijat će sjeme, a ono će brzo rasti, uzreti i bit će vrijeme žetve. Plodovi će biti kao brda, pa će Allah reći: "Ostavi se toga, čovječe, tebe ništa ne može zasititi." Tada je beduin rekao: "Vjerovatno će to biti neki čovjek iz Kurejša ili neki ensarija, oni su poljoprivrednici, a mi nismo takvi." Na te se riječi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nasmijao.[557]

---

[556] Vjerodostojan, Ebu Nuajm, 1/202.

[557] Vjerodostojan, Buhari, 2348,7519.

O DŽENNETSKIM KAPIJAMA I KOLIKO IH JE? ZA KOGA SU? KAKO SE ZOVU I KOLIKE SU?

Uzvišeni Allah kaže: ***"I kada do njega dođu, a kapije njegove već širom otvorene..."***[558] Neki učenjaci kažu da je u ovome ajetu upotrijebljen *vavussemanije* i da u Džennetu ima osam kapija. Kao dokaz svojoj tvrdnji, uzimaju i hadis: "Nema niko od vas ko uzme abdest i upotpuni ga, a onda kaže: 'Svjedočim da nema boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Poslanik', a da mu se ne otvori svih osam džennetskih kapija da uđe na koju hoće od njih."[559]

O određivanju ovih vrata, neki su se učenjaci izjasnili na osnovu hadisa koji bilježe Malik, Buhari i Muslim, a od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko udijeli dva para na Allahovom putu *Zevdžejn* (imetak i lično zalaganje), bit će prozvan u Džennetu: 'Allahov robe, ovo je dobro.' 'Onaj ko bude klanjao bit će pozvan s kapije namaza, onaj ko se bude zalagao na Allahovom putu bit će prozvan s kapije džihada, onaj ko bude davao sadaku bit će prozvan s kapije sadake, onaj ko bude postio bit će prozvan s kapije Rejjan.' Ebu Bekr reče: 'Allahov Poslaniče, nema nikoga koga si spomenuo da će biti prozvan, a daje to zbog nužde, pa ima li ijedna kapija za takvog?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Ima, i nadam se da ćeš ti biti taj.'"[560]

Kadi Ijad kaže: "Muslim u ovom hadisu spominje četiri džennetske kapije, a drugi spominju preostalih četiri. To su: kapija tevbe,

[558] Sura Zumer, 73.

[559] Vjerodostojan, Muslim, 234.

[560] Vjerodostojan, Buhari, 1897. Muslim, 1027. Muvetta, 2/373,374, (49).

kapija onih koji zatomljuju srdžbu, kapija zadovoljnih i kapija sretnih na koju će ući oni koji nemaju polaganja računa."

Kažem: Tirmizi Hakim spominje džennetske kapije: "Muhammedova, sallallahu alejhi ve sellem, kapija, kapija milosti, kapija tevbe koja je otvorena otkako ju je Allah stvorio i zatvorit će se kada sunce izađe sa zapada i neće se otvarati do Kijametskog dana. Ostale kapije podijeljene su spram dobrih djela; jedna je za namaz, jedna za post, jedna za zekat i sadaku, jedna za hadž, jedna za džihad, za očuvanje rodbinske veze, Umru." On je pridodao kapiju Hadža, kapiju Umre i kapiju održavanja rodbinske veze, pa je kod njega jedanaest džennetskih kapija.[561]

Adžurri bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima kapija koja se zove Duha. Kada nastupi Kijamet, bit će zazvano: 'Gdje su oni koji su ustrajno obavljali duha-namaz?' Ovo je vaša kapija, pa ulazite na nju." Nije isključeno da za nas bude i trinaesta kapija, shodno hadisu koji bilježi Tirmizi od Salima b. Abdullaha, a on od svoga oca da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kapija na koju će ući moj ummet široka je koliko je trostruko do Medžda. A oni će se toliko tiskati na tim vratima da će, skoro, iščašiti ramena."[562] Tirmizi kaže: "Pitao sam Muhammeda, misli na Buhariju, za ovaj hadis, a on mi je rekao da mu je nepoznat."

Kažem: Riječi "kapija mog ummeta" ukazuju da je to za ostatak ummeta. Onaj ko nije imao toliko određenog dobra da bi zaslužio da bude prozvan na određenu kapiju ući će na ovu, pa je, na osnovu ovoga, ovo trinaesta kapija. Na ovu će kapiju ući gurajući se. Već je spomenuto da su većina džennetlija jadnici. A Allah najbolje zna. Ono što ukazuje da je džennetskih kapija više od osam jeste predaja od h. Omera u kojoj stoji: "Ko se abdesti i upotpuni svoj abdest, a onda kaže: 'Svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog Koji nema druga, i svjedočim da je Muhammed

[561] Vrlo slab, Ibn Dževzi u *Ilel*, 1/471.

[562] Odbačen, Tirmizi, 2548.

Njegov rob i Poslanik', iskreno i sa srca, od džennetskih kapija će mu se, na Kijametskom danu, otvoriti osam, pa da izabere na koju će ući."

Ovaj hadis bilježe Tirmizi i drugi. Ibn Abdilberr kaže u *Temhidu*: "Otvorit će mu se od džennetskih kapija", a Ebu Davud, Nesai i Ibn Sindžer kažu: "Pootvarat će mu se osam džennetskih kapija." Na osnovu ove druge predaje je osam kapija Dženneta.[563]

Kažem: Već smo rekli da je kapija više od osam, i neka nas Allah podrži u tome, a što se tiče *vavussemanije* i da je na osnovu njega zaključeno da je džennetskih kapija osam, postoji ajet u kojem taj vav nije spomenut: ***"On je Allah – nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostatka, Onaj Koji svakog obezbjeđuje, Onaj Koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi."***[564] S obzirom da prije imena Gordi nije spomenut vav, ukazuje na slabost stava koji ga zagovara, mada je to ime spomenuto kao osmo. O tome smo pisali kada smo tumačili suru Tevbu i suru Kehf, i neka je svaka hvala Allahu.

Muslim bilježi od Halida b. Umejra da je rekao: "Govorio nam je Utbe b. Gazvan, koji je bio namjesnik u Basri, pa je zahvalio Allahu, spomenuo hadis koji je naveden, i između ostalog rekao: 'Spomenuo nam je da je između dva krila kapije razdaljina koliko četrdeset godina hoda, a da će doći dan kada će biti tijesna da propusti one koji će na nju ulaziti...'"[565]

Od h. Enesa bilježi u hadisu o šefaatu: "Tako mi Onoga Koji upravlja Muhammedovim životom, razdaljina među dva džennetska krila, kapije, jeste kao razdaljina između Mekke i Hidžra, ili kao između Mekke i Busre."

Bilježi od h. Sehla b. Sa 'da da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennet će, iz mog ummeta, ući sedamdeset", ili je rekao: "sedam stotina hiljada."

---

563 Vjerodostojan, Tirmizi, 55. Ebu Davud, 169. Nesai, 1/92,93.

564 Sura Hašr, 23.

565 Vjerodostojan, Muslim, 2967.

Ebu Hazim, prenosilac hadisa, nije siguran koja je od ova dva broja rekao, "čvrsto držeći jedan drugoga. Prvi neće ući dok ne uđe i zadnji. Lica će im blistati kao pun mjesec."[566] Svi ovi hadisi, koji su vjerodostojni, ukazuju da je džennetskih kapija više od osam, jer se spominju one koje nisu navedene u prethodnim hadisima, pa tako dolazimo do broja od šesnaest, i neka je hvala Allahu na tome.

Kušejri u knjizi *Tahbir* kaže: "I rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: 'Lijepo je ponašanje ogrlica Allahovog zadovoljstva koju je On stavio na vrat onoga koji ga ima. Ogrlica je spojena lancem milosti, a taj je lanac vezan za halku na džennetskoj kapiji. Gdje god da bude lijepo ponašanje, taj će ga lanac dovući na tu kapiju i da uđe u Džennet kroz nju. Ružno je ponašanje ogrlica od Allahove srdžbe, a ona je vezana lancem Allahove kazne, a taj je lanac vezan za halku na džehennemskoj kapiji. Gdje god da bude otišlo ružno ponašanje, taj će ga lanac dovući u Džehennem da uđe na tu kapiju.'"[567]

Dejlemi bilježi od h. Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima kapija koja se zove Fereh (radost) i na nju će ući samo onaj ko je unosio radost kod djece."[568]

Potpoglavlje: Za riječi: "Ko udijeli dva para na Allahovom putu *Zevdžejn*" Hasan Basri kaže: "Misli na dvoje od svega: dva dinara, dva dirhema, dvije košulje, dvoje nanule." A kažu da se želi ukazati na dvije stvari: dinar i dirhem, dirhem i odjeću, obuću i uzde i sl. Moguće je da se misli na djelovanje, dva namaza ili post dva dana.

[566] Muttefekun alejhi, Buhari, 9554. Muslim, 219.

[567] Izmišljen, Ibn Dževzi u *Mevduat*, 3/81. U lancu prenosilaca je Abdurrahman b. Muhammed koji izmišlja hadise od Kutejbe.

[568] Slab, Dejlemi, 4985.

Kažem: Prvo je tumačenje najbliže istini, jer se prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Adžurri bilježi od h. Ebu Zerra da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko utroši dva para na Allahovom putu, njemu požure čuvari Dženneta." Zatim je rekao: "Dvije deve, dva dirhema, dva luka, dvije papuče."

Što se tiče razmaka između krila na džennetskim kapijama, moguće je da je razmak na jednoj kapiji toliki, a na drugoj toliki, shodno predajama koje o tome govore, tako da nema nikakve oprečnosti u tome, i neka je hvala Allahu.

Dio o tome:

Buhari i Muslim bilježe od h. Sehla b. Sa' da da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima kapija koja se zove Rejjan i na nju će ulaziti postači. Kada zadnji od njih uđe, ta kapija će se zatvoriti i niko više neće na nju ući."[569]

Kažem: Vjerovatno je isto i s ostalim kapijama koje su vezane za određena djela, a Allah najbolje zna.

U jednom hadisu od h. Ebu Hurejre stoji da će neki ljudi biti pozvani sa svih kapija. To tumačimo tako što kažemo da je taj poziv samo kao počast i da bi se pohvalili oni koji su radili sva ta dobra djela, a čovjek će ući na onu kapiju koja je vezana za ona djela koja je on najviše radio.

Kod Muslima je zabilježen hadis od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko je od vas danas osvanuo kao postač?" H. Ebu Bekr reče: "Ja." "Ko je od vas danas bio na dženazi?" H. Ebu Bekr reče: "Ja." "Ko je od vas, danas, nahranio nevoljnika?" H. Ebu Bekr reče: "Ja." "Ko je od vas, danas, obišao bolesnika?" H. Ebu Bekr reče: "Ja." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Ovo ne može biti kod jednog čovjeka, a da ne uđe u Džennet."[570]

---

569 Muttefekun alejhi, Buhari, 1896. Muslim, 1152.

570 Vjerodostojan, Muslim, 1028.

Još o tome:

Tajalisi svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Umame da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neki će čovjek biti doveden pred džennetsku kapiju. On će podići glavu i vidjet će natpis na kapiji: 'Sadaka se deseterostruko nagrađuje, a jedan kredit osamnaest puta više.' Onaj ko traži pozajmicu, traži zato što mu je potrebna, a sadaku možeš dati i bogatom."[571]

Ibn Madže svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada sam bio na Israu, vidio sam da na džennetskoj kapiji piše: 'Sadaka se nagrađuje deseterostruko, a kredit osamnaest puta.' Pitao sam Džibrila: 'Zašto je kredit bolji od sadake?' On reče: 'Prosjak može tražiti sadaku, a da i nije toliko potreban, dok onaj ko traži pozajmicu, neće je tražiti ako mu ne treba.'"[572]

O DŽENNETSKIM STEPENIMA I KOLIKO IH JE ZA VJERNIKA

Tirmizi bilježi od Ataa b. Jesara, a on od h. Muaza da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'U Džennetu je stotinu deredža, a razmak između svake od njih jeste onoliko koliko je između nebesa i Zemlje. Najveličanstvenija i najbolja je Firdevs. Arš je nad Firdevsom. Iz Firdevsa izviru džennetske rijeke. Kada tražite od Allaha, tražite Firdevs.'"[573] Tirmizi kaže da se Ata nije mogao sresti s h. Muazom.

---

[571] Vrlo slab, Tajalisi, 1141. U lancu je prenosilaca Džafer b. Zubejr, optužen za izmišljanje hadisa.

[572] Slab, Ibn Madže, 2431.

[573] Slab lanac prenosilaca, Tirmizi, 2530.

Kažem: Ovaj hadis bilježi Buhari od h. Ebu Hurejre, pa je hadis neprekinut i vjerodostojan.

Ibn Vehb kaže: "Pričao mi je Abdurrahman b. Zijad b. En 'am da je čuo Utbeta b. Ubejda Dabja, kako priča ono što je čuo od onoga ko je njemu pričao da je neki čovjek došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao mu: 'Allahov Poslaniče, koliko u Džennetu ima deredža?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: 'Stotinu, između svake od njih jeste kao između nebesa i Zemlje. Na prvoj su deredži kuće, staništa, vrata, kreveti i brave od srebra, na drugoj su deredži kuće, staništa, vrata, brave i kreveti od zlata, na trećoj su deredži kuće, staništa, vrata, brave i kreveti od bisera, rubina i smaragda, a devedeset i sedam deredža, niko osim Allaha ne zna kakve su.'"[574]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennet ima stotinu deredža, kada bi se dva svijeta (džini i ljudi, op. prev.) sastala u jednoj od njih, bilo bi im dovoljno."[575]

Ibn Madže bilježi od h. Ebu Seida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onome ko je učio Kur'an reći će se, kada uđe u Džennet: 'Uči i napreduj.' On će učiti i za svaki ajet napredovati za jednu deredžu, sve dok ne prouči zadnji ajet koji zna napamet."[576]

Ebu Davud bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onome ko je učio Kur'an reći će se: 'Uči i penji se, uči kao što si učio na dunjaluku. Tvoje je mjesto i položaj na zadnjem ajetu koji proučiš.'"[577]

Ebu Hafs Mejaniši navodi predaju od h. Ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Deredže u Džennetu shodno su ajetima u Kur'anu: koliko je ajeta, toliko je

---

[574] Slab, Ibn Vehb, 388.
[575] Slab, Tirmizi, 2532.
[576] Slab, Ibn Madže, 3780.
[577] Slab, Ebu Davud, 1464.

i deredža. To je šest hiljada dvjesto šesnaest ajeta. Između svake dvije deredže jeste onoliko koliko je između nebesa i Zemlje, a zadnja je na vrhu Illijjuna. Ta deredža ima sedamdeset hiljada stubova od rubina i baca svjetlo koje se vidi na udaljenosti mnogih dana i noći."[578]

H. Aiša kaže: "Broj Kur'anskih ajeta onoliki je koliko je deredža u Džennetu. Niko u Džennet neće ući bolji od onoga ko je učio Kur'an."[579]

Potpoglavlje: Naši učenjaci kažu da su pravi čuvari Kur'ana i njegovi učači oni koji znaju njegove propise, znaju šta je halal a šta haram, i koji praktikuju ono što je u njemu. Malik kaže: "Kur'an može proučiti i onaj u kome nema nikakva dobra." Već smo navodili hadis od h. Abbasa, kada smo govorili o Džehennemu, i hadis h. Ebu Hurejre koji govori o onome ko je izučavao nauke i učio Kur'an kako bi se govorilo o njegovoj učenosti. U ova dva hadisa dovoljno je pouke onome ko razmišlja.

Ebu Hedbe bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko se nauči Kur'anu i druge podučava njemu, a ne vlada se po onome što je u njemu, Kur'an će biti svjedok protiv njega i sprovest će ga do Džehennema. Onaj ko bude učio Kur'an i vladao se po onome što je u njemu, njemu će Kur'an biti svjedok i vodič do Dženneta."[580]

Buharija bilježi hadis: "Primjer je vjernika koji uči Kur'an i radi po njemu kao utrudža (voćka koja ima lijep miris i lijep okus), njen je okus prijatan, a i miris joj je prijatan. Primjer vjernika koji ne uči Kur'an, ali radi po njemu jeste kao hurma, ima lijep ukus, ali nema mirisa."[581] O ovome smo hadisu puno pričali u uvodu u

[578] Slab, Dejlemi, 3064.

[579] Dobar, Mevkuf (zaustavljen na h. Aiši), Ibn Ebi Šejbe, 7/155. Bejheki u *Šuabu*, 1198.

[580] Vrlo slab, Ibn Asakir u *Tarihu*, 2376.

[581] Vjerodostojan, Buhari, 5427.

naš tefsir, i u knjizi *Tezkar fi adabi hameletil-Kur'an*. Spominjano je da u Džennetu ima stotinu deredža koje su određene za borce na Allahovom putu. Džihadom se stiče stotinu deredža, a učenjem Kur'ana stječu se sve deredže. Allah je pomagač u tome i u predanosti Njemu, svojom plemenitošću.

O DŽENNETSKIM ODAJAMA I ZA KOGA SU ONE

Uzvišeni Allah kaže: ***"A one koji se Gospodara svoga boje čekaju odaje, sve jedne iznad drugih sagrađene."***[582] ***"Samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti bezbijedni."***[583] ***"Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni."***[584]

Muslim bilježi od h. Sehla b. Sa 'da da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlije će gledati one u odajama iznad sebe, kao što vi gledate sjajnu zvijezdu, na čistom nebu, bilo na istoku ili zapadu. Tolika je razlika u stepenima među njima." Prisutni rekoše: "Allahov Poslaniče, zar to nisu stepeni vjerovjesnika koje ne može niko drugi postići?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Svakako da može, tako mi Onoga Koji kontroliše moj život, može ih dostići svako onaj ko vjeruje u Allaha i potvrđuje poslanike."[585]

Tirmizi Hakim svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Sehla b. Sa 'da da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao, tumačeći Allahove riječi: "'Oni će biti, za ono što su trpjeli,

[582] Sura Zumer, 20.
[583] Sura Sebe, 37.
[584] Sura Furkan, 75.
[585] Vjerodostojan, Muslim, 2831.

odajama džennetskim nagrađeni'; '... i oni će u visokim odajama biti bezbijedni.' Odaje su od rubina, ili od smaragda, ili od bisera. Nemaju ni udubljenja a, ni sastava. Džennetlije će gledati te odaje kao što vi gledate istočnu ili zapadnu zvijezdu na čistom nebu. Ebu Bekr i Omer su jedni od stanovnika tih odaja i uživat će u njima."[586]

Svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Oni koji se vole u ime Allaha bit će na stubu od rubina. Na vrhu tog stuba je sedamdeset hiljada odaja. One će svojom ljepotom obasjavati džennetlije, kao što sunce obasjava dunjaluk. Džennetlije će govoriti jedni drugima: 'Hajdemo pogledati one koji su se voljeli u ime Allaha. Kada im se približe, njihova ljepota zasjenit će ih kao što sunce zasjeni dunjaluk. Bit će obučeni u zelenu odjeću od dibe, a na čelima će im biti ispisano: 'Ovo su oni koji su se voljeli u ime Allaha.'"[587]

Sa' lebi bilježi od Ebu Imrana, a on od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Oni koji su u Illijjunu ponekad će gledati ostale džennetlije, pa kada se pojavi neki takav, Džennet će zablistati od svjetlosti njegova lica. Džennetlije će pitati: 'Kakvo je ovo svjetlo?' Njima će se reći: 'Jedan od onih u Illijjunu, čestitih, pogledao je one koji su bili pokorni i iskreni.'"[588]

H. Ebu Seid Hudri prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Oni iz odaja gledat će one u Illijjunu kao što vi gledate zvijezdu Danicu na nebu, a Ebu Bekr i Omer su od njih i uživaju."[589]

---

[586] Izmišljen, Hakim Tirmizi, 273. U lancu je prenosilaca Sulejman b. Amr Nehai, a on je lažac.

[587] Vrlo slab, Ibn Adijj, 2/273.

[588] Slab, Ibn Asakir, 4196.

[589] Slab, Ebu Davud, 3987. Ahmed, 3/50.

Tirmizi bilježi od h. Alije da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu postoje odaje čija se spoljašnjost vidi iznutra i čija se unutrašnjost vidi spolja." Neki beduin je ustao i pitao: "A za koga su one, Allahov Poslaniče?" "Za onoga ko lijepo priča, hrani gladnog, mnogo posti i klanja kada ljudi spavaju."[590]

Ebu Nuajm svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Džabira da je rekao: "Jednom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izašao među nas i rekao: 'Hoćete li da vam pričam o džennetskim odajama? Odaje koje su od raznovrsnog dragog kamenja, čija se vanjština vidi iznutra i čija se unutrašnjost vidi spolja. U njima ima takvih blagodati za koje uho nije čulo niti je oko vidjelo.' Mi rekosmo: 'Allahov Poslaniče, naše i očeve i majke zamijenili bi za tebe, kome su te odaje?' On reče: 'Za onoga koji širi selam, ko mnogo posti, ko hrani gladnog i koji klanja kada ljudi spavaju.' Mi rekosmo: 'Allahov Poslaniče, za tebe bi mijenjali i naše očeve i naše majke, a ko je to u stanju?' On reče: 'Moj ummet to može. Reći ću vam i ko može to. Ko sretne svog brata muslimana i nazove mu selam, taj je od onih koji šire selam, onaj ko nahrani svoju porodicu i zasiti ih, taj je od onih koji hrane gladnog, ko posti ramazan i od svakog mjeseca tri dana, taj je od onih koji mnogo poste, a ko klanja jaciju, u džematu, taj klanja kada ljudi spavaju: židovi, kršćani i vatropoklonici.'"[591]

Potpoglavlje: Znaj da su ove odaje različite po građi i položaju, shodno različitosti onih koji ih nastanjuju i njihovim djelima. Neke su visočije i ljepše od drugih.

U riječima: "Tako mi Onoga Koji upravlja mojim životom, ljudi koji vjeruju u Allaha i potvrđuju istinitost poslanika" nije spomenuto nikakvo djelo osim vjerovanja i potvrđivanja, a to da bi se ukazalo na njegov neiscrpni iman i potvrđivanje poslanstva, bez traženja bilo kakvog dokazivanja. U protivnom, kako bi neko

[590] Dobar, zbog drugih hadisa na istu temu, Tirmizi, 2527.

[591] Slab lanac prenosilaca, Ebu Nuajm, 2/356.

mogao zadobiti odaje običnim vjerovanjem i potvrđivanjem kojim vjeruju i potvrđuju svi ljudi. Kada bi to bilo tako, svi bi jednobošci bili u visokim odajama, a to je nemoguće. Uzvišeni kaže: "Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni." Sabur je ulaganje truda i ustrajnost da se ostane pred Njim srca ispunjenog ibadetom.

Ovo je svojstvo Allahu bliskih robova. U drugom ajetu kaže: "Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti bezbijedni." Odaje se ne stječu imetkom i djecom, nego vjerom i dobrim djelima. Zatim se objašnjava mnogostruka nagrada da je ona u odajama. On ti pojašnjava da je to čvrsto uvjerenje iz kojeg se javlja smirenost i da taj iman, to vjerovanje, znači vezanost srca za Njega, da se ostane smiren u svim situacijama i nevoljama, vjerujući u Allaha. Ako radi neko dobro djelo, onda ga ne miješa s nečim što nije takvo. Dobro djelo u kojem nema nikakve primjese ružnog može doći samo od onog čovjeka koga je preplavio iman, ko je siguran u svog Gospodara ko vjeruje i ko se prepustio svim Njegovim propisima i odredbama. Onaj ko miješa i dobra i hrđava djela, njegov iman nije ovakav. Zbog toga i njegov položaj nije kao u onog prvog.

Kažem: Ovo navodi Tirmizi Hakim, i jasno je kao dan. Uzvišeni kaže: ***"Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće."***[592] ***"Pomiješano s vodom iz Tesnima će biti, s izvora iz kojeg će Allahu bliski piti."***[593] Pošto je ukazao na razliku između čestitih i Allahu bliskih, ukazujući na njihova pića, a o tome će biti riječi, ukazuje i na različitost njihova položaja i stepeni, kao što ukazuje i na različitost njihovih djela i truda koji su ulagali.

[592] Sura Dehr, 5.

[593] Sura Mutaffifin, 27,28.

Uzvišeni kaže: ***"Uistinu! Knjiga čestitih je u Illijjunu."***[594] Kako bi se čovjek trudio da bude od čestitih i Allahu bliskih u Illijjunu? Oni koji budu u Illijjunu bit će sabesjednici Milostivog, a oni će imati uzvišenja i prijestolja od nura na mjestu iskrenih. I kaže: ***"Onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da, reći će se: 'Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam čvrsto vjerovao da ću račun polagati.' I on će biti u životu zadovoljnom, u Džennetu predivnom."***[595] I sretnici će biti u uzvišenim džennetima, a svi dženneti su uzvišeni.

Još o tome:

U hadisu koji se bilježi od h. Enesa stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu postoje odaje koje nemaju krova niti imaju stubova na kojima stoje." Prisutni upitaše: "Allahov Poslaniče, a kako u njih ulaze njihovi stanovnici?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: "Slično pticama." Upitaše: "A kome su te odaje, Allahov Poslaniče?" On reče: "Onima koji su bolovali teške bolesti i bili izvrgnuti različitim iskušenjima."[596]

Dio o tome:

Lejs b. Sa' d bilježi od Muhammeda b. Adžlana, izaslanika Busre, da mu je pričao h. Enes b. Malik da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bit će, na Kijametskom danu, dovedeni ljudi koji nisu ni vjerovjesnici ni šehidi, a kojima će zavidjeti i vjerovjesnici i šehidi na njihovom položaju kod Allaha. Oni će biti na prijestoljima od nura." Prisutni upitaše: "A ko su oni, Allahov Poslaniče?" On reče: "To su oni koji su ljudima nastojali da omile Allaha i da Allahu omile ljude, i koji su zemljom hodili davajući savjete i ukazujući na propuste." Mi rekosmo: "Allahov

[594] Sura Mutaffifin, 18.

[595] Sura Hakka, 19-22.

[596] Izmišljen, Sujuti u *Durrul-mensur*, 5/81.

Poslaniče, jasno nam je kako su ljudima kazivali da vole Allaha, ali kako su mogli Allahu omiliti ljude?" "Preporučivali su im dobro, a zabranjivali zlo, pa ako bi ih se poslušalo, Allah bi zavolio te ljude."[597]

O DŽENNETSKIM DVORCIMA, KUĆAMA I STANIŠTIMA I KAKO IH VJERNIK ZADOBIJA

Adžurri bilježi od Hasana da je rekao: "Pitao sam h. Imrana b. Husajna i h. Ebu Hurejru o značenju Allahovih riječi: 'I divne dvorove...'[598] Oni mi rekoše: 'Pitao si koga treba, mi smo o tome pitali Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: 'To je dvorac od bisera, u Džennetu. U tom je dvorcu sedamdeset hiljada odaja od rubina, u svakoj odaji sedamdeset hiljada niša od smaragda, a u svakoj niši sedamdeset hiljada ležaljki. Na svakoj ležaljki je sedamdeset raznovrsnih posteljina, na svakoj postelji je sedamdeset hurija. U svakoj niši je sedamdeset sofri, a na svakoj sofri je sedamdeset vrsta hrane. U svakoj odaji je sedamdeset sluga i sluškinja. Allah će dati svakom vjerniku toliko snage da svaki dan mogne sve to da obiđe.'"[599]

Ibn Vehb bilježi od Ibn Zejda, a on od svoga oca da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Jednom čovjeku bit će dat dvorac od bisera. U svakom takvom dvorcu je sedamdeset odaja a u svakoj odaji je jedna hurija. Svaka odaja ima sedamdeset vrata. Na svaka od tih vrata ulazit će jedan od džennetskih mirisa, različit od onoga na drugim vratima."[600] Zatim je proučio ajet: "I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."

[597] Slab, Ibn Adijj, 7/92.
[598] Sura Tevbe, 72.
[599] Slab, Ibn Mubarek, 1577.
[600] Slab, Ibn Vehb, 447.

Tirmizi bilježi od Berida b. Husajba da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jedno jutro je pozvao Bilala i pitao ga: 'Bilale, čime se pretekao u Džennet? Nisam bio u Džennetu, a da nisam čuo klepet tvoje obuće pred sobom.' Došao sam do dvorca kvadratnog oblika, koji je bio prošaran zlatom, pa sam upitao: 'Za koga je ovaj dvorac?' Rečeno mi je: 'Za čovjeka Arapa.' Ja sam rekao: 'Ja sam Arap. Kome je ovaj dvorac?' Oni rekoše: 'Čovjeku iz Kurejša.' Rekao sam: 'Ja sam iz Kurejša.' Oni rekoše: 'Čovjeku iz Muhammedovog ummeta.' Rekao sam: 'Ja sam Muhammed, pa kome je dvorac?' Oni rekoše: 'Omeru b. Hattabu.' Bilal reče: 'Allahov Poslaniče, nikad nisam proučio ezan, a da nisam klanjao dva rekata, i nikada se nisam onečistio za namaz, a da nisam abdest uzeo i poslije toga klanjao dva rekata.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Dakle, to dvoje.'"[601]

Taberani bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ušao sam u Džennet i vidio zlatni dvorac, pa sam upitao: 'Kome je ovo?' Rekoše mi: 'To je za Omera b. Hattaba.'"[602]

Darimi svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Seida b. Musejjiba da je Allahov Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko prouči Kul huvallahu ehad, deset puta, njemu bude sagrađen dvorac u Džennetu. Ko ga prouči dvadeset puta budu mu sagrađena dva dvorca u Džennetu, a ko ga prouči trideset puta, budu mu sagrađena tri dvorca u Džennetu." Tada h. Omer reče: "Onda će biti puno dvoraca u Džennetu." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Allah je plemenitiji od toga (da učini tijesnim Džennet, op. prev.)"[603] Darimi priča: "Što se tiče Ebu Ukajla, Zehreta b. Ma 'beda, za njega tvrde da je bio od ebdala." Već je spominjan hadis od h. Semureta da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., ulazio u dvorce šehida i vjernika.

---

[601] Vjerodostojan, Tirmizi, 3689.

[602] Vjerodostojan, Ahmed, 3/107. Tirmizi, 3688.

[603] Slab lanac prenosilaca, Darimi, 2/552. (3429.)

Tajalisi bilježi od Hammada b. Zejda, a on od Ebu Sinana da je rekao: "Ukopao sam sina Sinana, a Ebu Talha Havlani bio mu je na mezaru, pa je rekao: 'Pričao mi je Dahhak b. Abdurrahman da mu je h. Ebu Musa rekao da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Kada Allah, čovjeku, oduzme dijete, upita svoje meleke: 'Šta kaže Moj rob?' Oni kažu: 'Zahvalio Ti je i rekao da je sve od Tebe i sve se Tebi vraća.' Allah tad kaže: 'Sagradite mu kuću u Džennetu i nazovite je Kuća zahvalnosti.'"[604]

O ALLAHOVIM RIJEČIMA: "... I NA POSTELJAMA UZDIGNUTIM" [605]

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao za ovaj ajet: "Njihova je uzdignutost kao razmak između nebesa i Zemlje, petsto godina hoda."[606]

Neki učenjaci, tumačeći ovaj hadis kažu: "Postelje su na deredžama, a između deredža je razmak kao između nebesa i Zemlje."

Kažem: Kažu da se pod posteljama misli na žene koje će biti u Džennetu, a koje će biti teško dostižne po ljepoti i savršenstvu. Arapi žene zovu i posteljom, i odjećom i ogrtačem, jer je postelja mjesto žene. U hadisu stoji: "Dijete je postelji (čestitoj ženi), a bludnici je kamenovanje."[607] Uzvišeni Allah kaže: ***"One su odjeća vaša..."***[608] ***"Ovaj moj prijatelj ima devedeset i devet ovaca*** (Neki tumači ovog ajeta kažu da se pod ovim izrazom misli na žene. op. prev.), ***a ja samo jednu..."*** [609]

---

[604] Dobar, Tajalisi, 508.

[605] Sura Vakia, 34.

[606] Slab, Tirmizi, 2540.

[607] Muttefekun alejhi, Buhari, 2218. Muslim, 1457.

[608] Sura Bekara, 187.

[609] Sura Sad, 23.

O DŽENNETSKIM ŠATORIMA, OKUPLJALIŠTIMA, O POZNANSTVU DŽENNETLIJA NA DUNJALUKU I NJIHOVOM IBADETU

Muslim bilježi od h. Ebu Musaa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima šator od probušenog bisera. Prostran je šezdeset milja i u svakom je uglu žena za vjernika, i nijedna ne vidi onu drugu, i njih vjernik obilazi." U drugoj predaji: "Šator od bisera koji je visok šezdeset milja. U svakom je uglu žena za vjernika i nijedna ne vidi onu drugu."[610]

Muslim bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima okupljalište (suk) na kojem se sastaju svakog petka. Puhne vjetar sjeverac i na njihova lica i odjeću nanese misk, pa oni postanu još ljepši i prijatniji. Njihovi bližnji će im govoriti: 'Allaha nam, otkako ste otišli od nas, još ste ljepši i ugodniji.'"[611]

Tirmizi bilježi da je Seid b. Musejjib sreo h. Ebu Hurejru, pa je h. Ebu Hurejre rekao: "Molim Allaha da nas učini zajedno na džennetskom okupljalištu." Seid upita: "A zar u njemu ima okupljalište?" On odgovori: "Da", a onda je spomenuo hadis u kojem još stoji: "Pa ćeš doći na okupljalište koje su okružili meleki. Tu ima onoga što oko nikad nije vidjelo, niti je uho čulo, niti je ikome moglo na um pasti. Bit će nam izneseno ono što nam se sviđa, ali niti ima prodavača niti se šta plaća. Tu će se džennetlije međusobno susretati. Oni iz viših sfera sretat će se s onima iz nižih i pokazat će svoje nezadovoljstvo njihovom

[610] Vjerodostojan, Muslim, 2838/24,25.
[611] Vjerodostojan, Muslim, 2833.

odjećom. Neće ni završiti s pričom, a odjeća će biti zamijenjena onom koja je bolja, jer u Džennetu ne priliči da iko osjeti tugu ili nezadovoljstvo."[612]

Ibn Madže bilježi ovaj hadis u potpunijem obliku, pa nakon riječi: "Da" kaže: "Obavijestio me je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: 'Kada džennetlije uđu u Džennet, zauzet će svoja mjesta shodno vrijednosti njihovih djela. Okupljat će se na poziv jednom, kao kad bi se računalo dunjalučkim vremenom, u petak. Tada će vidjeti Allaha i Njegov Arš. Okupljat će se u jednom od džennetskih perivoja. Postavit će im se prijestolja od svjetlosti, prijestolja od bisera, prijestolja od rubina, prijestolja od smaragda, prijestolja od zlata i prijestolja od srebra. Najniži po položaju, mada niko nije niskog položaja, sjedit će na dinama od miska i kamfora i oni neće smatrati da su oni na prijestoljima išta bolji u odnosu na njih.'"

H. Ebu Hurejre priča: "Pitao sam: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara?' On mi reče: 'Da, da li sumnjate da vidite sunce i mjesec u noći punog mjeseca?' Odgovorili smo: 'Ne.' On reče: 'Tako nećete sumnjati u svoje viđenje vašeg Gospodara. Neće biti niko od prisutnih, a da mu se Gospodar neće obratiti, tako da će nekom čovjeku reći: 'Sjećaš li se dana toga i toga kada si uradio to i to?', podsjećajući ga na neke nepodopštine koje je uradio na dunjaluku. Čovjek će reći: 'Gospodaru, zar mi nisi oprostio?' 'Jesam, i Mojom milošću i oprostom si na mjestu na kojem jesi.' Dok džennetlije budu tako sjedili, prekrit će ih oblak koji će ih poškropiti mirisom od kojeg nikad nisu osjetili ljepšeg. Tada će im Gospodar reći: 'Ustanite i uzimajte ono šta sam vam priredio i šta želite.' Onda kaže: 'Zatim ćemo otići na okupljalište... nastavlja hadis sve do riječi: 'I niko ne treba da osjeća tugu u Džennetu.' Onda ćemo se vratiti našim prebivalištima i tamo će nas dočekati naše supruge i reći će: 'Dobro mi došao, došao si ljepši i bolji nego si otišao.' Ljudi će

[612] Slab, Tirmizi, 2549.

odgovarati: 'Danas smo sjedili s našim Velikim Gospodarom i za očekivati je da se vratimo onako kako smo se vratili.'"[613]

Tirmizi bilježi od h. Alije da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu će biti tržnica na kojoj nema ni kupovine ni prodaje, osim likova žena i ljudi, pa ako neki čovjek poželi da promijeni lik, ući će u onaj koji mu se sviđa."[614]

Ebu Hedbe bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu imaju tržnice na kojima se ništa ni ne kupuje ni ne prodaje. Kada džennetlije upoznaju džennet, sjedit će naslonjeni na biserne naslonjače i u mirisu miska. U tim džennetskim perivojima govorit će o dunjalučkim danima i kakvi su bili, kako se robovalo Gospodaru, kako su noći provođene u ibadetu, a dani u postu, kakvo je bilo dunjalučko siromaštvo, a kakvo bogatstvo i kakva je bila smrt. Govorit će i o tome kako se, nakon mnogo muka, postalo džennetlijom."[615] Allah najbolje zna.

O TOME DA U DŽENNET NIKO NEĆE UĆI BEZ DOZVOLE

Ebu Bekr Hatib svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Selmana da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Niko u Džennet neće ući bez dozvole na kojoj će pisati: 'Bismillahirrahmanirrahimi, ovo je Allahovo pismo tome i tome. Uvedite ga u veličanstvene džennetske perivoje čiji su plodovi na dohvat ruke.'"[616]

Kažem: Vjerovatno se ovo odnosi na onoga ko će polagati račun, a to se jasno vidi u sljedećem poglavlju.

---

[613] Slab, Ibn Madže, 4336.

[614] Slab, Tirmizi, 2550.

[615] Izmišljen

[616] Slab, Taberani u *Kebiru*, 6191.

O TOME DA ĆE SIROMASI PRVI U DŽENNET

Ibn Mubarek bilježi od Abdulvehhaba b. Verda, a on od Seida b. Musejjiba da je rekao: "Neki je čovjek došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao mu: 'Allahov Poslaniče, reci mi o onima koji će sjediti s Allahom, na Kijametskom danu.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: 'To su oni koji su se Allaha bojali, bili ponizni, skrušeni i koji su Allaha puno spominjali.' 'Allahov Poslaniče, jesu li oni prvi koji će ući u Džennet?' 'Ne, nisu.' 'A ko su prvi?' 'Prvi koji će ući u Džennet jesu siromašni. Meleki će im reći: 'Vratite se i polažite račun.' Oni će reći: 'A zašto da ga polažemo, Allah nam nije dao imetka na dunjaluku kako bi njime upravljali, nismo bili namjesnici, pa da dijelimo pravdu ili nepravedni budemo? Nama je došla naredba od Allaha da Mu robujemo, i mi smo Mu robovali sve dok nas smrt nije stigla.' Tada će meleki reći: 'Ulazite u Džennet, a divna li je on nagrada onima koji su se trudili.'"'[617]

Prenosi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Bojte se Allaha u svom odnosu spram sirotinje. Uzvišeni će, na Kijametskom danu, reći: 'Gdje su odabranici od Mojih stvorenja?' Meleki će upitati: 'A ko su oni, Gospodaru?' 'To su siromasi, koji su bili strpljivi i ustrajni i koji su bili zadovoljni Mojom odredbom, uvedite ih u Džennet.' Takvi će ući u Džennet, jesti i piti, dok će bogati polagati račun i biti unezvjereni.'"'[618]

[617] Slab, Ibn Mubarek, 283.

[618] Nisam ga našao.

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Siromašni će muhadžiri ući u Džennet prije bogatih na petsto godina."[619]

Od h. Ebu Hurejre bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Siromasi će ući u Džennet prije bogataša na petsto godina, pola dana." U drugoj predaji: "Siromašni muslimani ući će prije bogataša u Džennet, na pola dana, a to je petsto godina."[620]

Bilježi od h. Ebu Derdaa da je rekao: "Pričao mi je h. Omer da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Siromašni muslimani u Džennet će ući prije bogatih na pola dana.' Prisutni su upitali: 'Allahov Poslaniče, a koliko je pola dana?' On reče: 'Petsto godina.' Dalje su pitali: 'A koliko je mjeseci u godini?' On reče: 'Petsto mjeseci.' 'A koliko je dana u mjesecu?' On odgovori: 'Petsto dana.' 'A koliki je dan?' 'Kao vaših petsto dana.'" Ovo navodi Kutejbi u *Ujunul-ahbar*.

Tirmizi bilježi od h. Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Siromašni muslimani ući će prije bogatih na četrdeset godina."[621]

Muslim bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Siromašni muhadžiri preteć će bogate u Džennet, na Kijametskom danu, za četrdeset godina."[622]

Potpoglavlje: Pisac kaže da različit sadržaj hadisa ukazuje da će se siromašni razlikovati međusobno, kao i bogataši. Naveden je hadis koji govori o trojici koji će prvi ući u Džennet. Nema nikakve oprečnosti među ovim hadisima, i neka je hvala Allahu. Dva hadisa različitog su sadržaja, govore o različitim siromasima

[619] Slab, Tirmizi, 2351.

[620] Vjerodostojan, Tirmizi, 2353,2354.

[621] Slab, Tirmizi, 2355.

[622] Vjerodostojan, Muslim, 2979.

koji će ući u Džennet, zatim se spominje različito vrijeme. Nesuglasje ćemo riješiti tako što ćemo h. Ebu Hurejrin hadis izložiti drugom hadisu, a isto tako i h. Džabirov hadis staviti s h. Abdullahovim b. Amra, pa ćemo reći da će siromašni muhadžiri muslimani ući prije bogatih muslimana muhadžira na četrdeset godina. Onda nam ostaje hadis h. Ebu Seida koji govori o tome da će siromašni muhadžiri ući na petsto godina prije, i siromašni muslimani, spomenuti u hadisu h. Ebu Derdaa, da će ući na pola dana prije, a to je na petsto godina.

Moguće je uskladiti ova dva hadisa tako što ćemo reći da će siromašni muhadžiri ući u Džennet prije bogataša na četrdeset godina, a prije ostalih na petsto godina. Kaže se da hadis h. Ebu Hurejre, h. Ebu Derdaa i h. Džabira obuhvata sve siromahe iz svake generacije, pa će ulaziti u Džennet prije svojih savremenika bogataša na petsto godina, shodno hadisu h. Ebu Hurejre i h. Ebu Derdaa, a kažu i na prije četrdeset godina, shodno hadisu Džabira. Allah najbolje zna.

Potpoglavlje: Kažem da neki uzimaju za dokaz ove hadise da bi ukazali na to kako je siromah bolji od bogataša. Učenjaci su različitih stavova o ovom pitanju. O tome je mnogo rečeno i napisano i svaka grupa ima svoje dokaze.

Ebu Ali Dekkak bio je upitan o tome šta je bolje, siromah ili bogataš, pa je rekao: "Bolji je bogataš, jer bogatstvo i neovisnost je osobina Hakka, a siromaštvo je osobina stvorenja, a ono čime je opisan Hakk bolje je od onoga čime su opisana stvorenja." Uzvišeni kaže: ***"O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je nezavisan i hvale dostojan."*** [623] Uopće, siromah je rob, makar i imao imetka, dok je bogat onaj čovjek koji se prepusti svome Gospodaru i ne pridaje pažnje nikome drugome osim Njega. Ako svoju pažnju usmjeri na dunjaluk i smatra sebe potrebnikom dunjaluka, on je njegov rob.

[623] Sura Fatir, 15.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Propao je i ponižen rob dinara."[624] O tome smo hadisu puno pisali i objasnili ga, pa neka je hvala Allahu. Čast je roba u tome što je svjestan svoje ovisnosti o Gospodaru, Njegovoj snazi i svojoj poniznosti Njemu.

Bogataš koji se vezao za svoj imetak i koji teži za time da ga poveća, u suštini je siromah i sluga tom imetku koji govori: "Ne interesuje me imetak niti ga želim, nego je to životna potreba." Ako je, uistinu, ovako kako govori, onda je on i stvarni bogataš.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Nije bogat onaj ko puno ima, nego je bogat onaj ko je zadovoljan i bogat dušom."[625]

Bogatstvo nije u imetku, nego je i bogatstvo i siromaštvo stvar duše. O ovome smo puno napisali u knjizi *Kam'ul-hirs*.

Kažem: Ovdje je sadržan i treći stepen, koji je visoko rangiran, a to je sustezanje koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tražio: "Allahu moj, podari Muhammedovoj porodici opskrbu u osnovnoj hrani." U drugoj predaji: "Koliko im je dovoljno."[626]

Poznato je da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije tražio ništa osim onog što je najbolje i najvrednije. Svi se slažu da je krajnje siromaštvo pokuđeno, a i da je pretjerano rasipništvo pokuđeno.

Ibn Madže bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Nema nijednog ni bogatog ni siromašnog a da neće poželjeti, na Kijametskom danu, da je imao opskrbu samo u osnovnim namirnicama."[627] *Kefaf* dovoljno, smatra se ono stanje koje je između bogatstva i siromaštva. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Najbolje u svemu jeste umjerenost (sredina)."[628] To je srednje stanje između rasipnog bogatstva i teškog siromaštva od kojih je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,

---

624 Vjerodostojan, 2887. Ibn Madže, 4135.

625 Vjerodostojan, Muslim, 1051.

626 Vjerodostojan, Muslim, 1054,1055.

627 Vrlo slab, ako ne i izmišljen, Ibn Madže, 4140.

628 Slab, Bejheki u *Šuabu*, 6601.

tražio zaštitu. Onaj ko živi ovakvim životom jeste kao siromah koji se nije prepustio dunjalučkim uživanjima. Njega bi se prije moglo nazvati siromahom. On će imati kao i siromah nagradu za svoju ustrajnost i strpljenje. Na osnovu kazanog, oni koji su živjeli srednjim načinom života bit će među prvima koji će ući u Džennet, sa siromasima, a prije bogatih na petsto godina. Oni će biti na čelu siromaha jer su najugledniji i najpravedniji među njima. Uzvišeni Allah kaže: "I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi."[629]

Dio o tome:

Tirmizi bilježi od h. Ibn omera da je rekao: "Omer nam se obratio u Džabiji riječima: 'Ljudi, među vama sam zauzeo mjesto koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zauzimao među nama. On nam je rekao: 'Oporučujem vam svoje ashabe i one poslije njih. Poslije toga će se proširiti laž, pa će se čovjek zakleti, a to niko od njega neće tražiti. Čovjek će svjedočiti, a niko neće tražiti da svjedoči. Neće se muškarac osamiti sa ženom koja mu nije dozvoljena, a da šejtan neće biti treći među njima. Strogo se držite džemata, zajednice, i nipošto se ne zavađajte i cijepajte. Šejtan je s pojedincem, a dalje je od dvojice. Onaj ko hoće džennetske bašče, neka se drži džemata. Onaj ko se veseli svojim dobrima, a tuguje za svojim greškama i grijesima, taj je vjernik.'"[630]

[629] Sura Bekare, 143.
[630] Vjerodostojan, Tirmizi, 2165.

O IZGLEDU DŽENNETLIJA, NJIHOVIM POLOŽAJIMA, GODINAMA, VISINI, MLADOSTI, ODAJAMA, ODJEĆI, ČEŠLJEVIMA, KADIONICAMA, NJIHOVIM SUPRUGAMA I JEZICIMA, U DŽENNETU NEMA NEŽENJA

Muslim bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Prva skupina koja će ući u Džennet", u drugoj predaji: "iz mog ummeta", "imat će svijetla lica poput punog mjeseca. Oni poslije njih bit će kao najsjajnija zvijezda na nebu." U drugoj predaji stoji: "A poslije toga su stepenovani", "Neće mokriti niti veliku nuždu imati, neće pljuvati niti se useknuti. Češljevi će im biti od zlata." U drugoj predaji stoji: "Od srebra, a prskat će se miskom, dok će im supruge biti krupnooke ljepotice (hurije), Svaki od njih imat će dvije supruge čija će se koštana srž vidjeti kroz meso, toliko su lijepe i poželjne. Neće se svađati niti mrziti. Njihova srca bit će jedinstvena i slavit će Allaha jutrom i večeri."[631]

Ebu Ali kaže da će njihov izgled biti jedinstven i da će svi biti visoki kao njihov praotac, šezdeset lakata.

Ebu Kurejb priča: "... svi će biti jednake visine." H. Ebu Hurejre, kada su ga pitali da li će u Džennetu biti više ljudi ili žena, odgovorio je: "Svaki čovjek imat će dvije žene. Srž potkoljenice će se vidjeti kroz meso. A u Džennetu nema neoženjenih i neudanih."

Tirmizi bilježi od h. Ibn Mesuda da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bjelina žene u Džennetu bit će takva da će se moći nazrijeti iza sedamdeset velova, čak će joj se moći vidjeti i srž kosti." To stoga što Allah kaže: "Bit će kao rubin i biser." Rubin je takav kamen da kada bi u njega stavio žicu i

[631] Vjerodostojan, Muslim, 2834.

podigao kamen prema svjetlosti, vidio bi i žicu u njemu.[632]

Buhari bilježi od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bi se jedna stanovnica Dženneta pojavila na dunjaluku, obasjala bi ga svojom ljepotom i čitav bi od nje zamirisao. Šal s njene glave bolji je nego dunjaluk i sve što je na njemu."[633]

Tirmizi bilježi od Šuhra b. Havšeba, a on od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlije su ljudi u najboljim godinama, golobradi, čija mladost ne prolazi i čija se odjeća ne troši."[634]

Od istog prenosioca bilježi, a on od Abdurrahmana b. Ganema, a on od h. Muaza b. Džebela da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlije će ući u Džennet golobradi, istaknutih očiju, surmom, i u starosti trideset ili trideset i tri godine."[635]

Mejaniši bilježi od h. Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Sve džennetlije su golobradi osim Musaa b. Imrana, a.s., on će imati bradu do pupka."[636]

Tirmizi bilježi od h. Sa 'da b. Ebi Vekkasa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada bi se iz Dženneta iznijelo koliko može pod nokat stati na dunjaluk, on bi zablistao od nebesa do Zemlje, a kada bi se džennetlija pojavio sa svojim nakitom, zasjenio bi sunčev sjaj kao što sunce zasjeni sjaj zvijezda."[637]

Od h. Ebu Seida Hudrija bilježi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko umre, a određen je za Džennet, svejedno bio mlad ili star, u Džennetu će imati trideset godina, ni više ni manje od toga. Tako je i s džehennemlijama."[638]

---

632 Slab, Tirmizi, 2533.

633 Vjerodostojan, Buhari, 6568.

634 Dobar lanac prenosilaca, Tirmizi, 2539.

635 Hasen ligajrihi, Tirmizi, 2545.

636 Izmišljen, Ibn Adijj, 4/48. Dejlemi, 1649.

637 Vjerodostojan, Tirmizi, 2538.

638 Slab, Tirmizi, 2562.

Potpoglavlje: U hadisu h. Ebu Hurejre kaže se: "Svaki od njih imat će dvije supruge", a u hadisu h. Imrana b. Husajna kaže se: "Najmanje će biti žena u Džennetu?"

Naši učenjaci kažu: "Ne spori se oko toga da će biti supruge ženskog roda, nego je sporno da li će žene biti dunjalučkog porijekla, i da li će biti njih više ili ljudi muškaraca? Ako je razilaženje po prvoj osnovi, onda hadis h. Ebu Hurejre sve pojašnjava, a ako se govori o dunjalučkim ili ahiretskim ženama, onda će dunjalučke žene biti manjina u Džennetu.

Kažem: Moguće je da će biti ovako za vrijeme dok žene budu u Džehennemu, a kada one izađu iz Džehennema, nakon što Džehennem napuste svi oni koji su izgovorili La ilahe illellah, onda će žena u Džennetu biti više. Tada će svaki džennetlija imati po dvije supruge od dunjalučkih žena. Što se tiče hurija, džennetlije će imati mnogo njih.

U hadisu h. Ebu Seida stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Čovjek koji će imati najniži stepen u Džennetu imat će osamdeset hiljada slugu i sedamdeset i dvije žene."

Riječi: "Češljevi će im biti od zlata i srebra, a kadionica od alojevine." Neko može upitati: "Koja potreba za češljevima i mirisima, kada njihova kosa se neće mrsiti niti prljati, a miris im je bolji od miska?" Takvom ćemo odgovoriti: "Uživanje i lijepa odjeća džennetlija, nije zato što ih nešto boli pa da ih to prođe, niti je njihovo jelo i piće zato što su gladni i žedni, niti je njihov miris zato da bi uklonili smrad, nego su to neprestana uživanja i blagodati." Poslušaj Allahove riječi: "U njemu nećeš ni ogladnjeti ni go biti, u njemu nećeš ni ožednjeti ni žegu osjetiti."[639] Razlog tome jeste taj što Allah hoće da počasti džennetlije onim u čemu su uživali na dunjaluku, i daje im preko toga ono što ne zna niko osim Allaha.

[639] Sura Ta-Ha, 118,119.

Kažem: Primjer ovome možemo naći i u ajetu koji govori o džehennemlijama: ***"Kada sa okovima o vratu i sindžirima budu vučeni po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi."*** [640] ***"Bit će u Nas doista okova i ognja."*** [641] U Džehennemu ih kažnjava onime čime su oni kažnjavali druge na dunjaluku. Ša 'bi kaže: "Zar mislite da ih je Allah okovao da ne bi pobjegli? Ne, Allaha mi, nego kada htjednu da se uzdignu, oni će ih povući naniže."

Ibn Mubarek bilježi od Seida b. Ejjuba, a on od Ukajla b. Šihaba da je rekao: "Jezik kojim će džennetlije govoriti je arapski, a kada izađu iz kabura bit će asirski", a već je o tome bilo riječi.

Sufjan kaže: "Saznali smo da će ljudi na Kijametskom danu pričati asirski, prije nego što uđu u Džennet, a kad uđu u Džennet, govorit će arapski."[642]

O HURIJAMA I NJIHOVOM GOVORU, O DUNJALUČKIM ŽENAMA, NJIHOVOM ODGOVORU I LJEPOTI

Navodi se da će žene biti istih godina, dok će hurije biti različite dobi, bit će i onih mlađih i onih starijih, sve po želji džennetlija.

Tirmizi bilježi od h. Alije da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu ima mjesto gdje će se hurije okupljati i izvikivati takvim glasovima koje uho nije čulo. Govorit će: 'Mi smo vječne i nikada nećemo nestati, nježne smo i nikada nećemo ogrubjeti, zadovoljne smo i nikada srdžbu ne pokazujemo. Blago li se onome ko bude naš i mi budemo njegove.'"[643]

---

[640] Sura Mu'min, 71,72.

[641] Sura Muzzemmil, 12.

[642] Slaba predaja, Ibn Mubarek, 245.

[643] Slab, Tirmizi, 2564.

H. Aiša kaže: "Kada Hurije ovo izgovore, odgovorit će im žene vjernice: 'Mi smo klanjale, a vi niste, mi smo postile, a vi niste, mi smo abdest uzimale, a vi niste, mi smo sadaku davale, a vi niste.'" H. Aiša kaže: "Tu će ih nadgovoriti." A Allah najbolje zna.

Ibn Vehb bilježi da je Muhammed b. Ka 'b Kurezi rekao: "Tako mi Allaha, osim Kojeg boga nema, kada bi se hurija pojavila u svoj svojoj ljepoti i nakitu, zasjenila bi svojim nakitom i sunce i mjesec. Kako da njen nakit ne bude takav kada Allah nije ništa stvorio što će ona obući, a da nije ukrašeno istim onim što već na njoj ima."

H. Ebu Hurejre kaže: "U Džennetu ima hurija koja se zove Ajna. Kad hoda, u pratnji joj je sedamdeset hiljada slugu s desne strane i isto toliko s lijeve. Ona zaziva: 'Gdje su oni koji su naređivali dobro i zabranjivali zlo?'"

H. Ibn Abbas kaže: "U Džennetu ima hurija koja se Lu 'be. Kada bi pljunula u more, čitavo bi postalo slatkovodno i pitko. Na njenom vratu piše: 'Ko hoće da ima ovakvu kao ja, neka bude pokoran mom Gospodaru.'"

Bilježi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je opisao hurije, kada je bio na Israu, riječima: "Vidio sam joj čelo kao mlađak, dužine Bedra, hiljadu i tristo lakata, na glavi ima stotinu pletenica. Između svake dvije pletenice je sedamdeset hiljada uvojaka. Svaki je uvojak sjajniji od punog mjeseca, a ukrašeni su biserjem i dragim kamenjem. Na čelu su napisana dva reda biserima i draguljima. U prvom redu piše: 'Bismillahirrahmanirrahimi', a u drugom redu: 'Ko hoće ovakvu kao ja, neka bude pokoran mom Gospodaru.' Džibril mi je rekao: 'Muhammede, ova i njoj slične su za tvoj ummet, pa raduj se, Muhammede, i obraduj svoj ummet. Preporuči im da se trude.'"[644]

[644] Nisam ga našao.

Hatelli svojim lancem prenosilaca bilježi da je Ata Sulemi rekao Maliku b. Dinaru: "Reci nam nešto čime ćeš nam povećati čežnju za Džennetom." "Ata, u Džennetu su hurije takve ljepote da su džennetlije opijeni njima. Da Allah nije džennetlijama odredio da ne umiru, svi bi pomrli za tom ljepotom." Kažu da je poslije ovih riječi, Ata četrdeset dana hodao izblijedio u licu kao da je bolestan.

Ibn Mubarek svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Mesuda da je rekao: "Srž potkoljenice hurije vidi se kroz meso, kosti i sedamdeset velova, kao što se crveno piće vidi kroz bijelo staklo."[645] On bilježi od Rušdejna, a on od Ibn En 'ama, a on od Hibbana b. Ebi Džibilleta da je rekao: "Dunjalučke žene bit će bolje od dženentskih hurija zbog djela koja su činile na dunjaluku."[646]

Bilježi se predaja: "Dunjalučke su žene bolje od hurija za sedamdeset puta."

O TOME DA SU DOBRA DJELA MEHR HURIJAMA

Uzvišeni Allah kaže: ***"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj džennetskim baščama kroz koje će rijeke teći. Svaki put kad im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli', a bit će im davani samo njima slični. U njima će čiste žene imati, i u njima će vječno boraviti."***[647]

Tirmizi Hakim svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Mesuda Gifarija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Nema nijednog vjernika koji isposti jedan dan ramazana, a da ga Allah ne oženi hurijom koja je u šatoru od probušenog bisera i koja je opisana: 'Hurija u šatorima skrivenih.'

[645] Vjerodostojna predaja zaustavljena na Ibn Mesudu, Ibn Mubarek, 260.

[646] Slaba predaja, Ibn Mubarek, 255.

[647] Sura Bekara, 25.

Svaka hurija ima sedamdeset ogrlica od kojih nijedna nije nalik drugoj. Svaka će imati sedamdeset vrsta mirisa od kojih nijedan nije isti kao drugi. Svaka će imati sedamdeset kreveta od rubina, a ukrašenih biserom i dragim kamenjem. Na svakom krevetu bit će sedamdeset postelja, a na svakoj postelji počivaljka. Svaka od njih ima sedamdeset hiljada sluškinja za njene potrebe, i sedamdeset hiljada slugu. Svaki sluga nosi zlatni pladanj na kojem je hrana čiji je zadnji zalogaj ukusniji od prvog. Muž te hurije imat će isto kao i ona. On će imati krevete od rubina i dvije narukvice od zlata, prošarane rubinom. Ovo je za svaki dan koji posti za ramazan, a druge su nagrade za ostala dobra djela."[648]

Tirmizi bilježi od h. Mikdama b. Ma 'di Keriba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Šehid kod Allaha ima šest darova... i oženit će sedamdeset i dvije hurije."

Kažem: Ovo potvrđuje hadis h. Ebu Hurejre da će svaki od džennetlija imati dvije žene. Ove dvije žene odnose se na dunjalučke žene. Jahja b. Muaz kaže: "Zanemariti je dunjaluk teško, ali propustiti Džennet još je teže. Ulaznica za Džennet je ostavljanje dunjaluka." Kažu da je mehr hurija boravak u džamijama. To Sa' lebi bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Boravak (čišćenje i metenje džamija) u džamijama je mehr hurija."[649]

Od Ebu Kursafe bilježi se da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Iznošenje prljavštine iz džamija je mehr hurijama.'"[650]

Od h. Ebu Hurejre bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Mehr hurijama je pregršt hurmi i komad hljeba."[651] Ovu predaju bilježi i Sa 'lebi.

H. Ebu Hurejre kaže: "Neko od vas oženit će neku ženu i za nju

648 Slab, čak izmišljen, Ibn Huzejme, 1886.

649 Izmišljen, Ibn Dževzi u *Mevduat*, 3/354.

650 Slab, Hejsemi, 2/12.

651 Izmišljen, Ibn Dževzi, 3/353.

dati puno imetka, a zanemarit će huriju koju može dobiti za pregršt hurmi, komad hljeba i malo odjeće."

Muhammed b. Nu 'man Mekarri priča: "Sjedio sam kod Džella Mekarrija u Mekki, u haremu Kabe, kada je pored nas prošao neki starac, visok, tanak i pocijepane odjeće. Džella je ustao do njega, malo su stajali, a onda se vratio. Upitao nas je: "Znate li ko je ovaj starac?" Mi smo odgovorili da ne znamo, a on reče: "On je naumio da od Allaha otkupi huriju tako što je proučio četiri hiljade hatmi. Kada ih je završio, usnio ju je sa svim nakitom i u svoj ljepoti, pa ju je upitao: 'Čija si ti i ko si?' Ona mu je rekla: 'Ja sam ona hurija koju si kupio od Allaha za četiri hiljade hatmi. To je moja cijena, a šta mi daješ za poklon?' Čovjek je rekao: 'Hiljadu hatmi.' Džella je rekao: 'Te hatme još uvijek uči.'"

Sahnun priča: "U Egiptu je bio jedan čovjek koji se zvao Seid. Njegova je majka bila vrlo pobožna žena. Kada bi Seid, noću, ustao da klanja, majka je klanjala iza njega. Kada bi zadrijemao, majka bi mu govorila: 'Seide, ne spava onaj ko se vatre boji i onaj ko hoće krasne hurije za supruge.' Tada bi on ustajao, potpuno rasanjen."

Od Sabita se bilježi da je rekao: "Moj je otac bio od onih ljudi koji su veliki dio noći provodili u ibadetu. On mi je pričao: 'Jednom sam usnio neku ženu koja nije bila nalik ostalim ženama, pa sam je pitao: 'Ko si ti?' Ona mi reče: 'Hurija, Allahova robinja.' Pitao sam je: 'Udaj se za mene?' Ona reče: 'Zaruči me kod mog Gospodara i isplati mehr za mene.' A šta je tvoj mehr. Ona odgovori: 'Mnogi noćni namaz.'"

Mudarr Kari je rekao: "Jedne noći zadrijemao sam i nisam proučio ono što sam učio svake noći, pa sam usnio neku djevojku čije je lice blistalo kao pun mjesec. U ruci je držala neku cedulju i upitala me: 'Čovječe, znaš li čitati?' 'Znam.', rekao sam. Ona reče: 'Čitaj šta ovdje piše.' Otvorio sam cedulju i Allaha mi, kad god bih spomenuo to što piše na papiru, san je odlazio od mene."

Malik b. Dinar kaže: "Imao sam svoju noćnu zadaću koju sam

učio svake noći, pa sam jednom zaspao i usnio jednu djevojku izvanredne ljepote koja je u ruci držala neki svitak. Pitala me da li znam čitati. Rekao sam joj da znam, a ona mi dade svitak na kojem su bili ovi stihovi:

'San te obuzeo od traženja dobra
I takvih ljepotica u džennetima
U njima si vječan, smrti tamo nema
U čadoru uživaj s lijepim hurijama.
Budi se iz sna, jer mnogo je bolje
Biti budan uz učenje Kur'ana.'"

Bilježi se od Jahjaa b. Isaa b. Darara Sa' dija, koji je šezdeset godina plakao od čežnje za Allahom, da je rekao: "Usnio sam neku rijeku čija je matica bila od miska, obale su bile omeđene drvećem od bisera, a pruće je bilo od zlata. U blizini te rijeke bile su zanosne ljepotice koje su jednoglasno govorile: 'Slavljen neka je Onaj Kojeg slave na svim jezicima. Slavljen neka je Onaj Koji je Sveprisutan. Slavljen neka je Onaj Koji je Vječan u svakoj epohi, Slavljen neka je! Slavljen neka je!' Ja sam ih upitao: 'Ko ste vi?' One odgovoriše: 'Allahova stvorenja.' 'A šta radite ovdje?', upitao sam. One rekoše:

'Dozivaju Gospodara svjetova, jer Ga žele
To im je zadaća, a ljudi spavaju
Bog ljudi, Gospodar Muhammeda stvori nas
Za one što noći na nogama bdiju.'

Tada sam rekao: 'Bah, bah! (uzvik divljenja). Da sam i ja od njih, Allah ih obradovao.' One upitaše: 'Zar ne znaš ko su oni?' Odgovorim da ne znam, a one rekoše: 'To su oni koji noći provode u ibadetu i ne spavaju.'"

O HURIJAMA I OD ČEGA SU ONE STVORENE

Tirmizi bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio pitan o hurijama i od čega su stvorene, pa je rekao: "Od tri stvari: donji dio stvoren je od miska, srednji od ambera, a gornji od kamfora. Kose i obrve su im crne i prošarane svjetlom (nurom)."

Bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Pitao sam Džibrila: 'Kaži mi kako je Allah stvorio hurije?' On mi reče: 'Muhammede, Allah ih je stvorio od pruća ambera i šafrana. Nad njima su šatori. Prvo što je Allah stvorio od njih jesu grudi od pročišćenog miska na koje se nastavlja tijelo.'"

Od h. Ibn Abbasa se prenosi da je rekao: "Allah je stvorio huriju, od nožnih prstiju do koljena, od šafrana, od koljena do prsa, od miska, od prsa do vrata, od ambera, od vrata i glavu, od bijelog kamfora. Ona ima sedamdeset hiljada narukvica od najfinijeg zlata. Kada se okrene, lice joj zrači svjetlošću kao što sunce sija stanovnicima zemlje. Jetra joj se vidi od tanahnosti njene kože i odjeće. Na glavi ima sedamdeset hiljada pramenova od miska. Na svaki pramen je jedna sluškinja koja ga pridržava i uzvikuje: 'Ovo je nagrada Allahovim štićenicima. Naknada za ono što su radili!'"

O TOME DA ĆE ONA ŽENA KOJU ČOVJEK DEFLORIŠE NA DUNJALUKU BITI NJEGOVA SUPRUGA I NA AHIRETU

Ibn Vehb bilježi od Malika da je h. Esma b. Ebi Bekr bila supruga h. Zubejra b. Avvama i da se bunila protiv njega, pa je on i kritikovan zbog toga. On se rasrdio na nju i inoču koja je bila s njom, pa ih je vezao tako što je uzeo kosu jedne i vezao za kosu druge, a onda ih dobro izudarao. Inoča se bolje zaštitila, dok h. Esma nije. Tako je ona primila više udaraca. Ona se požalila svome ocu h. Ebu Bekru, a on joj je rekao: "Kćeri moja, strpi se, Zubejr je dobar čovjek i on će ti, najvjerovatnije, biti suprug i u Džennetu."

Doznao sam da će onaj čovjek koji je prvi spavao sa ženom, (deflorirao ju), oženiti je u Džennetu. Ebu Bekr b. Arebi kaže: "Ovaj hadis je čudan." On ga navodi u *Ahkamul-Kur'ani.* Kažu da, ako je žena više puta bila udavana, onaj s kojim je zadnjim živjela bit će njen muž u Džennetu. Huzejfe je rekao svojoj ženi: "Ako bi željela da mi budeš suprugom u Džennetu, ako ga zaslužimo, nemoj se udavati poslije mene. Žena pripada zadnjem koji se njom oženi na dunjaluku."

Muavija je bio zaprosio ženu h. Ebu Derdaa, a ona ga je odbila i rekla: "Čula sam h. Ebu Derdaa kako prenosi hadis od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Žena će, u Džennetu, biti onoga koji je zadnji s njom živio na dunjaluku.' Onda mi je rekao: 'Ako hoćeš da mi budeš supruga u Džennetu, nemoj se udavati poslije mene.'"[652]

Ebu Bekr Nedždžad svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Umm Habibe, supruge Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je

[652] Slab, Taberani u *Kebiru, i Evsatu. Tako je u* Medžmeu, 4/270.

rekla: "Allahov Poslaniče, žena ima dva supruga na dunjaluku i oba umru i uđu u Džennet. Kojem od njih dvojice će ona pripasti, prvom ili drugom?" On odgovori: "Onome ko se bolje ophodio prema njoj, Umm Habibo."[653] Tako onaj ko je lijepog ponašanja ima i dunjalučko i ahiretsko dobro. Kažu da će joj se dati da izabere, ako je imala više muževa.

O TOME DA JE U DŽENNETU I JELO I PIĆE I SPOLNI ODNOS ISTINSKI, O TOME DA NEMA IZMETA, NEDOSTATAKA I SPAVANJA U NJEMU

Muslim bilježi od h. Džabira da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: 'Džennetlije, u Džennetu, jedu i piju, ne pljuju, ne mokre, ne obavljaju veliku nuždu, ne useknjuju se.' Ashabi upitaše: 'A šta je s hranom?' 'Ona će izlaziti na znoj, koji će imati miris miska. Bit će nadahnuti da čine tesbih i tahmid (da slave Allaha i hvale Ga).' U drugoj predaji: 'I tekbir, kao što su nadahnuti da dišu.'"[654]

Tirmizi bilježi od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Čovjek će u Džennetu imati takvu i takvu potenciju." Prisutni upitaše: "Allahov Poslaniče, a hoće li to moći podnijeti?" On odgovori: "Imat će snagu i potenciju stotine ljudi."[655]

Darimi bilježi od h. Zijada b. Erkama da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlija će imati potencijal stotine ljudi u jelu, piću, spolnom općenju i strasnim prohtjevima."

[653] Vrlo slab, ako nije izmišljen. Taberani i Bezzar, kako stoji u *Medžmeu*, 8/24.
[654] Vjerodostojan, Muslim, 2835.
[655] Vjerodostojan, Tirmizi, 2536.

Neki židov upita: "Onaj koji jede i pije ima i potrebu?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Iz njegove kože će izaći znoj. Hrana i piće, kada dospiju u utrobu, istopit će se."[656]

Mahremi, Abdullah b. Ejjub, svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Abbasa da je rekao: "Pitali smo: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li željeti naše žene u Džennetu, kao što ih želimo na dunjaluku?' On nam je odgovorio: 'Jakako! Tako mi Onoga Koji upravlja mojim životom, čovjek će u Džennetu, za jedan dan, moći zadovoljiti stotinu djevica.'"[657]

Bezzar bilježi ovaj hadis od h. Ebu Hurejre: "Rečeno je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: 'Hoćemo li imati odnos sa svojim ženama u Džennetu?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: 'Jakako, tako mi Onoga Koji upravlja mojim životom, čovjek će moći podmiriti stotinu djevica za dan.'"[658]

On bilježi od h. Ebu Seida da je rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Muškarci u Džennetu, kada budu imali snošaj sa svojim ženama, one će, nakon toga, opet postati djevice."[659] O ovome će biti više riječi.

Ibn Mubarek bilježi od Ma'mera, a on od nekog čovjeka, a on od Ebu Kulabe da je rekao: "Bit će, džennetlijama, donijeta hrana i piće. Kada završe s njim, donijet će im se čisto piće i od njega će im se trbusi očistiti i iz njih će izaći znoj koji ljepše miriše od miska."[660] Potom je proučio: ***"...čisto piće."***[661]

Darimi bilježi od h. Ebu Umame da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Nema nijednog muškarca da

---

656 Vjerodostojan, Darimi, 2/431 (2825).

657 Slab, Ebu A'la, kao što je u *Medžmeu*, 10/416. U lancu prenosilaca je Zejd b. Ebi Hivari koji je pouzdan mada ima slabosti.

658 Dobar, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 1//417. Svi prenosioci su vjerodostojni, osim Muhammeda b. Sevaba, on je pouzdan.

659 Izmišljen, Bezzar i Taberani, kao što je u *Medžmeu*, 10/417. U lancu je prenosilaca Mualla b. Abdurrahman Vasiti, a on je lažac.

660 Vrlo slab lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 274.

661 Sura Dehr, 21.

će ga Allah uvesti u Džennet, a da mu neće dati sedamdeset i dvije supruge; dvije će biti hurije, a sedamdeset će biti iz nasljedstva džehennemlija. Svaka od njih bit će vlažna i poželjna stidnica, a svaki od njih spolnog uda koji neće mlitaviti."[662]

Hišam b. Halid kaže: "Od nasljedstva džehennemlija, znači od onih koji su određeni za Džehennem, pa će džennetlije naslijediti njihove supruge, kao što je, npr. slučaj sa faraonovom ženom."

Od h. Ebu Hurejre bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na pitanje, da li će čovjek imati kontakt sa svojom ženom u Džennetu, odgovorio: "Da, spolnim udom koji neće mlitaviti, u stidnicu koja neće dosaditi i sa strašću koja neće jenjavati."[663]

Darekutni bilježi od h. Džabira da je rečeno: "Allahov Poslaniče, da li džennetlije spavaju?" On je odgovorio: "Ne, san je brat smrti, a u Džennetu nema smrti."[664] Allah najbolje zna.

KADA VJERNIK POŽELI DIJETE U DŽENNETU, TRUDNOĆA, POROD I RAST BIT ĆE U TRENU

Tirmizi bilježi od h. Ebu Seida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vjernik, kad poželi dijete u Džennetu, trudnoća, porod i razvoj djeteta bit će u onom trenu kojem poželi."[665] Ibn Madže dodaje: "U jednom trenutku u Džennetu."

Tirmizi kaže: "Učenjaci se razilaze po ovom značenju. Jedni kažu: 'U Džennetu ima snošaj, ali nema djeteta. Ovaj stav se prenosi od Tavusa, Mudžahida i Ibrahima Nehaija.'"

[662] Vrlo slab, Ibn Madže, 4337. u *Zevaidu.*

[663] Slab, Taberani u *Kebiru*, 7674. Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 10/417.

[664] Dobar, Ibn Mubarek, 279. Hejsemi, 10/415.

[665] Vjerodostojan, Tirmizi, 2563. Ibn Madže, 4338.

Muhammed kaže: "Ishak b. Ibrahim kaže o Vjerovjesnikovom, sallallahu alejhi ve sellem, hadisu: 'Kada vjernik poželi dijete u Džennetu, imat će ga u jednom trenu u kojem ga je i poželio, ali ovakvo nešto neće nikad poželjeti.'"[666]

Bilježi se od Ebu Ruzejna Ukajlija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Džennetlije neće imati svoj porod u Džennetu." Allah najbolje zna.

SVE JE U DŽENNETU TRAJNO, NE NESTAJE I NE PROPADA

Muslim bilježi od h. Ebu Seida i h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Glasnik će zavikati: 'Uvijek ćete biti zdravi i nikad se nećete razboljeti, vječno ćete živjeti i nikad nećete umrijeti, trajno ćete biti mladi i nikad nećete ostarjeti. Uživajte, i nikad tegobu nećete osjetiti.' O tome govore Allahove riječi: ***'I njima će se doviknuti: 'Taj Džennet ste u nasljedstvo dobili za ono što ste činili.'"***[667] [668]

Od h. Ebu Hurejre bilježi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko uđe u Džennet, trajno će uživati i tegobe nikakve neće osjetiti, niti će mu odjeća propasti niti će mu mladost proći."[669] Već su spominjane riječi hurija: "Mi smo vječne i nećemo nestati i propasti."

---

[666] Vjerodostojan.

[667] Sura A'raf, 43.

[668] Vjerodostojan, Muslim, 2837.

[669] Vjerodostojan, Muslim, 2836. Ahmed, 2/370.

ŽENA U DŽENNETU VIDJET ĆE SVOGA MUŽA S DUNJALUKA NA DUNJALUKU

Ibn Vehb bilježi od Ibn Zejda da je rekao: "Džennetskoj ženi, koja je na nebu, reći će se: 'Da li bi voljela da ti pokažemo tvog muža među onima koji su na dunjaluku?' Ona će odgovoriti potvrdno. Njoj će se tada ukloniti zastor i pootvarat će se vrata koja su između nje i njega, pa će ga ona vidjeti, upoznati i zapamtiti njegov izgled. Željno će iščekivati njegov dolazak, baš kao što supruga iščekuje dolazak svog odsutnog muža. Može se desiti da taj čovjek bude sa svojom suprugom na dunjaluku u nekakvoj svađi, kao što se dešava u brakovima, pa da ta svađa bude teška njenom mužu, pa će ona na nebu, zavikati: 'Teško tebi, ostavi ga na miru i poštedi ga sikiracije. On je s tobom samo još određeni broj noći.'" Tirmizi bilježi od h. Muaza hadis sličnog značenja, da je rekao: "Ne povrijedi supruga svoga muža na dunjaluku, a da njegova supruga, od hurija, ne poviče: 'Ne vrijeđaj ga, Allah te upropastio! On je samo tvoj gost koji samo što te nije napustio i nama došao.'"[670]

[670] Dobar, Tirmizi, 1174. Ibn Madže, 2014. Ahmed, 5/242.

O DŽENNETSKIM PTICAMA, KONJIMA I DEVAMA

Tirmizi bilježi od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio upitan o tome šta je Kevser, pa je rekao: "To je rijeka koju mi je Allah darovao u Džennetu, ona je bjelja od mlijeka, slađa od meda. Na njoj su ptice čiji su vratovi kao vratovi deva." Omer je tada rekao: "To je, onda, noj." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Meso tih ptica ukusnije je od nojevog."[671]

Sa'lebi bilježi od h. Ebu Derdaa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "U Džennetu su ptice čiji su vratovi dugački kao devini. One će se redati na ruku Allahovog štićenika, u Džennetu, i jedna od njih će govoriti: 'Allahov štićeniče, hranila sam se na džennetskim poljanama pod Aršom, a pila sam vodu iz Tesnima. Jedi moje meso.' Te će mu se ptice hvaliti sve dok mu ne na um padne da pojede jednu od njih. Kada to poželi, jedna od njih past će pred njega, pripremljena za jelo na razne načine. Kada pojede i zasiti se, njene kosti će skupiti i nastat će ptica koje će odletjeti da se hrani po Džennetu kako hoće. H. Omer tada reče: 'Allahov Vjerovjesniče, zar ta ptica nije noj?' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Njeno je meso mnogo ukusnije od nojevog.'"[672]

Tirmizi bilježi od Sulejmana b. Burejde, a on od svoga oca da je neki čovjek pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Allahov Poslaniče, da li u Džennetu ima konja?" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: "Ako te Allah uvede u Džennet, pa poželiš da jašeš krilatog konja od rubina,

[671] Vjerodostojan, Tirmizi, 2542. Hakim, 2/537.

[672] Slab, Sujuti u *Durrul-mensur*, 6/155,156.

i da letiš na njemu gdje hoćeš, želji će ti biti udovoljeno." Drugi ga je čovjek upitao: "Allahov Poslaniče, a da li u Džennetu ima deva?" On mu reče drugačije nego onom prvom: "Ako te Allah uvede u Džennet, u njemu ćeš imati sve ono što poželiš."[673]

Muslim bilježi od h. Ibn Mesuda Ensarije da je rekao: "Neki čovjek je došao, vodeći devu koja je imala žig na nosu, i rekao: 'Ovo je prilog za one koji su u borbi na Allahovom putu.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: 'Za tu devu na Kijametskom danu dobiti ćeš sedamsto deva i svaka će biti obilježena.'"[674]

Ibn Vehb bilježi od Ibn Zejda da je rekao: "Hasan Basri je pričao hadis: 'Najniži stepen u Džennetu imat će onaj ko u pratnji bude imao milion slugu koji će jahati na konjima od rubina i koji će imati zlatna krila. Ako hoćete učite: ***'I kud god pogledaš, vidjet ćeš udobnost i carstvo prostrano.'***'"[675] [676]

Ibn Mubarek bilježi od Šefijja b. Mania da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Od džennetskih blagodati je i to da će se međusobno posjećivati na vanrednim jahalicama. Petkom će imati konje, osedlane i zauzdane, koji ne mokre niti veliku nuždu obavljaju. Oni će ih jahati i dolaziti ondje gdje Allah htjedne."[677]

Od Ikrime se bilježi da je h. Ibn Abbas govorio o jahalicama džennetlija, pa je proučio: "I kud god pogledaš, vidjet ćeš udobnost i carstvo prostrano."[678]

Bilježi se od Abdullaha b. Mubareka da je izašao u bojni pohod, pa je vidio nekog čovjeka koji je tugovao zbog smrti konja. Abdullah mu reče: "Prodaj mi tog konja za četiristo dirhema." Čovjek mu je prodao konja. Te je noći čovjek usnio da je nastupio Kijametski

[673] Slab, Tirmizi, 2543.
[674] Vjerodostojan, Muslim, 1892.
[675] Sura Dehr, 20.
[676] Slab, Sujuti u *Durrul-mensur*, 6/301.
[677] Slab, Ibn Mubarek, 239.
[678] Vjerodostojan lanac prenosilaca, Ibn Mubarek, 231.

dan. Njegov je konj bio u Džennetu, a s njim još sedamsto konja. Htio je uzeti svog konja, ali mu je rečeno: "Ostavi ga, taj konj pripada Ibn Mubareku. Tvoj je bio jučer." Kada je svanulo, otišao je Ibn Mubareku, i tražio povrat konja. Abdullah ga upita: "A zašto?" Čovjek mu je ispričao šta je usnio, a Ibn Mubarek mu reče: "Idi, ono što si ti usnio, ja sam na javi vidio."

Pisac kaže: "Ovo je vjerodostojna priča jer sadrži ono što Muslim bilježi u svojoj zbirci od h. Ibn Mesuda."

O TOME DA JE DIVLJI NEVEN PRVAK SVIH MIRISA U DŽENNETU, A DA JE DŽENNET PREKRIVEN MIRISOM

Ibn Mubarek svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je rekao: "Divlji je neven (hanna) prvak džennetskih mirisa. U Džennetu ima prvoklasnih konja i deva koje će džennetlije jahati."[679]

Spominjan je hadis h. Ebu Hurejre da će se od plodova Tuba drveta formirati jahalice i odjeća. "Ovakvo nešto ne može se reći na osnovu svog ličnog znanja, nego je rečeno na osnovu onoga što je čuo od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa razumi to.

Ebu Bekr Ahmed b. Ali b. Sabit svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada je Allah stvorio Džennet, njegovo je tlo učinio mirisnom, a taj je miris prekrio divljim nevenom, i Alah nije stvorio biljku koja mu je draža od divljeg nevena. Čovjek koji se oknjije divljim nevenom meleki na nebesima mole za njega i zemlja mu ukazuje poštovanje."[680]

---

679 Slab, Ibn Mubarek, 239.

680 Izmišljen, *Mizan*, 2/159.

Sukeri kaže da je ovaj hadis neprihvatljiv. U lancu prenosilaca nalazi se nekoliko prenosilaca koji su nepoznati.

Tirmizi u *Šemailu* svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Osmana Nehdija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada se nekome od vas da miris, (rejhana) neka ga ne odbija, jer je on iz Dženneta."[681]

O TOME DA SU OVCE I KOZE DŽENNETSKE ŽIVOTINJE

Ibn Madže bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ovca je džennetska životinja."[682] Bezzar bilježi od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Lijepo postupajte s kozama i ne nanosite im povrede, jer su one džennetske životinje."[683]

U Kur'anu stoji: ***"I kurbanom velikim ga iskupismo."***[684] Nazvan je velikim, jer je u Džennetu hranjen četrdeset godina. To se bilježi od h. Ibn Abbasa.

---

681 Slab, Tirmizi, 2791. a i u *Šemailu*, 111.

682 Slab, Ibn Madže, 2306.

683 Slab, Bezzar, kao što je u *Medžmeu*, 4/66.

684 Sura Saffat, 107.

O TOME DA DŽENNET IMA TEMELJ, MIRIS I DA MOŽE GOVORITI

Bejheki bilježi od h. Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ***"Kada je Allah stvorio Džennet, rekao mu je: 'Govori!', pa je Džennet rekao: 'Ono što žele - vjernici će postići.'"***[685] [686]

Od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, bilježi se da je rekao: "Allah je stvorio Džennet ograđen ciglom od zlata i ciglom od srebra. Malter je pročišćeni misk, pa mu je rekao: 'Govori!' Džennet je rekao: 'Ono što žele – vjernici će postići.' Allah je rekao: 'Krasan li si, ti koji si prebivalište kraljeva.'" Ovo se prenosi i bilježi završavajući na h. Ebu Seidu da je rekao: "Kada je Allah stvorio Džennet, ogradivši ga pločama od zlata i pločama od srebra, i kada je dao da u njemu izraste bilje, rekao mu je: 'Govori!' pa je Džennet rekao: 'Ono što žele – vjernici će postići.' Meleki su ušli u njega i rekli: 'Krasan li si, ti koji si prebivalište kraljeva.'"

Bilježi se od h. Enesa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada je Allah stvorio Džennet, rekao mu je: 'Nakiti se!', pa se Džennet nakitio. Potom mu je naredio da govori, i Džennet je progovorio i rekao: 'Blago li se onome s kim si Ti zadovoljan.'"[687]

Nesai bilježi da je h. Fudale b. Ubejd rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: 'Garantujem onome ko povjeruje u mene, ko primi islam i bori se na Allahovom putu,

[685] Sura Mu'minun, 1.

[686] Slab, Hakim, 2/392. Njegovim senedom bilježi i Bejheki u *Esma ve sifat*. Hakim kaže da je vjerodostojan lanac prenosilaca, ali Zehebi kaže da je slab.

[687] Slab, Dejlemi, 5296. Leali, 2/146.

da će imati kuću u džennetskom prikrajku, kuću usred Dženneta i kuću u najuzvišenijim odajama Dženneta. Ko bude to radio i ne zapostavljao ostala dobra djela, a bježao od loših djela, taj će umrijeti gdje htjedne da umre.'"[688]

Omer b. Abdulaziz, Kelbi i Mudžahid kažu: "Džini vjernici bit će u prikrajku Dženneta i u blizini njegovih zidina, a neće biti u njegovoj sredini."

Malik svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Ebu Hurejre da je rekao: "Razgolićene, namirisane, izazovno obučene i one koje svojim hodom izazivaju poglede muškaraca, žene, neće ući u Džennet, niti će osjetiti njegovog mirisa, mada se njegov miris osjeća na petsto godina hoda."[689]

Ebu Davud i Tirmizi bilježe od h. Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Onaj ko ubije nekoga ko je u pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku, taj je sa sebe zbacio Allahovu zaštitu. On neće osjetiti miris Dženneta, a njegov miris se osjeti na sedamdeset godina hoda."[690]

Buhari bilježi od h. Abdullaha b. Amra da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko ubije nekoga, nepravedno, neće osjetiti džennetskog mirisa, mada se njegov miris osjeti na četrdeset godina hoda."[691]

---

[688] Vjerodostojan, Nesai, 6/21.
[689] Vjerodostojan, Malik, 2/696 (7). Muslim, 2128.
[690] Vjerodostojan, Tirmizi, 1403. Ebu Davud, 2760.
[691] Vjerodostojan, Buhari, 6914.

O TOME DA JE DŽENNET PLODNA ORANICA, A DA SU SADNICE SUBHANELLAH I ELHAMDULILLAH

Tirmizi bilježi od h. Ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Sreo sam se s Ibrahimom, a.s., onda kada sam bio na noćnom putovanju, i on mi je rekao: 'Muhammede, poselami, od mene, svoj ummet i reci im da je Džennet plodne zemlje, pitke vode i da je oranica čije su sadnice subhanellahi, elhamdulillahi i la ilahe illellahu vallahu ekber.'"[692]

Ibn Madže bilježi od h. Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prolazio pored njega dok je sadio sadnice, pa mu je rekao: "Ebu Hurejre, šta sadiš?" On mu reče: "Sadnice." Poslanik, s.a.v.s., upita: "Hoćeš li da ti kažem koje su sadnice bolje od tih? To je subhanellahi, elhamdulillahi i la ilahe illellahu vallahu ekber. Za svaku od tih riječi bude ti zasađeno drvo u Džennetu."[693]

Tirmizi bilježi od h. Džabira da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko kaže subhanellahil-azimi ve bihamdihi, bude mu zasađena palma u Džennetu."[694]

[692] Dobar, Tirmizi, 3462.
[693] Dobar, Ibn Madže, 3807.
[694] Vjerodostojan, Tirmizi, 3464.

O TOME DA JE ZIKR NADNICA GRAĐEVINARIMA DŽENNETA

Taberi bilježi u *Adabunnufusi* da je Fadl b. Sabah pitao Nadra b. Ismaila, a on mu je prenio da je Hakim b. Muhammed Ahmesi rekao: "Saznao sam da se Džennet gradi zikrom, pa kada nema zikra, prestane se s gradnjom. Kada ih se upita za razlog što ne grade, građevinari kažu: 'Sve dok nam ne dođe nadnica i materijal ne možemo graditi.'"

Pisac kaže: Zikr je pokoravanje Allahu kroz izvršavanje Njegovih naredbi i klonjenje Njegovih zabrana.

Bilježi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko se pokorava Allahu, taj spominje Allaha (u zikru je), makar imao malo namaza, posta i dobrih djela. Onaj ko ne sluša Allaha, taj je zaboravio na Njega, makar imao puno namaza, posta i dobrih djela.'"[695]

Kažem: Svrha je zikra u pokoravanju Allahovim naredbama i izbjegavanju Njegovih zabrana.

Seid b. Džubejr kaže: "Zikr je pokoravanje Allahu, pa onaj ko Mu se ne pokorava, taj Ga i ne spominje, makar on puno tesbiha činio, puno izgovarao la ilahe illellah i puno Kur'an učio."

Od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, bilježi se: "Ko se pokorava Allahu, taj Ga se i sjeća, makar šutio, a ko Mu se ne pokorava, taj Ga je zaboravio, makar učio Kur'an i tesbih činio."

Pisac kaže: Ovo je, a Allah najbolje zna, kao izigravanje i nipodaštavanje Allahovih ajeta.

[695] Slab, Ibn Mubarek, 70. U lancu prenosilaca je Hejsem b. Džemmaz, a on je odbačen.

Učenjaci, tumačeći ajet: *"Ne igrajte se Allahovim ajetima"*[696] kažu: "Ne ostavljajte Allahove naredbe, pa da budete od onih koji se igraju njima." Kažu: "U ovo spada i kajanje i traženje oprosta za grijeh, jezikom, a ustrajavajući u grijehu." Tako je sa svim sličnim stvarima. Allah najbolje zna.

O TOME ŠTA JE ZA NAJNIŽI SLOJ DŽENNETLIJA I ZA ONE KOJI SU NA NAJVIŠEM STEPENU U NJEMU

Muslim bilježi od h. Mugire b. Šu'be da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Musa, a.s., pitao je svog Gospodara: 'Gospodaru, koji je najniži stepen džennetlije?' On mu reče: 'To je čovjek koji će doći kada sve džennetlije uđu u Džennet i reći: 'Gospodaru, kako da se smjestim u Džennet kada su ljudi zauzeli svoja mjesta i uzeli što ih sljeduje?' Njemu će se reći: 'Jesi li zadovoljan da imaš koliko je imao najbogatiji vladar na dunjaluku?' On će reći: 'Zadovoljan sam, Gospodaru.' On će mu reći: 'Ovo je tvoje, i još toliko, i još toliko, i još toliko, pa će petog puta reći: 'Zadovoljan sam, Gospodaru!', a On će mu reći: 'Ovo je tvoje i još deset puta toliko. Imat ćeš ono što poželiš i što ti se oku svidi.' Čovjek će reći: 'Zadovoljan sam.' Musa je upitao: 'Gospodaru, a ko će imati najveći stepen u Džennetu?' Allah mu reče: 'To su oni koje Ja izaberem. Počasti za njih sam pripremio i zapečatio ih. To niti je oko vidjelo, nije uho čulo, niti je čovjeku na um palo. O tome su, kao potvrda, riječi Allaha, dž.š.; "I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."[697]

Buhari bilježi od h. Ibn Mes uda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Zadnji džennetlija koji će ući u Džennet

[696] Sura Bekare, 231.

[697] Vjerodostojan, Muslim, 189.

i zadnji koji će izaći iz Džehennema, jeste onaj čovjek koji će iz Džehennema izaći pužući. Njegov Gospodar će mu reći: 'Uđi u Džennet!', a on će reći: 'Gospodaru, Džennet je pun i nema mjesta.' To će se ponoviti tri puta, a onda će Gospodar reći: 'Tebi pripada koliko je dunjaluk i deset puta više.'"

Bilježi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Najniži stepen u Džennetu imat će onaj čovjek koji će imati sedam dvoraca: dvorac od zlata, dvorac od srebra, dvorac od bisera, dvorac od smaragda, dvorac od rubina, dvorac koji se neće moći sagledati pogledom, dvorac boje Arša, a u svakom dvorcu će biti nakita, odjeće i hurija, za koje samo Allah zna."

Od Hasana se bilježi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najniži stepen u Džennetu imat će onaj čovjek u čijoj pratnji bude milion slugu."

Tirmizi bilježi od h. Ibn Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najniži stepen u Džennetu imat će onaj čovjek koji će gledati svoje bašče, blagodati, sluge i počivaljke, na prostoru od hiljadu godina hoda. Najveći položaj imat će u Džennetu, onaj čovjek koji će biti počašćen od Allaha, da Ga gleda jutrom i večeri. Potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio: ***'Toga dana neka će lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati.'"***[698] [699]

Od h. Ebu Seida bilježi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Najniži stepen u Džennetu ima onaj ko će imati osamdeset hiljada sluga i sedamdeset i dvije supruge.. imat će dvorac od bisera, topaza i rubina, a bit će veliki kao što je razdaljina između Bađžije i San 'aa."[700]

Ibn Mubarek bilježi od Sufjana, a on od nekog čovjeka, a on od Mudžahida da je rekao: "Najniži stepen u Džennetu imat će onaj čovjek koji će, da bi prešao ono što mu pripada u Džennetu,

[698] Sura Kijame, 22-23.
[699] Slab, Tirmizi, 3330.
[700] Slab, Tirmizi, 2562.

morati jahati hiljadu godina, a čiji se najudaljeniji kraj vidi kao i onaj njemu najbliži. Najveći položaj imat će onaj ko bude gledao lice svoga Gospodara jutrom i večeri."[701]

Ovo poglavlje, a i ono prije njega, ukazuje na to da će svaki džennetlija imati mnoge supruge-hurije, kao što smo i mi kazali, a Allah najbolje zna.

O TOME DA JE ALLAHOVO ZADOVOLJSTVO DŽENNETLIJAMA BOLJE OD SAMOG DŽENNETA

Buhari bilježi od h. Ebu Seida da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Allah će reći džennetlijama: 'Džennetlije!', a oni će reći: 'Odazivamo Ti se, Gospodaru, i hrlimo Ti. Svako dobro je samo kod Tebe.' On će ih pitati: 'Jeste li zadovoljni?' Oni će reći: 'A zašto da ne budemo zadovoljni, Gospodaru, a dao si nam ono što nisi nikome od svojih stvorenja.' On će ih pitati: 'Hoćete li da vam dam nešto bolje od toga svega?' Oni će pitati: 'Gospodaru, a šta je to?' On će reći: 'Podarit ću vam Svoje zadovoljstvo i nikad se na vas rasrditi neću.'"[702]

O TOME DA JE DŽENNETLIJAMA DRAŽE GLEDATI ALLAHA NEGO SVA BLAGODAT KOJU UŽIVAJU

Muslim bilježi od h. Suhejba da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada džennetlije uđu u Džennet, Allah će ih pitati: 'Želite li još nešto?' Oni će odgovoriti: 'Zar nam lica nisi svijetlim učinio? Zar nas nisi uveo u Džennet i spasio nas vatre?' Tada će im Allah ukloniti zastor koji je između Njega

[701] Slab, Ibn Mubarek, 421.

[702] Muttefekun alejhi, Buhari, 6549. Muslim, 2829.

i njih i njima neće biti ništa draže od gledanja u Njegovo lice." U drugoj predaji stoji: "Potom je proučio ajet: ***'One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!'"***[703]

Nesai bilježi od h. Suhejba da je rekao: "Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, proučen je ovaj ajet: 'One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!', pa je rekao: 'Kada džennetlije uđu u Džennet i džehennemlije uđu u Džehennem,' glasnik će povikati: 'Džennetlije, kod Allaha imate rok koji On želi da ispunite.' Oni će pitati: 'Zar nam nije lica svijetlim učinio? Zar nam nije otežao vage naših dobrih djela? Zar nas nije spasio Džehennema?' Tada će Allah otkriti zastor i oni će Ga vidjeti. Allaha mi, On im nije dao ništa što bi im bilo draže od gledanja u Njegovo lice i što bi im pričinjavalo veće zadovoljstvo od toga."[704]

Tajalisi svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Suhejba da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio je ovaj ajet: "One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!" a onda rekao: - "Kada džennetlije uđu u Džennet, zavikat će glasnik: - Džennetlije, Allah vas zove sebi? – Oni će upitati: - A zbog čega? Zar nije naša lica svijetlim učinio? Zar nije naše vage učinio teškim, zar nas nije u Džennet uveo? – To će im biti rečeno tri puta, pa će im se Gospodar otkriti i oni će gledati u Njega. To će, za njih, biti najveća nagrada koja im je dana."[705]

Pisac svojim lancem prenosilaca bilježi od h. Suhejba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ""Kada džennetlije uđu u Džennet, bit će prozvani: - Džennetlije, kod Allaha imate nešto što niste vidjeli. – Oni će upitati: - A šta je to? Zar nije naša lica svijetlim učinio? Zar nas nije od Džehennema udaljio? Zar nas nije u Džennet uveo? – Bit će podignut zastor i oni će gledati svog Gospodara. Allaha mi, oni nisu, od Allaha, ništa dobili što bi im bilo draže od toga." Potom je Poslanik, sallallahu alejhi

[703] Sura Junus, 26. Vjerodostojan, Muslim, 181.

[704] Vjerodostojan, Nesai, 11234.

[705] Vjerodostojan, Tajalisi, 1315.

ve sellem, proučio ajet: "One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!""

Ovako bilježi i Ahmed b. Hanbel i Haris b. Ebi Usame od Jezida b. Haruna. Muslim se izdvaja svojom predajom od Jezida b. Haruna. Ovaj hadis bilježi i Nuh b. Ebi Merjem od Sabita Bennanija, a on od h. Enesa da je rekao: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je upitan o ajetu: "One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!" pa je rekao: - "Oni koji budu dobro činili na dunjaluku, imat će Džennet, a više od toga je gledanje u Allahovo lice."[706] Ovdje je napravio strašnu grešku.

Ibn Mubarek bilježi od Ebu Bekra Hezelija, a on od Ebu Temime Hudžejmija da je rekao: - "Čuo sam h. Ebu Musaa Eš 'arija da na mimberi u Basri, govori: - 'Na Kijametskom danu će Allah poslati meleka džennetlijama i on će ih pitati: - 'Da li vam je Allah dao sve što vam je obećao?' – Oni će pogledati i vidjet će nakit, odjeću, plodove i čiste žene, pa će reći: - 'Da, sve što je obećao i dao nam je.' – Melek će reći: - 'Da li vam je dao što je obećao?' – i to će pitati tri puta, a džennetlije neće moći naći da im išta nedostaje od obećanog, pa će odgovarati: - 'Da, sve je ispunio.' – Tada će melek reći: - 'Ostalo vam je nešto', Uzvišeni Allah kaže: "One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!" lijepa nagrada je Džennet, a više od toga je gledanje u Njegovo lice. [707]

Potpoglavlje: Predaja koju bilježi Nesai, Tajalisi i Ibn Mubarek, zaustavljajući se na ashabu, objašnjava ono što bilježi Muslim. Pod izrazom "Kaže Uzvišeni Allah" misli se na Kaže Allahov melek:- Hoćete li još nešto pa da vam povećam? Riječima: "pa će podići zastor" želi se reći da će biti otklonjene sve smetnje koje onemogućavaju da se On obuhvati pogledom u svoj svojoj ljepoti, veličini i savršenstvu. Nema boga osim Njega i neka je uzvišen od svega onoga što žele reći oni koji Ga poistovjećuju sa

---

[706] Slab, Taberani u *Du'a*, 1151. Ibn Adijj, 3/327.

[707] Vrlo slab, Ibn Mubarek, 419.

nečim što On nije. Zastor je potreban radi stvorenja, a ne radi Stvoritelja. Stvorenja su zastrta, a On je, da je slavljen, daleko od toga da bude zastrt. Prekrivač je za ono što se može osjetiti i što ima svoj obim i veličinu, a to se odnosi na nas i ostala stvorenja. On je nedostižan pogledima stvorenja i ne mogu Ga spoznati onako kako On hoće.

U vjerodostojnim hadisima se bilježi: "Da, Allah, kada se otkrije svojim stvorenjima i kada se podignu koprene s njihovih očiju, pa kada Ga vide, rijeke će zastati, a drveće se postrojiti. Džennetske odaje i ležaljke će zacviljeti, a izvori će zažuboriti. Vjetrovi će zastati, a misk i kamfor, u dvorcima, će pojačati miris. Ptice će zapjevati i hurije izaći." Ovo navodi Ebu Me 'ali u *Kitaburredd* i kaže: "Ovo će se sve dešavati Allahovom odredbom, mada ništa od ovoga se ne vidi, međutim Allah otkriva šta hoće i kako hoće od svojih ajeta koji ukazuju na Njegovu veličanstvenost. To je slično onom brdu koje se smrvilo i u prašinu pretvorilo kada mu se Allah ukazao."

Allah najbolje zna.

SADRŽAJ

PRVI DIO

DRUGI DIO

Dizajn: *Izedin Šikalo*

Kompjuterska obrada i tehničko uređenje

Izedin i Affan Šikalo

Lektura i korektura: **Omer RESULOVIĆ**

Štampa: **BEMUST, Sarajevo, BiH**

Za štampariju: **Mustafa BEĆIROVIĆ**

Izdavač: **LIBRIS d.o.o. Sarajevo**

Za izdavača: **Said KATICA**

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

297 . 123

el - KURTUBI, Muhammed ibni Ahmed
Tezkira II: podsjetnik na stanja umrlih i
ahiretska dešavanja / Muhammed ibni Ahmed
el - Kurtubi ; sa arapskog na bosanski preveo Sabahudin
Skejić - Sarajevo : Libris,2003. -
306 str. ; 24 cm. - (Biblioteka Ruh)

Prijevod djela: Et-tezkire fi ahvali'l-mevta

ISBN 9958-9234-5-9 (cjelina)
COBISS/BiH-ID 11932678

Rješenjem Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta F BiH br. 02-15-1248/03 od 08. 05. 2003. godine, a u skladu sa Zakonom o porezu na promet proizvoda i usluga Službeni list br. 5/95. član 19. tačka 12. ovaj proizvod je oslobođen poreza na promet.

El-Kurtubi



TEZKIRA II

Podsjetnik na stanja umrlih
i na ahiretska dešavanja



design: Izedin Šikalo





Printed in Bosnia and Herzegovina